

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління

Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік
Обліково-фінансовий факультет

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(2). Том 1
Економічні науки

Миколаїв – 2010

Науково-теоретичний журнал “**Студентський науковий Вісник**”
Миколаївського державного аграрного університету.

Редкол.: В.М.Ганганов (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2010.

Випуск 2(1). Том 1 – 2010. – 472 с.

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економічної теорії та суспільних наук, проблем бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних ученими, аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МДАУ. Протокол № 5 від 25.12.2009р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ: *к.с.-г.н., доцент Ганганов В.М.*

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ РЕДКОЛЕГІЇ:

к.е.н, доцент Іваненко Т.Я.,

к.е.н. доцент Кравчук Л.С.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

к.е.н, доцент Бурковська А.В.,

к.е.н, доцент Вершиніна Л.М.,

к.т.н, доцент Іхсанов Ш.М.,

к.е.н. доцент Калюжна О.В.,

к.п.н., доцент Каращук Л.М.,

к.е.н. доцент Мельник І.О.,

к.е.н, доцент Назарова Л.В.,

к.е.н., доцент Пшениченко А.С.,

д.е.н., доцент Шебаніна О.В.

Адреса редколегії:

54010, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський державний аграрний університет, тел. 58-05-94

www.mdau.mk.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський державний
аграрний університет

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

УДК 658.141.17(047.32):657.37

АДАПТАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Н.С. Адамчук, студентка

Науковий керівник: асистент Т.С. Пісоченко

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено стан розвитку бухгалтерського обліку на українських підприємствах, проведено порівняльний аналіз складання форм звітності за міжнародними та національними стандартами. Виявлено основні шляхи гармонізації фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів

Ключові слова: фінансова звітність, Міжнародні стандарти Фінансової Звітності, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, бухгалтерський облік.

Актуальність проблеми. Глобалізація світових економічних ринків, широкомасштабний розвиток підприємництва, банківських та інших фінансових установ, динамічна зміна податкового законодавства України поставили на сьогодні особливо актуальним питання про входження нашої країни до європейського та світового економічного простору.

Як відомо, Україна прагне стати членом Європейського Союзу. Але процес набуття статусу країни-члену Євросоюзу вимагає перегляду всього чинного законодавства, удосконалення системи обліку, звітності. У зв'язку з цим 18 березня 2004 року було затверджено Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» № 1629. Цим Законом було визначено обов'язковість безпосереднього застосування підприємствами Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі - МСФЗ) [1].

Перехід на МСФЗ надає українським підприємствам можливості для ефективного функціонування інформаційної системи підприємства.

Застосування таких єдиних стандартів дозволяє міжнародним фінансовим ринкам об'єктивно оцінити результати діяльності підприємств та забезпечує для зацікавлених сторін та інвесторів відкритість, прозорість і зіставність фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний вклад у розробку теоретичних засад реформування вітчизняного бухгалтерського обліку внесли С. Голов, В. Пархоменко, С. Зубілевич, В. Костюченко, які досліджували проблеми та перспективи удосконалення бухгалтерського обліку в Україні. Велику роль у процесі розробки методології бухгалтерського обліку відіграла Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України. Федерацією було перекладено та видано українською мовою Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО), посібників бухгалтерського обліку та фінансової звітності за міжнародними стандартами. Задля сприяння процесові складання фінансової звітності за вимогами МСБО членами Федерації було розроблено методику трансформації фінансової звітності відповідно до МСБО.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану розвитку бухгалтерського обліку на українських підприємствах та основних шляхів гармонізації фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу. З розвитком ринкових відносин та інтеграції України до світової спільноти, система бухгалтерського обліку зазнала значних змін. Держава винесла на перший план питання розробки та застосування такої методології бухгалтерського обліку і звітності, яка відповідає міжнародним стандартам, які є найбільш уніфікованими вимогами до організації і ведення бухгалтерського обліку, що дає можливість наблизити національну систему бухгалтерського обліку до європейської та створити більш сприятливі умови для іноземних інвесторів [2].

Реформування бухгалтерського обліку в Україні розпочалось із прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 28.10.1998 року № 1706 «Програма реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності». Згідно з цією програмою головним завданням

було приведення національної системи обліку і звітності до міжнародних стандартів.

На виконання програми було розроблено і ухвалено Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV, який набув чинності 1 січня 2000 року. У 2000 році було також прийнято і затверджено 13 Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО). Впродовж 2000 року було затверджено ще сім П(с)БО. Станом на 1 січня 2010 року в Україні застосовуються 32 національних облікових стандартів.

Таким чином, можна стверджувати, що з 1 січня 2000 року розпочалась нова епоха в українському бухгалтерському обліку.

З метою встановлення відповідності П(с)БО міжнародним стандартам, доцільним буде проведення порівняльного аналізу національних і міжнародних положень. В результаті аналізу було виявлено низку відмінностей:

- Згідно з пунктом 9 МСБО 1 підприємства заохочуються до подання фінансового огляду, складеного керівництвом, який містить опис і пояснення основних рис результатів діяльності підприємства та його фінансового становища, а також виклад основних невизначеностей. Слід зауважити, що у П(С)БО подібного фінансового огляду як додаткового звіту не передбачено.

- Структурно МСБО 1 включає положення, які визначають методологічні засади формування та подання інформації в усіх компонентах фінансової звітності. Окрім П(С)БО 1, в Україні такі засади викладено ще у чотирьох стандартах: П(С)БО 2 «Баланс», П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» та П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал». Аналогічних МСБО чи МСФЗ немає. На відміну від МСБО 1, перелічені П(С)БО надають детальний опис та характеристику кожної окремої статті, що спрощує методику складання форм фінансової звітності.

- На відміну від МСБО 1, у пунктах 14-18 П(С)БО 1 чітко визначено якісні характеристики та принципи підготовки фінансової звітності. Це означає,

що вони відсутні у МСБО 1, проте непослідовність викладення ускладнює їх розуміння та сприйняття.

- У МСБО 1 детально визначено перелік користувачів фінансової звітності та їх інформаційні потреби, тоді як П(С)БО 1 дає визначення користувачів без класифікації за певними групами.

У цілому між цими стандартами більше схожості, ніж відмінностей, оскільки П(С)БО в Україні розроблялися відповідно до МСФЗ.

Слід зазначити, також, і про проблеми, які виникають у процесі практичного застосування окремих національних облікових положень.

Порівняльний аналіз нормативної бази бухгалтерського обліку і формування фінансової звітності за національними та міжнародними стандартами дає підстави стверджувати, що між ними існує певна узгодженість, яка полягає в тому, що окремі стандарти мають однакову мету, призначення, спільні назви [3].

Фінансову звітність за міжнародними стандартами регулюють три стандарти, основним з яких є МСБО 1 «Подання фінансових звітів». Його метою є визначення основ подання фінансових звітів загального призначення для забезпечення їхньої зіставності із фінансовими звітами суб'єкта господарювання за попередні періоди, а також з фінансовими звітами інших суб'єктів господарювання. Для досягнення цієї мети МСБО 1 вимагає розкриття певної інформації безпосередньо в балансі, звіті про прибутки і збитки, про зміни у власному капіталі, а також у примітках, тоді як ці питання у національному законодавстві регулюються такими П(С)БО: 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», 2 «Баланс», 3 «Звіт про фінансові результати», 5 «Звіт про власний капітал» [4].

Слід зазначити, що МСФЗ - стандарти, прийняті Радою з МСБО. Вони включають:

- міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS);
- міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS);

- тлумачення, розроблені Комітетом із тлумачень міжнародної фінансової звітності [5].

Прийняття і використання МСБО є нагальною потребою державотворення України. Але існує низка проблем, насамперед зміна системи статистичної звітності, оскільки підприємства, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність у формі звітних даних згідно МСФЗ, а уніфіковану звітність складати згідно з П(С)БО і подавати до органів статистики.

Крім цього, слід враховувати те, що МСФЗ орієнтовані тільки на комерційні підприємства, створені та функціонуючі для отримання прибутку. Таким чином, МСФЗ жодним чином не регулюють складання звітності некомерційними організаціями, а саме: громадськими, бюджетними, благодійними та іншими.

Одним з полемічних питань на сьогодні залишається питання щодо того, які саме суб'єкти господарської діяльності повинні перейти на складання звітності за МСФЗ? Перш за все, потрібно зазначити, що чинні міжнародні стандарти не призначені для застосування підприємствами малого та середнього бізнесу, що значно звужує сферу їх розповсюдження.

МСФЗ не прийнятні для використання середніми, а тим паче малими підприємствами через високі порівняно з доходами та оборотами підприємств витрати на складання комплекту звітності за вимогами міжнародних стандартів.

Серед підприємств, які вже сьогодні користуються послугами аудиторських фірм або самостійно складають звітність за МСФЗ, можна відзначити спільні підприємства, банківські установи, підприємства з іноземними інвестиціями, а також підприємства, які активно працюють над залученням закордонних інвестицій.

Процес застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) має бути поступовим та цілеспрямованим, недоліки вітчизняної системи бухгалтерського обліку мають усуватись відповідно до вимог ринкової економіки

На Міжнародному конгресі національних регуляторних органів у сфері бухгалтерського обліку, організованому Правлінням Комітету з МСФЗ у

вересні 2007 року у Лондоні, учасниками було підтримано і схвалено три підходи до шляхів переходу на МСФЗ, а саме [6]:

- конвергенція національних стандартів до МСФЗ;
- розробка національних стандартів на основі МСФЗ;
- прийняття МСФЗ як національних стандартів.

Як вже зазначалося, Україна обрала шлях щодо розробки національних стандартів на основі МСФЗ.

Висновки. Відповідно до вищезазначеного на сьогодні актуальним питанням є створення дієвої системи підготовки і підвищення кваліфікації бухгалтерів для забезпечення оперативною, достовірною, якісною інформацією власників, інвесторів та інших користувачів фінансової інформації.

Адаптація звітності українських підприємств до МСФЗ дозволить уникнути необхідності у складання податкової та спеціалізованої звітності, зменшити ризики для інвесторів та кредиторів, забезпечити прозорість та зрозумілість інформації, підвищити зростання довіри до показників фінансової звітності, поглибити міжнародну кооперацію в галузі бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629
2. Голов С. Ретроспективний погляд на реформування бухгалтерського обліку в Україні/ С.С. Голов // Бухгалтерських облік і аудит. – 2006. - № 1.- с.16-25
3. Сопко В.А. Економіко-правові основи і напрями уніфікації і адаптації термінології бухгалтерського обліку та контролю до потреб міжнародної стандартизації / В.А. Сопко// Фінанси України. – 2006. - № 8.- с. 5-11
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності. (МСФЗТМ) 2004/Фонд Комітету з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (ФКМСБО). – 2007. – Ч. 1. – 1272 с.; Ч. 2. – 1223 с.
5. Пархоменко В.О. Принципи і підходи регулювання і регламентації бухгалтерського обліку / В.О. Пархоменко/ Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. - № 11.- с.12-19
6. Голов С.С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: вдосконалення та застосування /С.С. Голов// Бухгалтерських облік і аудит. – 2007. - № 11.- с.7-13

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Ю.В. Азаровська., студентка

Науковий керівник: асистент Т.С. Пісоченко

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено необоротні активи в зарубіжній обліковій практиці, наведено зарубіжний досвід обліку основних засобів, довгострокових фінансових інвестицій, гудвілу, дебіторської заборгованості. Проведено порівняльний аналіз українського та зарубіжного обліку необоротних активів.

Ключові слова: необоротні активи, облік необоротних активів, основні засоби, дебіторська заборгованість, гудвіл.

Актуальність проблеми. Питання обліку необоротних активів є актуальним і завжди привертало до себе увагу багатьох науковців, серед них П.Й. Атамас, Р.Т. Джога, В.Ф. Палій, О.П. Гаценко, Л.В. Панкевич, С.В. Свірко та інші. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених, слід відзначити, що розкриття питання обліку необоротних активів потребує подальшого наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз особливостей обліку необоротних активів у зарубіжних країнах у порівнянні з українським досвідом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зарубіжній обліковій практиці поняття «необоротні активи» позначається різними термінами: постійні активи; власність, споруди і обладнання; матеріальні активи тощо. Так, у Швейцарії необоротні активи в активі балансу об'єднані в одну групу – основні засоби; в Росії – позаоборотні активи, які включають нематеріальні активи, основні засоби, доходні вкладення в матеріальні цінності; в Німеччині – основний капітал та фінансові активи; в країнах англо-американської групи – це довгострокові активи, що об'єднують у собі основні засоби або власність,

будівлі і обладнання, невідчутні активи, інвестиції, інші не поточні (позаоборотні) активи. У США нарахований знос нематеріальних активів частіше зазначається у примітках до фінансових звітів, у порівнянні з балансом в Україні.

У більшості країн необоротні активи можна поділити на такі групи: матеріальні довгострокові активи; нематеріальні довгострокові активи; довгострокові фінансові інвестиції.

У США, наприклад, виділяють в окрему групу природні ресурси у зв'язку з їх особливими ознаками [2].

Відповідно до концептуальної основи Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі – МСБО) будь-який актив для відображення в обліку повинен відповідати таким критеріям: 1) у майбутньому бути корисним підприємству; 2) його вартість можливо достовірно визначити. Крім зазначених, основні засоби повинні відповідати ще декільком критеріям. Зокрема, згідно з п. 6 МСБО 16 «Основні засоби» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує для використання у виробництві або постачанні товарів і наданні послуг, для надання в оренду іншим особам або для адміністративних цілей, які будуть використані, як очікується, більше одного періоду.

Основні засоби відображаються в обліку за первісною вартістю. Згідно з міжнародними стандартами, до первісної вартості основних засобів включають: ціну придбання з вирахуванням отриманих знижок, митні збори, невідшкодовані податки, витрати для налагодження основних засобів.

У деяких країнах дозволено включати до первісної вартості основних засобів суму позичкових відсотків, пов'язаних із придбанням об'єктів. У Німеччині відсотки за кредит дозволяється включати до витрат на будівництво основних засобів тільки тоді, коли існує тісний взаємозв'язок між засобами та позиковим капіталом [1].

Відповідно до міжнародних стандартів визнані витрати, пов'язані з об'єктом основних засобів, повинні додаватися до балансової вартості цього

активу, якщо є ймовірність того, що майбутні економічні вигоди надходитимуть на підприємство. Всі інші подальші витрати слід визнавати як витрати того періоду, в якому вони були здійснені [4].

Суттєвою особливістю оцінки основних засобів відповідно до МСБО є той факт, що їх балансова вартість може бути зменшена відповідними державними грантами [4]. Порядок цього зменшення розкривається в МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу». Міжнародні стандарти, окрім основної рекомендованої оцінки основних засобів за первісною вартістю, дозволяють альтернативний підхід: основні засоби можуть відображатись у звітності за переоціненою вартістю [4].

Процес переоцінки основних засобів за МСБО і Положеннями стандартами бухгалтерського обліку (далі - П(С)БО) України майже не відрізняється, Але українські стандарти чіткіше зазначають ту межу (більше 10%), яка призводить до необхідності проведення переоцінки. За міжнародними стандартами ця межа зазначається як така, що «суттєво відрізняється» від балансової вартості. Що стосується амортизації основних засобів, то в міжнародному обліку використовуються такі методи нарахування амортизації: прямолінійне списання, зменшення залишку, метод суми одиниць продукції. В обліку Польщі амортизація нараховується за певною схемою з використанням терміну та коефіцієнтів для конкретних груп основних засобів.

Розуміння поняття «нематеріальні активи» в різних країнах, загалом, не відрізняється. Критеріями зарахування до такого виду активів є відсутність матеріальної форми, довгостроковість використання і здатність приносити дохід.

Відмінності ж спостерігаються на рівні складу нематеріальних активів, їх відображення в балансі, визначення терміну використання. Наприклад, в обліку окремих країн, на відміну від українського обліку, до складу нематеріальних активів відносяться організаційні витрати (витрати на створення підприємства, на рекламу, випуск акцій).

Із міжнародної практики обліку нематеріальних активів в Україні найменше розповсюджений термін «ціна фірми» або «гудвіл», який в основному означає добру репутацію фірми. Між вартістю підприємства і чистою вартістю його майна завжди існує різниця, яка і є гудвілом. Вона може бути позитивна і негативна [4].

За кордоном склалися 3 підходи до визначення вартості гудвілу: оцінка репутації фірми; поточна дисконтована оцінка; оцінка за залишковою вартістю [2].

З метою обліку інвестиції поділяють на 2 великі групи: короткострокові інвестиції, довгострокові інвестиції.

У світовій практиці використовуються 2 методи оцінки інвестицій: метод оцінки за часткою в капіталі підприємства (початкові інвестиції включаються до балансу за собівартістю, а згодом збільшуються на частку інвестора в чистому прибутку компанії і зменшуються на частку дивідендів) і метод консолідації (компанія-інвестор і компанія, в яку здійснені інвестиції, складають єдину консолідовану звітність, сумуючи активи, зобов'язання, доходи і витрати). Потенційні збитки від знецінення довгострокових фінансових інвестицій в акції інших підприємств повинні відображатися в тому звітному періоді, в якому виявлені, а потенційний прибуток буде відображений після реалізації акцій в сумі підвищених дивідендів, отриманих за акціями [1].

Довгострокові фінансові інвестиції вибувають з балансу за реалізаційною вартістю, яка часто співпадає з ринковою. У балансі вони відображаються окремим рядком між оборотними і необоротними активами або включаються до складу необоротних активів.

Щодо класифікації в балансі дебіторської заборгованості за кордоном існують лише загальні правила, які носять рекомендаційний характер.

Порівняльний аналіз обліку необоротних активів в Україні та інших країн світу проведено в таблиці 1.

Порівняльна характеристика особливостей українського і зарубіжного обліку необоротних активів

Український облік

1

Зарубіжний облік

2

1. Класифікація необоротних активів

основні засоби, інші необоротні матеріальні і нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції і дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи

матеріальні довгострокові активи, нематеріальні довгострокові активи, довгострокові фінансові інвестиції

1.1. Критерії визнання основних засобів:

принесуть в майбутньому економічну вигоду, їх вартість може бути достовірно визначена

1.2. Оцінка:

зараховуються на баланс за первісною вартістю чи історичною собівартістю

Можуть включатися і відсотки за кредит

1.3. Витрати на ремонт:

визнаються як актив, коли вони покращують стан активу

1.4. Переоцінка:

проводиться у випадках, коли справедлива вартість суттєво відрізняється від балансової

1.5. Амортизація

амортизація нараховується з використанням методів: прямолінійного списання, зменшення залишку, суми одиниць продукції, згідно норм податкового законодавства, а також прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод.

згідно норм податкового законодавства

1.6. За умови вибуття:

списується залишкова вартість і накопичений знос, обліковується прибуток/збиток від вибуття

2. Нематеріальні активи:

критерії визнання – відсутність матеріальної форми, довгостроковість, здатність приносити дохід

2.1. Класифікація:

на права користуватися природними ресурсами, майном, на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторські права, гудвіл, інші такий вид як гудвіл майже не використовується

гудвіл поділяють на позитивний і негативний, є підходи до визнання вартості, і методи списання

3. Дебіторська заборгованість:

визначення – сума заборгованості дебіторів

3.1. Класифікація:

довгострокова і поточна

поточна і не поточна
(середньострокова і довгострокова)

Таким чином, облік необоротних активів в Україні має багато спільного із зарубіжною практикою. Існування певних відмінностей зумовлено специфічністю української економіки. Інтеграція України в світове господарство вимагає відповідності організації обліку необоротних активів МСБО.

Висновки. Отже, внаслідок аналізу організації обліку необоротних активів у зарубіжних країнах та порівняння з українським досвідом, стає очевидною необхідність внесення змін до Національних стандартів обліку необоротних активів для відповідності Міжнародним стандартам. В умовах глобалізації підприємницької діяльності та розвитку інформаційних технологій основним завданням українських підприємств є повна автоматизацію облікового процесу, зокрема, і обліку необоротних активів, адже, діяльність будь-якого суб'єкта господарювання починається з придбання необоротних активів і не може тривати без їх використання, вони є своєрідним фундаментом кожного господарюючого суб'єкта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. – Житомир: Рута, 2002. – 544 с.
2. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [Навчальний посібник] / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. – К.: Знання, 2006. – 311 с.
3. Марочкіна А. М. Бухгалтерський облік за Національними стандартами: [Навчальний посібник] / А. М. Марочкіна. – Харків: Торсінг, 2002. – 296 с.
4. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / [За ред. С. Ф. Голова.] – К.: ФПБАУ, 2004. – 248 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №8 «Нематеріальні активи », затвердж. наказом МФУ від 18 жовтня 1999 р. № 242.

СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В США

О.С. Ангелова, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто приклади використання систем оплати праці в США. Наведені приклади заходів щодо стимулювання мотивації працівників в роботі та збереженні і підвищенні власної заробітної плати в США.

Ключові слова: оплата праці, системи оплати праці, державна підтримка, мотивація праці, винагорода.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку ми маємо дуже низьку мотивацію праці звичайних робітників, оскільки вони не мають повної впевненості у достатньому забезпеченні свого життя та життя своєї родини. Адже на сьогоднішній день навіть працівники зі стажем та кваліфікацією за своєю спеціальністю не можуть бути впевнені в завтрашньому дні, оскільки наша держава не надто добре піклується про нас. Підтвердженням цьому є розміри прожиткового мінімум, мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії, на які не можна покладатися, оскільки вони замалі для забезпечення достойного існування людини. Саме через ці причини, особи, які працюють в нашій державі повинні знаходити, окрім легальної праці для нарахування стажу роботи, різноманітні додаткові заробітки, які не завжди будуть законними та безпечними.

Нині виникла необхідність застосування нових мотиваційних підходів, які мають ґрунтуватися на використанні економічних, соціальних і психологічних аспектів сучасного виробництва. Мотивація праці завжди належала і належатиме до вирішальних факторів забезпечення досягнення цілей підприємств, незалежно від стану економіки, а механізми та інструменти стимулювання повинні бути гнучкими. Сучасні умови господарювання

виводять проблему формування мотивації праці у розряд стратегічних. Вона потребує розв'язання з позицій необхідності оновлення механізмів і систем стимулювання, які об'єктивно виявилися неадаптованими до умов ринку. Підприємницькі структури втратили значний потенціал конкурентоспроможності, виробнича система недієздатна, а у працівника сформувалося переважно безвідповідальне ставлення до виконуваної роботи. З огляду на вище викладене проведемо дослідження систем оплати праці, які застосовуються в США.

Аналіз останніх досліджень. Висвітленням проблеми систем оплати праці та мотивації праці в різні часи займалися провідні науковці. Вагомий внесок у розвиток теорії мотивації та систем оплати праці серед вчених США зробили Л.К. Туроу, Е. Бернс, Д. Сакс, Г. Гант. Серед зарубіжних вчених проблемами систем та мотивації оплати праці займалися А. Смітт, А. Маслоу, Ф. Герцберг, В. Врум, Л. Портер, Е. Лоулер., О.А. Бугуцький, А.Ф. Бурик, М.Х. Вдовиченко, О.Д. Гудзинський та інші. Однак вивчення й узагальнення зарубіжного і вітчизняного досвіду щодо проблем мотивації праці показало, що далеко не всі аспекти цього питання досліджені достатньою мірою, особливо за умов розвитку ринкових відносин.

Постановка завдання. Наведемо системи оплати праці, за допомогою яких відбувається формування та ефективного використання трудового потенціалу, з метою отримання якомога кращих результатів.

Виклад основного матеріалу. У фірмах США в даний час спостерігається тенденція до індивідуального встановлення заробітної плати, яке зводиться до: визначення певного розміру мінімального річного заробітку кожному працівникові з врахуванням усіх винагород; неоднакового підвищення заробітної плати в межах запропонованого приросту загального її фонду; відмови від індексації у зв'язку зі зростанням цін; врахування при визначенні персональних надбавок заслуг працівників, а не їх стажу; регламентації процедури врахування заслуг.

У межах індивідуального підходу щодо оплати праці виділяється три групи працівників: люди, які мають особливі здібності до праці, володіють інтелектуальною власністю. Їх винагороди визначаються індивідуальним контрактом; працівники творчої праці, які вміють приймати нестандартні рішення, суттєво впливають на ефективність роботи підприємства. Їх оплата складається із окладу і відсотків від її величини; всі інші працівники з мінімальними творчими функціями, одержують тверду заробітну оплату і премії за перевиконання планів на основі колективного договору.

Індивідуальна заробітна плата формується за рахунок застосування гнучких її форм і нових підходів. Політика індивідуалізації трудових доходів найманих працівників — це бажання повніше врахувати як індивідуальні результати праці, так і особисті ділові якості, включаючи кваліфікацію, відповідальність, творчу ініціативу, швидкість, точність і якість роботи. Нині 70—80 % працівників у США переведені на погодинну оплату. Це зменшує кількість трудових конфліктів, покращує психологічний клімат колективі, попереджує можливість страйків.

Більшість сучасних систем заробітної плати, які застосовуються в США складається з двох частин: базової (постійної) і додаткової (змінної).

Вданий час у США застосовуються різноманітні системи оплати, з яких доцільно виділити такі:

- система контролю денного виробітку – в її рамках годинна тарифна ставка переглядається один раз на квартал або раз у півроку, підвищуючи чи знижуючи її, залежно від виконання норм, рівня використання робочого часу, дотримання трудової дисципліни, сумісництва. Кожен із цих факторів оцінюється окремо, а потім інтегрується в загальну оцінку, яка впливає на тарифну ставку;

- система оплати з урахуванням підвищення кваліфікації – основу її складає кількість набраних умовних «одиниць кваліфікації», яких може бути до 90 одиниць. За освоєння нової спеціальності працівник одержує надбавки;

– система заробітної плати за знання – основним принципом є винагорода за оволодіння додатковими знаннями та вміннями, а не вклад у досягнення цілей організації;

– система оплати за компетенцію – для керівників і спеціалістів;

– система оплати праці з врахуванням заслуг – оплата залежить не тільки від кількості та якості праці, але й від професійних і особистих якостей працівника;

– система Хелсі – заробіток складається із двох частин: першу визначає фіксована погодинна ставка і фактично визначений час, другу — відрядний підробіток або премія за те, що фактичні затрати праці були менші за нормативні. Її величина визначається тарифною ставкою, з економічним часом і є коефіцієнтом, який визначає, яка частка зекономленого часу оплачується. Внаслідок знижуються витрати на робочу силу;

– система Бедо – кожна робоча хвилина називається «точкою». Працівник крім основної заробітної плати одержує винагороду, яка визначається як добуток 0,75 кількості точок, виконаних працівником за годину, на 1/60 погодинної ставки;

– система Роурена – на виконання роботи встановлюється певна норма часу і гарантується погодинна ставка, якщо працівник не виконує норми. Винагорода складає частку погодинної ставки, рівну частці часу, яку й було зекономлено. Її розмір залежить від приросту продуктивності праці, який визначається як різниця між фактичним і нормативним часом відповідно зіставленим з нормативом. Таким чином, це погодинна оплата за фактично відроблений час плюс процент від цієї оплати;

– система Сканлона – основним показником преміювання є зниження зарплатомісткості продукції за рахунок економії заробітної плати порівняно з нормативною величиною. Якщо витрати на заробітну плату були нижче нормативної величини, то формується преміальний фонд у розмірі 75 % економії, з яких 20% спрямовуються в розмірі виплат у скрутні часи. Якщо таких не буває, то резерв розподіляється в кінці року. Розподіл преміального

фонду здійснюється пропорційно партисипативній заробітній платі (включаючи оплату працівників, які знаходяться на випробуванні, виплати за відпустки, святкові дні, відсутність на роботі за особистими мотивами). Середній процент вираховується як відношення суми преміального фонду партисипативної зарплати.

Диференційні системи заробітної плати, які базуються на застосуванні декількох її ставок залежно від рівня виконання норм;

- пряма відрядна заробітна плата з гарантованою погодинною ставкою (оплата за тарифом і за відроблений час застосовується у випадку, коли продуктивність праці нижче встановленого рівня). При зростанні продуктивності праці зростає і відповідно зарплата. Це аналог відрядно прогресивної системи оплати в Україні;

- відрядно регресивна система оплати праці передбачає, що заробітки зростають повільніше, ніж продуктивність. Вона застосовується на роботах з високою часткою ручної праці, коли важко розрахувати норми, і ґрунтується на досвіді минулих років. Тут гарантується погодинна оплата за тарифною ставкою, якщо виробіток не досягнув встановленого мінімуму;

- система Тейлора з диференційованою відрядною ставкою – при невиконанні норм ставка складає 0,8; при виконанні та перевиконанні —1,1 — 1,3;

- система Мерики – при виконанні завдань до 60 % працівнику загрожує звільнення; при виконанні завдання на 61—83 % працівник одержує ставку; 81-100 % — 1,1 ставки, більше 100% - 1,2 ставки;

- система Ганта – передбачає комбінування змінної і відрядної оплати, які застосовуються залежно від досягнутого рівня продуктивності праці. При виконанні завдань менше 100 % застосовується погодинна оплата за низькими ставками; при перевиконанні — відрядна оплата за підвищеною оцінкою;

- в преміальних системах розміри премії інколи визначають залежно не від окремих факторів, а від узагальнюючого показника ефективності

використання всіх виробничих ресурсів (продуктивності праці, собівартості, прибутку). Ці системи називаються всефакторними;

– система Раккера – передбачає виплату колективних премій за зниження частки витрат на оплату праці в структурі додаткової вартості, яка розраховується як середня величина за останні 3—7 років;

– система «Умпротейр» - передбачає виплату премій за зниження трудомісткості. Нормативна трудомісткість визначається для кожного виду продукції, одночасно встановлюється базовий рівень продуктивності праці, при перевищенні якого норми переглядаються.

Висновки. Отже, будь-яка з наведених систем оплати праці наведених вище призведе до того, що працівник перш за все буде розуміти, що його винагорода залежить виключно від нього, а отже і намагатиметься зробити якомога більше для цього. Досвід ведення обліку оплати праці в США показує, що застосування різних форм по виплатам працівникам сприяє формуванню у персоналу заінтересованості у підвищенні свого кваліфікаційного й професійного рівня, розвитку фірм.

ЛІТЕРАТУРА

1. [Електронний ресурс] Режим доступу // www.window.edu.ru
2. Крушельницька І.В. Сучасні системи оплати праці в зарубіжних країнах/ [Електронний ресурс]//І.В. Крушельницька – //library.if.ua/book/45/3146.html

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ОСНОВНІ РОЗБІЖНОСТІ МІЖ МСБО ТА П(С)БО

А.О. Бузнік, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто порівняльну характеристику між міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку та виявлено основні розбіжності між ними.

***Ключові слова:** бухгалтерський облік, фінансовий облік, фінансова звітність, положення (стандарту) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.*

Актуальність проблеми. В наш час проблема порівняння бухгалтерських стандартів набуває великого значення через те, що йде підвищення ділової міжнародної активності й обсягів іноземних інвестицій. Розмаїття стандартів може скоротити інтернаціональні потоки капіталу й у такий спосіб зашкодити економічному розвитку. Україна не повинна стояти осторонь від тих тенденцій, які обумовлюють сьогодні розвиток ринку капіталів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вирішенням цієї проблеми працювали такі науковці як С. Голов, О. Губачова, В. Костюченко, Ю. Кузьмінський, В. Пархоменко, В. Сопко, В. Швець та інші. Серед найбільш відомих зарубіжних дослідників слід назвати Р. Антоні, А. Афанасьєва, Дж. Блейка, Я. Вільямса, Г. Герно-на, Ж. Дішара, В. Ковальова, Д. Мітчела, Б. Нідлза, Я. Соколова. Однак ряд важливих питань методології й організації бухгалтерського обліку в сучасних умовах залишаються дотепер не вирішеними. Це стосується насамперед гармонізації бухгалтерського обліку й фінансової звітності, а також визначення основних шляхів удосконалення бухгалтерського обліку в Україні на основі міжнародного досвіду.

Постановка завдання. Провести порівняльну характеристику міжнародних та національних стандартів фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення поставленої проблеми виявлено основні розбіжності між національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. У національних П(С)БО дотримано вимоги МСБО з урахуванням економічних, правових, податкових особливостей та традицій нашої держави. П(С)БО охоплюють усі чинні МСБО (крім стандартів, які стосуються звітності банків і пенсійних фондів), але не копіюють їх [2]. Деякі національні стандарти об'єднують положення кількох МСБО, а в деяких випадках передбачаються національні стандарти, які не мають аналогічного міжнародного стандарту. Але всі національні стандарти базуються на МСБО та не суперечать їм. Ідентифікація положень щодо міжнародних стандартів наведена в табл. 1 [3, 4].

Таблиця 1

Порівняльна таблиці МСБО та П(С)БО

П(С)БО 1	МСБО, МСФЗ 2
П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність»
П(С)БО 2 «Баланс»	МСБО 1 «Подання фінансових звітів»
П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»	МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»
П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів»	МСБО 7 «Звіти про рух грошових коштів»
П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал»	МСБО 1 «Подання фінансових звітів»
П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»	МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», МСБО 10 «Події після дати балансу»
П(С)БО 7 «Основні засоби»	МСБО 16 «Основні засоби»
П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	МСБО 38 «Нематеріальні активи»
П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
П(С)БО 11 «Зобов'язання»	МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»
П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	МСБО 27 «Консолідовані та окремі фінансові звіти», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства», МСБО 31 «Частки у спільних підприємствах», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»
П(С)БО 14 «Оренда»	МСБО 17 «Оренда»
П(С)БО 16 «Витрати»	-
П(С)БО 17 «Податок на прибуток»	МСБО 12 «Податки на прибуток»
П(С)БО 18 «Будівельні контракти»	МСБО 11 «Будівельні контракти»
П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»	МСБО 22 «Об'єднання підприємств», МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу»
П(С)БО 20 «Консолідована фінансова звітність»	МСБО 27 «Консолідовані та окремі фінансові звіти»
П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»	МСБО 21 «Вплив валютних курсів»
П(С)БО 22 «Вплив інфляції»	МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»
П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»	МСБО 24 «Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін»
П(С)БО 24 «Прибуток на акцію»	МСБО 33 «Прибуток на акцію»
П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»	МСБО немає, є керуючі принципи ISAR UNCTAD
П(С)БО 26 «Виплати працівникам»	МСБО 19 «Виплати працівникам», МСБО 26 «Облік і звітність щодо програм пенсійного забезпечення»

1	2
П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»	МСФЗ 5 «Непоточні активи, що утримуються для продажу, та діяльність, що припиняється»
П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів»	МСБО 36 «Зменшення корисності активів»
П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами»	МСФЗ 8 «Операційні сегменти»
П(С)БО 30 «Біологічні активи»	МСБО 41 «Сільське господарство»
П(С)БО 31 «Фінансові витрати»	МСБО 23 «Витрати на позики»
П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»	МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»
П(С)БО 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин»	МСФЗ 6 «Розвідка й оцінка запасів корисних копалин»
П(С)БО 34 «Платіж на основі акцій»	МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій»

Таким чином, усі П(С)БО в основному відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності за назвою й змістом. Однак є такі, які відображають потреби практики обліку в Україні, наприклад, П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", П(С)БО 16 "Витрати", П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва".

Затверджені П(С)БО переглядаються відповідно до потреб практики їх застосування, а також у зв'язку зі змінами в МСБО[5].

Між національними та міжнародними стандартами обліку існує такий зв'язок: при розробці міжнародних аналізуються національні стандарти, вивчається практика ведення обліку того чи іншого об'єкта і тільки після цього формуються рекомендації міжнародного характеру. Хоча стандарти в різних країнах мають різні назви (в США та Японії - система загальноприйнятих принципів, у Великобританії - документи про стандарти фінансової звітності, у Франції - норми, а в Україні та Росії - положення), їх структура й призначення в цілому однакові.

Змістовна частина національних П(С)БО здебільшого містить норми, які добре знайомі фахівцям за нормативною базою. Водночас їх доповнено деякими новими методами оцінки, розподілу, складу річної фінансової звітності. Збережені національні традиції щодо затвердження уніфікованих форм фінансової звітності. Разом із тим, П(С)БО містять деякі концептуальні відмінності від МСБО, які наведено в табл. 2 [7, с. 350].

Таким чином, хоча П(С)БО суттєво й не суперечать міжнародним стандартам, вони все ж таки не повністю охоплюють усі вимоги МСБО щодо надання й розкриття інформації у фінансовій звітності. Невідповідність

фінансової звітності українського підприємства вимогам МСБО може виникнути внаслідок:

- жорсткої регламентації форм фінансової звітності в Україні й практичної відсутності умов для застосування принципу "істотності";
- відсутності в Україні окремих стандартів, адекватних МСБО (зокрема, МСБО 8, 20, 26, 28, 31, 34);
- стислості змісту П(С)БО, у відсутності пояснень до них, що нерідко приводить до помилкової інтерпретації окремих положень.

Таблиця 2

Концептуальні відмінності між П(С)БО та МСБО

Принципи та припущення	МСБО	П(С)БО
1	2	3
Безперервність	Припускається, що в підприємства немає ні наміру, ні необхідності припиняти або істотно скорочувати свою діяльність у недалекому майбутньому	Не всі підприємства реально використовують принцип безперервності при підготовці фінансових звітів: частина з них — на межі банкрутства, інші не можуть гарантувати стабільності діяльності підприємства в майбутньому. Крім того, негативна фінансова картина свідомо створюється через «особливості» оподаткування
Стабільність облікової політики	Облікова політика підприємства не зазнає будь-яких змін без явної необхідності	Звітність ведеться відповідно до чинних законодавчих положень та норм, які постійно змінюються
Метод нарахування	Доходи (витрати) підприємства відносяться на той період, у якому вони були фактично отримані (понесені)	Доходи та витрати підприємства не завжди відносяться на ті періоди, у яких вони реально мали місце. Наприклад, П(С)БО не дозволяє оцінювати витрати, не підтверджені документально, незважаючи на те, що економічні вигоди, пов'язані з такими витратами, було вже отримано
Суттєвість	У звітність включаються тільки ті облікові позиції, які можуть вплинути на прийняття рішень	Перелік статей звітності визначається Міністерством фінансів України. Процедури обліку деяких несуттєвих елементів є складними та обтяжливими для системи бухгалтерського обліку
Перевага сутності над формою	Результати операцій та угод відображаються відповідно до реального стану речей	Відображення операцій та угод підпорядковується нормативним вимогам, таким чином, форма переважає над змістом
Обачність (консервативність)	Вживаються всі необхідні заходи для зняття невизначеності, аби уникнути завищення активів чи доходів або заниження зобов'язань та витрат	Принцип обачності використовується не завжди. Наприклад, принцип оцінки за найменшою із собівартості або ринкової вартості дуже рідко використовується в українській практиці

З введенням нових міжнародних стандартів і внесенням істотних змін у чинні стандарти розбіжності між національними й міжнародними стандартами будуть поглиблюватися. Така перспектива є цілком реальною, урахувуючи програму Ради міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Звідси виникає проблема внесення відповідних змін у національні П(С)БО в міру видання нових або заміни існуючих міжнародних стандартів.

Вирішення цієї проблеми можливе за допомогою визначення сфери прямого застосування МСБО й установлення різних вимог щодо обсягу розкриття інформації у фінансовій звітності для різних груп підприємств,

зокрема з урахуванням їх участі в операціях на ринках капіталу, обсягів діяльності. На думку членів Методологічної ради з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України, вимогу складання фінансової звітності відповідно до МСБО слід розповсюдити на підприємства, які повинні оприлюднювати фінансову звітність. До таких підприємств згідно зі ст. 14 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" [1] належать відкриті акціонерні товариства, підприємства-емітенти облігацій, банки, довірчі товариства, валютні й фондові біржі, інвестиційні компанії, кредитні союзи, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії й інші фінансові організації.

Впровадження принципів і методів МСБО за допомогою П(С)БО доводить, що МСБО - це не тільки методи й підходи до обліку й звітності, але й деякою мірою відбиток ідеології й демократичності суспільства, здатності його інституцій адаптувати норми цивілізованих відносин.

Як свідчить практика, МСБО в Україні застосовують підприємства, чії інвестори зацікавлені в їх складанні, а також компанії, що бажають одержати кредит у банках, які вимагають звітність за МСБО, або вийти на міжнародні фондові ринки. Однак бухгалтерів, що добре знають міжнародні стандарти, небагато, тому підприємства змушені навчати співробітників за свій рахунок або залучати консультантів. Таким чином, підготовка кваліфікованих фахівців з МСБО сьогодні є одним із актуальних напрямків реформи системи обліку й звітності в Україні.

Отже, переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є, і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСБО можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки й світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно з МСБО, роблять її адекватнішою й здатною відобразити справжній майновий і діловий стан організації. У зв'язку із цим цінність МСБО важлива не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів.

Висновки. 1. Порівняння загальних вимог до складання фінансових звітів. У П(С)БО відсутні деякі концепції та якісні характеристики подання фінансових звітів. Наприклад, у П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” безпосередньо не розкриті суттєві концепції складання фінансових звітів, такі, як правдиве і справедливе подання. Такі принципи, як суттєвість, агрегування, згортання і надання порівняльної інформації при складанні фінансових звітів застосовуються тільки частково.

2. Обмеження облікових підходів. Багато міжнародних стандартів має відповідні аналоги серед національних. Проте, дуже часто відповідні П(С)БО не містять усієї докладної інформації, що наведена в еквівалентних МСБО. Такі розбіжності називають обмеженнями національних у порівнянні з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

3. Протиріччя між МСБО і П(С)БО. Крім обмежень, є також кілька протиріч між чинними П(С)БО і відповідними їм МСБО. Протиріччя пов’язані з тим, що деякі вимоги або підходи, викладені в П(С)БО, відрізняються чи суперечать вимогам і підходам, яких вимагають МСБО. Яскравий приклад таких протиріч – підхід до нарахування амортизації. П(С)БО 7 “Основні засоби” пропонує п’ять методів амортизації і, як альтернативу, дозволяє використання методів амортизації, передбачених податковим законодавством. МСБО 16 “Основні засоби” пропонує застосовувати різноманітні методи амортизації до суми активу, що підлягає амортизації, протягом строку корисної експлуатації цього активу.

Сьогодні міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національних систем бухгалтерського обліку й звітності. Ці причини вплинули на вибір МСБО як орієнтира для реформування системи бухгалтерського обліку й звітності України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 996-XIV // Урядовий кур'єр. - 1 вересня 1999.

2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. - Житомир : Рута, 2003. - 544 с.
3. Нищенко Л. П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами в процесі гармонізації економічних взаємозв'язків / Л.П. Нищенко // Бухгалтерський облік та аудит. - 2006. - № 9. - С. 6-9.
4. Голов С. Международные стандарты финансовой отчетности: усовершенствование и применение / С. Голов // Бухгалтерский учет и аудит. - 2007. - №11. - С. 43-57.
5. Литвин Н. Б. Облік у зарубіжних країнах / Н. Б. Литвин. - К. : Атіка, 2007. - 208 с.

УДК 657.1.001.86

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ

Е. А.Новак, студентка

Науковий керівник: асистент Пісоченко Т. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто головні передумови та обґрунтовано необхідність реформування національної системи бухгалтерського обліку та узагальнення інформації про основні дії, які спрямовані на гармонізацію МСФЗ з НСБО України.

***Ключеві слова:** бухгалтерський облік, реформування, євроінтеграція, державне регулювання, облікова політика, міжнародні стандарти, фінансова звітність.*

Актуальність проблеми. Євроінтеграційний напрям України, залучення вітчизняними підприємствами іноземного капіталу, вихід на іноземні ринки товарів, послуг та цінних паперів, зумовлює необхідність реформування національної системи бухгалтерського обліку (далі - НСБО) у відповідності з Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі - МСФЗ). Науковці і практики єдині в тому, що перехід до ринкових умов господарювання зумовлює потребу перегляду теоретичних і практичних положень бухгалтерського обліку щодо складу його об'єктів, а також методики формування й обробки облікової інформації, виходячи з наявного господарюючого механізму.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням доцільності такого реформування та питанням гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні з МСФЗ займається ряд провідних вчених економістів: таких як В. Моссаковський, С. Голов, Ф. Бутинец, В. Костюченко, В. Швець, В. Пархоменко та інші. Проте багато питань залишається невирішеними.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану розвитку бухгалтерського обліку в Україні та основних напрямів адаптації фінансової звітності до вимог міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, а й активно впливають на розвиток національних систем бухгалтерського обліку і звітності [2]. У тексті Передмови до МСФЗ Комітетом з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зазначається, що у кожній країні порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності регулюється місцевими (національними) регулюючими положеннями, які включають стандарти бухгалтерського обліку, ухвалені регуляторними органами та бухгалтерськими організаціями у кожній країні.

Міжнародні стандарти мають рекомендаційний характер і не домінують над національними положеннями, які регулюють ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності у певній країні і є невід’ємною частиною національного господарського законодавства про діяльність суб’єктів господарювання. Через це впровадження МСФЗ здійснюється на місцях з метою переконання урядів органів, які встановлюють стандарти і контролюють ринки цінних паперів, дотримуватись міжнародних стандартів при складанні фінансових звітів.

Результатом цих зусиль є сприяння МСФЗ поліпшенню та гармонізації фінансової звітності в світі.

На сьогодні МСФЗ використовуються:

- як основа національних вимог до бухгалтерського обліку в багатьох країнах світу;

- як міжнародний базовий підхід тими країнами, які розробляють свої власні вимоги;
- фондовими біржами та регулюючими органами, які вимагають або дозволяють іноземним емітентам подавати фінансові звіти згідно з МСФЗ;
- наднаціональними органами, такими як Європейська комісія;
- Світовим банком, який вимагає від позичальників подання фінансової звітності згідно з МСФЗ;
- дедалі більшою кількістю підприємств.

МСФЗ є відправною точкою для багатьох країн, що розвиваються, які створюють національні стандарти [1].

Кожна країна, яка розвивається і бажає вступити до світової спільноти, створити свою національну систему бухгалтерського обліку, може використати один з двох напрямів реформування облікової системи: прийняти МСФЗ в незмінному варіанті, як свої національні або прийняти свої власні положення, які б не суперечили положенням МСФЗ, але відображали специфіку окремої національної економіки.

На виконання Програми реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.98 р. № 1706, наказами Міністерства фінансів України затверджено комплексний пакет з нормативно-методичної бази бухгалтерського обліку, який складає його регламент і включає:

- 34 положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- форми фінансової звітності, примітки з додатком до річної фінансової звітності;
- План рахунків і спрощений План рахунків бухгалтерського обліку з Інструкцією по їх застосуванню;
- Регістри бухгалтерського обліку і Методичні рекомендації по їх застосуванню;

- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, біологічних активів і запасів, з формування облікової політики й застосування суттєвості;
- Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку;
- Інструкцію по інвентаризації тощо.

До цього пакету також входять: Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні ” зі змінами та доповненнями; Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 [3].

Головним завданням трансформації бухгалтерського обліку згідно з Програмою реформування бухгалтерського обліку було приведення національної системи бухгалтерського обліку і звітності у відповідність до реалій ринкової економіки та МСФЗ. Розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Стратегію застосування МСФЗ в Україні від 24.10.2007 р. № 911-р. Метою прийняття даної Стратегії є удосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу.

МСФЗ не передбачають конкретного формату (з набором показників і послідовністю їх розміщення) звітності, проте було визнано доцільним впровадження ПСБО в Україні здійснювати разом із затвердженням формату фінансової звітності. Показники звітності, які впливають з рекомендацій міжнародних стандартів, у максимально можливій формі збігаються з назвою та змістом операцій і рахунків бухгалтерського обліку Плану рахунків бухгалтерського обліку в Україні.

Більшість принципів і характеристик, яким має відповідати фінансова звітність, викладено у П(С)БО і сприймаються із розумінням, оскільки вони у повному чи меншому обсязі притаманні сучасній науково-практичній методології – достовірність, послідовність, зіставність, повне висвітлення, періодичність, єдиний грошовий вимірник, обачність, історична (фактична)

собівартість, нарахування. Застосування принципу превалювання змісту над формою фактично відображує система позабалансових рахунків бухгалтерського обліку, яку застосовують для обліку майна, що не належить на правах власності цьому підприємству (не контролюється ним) і дані якого не відображуються в балансі підприємства.

Принципи підготовки фінансової звітності повинні застосовуватись тільки разом, а не вибірково. Застосування П(С)БО забезпечує вкладення у ці принципи і характеристики більшого змісту і розуміння користувачами, а також гармонізує нашу систему бухгалтерського обліку з МСФЗ [3].

Не менш важливим залишається питання підготовки спеціалістів сфери обліку. Необхідно створити відповідну систему освіти для підготовки кваліфікованих спеціалістів у ВУЗах, а також організувати підвищення кваліфікації бухгалтерів підприємств і організацій. Така необхідність зумовлена змінами законодавства, потребою у повній, неупередженій і достовірній інформації про фінансово-економічний стан господарюючого суб'єкта для керівників, інвесторів і інших зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Прийняття і використання МСФЗ забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів та інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку;
- однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі [1].

Висновки. Як бачимо Міністерством фінансів України і Методологічною радою з бухгалтерського обліку при МФУ було прийнято ряд законодавчих актів, які наближають нашу національну систему бухгалтерського обліку до МСФЗ, але деякі питання залишаються не вирішеними, тому найближчим часом слід чекати внесення змін до уже існуючих нормативних актів і положень бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: вдосконалення та застосування / Голов С. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 11. – С. 43-58.
2. Нищенко Л. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами / Л. Нищенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 5. – С. 6-9.
3. Пархоменко В. Принципи і підходи регулювання та регламентації бухгалтерського обліку / В. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 11. – С. 3-24.

УДК 658.14/.17(047.32):657.012.32

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТАХ

І.О. Прядко, студентка

Науковий керівник: асистент Т.С. Пісоченко

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено нормативно-правове регулювання ведення облікової політики та складання фінансової звітності на підприємствах України

Ключові слова: облікова політика, принципи фінансової звітності, метод, процедура, фінансова звітність

Актуальність проблеми. Ефективність господарської діяльності в умовах ринкової конкуренції залежить від чіткої стратегії розвитку суб'єктів господарювання та її виконання. Фінансова звітність, як система встановлених на законодавчому рівні показників, що характеризують фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів, відображає частину стратегії підприємства і є засобом комунікації та інформації потенційних учасників бізнесу, характеризуючи його інвестиційну привабливість. Адже, дотримання чіткої облікової політики прямо впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Метою даної роботи є дослідження діючої системи Національних стандартів бухгалтерського обліку, їх відображення та застосування в обліковій політиці фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уніфікація підходів до складання фінансових звітів забезпечується через облікову політику, розроблену для умов підприємства з урахуванням відповідних положень нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку і фінансової звітності, а саме: Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. за № 996-XIV з наступними змінами та доповненнями (далі – Закон України), П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, П(С)БО 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах”, лист Міністерства фінансів України “Про облікову політику” від 21.12.05 р. № 31-34000-10-5/27793.

Згідно зі ст. 1 Закону України та п.3 П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” **облікова політика** – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1, 2]. По відношенню до фінансової звітності облікова політика має забезпечити дотримання встановлених Законом України та П(С)БО 1 “Загальні вимоги до складання фінансової звітності” принципів, а також прийняття одного із альтернативних методів оцінки активів, зобов'язань, які є окремими елементами звітності, зміст і перелік яких визначено відповідними П(С)БО.

Розглянемо та дослідимо основні принципи, які регламентуються Законом України та П(С)БО 1.

Принцип єдиного грошового вимірника передбачає, що вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в даній грошовій одиниці. Згідно зі ст. 5 Закону України, підприємства ведуть бухгалтерський облік і складають фінансову звітність у грошовій одиниці України. Проте П(С)БО 1 допускає складання фінансової звітності в іншій валюті: “Якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в

якій ведеться бухгалтерський облік, то підприємство повинно розкривати причини цього та методи, що були використані для переведення фінансових звітів з однієї валюти в іншу ” [2].

Принцип безперервності означає оцінку активів та зобов'язань підприємства, виходячи із припущення, що його діяльність буде тривати далі. Це положення виключає наміри чи потреби підприємства ліквідувати або суттєво зменшити масштаби своєї діяльності, що вимагає проведення оцінки контрольованих фірмою активів і зобов'язань відповідно до умов економічного середовища існування бізнесу. Домінуюча роль належить справедливій вартості, за якою оцінюються активи і зобов'язання, або вона використовується при розрахунках оцінки, виходячи із вимог відповідних П(С)БО.

Принцип історичної (фактичної) собівартості визначає пріоритетною оцінку активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання. Цей принцип за економічним змістом забезпечує оцінку контрольованих активів при початковій поставці їх на баланс підприємства залежно від каналів надходження. Нормативне регулювання принципу історичної (фактичної) собівартості забезпечується національними стандартами бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби ”, 8 “Нематеріальні активи ”, 9 “Запаси ”, 10 “Дебіторська заборгованість ”, 11 “Зобов'язання ”, 12 “Фінансові інвестиції ”, 13 “Фінансові інструменти ”, 14 “Оренда ”, 27 “Необоротні активи утримані для продажу та припинена діяльність ”, 30 “Біологічні активи ”, 32 “Інвестиційна нерухомість ” у яких, як правило, виділяється окремий розділ або стаття, що висвітлює порядок оцінки активів і зобов'язань при їх визнанні та склад витрат, що формують первісну собівартість.

Принцип обачності передбачає застосування у бухгалтерському обліку методів, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів та доходів підприємства. Даний принцип регламентує П(С)БО 7 “Основні засоби ”, П(С)БО 8 “Нематеріальні активи ”, П(С)БО 9 “Запаси”, П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”, П(С)БО 11 “Зобов'язання”, П(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”.

Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат, за яким визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. Вимоги даного принципу забезпечуються П(С)БО 15 “Доходи”, П(С)БО 16 “Витрати”, а практичний прояв його відображається у П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати” та опосередковано – у П(С)БО 4 “Звіт про рух грошових коштів”.

Принцип повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі. Вимоги цього принципу забезпечуються через встановлену функцію як для всієї фінансової звітності, визначену Законом України, так і окремих її форм, що встановлено П(С)БО 2 “Баланс”, П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”, П(С)БО 4 “Звіт про рух грошових коштів”, П(С)БО 5 “Звіт про власний капітал”, які передбачають надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації щодо структурних елементів відповідних форм фінансової звітності.

Принцип послідовності передбачає постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями бухгалтерського обліку і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності. Відповідно до П(С)БО 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах” зміна облікової політики допускається у разі зміни статутних вимог; зміни вимог органу, який затверджує П(С)БО; якщо зміни забезпечують достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності.

Принцип автономності, згідно з яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства.

Принцип періодичності припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності, а тому є також організаційним, оскільки обумовлює строки складання звітності. Законом України визначено, що звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Проміжна звітність складається щокварталу наростаючим підсумком з початку звітного року в складі балансу та звіту про фінансові результати. Постановою Кабінету Міністрів України „Порядок подання фінансової звітності” від 28.02.2000 р. № 419 встановлено строки подання фінансової звітності [4, с.16].

Принцип превалювання сутності над формою у фінансовій звітності має забезпечити облік операцій відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми, а тому є основним серед інших принципів.

Наступними методологічними складовими облікової політики, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності, є методи. *Метод* – це спосіб або система прийомів для досягнення будь-якої мети, для виконання певної операції. Стосовно фінансової звітності методи регулюють визнання й оцінку окремих елементів звітності, порядок і перелік яких визначено відповідними П(С)БО та іншими нормативними актами. Основні методологічні елементи облікової політики, з допомогою яких формуються показники фінансової звітності, наведено в таблиці 1.

Наступним елементом облікової політики фінансової звітності є **процедури**. Процедура – офіційно встановлений чи прийнятий за звичаєм порядок, послідовність дій для здійснення або оформлення якихось справ. Формування статей окремих форм фінансових звітів здійснюється відповідно до П(С)БО 2 “Баланс”, П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”, П(С)БО 4 “Звіт про рух грошових коштів”, П(С)БО 5 “Звіт про власний капітал”, П(С)БО 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах”, П(С)БО 29 “Фінансова звітність за сегментами”, які регулюють методологію відповідних звітів.

Методи облікової політики фінансової звітності

Метод	Можливий варіант	Підстава
Межа суттєвості	Визначається відповідними П(С)БО та наказом керівника	П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, Лист МФУ від 29.07.03 р. №04230-04108 “Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності”
Тривалість операційного циклу	Встановлюється підприємством самостійно	П(С)БО 2 “Баланс”
Методи амортизації основних засобів і нематеріальних активів	- прямолінійний; - виробничий; - кумулятивний; - зменшення залишкової вартості; - передбачений податковим законодавством	П(С)БО 7 “Основні засоби”, П(С)БО 8 “Нематеріальні активи”
Методи амортизації інших необоротних матеріальних активів	- прямолінійний; - виробничий; - 50% вартості в першому місяці використання об’єкта і решта 50% - в місяці їх вилучення з активів; - 100% вартості в першому місяці використання об’єкта	П(С)БО 7 “Основні засоби”
Строк корисного використання основних засобів і нематеріальних активів	Встановлюється підприємством самостійно	П(С)БО 7 “Основні засоби”, П(С)БО 8 “Нематеріальні активи”
Методи оцінки вибуття запасів	- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; - середньозваженої собівартості; - собівартості перших за часом надходження запасів (FIFO); - нормативних витрат; - ціни продажу	П(С)БО 9 “Запаси”
Методи визначення величини резерву сумнівних боргів	- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; - застосування коефіцієнта сумнівності	П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”
Методи оцінки активів чи зобов’язань в операції пов’язаних сторін	- порівнюваної неконтрольованої ціни; - ціни перепродажу; - „витрати плюс”; - балансової вартості	П(С)БО 23 “Розкриття інформації про пов’язані сторони”

Найбільш доцільною є наступна послідовність складання фінансової звітності: попередній скоригований баланс; Звіт про фінансові результати (ф.№2); заключний баланс (ф.№1); Звіт про власний капітал (ф.№3); Звіт про рух грошових коштів (ф.№4); Примітки до річної фінансової звітності (Ф.№5); додаток до Приміток до річної фінансової звітності „Інформація за сегментами”(ф.№6).

Висновки. Провівши дослідження можна сказати, що відображення у обліковій політиці підприємства принципів фінансової звітності визначається Законом України та П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, дотримання їх є невід’ємною складовою високорентабельного ведення господарської діяльності. Методологічною складовою облікової політики є методи фінансової звітності, які наводять в обліковій політиці, виходячи з альтернативних варіантів, наведених у відповідних нормативних актах або встановлюються відповідними посадовими особами, виходячи з їх суб’єктивних суджень із урахуванням умов діяльності підприємства. Останньою складовою облікової політики є процедури фінансової звітності, які забезпечують виконання вимог принципів і методів визначення, визнання та оцінки елементів окремих форм фінансових звітів та їх складання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. за № 996-XIV.
2. П(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” затвердженого наказом МФУ від 31.03.99 р. за №87.
3. Кучеренко Т. Облікова політика фінансової звітності в національних стандартах / Т.Кучеренко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. - № 8[233]. – С. 21-28.
4. Кучеренко Т. Облікова політика фінансової звітності в національних стандартах / Т.Кучеренко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. - № 9[234]. – С. 16-25.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У ЯПОНІЇ

Н. Ю. Шепель, студентка

Науковий керівник: асистент кафедри бух. обліку Т.С. Пісоченко

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто способи та методи мотивації праці із застосуванням зарубіжного досвіду на прикладі Японії. Установлено предмет керування мотивації праці, модель мотивації, системи заохочення, особливості заробітної плати, створення власної корпоративної філософії.

Ключові слова: мотивація, заохочення, оплата праці, трудові ресурси, корпоративна філософія, «довічний найм», «менталітет зрівнялівки».

Актуальність проблеми. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що перехід до соціально-орієнтованої економіки передбачає необхідність створення адекватного механізму мотивації праці. Без цього не можна розглядати об'єктивні передумови для підвищення ефективності, рівня життя населення та спонукати конкретного робітника та колектив до досягнення особистих та загальних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення проблеми мотивації праці зробили такі вчені: М. Вебер, А. Маслоу, К. Маркс, А. Маршалл, Д. Мілль, М. Туган-Барановський, Х. Хекхаузен, Ф. Тейлора, А.Сміт. Значних досягнень її здобули сучасні українські вчені: Д. Богиня, А.Гальчинський, А. Колот, Т. Костишина, Л. Кривенко, Г. Куліков, В. Лагутін, В. Новіков, О. Павловська, І. Петрова, М. Семикіна та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження особливостей мотивації праці у Японії як найцінніший досвід, оскільки максимальна віддача від використання трудових ресурсів дає змогу підвищити загальну результативність і прибутковість діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Ще у ХХ ст. у світі сформувалась умовна класифікація методів мотивації праці: американська, європейська та японська.

Кожна з цих моделей має свої національні особливості та особисті підходи до мотивації персоналу на підприємствах. В даний час проводяться широкі порівняльні дослідження японської, американської та західноєвропейської системи управління, спрямовані на виявлення причин високої ефективності кожної системи управління і застосування їх в іншій економічній системі [1].

Найбільш цікавим є досвід Японії. Як відомо, саме в цій країні, завдяки пошуку нестандартних форм синтезу матеріальних і моральних стимулів праці виробничого й управлінського персоналу, вдалося домогтися невідомого в Європі і США бурхливого піднесення промисловості на якісно іншій парадигмі соціального розвитку.

Основним предметом керування в Японії є трудові ресурси. Ціль, що ставить перед собою японський керуючий – підвищити ефективність роботи підприємства в основному за рахунок підвищення продуктивності праці працівників, тоді як у європейському і американському менеджменті основною метою є максимізація прибутку, тобто одержання найбільшої вигоди з найменшими зусиллями. Було прийнято свою власну модель мотивації трудової активності робітників, з урахуванням національного характеру. Як ключовий компонент динамічного розвитку розглядається людський фактор.

Японський стиль управління базується на переконанні, а не на примусі робітників. Начальник не виділяє себе з маси підлеглих, його завдання – не керувати роботою, яку виконують інші, а сприяти взаємодії співробітників, надавати їм необхідну підтримку і допомогу, формувати гармонійні міжособистісні відносини, так званий "менталітет зрівнялівки". Цей феномен визначає ряд аспектів трудової мотивації в Японії.

Прикладом колективної форми організації праці є гуртки якості, що існують в Японії з 1962 р. Ці невеличкі колективи з виконавців (робітників та службовців), створені на добровільних засадах, здійснюють управління якістю продукції безпосередньо на робочих місцях. Діяльність гуртків якості охоплює такі питання: виявлення всіх причин, що заважають працівнику більш ефективно виконувати свою роботу; колективне обговорення оптимальності

технологічного процесу, а також методів виконання технологічних операцій, розробка пропозицій з питань удосконалення діяльності. У концептуальному плані, гуртки якості розвивають ідеї "партисипативного" управління, тобто управління із залученням працівників до обговорення і прийняття управлінських рішень. Це зручно для вирішення як технічних, так і соціально-психологічних завдань. До 65% персоналу японських підприємств залучено до аналізу і вирішення виробничих проблем. Гуртки якості дозволяють підвищити індивідуальну майстерність, творчість і здібність працівників [2, с. 18].

Кожна японська фірма має власну корпоративну філософію, акцепт в якій наголошується на таких поняттях, як щирість, гармонія, які співробітництво з суміжниками і клієнтами, внесок до поліпшення життя товариства.

Відповідно до корпоративної філософії, керівник і робітник (постійний) з однаковою мірою є членами фірми, і взаємовідносини між ними будуються як між членами родини. Трудове життя в суспільній свідомості рівноцінно особистому; індивідуальному виживанню і розвитку людини, що залежить від виживання і розвитку підприємства. За цих умов робітник ототожнює себе зі своєю фірмою і готовий розділити її долю [3].

В японських компаніях діє відповідний вибір виплат і послуг соціального характеру, який кожна фірма прагне надати своєму персоналу. Це вихідні допомоги і пенсії, медичні послуги, надання житла і дотації на його придбання, харчування протягом робочого дня, фізкультурно-спортивні культурно-розважальні заходи, особисте страхування, забезпечення при виробничому травматизмі, так звані натуральні виплати (безкоштовне забезпечення товарами, частіше відбувається самою фірмою), сприяння в одержанні освіти членами сімей робітників фірми, грошові не цільовані субсидії та інші послуги. Крім того, варто виділити таку специфіку форму діяльності японських фірм, якій вони надають великого значення, як, наприклад, вітання робітників з сімейними святами і висловлювання співчуття з приводу сумних подій у житті.

Усі ці програми централізовано здійснює відділ кадрів. Відділ кадрів займається також усіма посібниками. Наприклад, при територіальному

переведенні працівника компанії він субсидіює переїзд усієї родини і підшукує для неї житло.

Японська фірма виплачує вихідну допомогу кожному, хто звільняється з постійної роботи. Вихідна допомога при звільненні є одним з найбільш важливих компонентів заробітку працівника японської фірми. Розмір таких виплат різко зростає зі збільшенням стажу роботи в компанії, але залежить також від причин звільнення: або це звільнення за власним бажанням, або це звільнення з ініціативи компанії. Найбільш поширеним методом розрахунку вихідної допомоги є індексація останнього тарифного заробітку на коефіцієнт, розмір якого залежить від причин звільнення, рівня освіти і стажу робітника. Коефіцієнт диференціюється таким чином, що робітник при звільненні може одержати від одного до декількох повних місячних заробітків.

Як відомо, питання оплати в Японії є складеним елементом системи, так названого "довічного наймання". Система "довічного наймання" робітників посідає особливе місце серед засобів мотивації Японії. За оцінками японських економістів, цією системою наймання охоплюється від 22 до 30% найманого персоналу. При цьому компанія сподівається, що робітник, який приймає на постійну роботу, буде працювати протягом багатьох років.

Система довічного найму передбачає щорічне автоматичне підвищення заробітку працівника протягом всієї його трудової діяльності, а також службове просування. Таким чином, матеріальне стимулювання здійснюється не шляхом прямої прив'язки рівня оплати праці до її результатів. Структура заробітної плати при довічному наймі, яка орієнтована на задоволення потреб кожного працівника у відповідності до заслуг перед фірмою.

У структурі зарплати можна виділити три основні складові:

1. Основний оклад, або базова ставка, встановлюється в залежності від стажу роботи й освіти, зростає зі збільшенням тривалості роботи на підприємстві. Його розмір визначається витратами на відтворення робочої сили.

2. Надбавки, премії, бонуси, що виплачуються як щомісяця, так і кожне півріччя. Їхня величина складає від 10 до 50% базової ставки.
3. Виплати на соціальні потреби: утримання родини, оплата проїзду на роботу, квартплата, медичне обслуговування, соціальне страхування – усього близько 50 видів надбавок, що складають близько 20% фонду зарплати, вихідні допомоги, що по своїх розмірах забезпечують нормальне життя працівникам у старості [4].

На заробітну плату японські фірми витрачають в середньому 85% усіх коштів, які спрямовані на робочу силу, що набагато більше, ніж в інших країнах. Місячний заробіток доповнюється преміями, що сплачуються 2 рази на рік, і складається з тарифного заробітку, наданого за встановлений робочий час та наднормових доплат. У свою чергу, тарифний заробіток складається з тарифної ставки і надбавок до неї. У багатьох компаніях близько 10-15% місячної зарплати звичайних працівників складають понаднормові. Місячний заробіток витрачається головним чином на поточні витрати, річний – на придбання товарів довгого використання і на власні заощадження, а вихідні допомоги за своїми розмірами забезпечують працівникам нормальне життя на пенсії. У випадку, коли працівник залишався сам на "схилі років", то фірма піклується про нього, і у випадку його смерті бере на себе всі витрати на поховання.

Мотиваційна сила винагород за працю в Японії виявляється максимального в тому випадку, якщо заробітна плата не відривається від принципу зрівнялівки, якщо вона дає можливість відкладати близько п'ятої частини сімейного бюджету з метою накопичення, що вважається нормою в Японії. Виходячи з цього, винагорода робітників за працю здійснюється в рамках компромісу: Японський бізнес зберіг прагнення мас до зрівнялівки і взяв до уваги особистий внесок окремого робітника у трудовій діяльності.

Характерним є використання системи, яка пов'язує зарплату, розподіл побутових пільг та послуг зі старшинством. Крива зростання заробітної плати в залежності від віку досягає піку для 48-53-річних працівників, а потім досить

швидко падає. При досягненні 55-річного віку зарплата японського працівника коливається на відпустці приблизно 80%-го рівня, якого він досяг за часи своєї професійної зрілості. Постійна частина заробітної плати (близько 65%) гарантується фірмою. Надбавка за професійну майстерність встановлюється щорічно керівниками компанії разом з профспілками організаціями на підставі атестації, яка періодично проводиться. Так на японських підприємствах затвердилась система оплати робітників за віком, або за вислугою років. Усім новим працівникам призначається однакова заробітна плата, яка доповнюється щорічними надбавками за досвідченість. Це відповідає бажанням японців підтримувати свій соціальний статус на базі групових відносин.

Цікавим фактом є те, що на думку японців, оскільки люди відрізняються один від одного своїми природними даними, оцінювати працю потрібно за їх можливостями, а нагороджувати приблизно однаково: "адже кожен вкладає в працю все те, на що він здатен". Критеріями оцінки праці є: ставлення до праці, акуратність, взаємодія з колегами, націленість на виконання виробничих завдань [5].

Висновки. Отже, щоб уникнути усі проблеми, з якими зіштовхнулися українські керівники, а саме: процес втрати інтересу працівника до праці, плинність кадрів, втрата ініціативи, падіння ефективності організації та інше. Для цього слід звернути увагу на досвід зарубіжних країн та спробувати застосувати його на практиці. Основними складовими мотивації праці в Японії є: система довічного найму; неформальні міжособистісні стосунки співробітників; колективізм у роботі; ротація кадрів; корпоративна філософія; трудова мораль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. - К.: КНЕУ, 2002. – 337 с.
2. Колот А. М. Зарубіжний досвід матеріального стимулювання персоналу // Україна: аспекти праці.– 2007. – № 1. – С. 16-21.
3. Веб-сайт [Електронний ресурс] / Досвід мотивації праці у розвинутих країнах світу // Режим доступу: <http://www.agroua.net/economics/documents/category-82/doc-242/>

4. Веб-сайт [Електронний ресурс] / Зарубіжний досвід вдосконалення процесів формування та використання трудового потенціалу // Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/Portal/Chem_Biol/Vldau/APK/2009/files/09diolp.pdf
5. Веб-сайт [Електронний ресурс] / Досвід мотивації праці в Японії // Режим доступу: <http://www.ntu-kpi.kiev.ua/uajc-info-09-02>

ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

УДК 347.73:341.48

СУБ'ЄКТИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ

Азаровська Ю.В., студентка

Науковий керівник: ас. Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено перелік суб'єктів застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів. Розглянуто завдання і функції, а також зацентовано увагу на адміністративно-правових засобах, що застосовуються з метою протидії правопорушенням у галузі фінансів.

***Ключові слова:** фінанси, правопорушення, адміністративно-правові засоби, суб'єкт протидії правопорушенням.*

Актуальність проблеми. Дотримання напрямків державного будівництва значною мірою залежить від правильного, науково обґрунтованого керівництва суспільством, всіма сторонами його діяльності, попередження та припинення порушень приписів нормативно-правових актів держави та інше. Держава для виконання своїх завдань і функцій, а також дотримання провідних напрямків її діяльності використовує всі можливі засоби, чинне місце серед яких займають адміністративно-правові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, проблемам правової природи та особливостям адміністративно-правових засобів тією чи іншою мірою присвятили свої праці В. Авер'янов, О. Бандурка, Д. Бахрах, Є. Безсмертний, І. Голосніченко, Є. Додін, Т. Кравцова, А. Комзюк, Л. Коваль, В. Колпаков, Т. Коломієць, О. Куций, О. Салманова, В. Шкарлупа та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адміністративно-правові засоби в комплексі є одним з ефективних структурних елементів охоронної діяльності органів держави, спрямованої на формування і розвиток суспільних відносин у різноманітних галузях (в тому числі і в галузі фінансів). Протидія правопорушенням у галузі фінансів має велике значення з точки зору забезпечення економічної безпеки держави; за допомогою закріплення і практичної реалізації різноманітних адміністративно-правових засобів створюються умови для формування і підтримання належного економічного порядку, попередження і припинення правопорушень, які на нього посягають. При цьому адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням в галузі фінансів складають особливу сукупність, що пов'язана з примусовою діяльністю державних органів .

Виходячи з переліку адміністративних правопорушень у галузі фінансів , поняття та особливостей адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів та повноважень державних органів, до суб'єктів застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів варто віднести: суди (судді), органи внутрішніх справ (міліція), органи державної податкової служби в Україні (далі органи ДПС), органи контрольно-ревізійної служби в Україні (далі – органи КРС), органи пенсійного фонду (далі – органи ПФ), органи фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, органи фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, органи фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Національний банк України (далі – НБУ) та Рахункова палата.

Першим суб'єктом протидії правопорушенням у галузі фінансів є районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), до повноважень яких віднесено розгляд справ про адміністративні правопорушення. Перелік адміністративних правопорушень (у тому числі і в галузі фінансів), який віднесений до підвідомчості судів визначено ст. 221 Кодексу України про

адміністративні правопорушення (далі КУпАП). Звернувшись до адміністративних стягнень, що накладаються судами за вчинення правопорушень у галузі фінансів, можна зробити висновок, що суди (судді), як суб'єкт протидії правопорушенням у галузі фінансів має право застосовувати такі адміністративно-правові засоби: попередження, штраф, конфіскацію предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення ; грошей, одержаних унаслідок чинення адміністративного правопорушення.

Наступним суб'єктом застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів є міліція. Закон України “Про міліцію” дає визначення міліції як озброєного органу виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань.

До адміністративно-правових засобів, що застосовуються з метою протидії правопорушенням у галузі фінансів можна віднести: перевірку документів; адміністративне доставлення; адміністративне затримання; огляд; вилучення речей і документів; накладення адміністративних стягнень, передбачених КУпАП; внесення подань до державних органів, підприємств, установ, організацій, посадовим особам про необхідність усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень; проведення перевірки суб'єктів господарської діяльності; вимогу проведення інвентаризації.

До органів безпосереднього управління державними фінансами України належить Державна податкова адміністрація України .Відповідно до ст. 1 Закону України “Про державну податкову службу в Україні” , державна податкова служба є системою органів, до складу якої входять: Державна податкова адміністрація України; державні податкові адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі; державні податкові інспекції в районах, містах (крім Києва та Севастополя); районах у містах. У складі органів ДПС знаходяться відповідні спеціальні підрозділи боротьби з податковими правопорушеннями – податкова міліція.

Як суб'єкт протидії правопорушенням у галузі фінансів органи ДПС мають право застосовувати такі адміністративно-правові засоби: перевірка документів, що посвідчують особу; вимога усунення порушень податкового законодавства; вимога припинення протиправних дій; вилучення копій фінансово-господарських і бухгалтерських документів; вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських та бухгалтерських документів;

Згідно із Законом “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні” головним завданням контрольно-ревізійної служби є здійснення державного контролю за використанням коштів і матеріальних цінностей, їх зберіганням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності в міністерствах, відомствах, державних комітетах, державних фондах, бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях, які одержують кошти з бюджетів усіх рівнів та державних валютних фондів, розробка пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їх у подальшому.

Наступним суб'єктом застосування адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у галузі фінансів є органи ПФ. Відповідно до Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” та Указу Президента України “Про Положення про Пенсійний фонд України”, ПФ є органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та готує документи для її виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду.

Далі розглянемо діяльність трьох суб'єктів, що застосовують адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням у сфері формування централізованих грошових фондів соціального страхування.

Так, фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України є некомерційною самоврядною організацією, що створена відповідно до Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на

виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” і є правонаступником державного, галузевих і регіональних фондів охорони праці .

Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності створений відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням” [4] і є правонаступником Фонду соціального страхування України .

Фонд загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття створюється для управління страхуванням на випадок безробіття, провадження збору та акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплати забезпечення та надання соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно з цим Законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” .

Національний банк України є центральним банком України, як суб’єкт протидії правопорушенням у галузі фінансів НБУ застосовує такі адміністративно-правові засоби: відкликання ліцензій; проведення перевірок у частині дотримання валютного законодавства; вимога усунення порушень банківського законодавства, виконання нормативно-правових актів Національного банку України; скликання загальних зборів учасників, спостережної ради банку, правління (ради директорів) банку; видавати розпорядження щодо: а) зупинення виплати дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі; б) установлення для банку підвищених економічних нормативів та інші.

Особливим органом фінансового контролю в Україні є Рахункова палата. Адміністративно-правовими засобами застосування компетенції Рахункової палати, є: фінансова перевірка; перевірка грошових документів, бухгалтерських книг, звітів, планів, кошторисів витрат та іншої документації щодо фінансово-

господарської діяльності; перевірка касових операцій з готівкою та цінними паперами, матеріальними цінностями.

Висновки. Таким чином, кількість суб'єктів застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в галузі фінансів є досить значною. Кожен з зазначених суб'єктів має свої специфічні завдання та функції, але поряд з цим кожен з них наділений повноваженнями по застосуванню низки адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в галузі фінансів. Визначення кола суб'єктів застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в галузі фінансів дає змогу далі вести мову щодо особливостей відповідних заходів, адже, як видно, їхній перелік досить значний, що потребує дослідження правового потенціалу кожного засобу окремо в контексті їх застосування відповідними державними органами (суб'єктами застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 р. // ВВР України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
2. Джафарова О. В. Заходи адміністративного примусу в діяльності органів державної податкової служби України / О. В. Джафарова, В. О. Іванцов // Вісн. Харків. нац. у-ту внутр. справ. – 2007. – Вип. 36. – С. 288–297.
3. Іванцов В. О. Поняття та особливості адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням в галузі фінансів / В. О. Іванцов // Вісн. Харків. нац. у-ту внутр. справ – 2008. – Вип. 39.
4. Статут Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [Електронний ресурс] : Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 5 червня 2001 р. № 9 // Офіційний сайт Верховної Ради України.
5. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 р. // ВВР України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.

КОНТРАБАНДА ТА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ

Амбросійчук Д. М., студентка

Науковий керівник: асистент кафедри фінансів Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Стаття присвячена проблемі у сфері боротьби з контрабандою товарів - однією зі складових економічної злочинності. Зокрема, йдеться про те, що контрабанда дозволяє уникнути сплати митних платежів до бюджету держави і через цю протиправну діяльність одержувати максимальні прибутки. Основні напрямки вирішення проблеми – проведення перевірок діяльності вільних митних зон та перереєстрація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розташованих у них, а також певні зниження рівнів ставок ввізного мита.

Ключові слова: контрабанда, митний кордон, Державна митна служба (Держмитслужба), Вантажна митна декларація (ВМД).

Актуальність проблеми. В умовах ринкової економіки одним з основних завдань зовнішньоекономічної політики української держави на сучасному етапі є всебічний розвиток і розширення зовнішньої торгівлі, зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами, захист вітчизняного товаровироб-ника, впорядкування системи збору митних платежів.

А особливе занепокоєння викликає переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, яке здійснюється у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів, а також стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України, тобто таке явище як контрабанда [1, с.1]

Україна, не маючи відповідного досвіду і належної організаційно-правової бази щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності, не в змозі

забезпечити високий рівень розвитку зовнішньо-економічних зв'язків. Ця проблема ускладнюється недосконалим контролем з боку держави за переміщенням громадян і товарно-матеріальних цінностей через державні кордони країн – учасниць Співдружності незалежних держав (далі СНД), що створює сприятливий ґрунт для контрабанди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні проблем контрабанди в Україні з урахуванням реалій реформаційних процесів вагомих наукових результатів досягли вчені Л.В.Багрій - Шахматов, А.Ф.Бантишев, В.А.Владимиров, В.М.Володько, М.П.Карпушин, В.І.Курляндський та інші.

Водночас деякі питання кримінально-правових проблем боротьби з контрабандою в Україні, які постали останніми роками, залишаються невирішеними в українській кримінально-правовій науці і сьогодні.

Постановка завдання. Аналіз теоретичних проблем контрабанди і практики боротьби з цим злочином, розробка пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалення кримінального закону стосовно відповідальності за контрабанду, та рекомендацій щодо питань правильної кваліфікації контрабандних діянь.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до пункту 3, статті 6 Закону України "Про митну справу в Україні" від 25.06.91 року до компетенції митних органів України була віднесена функція боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил.

12.12.91 року Верховною Радою України був прийнятий „Митний кодекс України”, що введений у дію з 01.01.92 року. Згідно зі статтею 102 МК України митні органи України є органами, котрі розглядають справи пов'язані з контрабандою. Дізнання по справах про контрабанду ведеться митними органами України відповідно до законодавства України.

У поширенні контрабанди є безліч причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, але слід виділити найбільш суттєві. Найбільше криміногенна ситуація ускладнюється через активізацію дій мафіозно-рекетирських, кланово-олігархічних угруповань, послаблення та

невідповідність часу законів і порядку. Стратегія і тактика протидії організованим злочинним угрупованням, здійснювані заходи боротьби з ними не завжди скоординовані, адекватні та цілеспрямовані і, як наслідок, правоохоронним органам не вдається постійно утримувати ситуацію під контролем.

Як практики, так і вчені-правознавці серед причин називають і ту, що в усьому світі працівники митниці мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність. З чим не можна не погодитися, оскільки існуюча практика очевидна, і у практичних підрозділах знають: де безпосередньо ведеться ця робота, там є досягнення, успіх. Також негативною причиною є політична нестабільність. Контрабанда нерозривно пов'язана з корупцією в органах влади, управлінням банківських структур, і тому цей злочин характеризується високою латентністю. За результатами досліджень встановлено, що порушені кримінальні справи проти організованих злочинних об'єднань під час слідства розпадаються, і до суду з ознаками організованості їх доходить лише 27 %. За вироками судів лише до 25 % розглянутих цих справ застосовуються міри кримінального покарання [2, с.1]

Предметами контрабанди можуть бути промислові та продовольчі товари, транспортні та наркотичні засоби, в окремих випадках – валюта, зброя і боєприпаси, отруйні, сильнодіючі речовини, стратегічна сировина, історичні та культурні цінності. Високими залишаються темпи насичення внутрішнього ринку контрабандними ювелірними виробами.

Протягом 2009 року порушено 318 кримінальних справ про контрабанду та шахрайство на загальну суму 445,9 млн. грн., а також зафіксовано 22 005 порушень митних правил на суму майже 14,6 млрд. грн. Загальна частка справ, які були порушені у зв'язку контрабандою товарів у 2009 році склала 53 % від загальної кількості кримінальних справ. Предметами контрабанди були: наркотичні засоби (35 %), історичні та культурні цінності (6 %), зброя (5 %), отруйні та сильнодіючі речовини (1 %) [3, с.1]

Протягом 2009 року в митних органах проведено 219 службових розслідувань і 1664 перевірок. За їх результатами до дисциплінарної відповідальності притягнуто 913 працівників митних органів. Митницями ініціативно надіслано до правоохоронних органів 230 джерел інформації про можливі ознаки вчинення працівниками митної служби злочинів у сфері службової діяльності або корупційних діянь. Загальна частка справ, які були порушені у зв'язку контрабандою товарів у 2009 році склала 53 % від загальної кількості кримінальних справ. Предметами контрабанди були: наркотичні засоби (35 %), історичні та культурні цінності (6 %), зброя (5 %), отруйні та сильнодіючі речовини (1%) [3, с.1]

Державною митною службою забезпечено надходження доходів до загального та спеціалізованого фондів державного бюджету в сумі 83 116,0 млн. грн., у тому числі за грудень мобілізовано митних платежів у сумі 10 160,3 млн. грн. В результаті здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів, протягом звітного періоду митними органами додатково перераховано до Державного бюджету країни 1 млрд.562 млн. грн. [3, с.1]. У порівнянні з аналогічним періодом 2008 року до Держбюджету перераховано податків на 369 млн. грн., оскільки значно знизилися (більш як на 33%) обсяги оподаткованого імпорту, що, в свою чергу, пов'язано із економічною кризою. Протягом звітного періоду Держмитслужба України брала активну участь у діяльності Всесвітньої митної організації. Продовжується робота зі створення договірно-правової бази двостороннього співробітництва у митній сфері з іншими зарубіжними країнами, а саме аргентинською, афганською, бразильською, в'єтнамською, єгипетською, китайською, сербською, та іншими сторонами. Забезпечено розробку, погодження і підписання Протоколів про співробітництво у сфері обміну митною та статистичною інформацією з митними адміністраціями Чеської Республіки, Грузії, та Республіки Вірменія, Протоколу про організацію обміну попередньою інформацією про товари та транспортні засоби, що переміщуються через державний кордон України і Словацької Республіки, а також Протоколу про співробітництво в галузі

проведення експертиз товарів при їх митному контролі та оформленні між Державною митною службою України і Федеральною митною службою Російської Федерації. Протягом січня 2010 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2009 року, спостерігаються такі тенденції основних показників діяльності митних органів України. Загальна кількість учасників ЗЕД, що перебувають на обліку в митних органах України за станом на 1 лютого 2010 року становить 95,8 тис. осіб (збільшення на 5% або 4,9 тис. осіб). Кількість учасників ЗЕД, що здійснювали зовнішньоторговельні операції з початку звітного року становить 10,2 тис. осіб (збільшення на 11% або 1,0 тис. осіб) (рис.1).

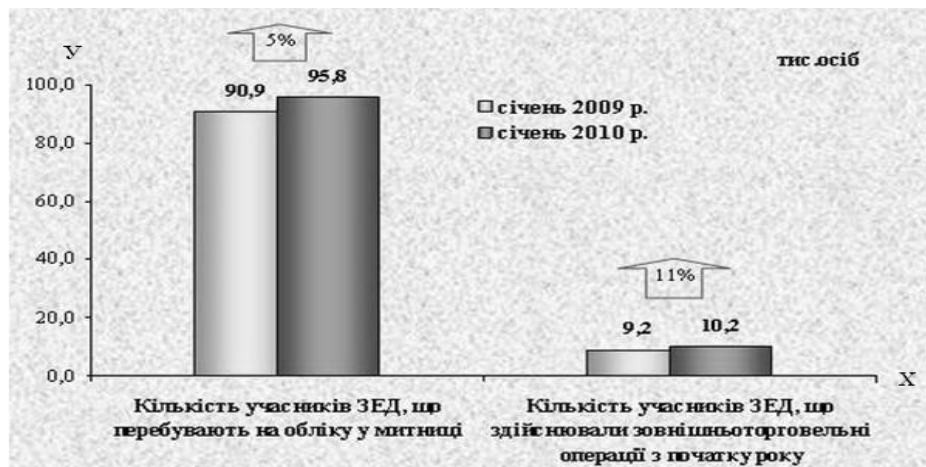

Рис.1.Учасники зовнішньоекономічної діяльності

За січень 2010 року загальна кількість оформлених ВМД, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, збільшилась на 23 % (рис. 3). Збільшення відбулося за рахунок ВМД: імпорتنих - на 22%; експортних - на 26%; транзитних - на 7%; інших - на 28% [4, с.1]

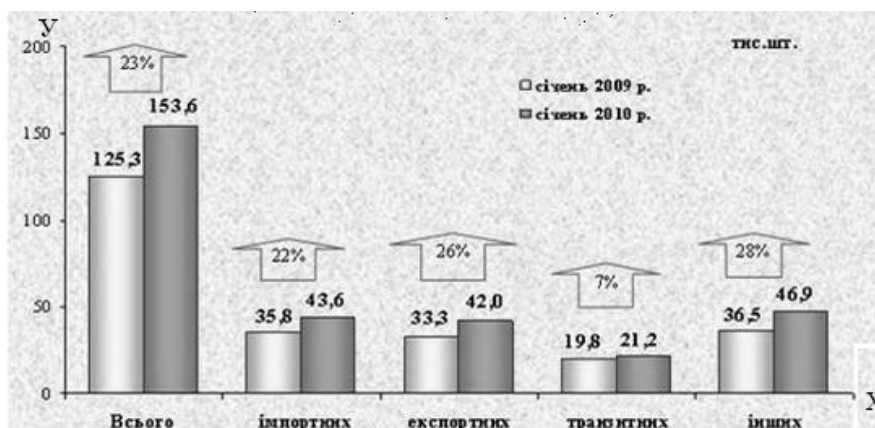

Рис. 2. Оформлення ВМД всіх типів

Рис. 3. Кількість оформлених ВМД

Проаналізувавши даний графік, можна сказати, що серед усіх досліджуваних областей найбільша кількість оформлених ВМД в Київській та Львівській областях, відповідно 15% та 8%. Хоча найбільший відсоток становлять інші області, котрі ми не досліджували і в сумі вони становлять 48%.

На сьогоднішній день єдиним законом, який визначає розмір мінімальної заробітної плати на 2010 рік, є Закон України від 20.10.09 № 1646-VI «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати». Відповідно до статті 2 цього Закону з 1 січня 2010 року розмір мінімальної заробітної плати складає 869 грн. Таким чином, розмір податкової соціальної пільги на 1 січня 2010 року становить 434,5 грн. Згідно Листа від 31.12.2009 р. N 20/07786-ЕП Державної митної служби України, як контрабанда повинно кваліфікуватись переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів вартістю 434 500 грн. і більше [5, с.1]

Висновки. Згідно проведеного дослідження можна сказати, що на даний час товарна контрабанда в Україну зупинена, оскільки на це є чотири фактори: достовірність декларування; удосконалення кадрової складової; застосування єдиних умов роботи для всіх суб'єктів ЗЕД в усіх митних органах; а також різке підвищення відповідальності митників за здійснені правопорушення (до кримінальної). Держава вже отримала перші вагомі результати: змінилась структура імпорту, в ній з'явилися такі позиції як брендовий одяг, дорогі аксесуари, годинники, які досі офіційно не ввозилися. А також значно зросла

кількість окремих груп товарів (наприклад, продовольчої групи — на 14%). При зменшенні імпорту на 13% суми податків з нього вирости на 9%. Середня вартість цього імпорту збільшилася на 26%. Щоденні надходження платежів до бюджету зросли на 30% та склали більше ніж 330 млн. грн. Це стало результатом ефективної роботи по контролю за достовірністю декларування.

Причиною зниження обсягів імпорту є очікувальна позиція, яку на сьогодні зайняв бізнес. Ця ситуація характерна для всіх регіонів, але особливо яскраво вона проявляється в Одесі.

Безпосередній вплив на позитивну динаміку мають зміни у номенклатурі вантажів, що пов'язано, насамперед, зі збільшенням оформлень товарів легкої промисловості. Бізнес повинен заробляти, а не красти, а для цього повинна змінитися психологія і митника, і бізнесмена. Проте проблемою залишається фінансування заходів, спрямованих на розбудову державного кордону України і розвиток митних органів. Із затверджених у Державному бюджеті обсягів асигнувань за останні два роки недофінансовано 183,5 млн. грн., що не дозволило вирішити нагальні потреби та виконувати відповідні державні програми. Через брак коштів повільними темпами здійснюється розбудова пунктів пропуску, забезпечення технічними засобами контролю залишається незадовільним. Середня забезпеченість митних органів технічними засобами контролю складає 29%, а моральний та фізичний знос становить 71%.

Необхідно прийняти певні заходи: у політичному напрямку проявити політичну волю в послідовній реалізації заявленого курсу на боротьбу з корупцією і посадовими зловживаннями; в економічному напрямку провести перевірку діяльності вільних митних зон та перереєстрацію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розташованих у них; знизити рівень ставок ввізного мита від 2 до 12 % від митної вартості товарів залежно від їхнього соціально-економічного статусу; в організаційно-правовому напрямку: як найшвидше ввести в дію наступні нормативні акти: Закон "Про Державну митну службу України"; запровадити проведення економічно-правових

експертиз законодавчих актів з питань митної справи, особливо тих, які стосуються митно-тарифного регулювання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миколайович О.О. Контрабанда за кримінальним правом України [електронний ресурс] / Миколайович О.О. // Львівський національний університет ім. Івана Франка. - Л., 2002. – С. 239. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/33396.html>
2. Потебенько М.О. Назріла необхідність у створенні дієвого організаційно-правового механізму боротьби з "відмиванням" доходів, здобутих злочинним шляхом, а це можливе тільки за умови об'єднання зусиль усіх державних правоохоронних та контролюючих органів // Крок. 2001. № 24. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/bozk/18text/g18_05.htm
3. Інтернет-сторінка Публікація: Прес-служба: Державна митна служба України [електронний ресурс]. – 2010. - Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article;jsessionid=5AE1A3058468E2EF7CA19A67741F4847?art_id=1818833&cat_id=296951
4. Інтернет-сторінка Публікація: Прес-служба АМБУ Асоціація митних брокерів України [електронний ресурс]. - 2010. – Режим доступу: <http://ambu.org.ua/print/1494>
5. Інтернет-сторінка Публікація: Прес-служба АМБУ Асоціація митних брокерів України [електронний ресурс]. - 2010. – Режим доступу: <http://ambu.org.ua/node/1343>

УДК: 336.275(477)

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

О.С.Ангелова, студентка

Науковий керівник: асистент Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено зовнішній борг України, станом на 28.02.2010 року та його структуру в розрізі Міжнародних організацій та окремих країн, зазначено основних зовнішніх кредиторів, структуру зовнішніх заборгованостей та визначено рівень платоспроможності України перед кредиторами..

Ключові слова: зовнішній борг, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк

Постановка проблеми. Глобальна фінансова криза, впливаючи на економічну рецесію в Україні, викликала зростання потреб держави у позикових ресурсах. У зв'язку з цим, а також через значну девальвацію національної валюти, протягом 2008-2010 років сума державного і

гарантованого державою боргу зростає більше, ніж у три рази. Станом на початок 2010 року відношення цих зобов'язань до валового внутрішнього продукту складало близько 33,0 %.

Слід зазначити, що Міністерство фінансів зіштовхнулося зі значними труднощами, які були пов'язані з неможливістю залучення достатніх запозичень за прийнятною вартістю на внутрішньому ринку через низький рівень його розвитку та з відсутністю доступу до світових ринків капіталу. Через таку ситуацію було активізовано заходи щодо розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів, з одного боку, та поглиблено співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, з іншого. Перше дозволило задовольнити частину потреб у запозиченнях за рахунок внутрішніх джерел, які, однак, все ще залишаються достатньо дорогими, а друге відкрило можливість залучення зовнішніх запозичень, вартість яких є нижчою порівняно з розміщенням єврооблігацій.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти аналізу цієї проблеми розкрито у працях відомих українських вчених - фінансистів, в таких як: Т. Шемета, Т. Вахненка, О. Рогача, Ю. Пасічника, О.Д.Василика, А.С.Гальчинського, Г.Н.Климка, В.В.Корнєєва, О.В.Плотнікова та інших, проте навіть сьогодні не існує механізму залучення та погашення зовнішнього державного боргу, безболісного для України.

Мета. В даній статті ми будемо намагатися якомога глибше розглянути питання структури зовнішнього боргу України станом на 28 лютого 2010 року, а також порівняти дані поточного року з минулими, тобто проаналізувати динаміку зовнішнього боргу і його складових у часі, та запропонувати шляхи погашення зовнішньої заборгованості.

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено раніше, Україна знаходиться зараз у важкому становищі через економічну, а головне політичну кризу в державі. Україна є досить молодою державою, яка після розпаду радянського Союзу отримала практично нульовий резерв банківських активів та пасивів. Проте для успішного розвитку з початку створення держави, Україна намагається залучати

кошти ззовні для покриття державного дефіциту, проведення соціально-економічних реформ, а також для погашення вже існуючих заборгованостей.

Використання залучених коштів з зовні за цими напрямками є досить небезпечним, так як може призвести до стримування інвестиційної діяльності у приватному секторі, підвищення вразливості до фінансових криз, фінансових ризиків, загострення бюджетних проблем. Але воно має і свої плюси, як-от збільшення інвестицій, підвищення якості людського капіталу, фінансування дефіциту бюджету, оптимальний розподіл у часі тягаря фінансування суспільно значущих проектів довготривалого користування, підтримання динамічної рівноваги грошово-кредитного ринку тощо.

Активне використання урядом зовнішніх запозичень призвело до значного підвищення зовнішнього боргу України, тобто всієї державної заборгованості з іноземних джерел. На сьогодні зовнішній борг України складає 118,67млрд.грн, що на 83,11% більше, ніж аналогічний показник на кінець 2008р. Хоча за 2009 рік було здійснено погашення вже існуючого боргу, але за рахунок отримання другого та третього траншу кредитної лінії МВФ у рамках спільної програми «stand-by» зовнішній борг все ж таки збільшився. [3, с.1]

Важливо зазначити, що значна частина другого траншу кредиту МВФ була направлена безпосередньо до Державного бюджету України для фінансування зовнішніх боргових зобов'язань уряду.

Щоб виявити істотні причини зростання темпів зовнішнього боргу необхідно проаналізувати динаміку зміни величини його складових. Отже, до складу державного зовнішнього боргу входять:

- прямий державний зовнішній борг, що формується через залучення іноземних кредитів, безпосереднім позичальником за якими є держава, та випуск державних цінних паперів у вигляді зовнішніх державних позик. Обслуговування цієї частини зовнішнього державного боргу здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. На кінець лютого 2010р. величина прямого державного зовнішнього боргу складає 118,67млрд.грн. (39,14 % від загальної суми зовнішнього боргу) або 14,85тис. дол. [3,с.1].

- гарантований (або умовний) державний зовнішній борг, який формується за рахунок іноземних кредитів, залучених іншими позичальниками під державні гарантії. Відповідальність щодо обслуговування цих кредитів несе безпосередній позичальник, але у разі невиконання ним своїх боргових зобов'язань перед нерезидентом згідно з умовами угоди про позичання набуває чинності державна гарантія щодо виконання платежів на користь іноземного кредитора. У такому разі умовні державні фінансові зобов'язання стають прямими. На сьогодні гарантований державний зовнішній борг складає 74,24млрд. грн. (24,49% від загальної суми боргу) або 9,29млрд. дол. США [3,с.1].

Слід зазначити, що обсяг державного боргу та його структура значною мірою визначають рівень боргового навантаження та стан платоспроможності держави. Для того щоб не допустити зростання боргового навантаження уряди країн передусім контролюють рівень прямого державного боргу, оскільки операції саме за ним безпосередньо впливають на показники державного бюджету. Тому необхідно більш детально проаналізувати структуру прямого державного боргу.

За ознаками кредиторів зовнішнього державного боргу України станом на 28 лютого 2010р. можна виділити дві основні суми кредиту [3, с.2]:

- позики, надані міжнародними економічними і фінансовими організаціями (рис. 1) – 55,87% (прямого державного боргу);
- позики, надані іноземними державами (рис.2) – 10,45%.

Проводячи аналіз структури зовнішнього боргу, слід зазначити, що динаміка кредитів змінилася у бік західних кредиторів. Якщо на 1 січня 1994 р. заборгованість країнам СНД становила 75,4 %, а на початок 1999 р. — 20 % усього зовнішнього боргу, то вже на кінець лютого 2010 р. — близько 2,8 %.

Зовнішній державний борг зростає здебільшого за рахунок кредитів, які надають міжнародні фінансові організації.

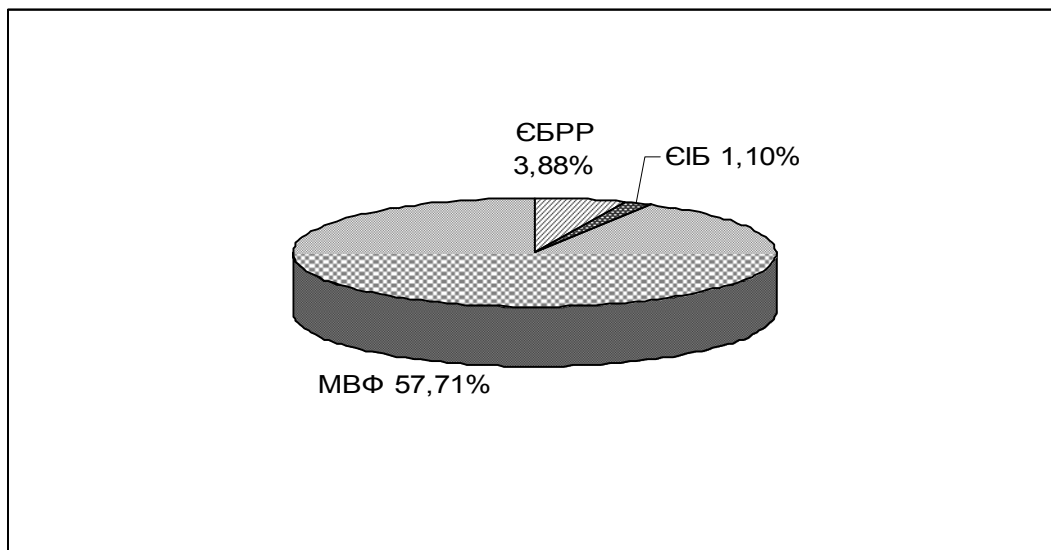

Рис.1. Заборгованість за позиками, наданими міжнародними організаціями економічного розвитку станом на 28.02.2010 р.

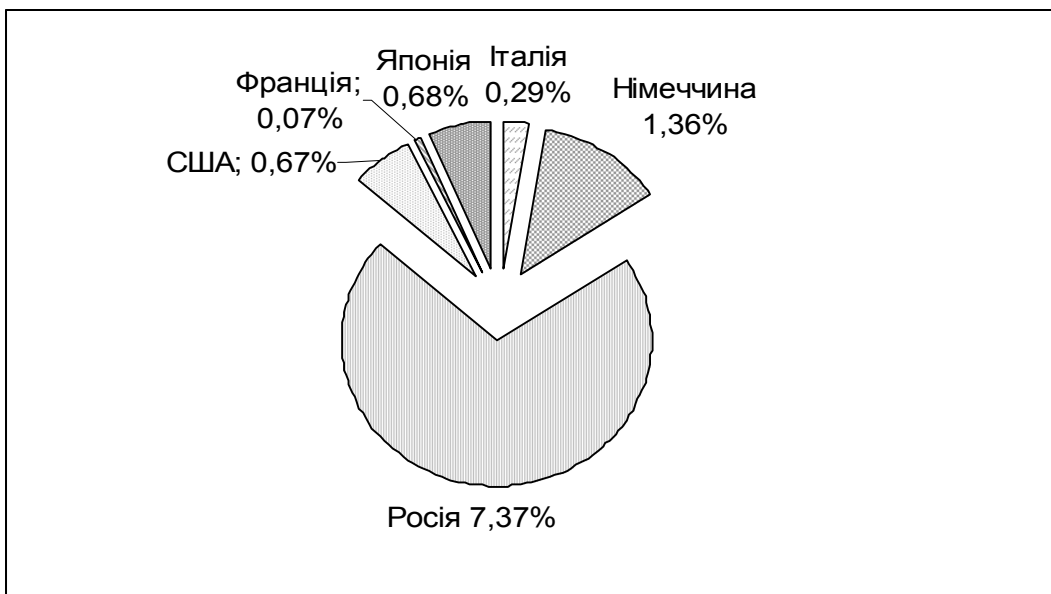

Рис. 2. Заборгованість за позиками, наданими закордонними органами управління станом на 28.02.2010 р.

Так, у структурі зовнішнього боргу на кінець 1998 р. 25,9 % становить борг Міжнародному валютному фонду, та вже сьогодні його величина складає 32,2% від всієї суми державного зовнішнього боргу. Це в свою чергу пов'язано з подорожчанням ресурсів на світових ринках капіталу, а при співпраці з міжнародними фінансовими організаціями вартість їх кредитів нижча, а строки надання коштів довші. Яскравим прикладом є укладена наприкінці минулого року угода з Міжнародним валютним фондом щодо залучення кредиту в

розмірі 16,4 млрд. дол. США для подолання негативних наслідків фінансової кризи. Частина коштів від траншів кредиту МВФ (в сумі 4,8 млрд. дол. США) було спрямовано на покриття дефіциту державного бюджету. Крім того, для фінансування дефіциту державного бюджету у 2009 році залучено 400 млн. дол. США від Світового банку.

Висновки. Таким чином, станом на 28 лютого 2010 р. кредиторами України, перед якими вона має найбільші боргові зобов'язання, є: серед міжнародних організацій - Міжнародний валютний фонд (38,27 млрд. грн.), серед держав - Російська Федерація (8,745 млрд. грн.). Варто зазначити, що заборгованість перед Російською Федерацією значно зменшилась, а за рахунок укладення наприкінці 2009 року нових більш жорстких за умовами контрактів призвело до збільшення заборгованості по кредитах від міжнародних організацій.

Щодо погашення зовнішнього державного боргу України, то варто зазначити, що незважаючи на складні часи для економіки України, зобов'язання за державним боргом виконуються вчасно і в повному обсязі та передбачається, що платоспроможність України в майбутньому залишатиметься на рівні, достатньому для виконання усіх боргових зобов'язань. Саме тому, найголовнішим в даній ситуації є контроль за вчасним погашенням зовнішніх зобов'язань, адже через нестабільну світову та державну економіку розширення структури боргового портфелю може призвести до надзвичайно тяжких наслідків та ще одного дефолту для України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковинський С., Гриценко А., Унковська Т. Зростання корпоративного зовнішнього боргу України: макроекономічні наслідки та ризики для економіки // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 3–12.
2. Шевчук В. Макроекономічні ризики прискореної акумуляції зовнішнього боргу в економіці України // Стратегічні пріоритети. - 2009. - №2. – с.159-166
3. Статистичні матеріали по стану державного боргу України на 28.02.2010 // [Електронний ресурс] // www.minfin.gov.ua

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

М. В. Бабичева, студентка

Науковий керівник: ас. Мельничук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядається сутність внутрішнього і зовнішнього державного боргу, механізм і принципи його управління.

Ключові слова: державний борг, внутрішній борг, зовнішній борг, управління державним боргом, принципи управління боргом.

Постановка проблеми. Формування та нагромадження внутрішнього та зовнішнього державного боргу є органічною складовою функціонування економік переважної більшості країн світу, потужним важелем макроекономічного регулювання та інструментом реалізації економічної стратегії. На жаль, в Україні формування державного боргу відбувалося значною мірою хаотично, що наклало відбиток на його структуру та обсяги. Лише в останні роки в Україні розпочалося формування послідовної та виваженої довгострокової державної боргової політики, яку необхідно розвивати в майбутньому.

Актуальність теми. В умовах формування та функціонування ринкової економіки важливою складовою державних фінансів є державний борг. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також відповідно зростання витрат на його обслуговування обумовлюють необхідність вирішення проблеми державного боргу, а відтак і пошуку шляхів вдосконалення механізму його управління. Як свідчить досвід багатьох країн, чим обтяжливішим стає для держави нагромаджений зовнішній та внутрішній

борг, тим його обслуговування активніше включається у взаємодію з функціонуванням економіки та її фінансової системи[1].

Мета. Державний борг все більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми. Він прямо пов'язаний з проблемою економічної безпеки країни. Метою моєї роботи є наукове обґрунтування економічної природи державного боргу; виявлення основних тенденцій і специфічних особливостей формування державного боргу в Україні; обґрунтування концептуальних засад щодо вдосконалення механізму управління державним боргом та його обслуговування в умовах перехідної економіки України.

Виклад основного матеріалу. Державний борг – це сума нагромаджених у країні за певний час бюджетних дефіцитів за винятком позитивних сальдо бюджетів, що мали місце за цей же час. Розрізняють зовнішній і внутрішній державний борг. Загальна сума державного боргу складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави і відсотків за ними, включаючи надані іноземним позичальникам гарантії за кредитами місцевим органам влади і державним підприємствам. Крім того, до державного боргу включаються неоплачені державні замовлення, заборгованість з заробітної плати перед бюджетниками, невідшкодований податок на додану вартість та інше.

Державний борг формується під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. До перших з них можна віднести несприятливий інвестиційний клімат, трансформаційний склад виробництва і звуження на цій основі податкової бази, від'ємне сальдо торговельного балансу, переважання застарілої технологічної бази із значною мірою морального старіння і фізичного спрацювання основного капіталу, уповільнені темпи виробничого відтворення. Суб'єктивні фактори пов'язані з ситуативними прорахунками у тактиці впровадження реформ і фактичною відсутністю стратегії щодо розвитку фінансового ринку.

Структурно державний борг України складається з внутрішнього і зовнішнього. Внутрішній державний борг – заборгованість держави

домогосподарствам і фірмам даної країни, які володіють цінними паперами, випущеними її урядом. Зовнішній державний борг – це заборгованість держави перед іноземними громадянами, фірмами, урядами та міжнародними фінансовими організаціями.

Таблиця 1

Розмір державного боргу, млн. грн.

Рік	Внутрішній	Зовнішній
2000 р.	20780,6	43435,0
2001 р.	21018,4	42273,9
2002 р.	21386,0	43082,7
2003 р.	20523,7	45609,5
2004 р.	20953,3	46729,0
2005 р.	19188,3	43956,3
2006 р.	16607,7	49506,0
2007 р.	17806,4	53487,9
2008 р.	44666,5	86023,1
2009 р.	63781,4	121170,9

Отже, проаналізувавши дані таблиці 1, можна зазначити, що розмір державного боргу України як внутрішнього так і зовнішнього з кожним роком стрімко зростає. Так, в 2009 році внутрішній борг країни складає 63781,4 млн. грн., що на 43000,8 млн. грн. більше в порівнянні з 2000 роком, а зовнішній станом на 25 липня 2009 року складає 121170,9 млн. грн., - це на 77735,9 млн. грн. більше від 2000 року.

В Україні станом на початок 2009 року, основними видами умовних зобов'язань уряду були такі:

- гарантований державний борг – 58,72 млрд. грн.;
- вклади фізичних осіб у банках України – 217,86 млрд. грн.;
- зобов'язання уряду щодо відновлення заощаджень громадян в Ощадбанку і Держстраху СРСР – 121,0 млрд. грн.;

• негарантований державою зовнішній борг державних банків – 23,87 млрд. грн.;

• негарантований державою зовнішній борг не фінансових підприємств з часткою державної власності – 31,57 млрд. грн.;

Таким чином, сума основних умовних зобов'язань уряду України досягла 453 млрд. грн.[3].

Слід зазначити, що внутрішній борг має певні переваги над зовнішнім. Повернення внутрішнього боргу і виплати відсотків за ним не зменшують фінансового потенціалу держави, тоді як зовнішній борг має у своїй основі вплив капіталу з держави. Державний внутрішній борг гарантується всім майном, що перебуває у власності держави. Платоспроможність за внутрішніми позиками забезпечується, як правило, за рахунок внутрішніх джерел. Платоспроможність держави за зовнішніми позиками залежить насамперед від валютних надходжень.

Існування великого державного боргу може підірвати економічне зростання країни і негативно впливати на її фінансовий стан. Наявність державного боргу потребує здійснення щорічних відсоткових платежів, які повинні фінансуватись за рахунок податкових надходжень. За стрімкого зростання таких видатків держава повинна або зменшувати видатки на фінансування соціально-економічних програм, або збільшувати свої доходи. Збільшення доходів бюджету досягається за рахунок установлення нових податків та інших обов'язкових платежів або додаткових державних позик. Додаткове запозичення потребує додаткових видатків для обслуговування державного боргу, а введення нових податків може підірвати заінтересованість підприємців до бізнесу. Оскільки джерелом погашення державного боргу є доходи бюджету, зокрема податкові надходження, то можна стверджувати, що зростання боргу порушує збалансованість бюджету і провокує бюджетний дефіцит із його негативними економічними соціальними і фінансовими наслідками.

Ефективність використання державних запозичень значною мірою залежить від системи управління боргом.

Під управлінням державним боргом слід розуміти сукупність державних заходів, що пов'язані з випуском і погашенням державних боргових зобов'язань, визначенням ставок процентів і виплатою доходу за державними цінними паперами, встановленням ліміту боргу, підтриманням курсу державних зобов'язань, визначенням умов випуску нових державних цінних паперів[2].

В управлінні державним боргом України можна виділити такі принципи:

- безумовності — забезпечення безумовного виконання державою всіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава як позичальник взяла на себе, оформляючи договір запозичення коштів;

- єдності — урахування в процесі управління державним боргом всіх видів зобов'язань, емітованих як центральним урядом, так і місцевими Радами;

- зниження ризиків — розміщення і погашення позик у такий спосіб, щоб максимально знизити вплив коливань кон'юнктури світового ринку капіталів і спекулятивних тенденцій ринку цінних паперів на ринок державних зобов'язань;

- оптимальність структури — підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань держави за строками обігу і погашення, пом'якшення «піків» платежів;

- збереження фінансової незалежності — підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань держави між інвесторами-резидентами й інвесторами-нерезидентами, поступове заміщення зовнішнього запозичення внутрішнім;

- зниження вартості обслуговування державного боргу, в тому числі й за рахунок дострокового викупу боргових зобов'язань держави;

- прозорості — дотримання відкритості і повної прозорості запозичень, починаючи від розгляду їх доцільності до остаточного погашення, забезпечення доступу міжнародних рейтингових агентств до достовірної інформації про економічне становище у країні-позичальнику.

Методами управління державним боргом є конверсія, рефінансування або консолідація, уніфікація, обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочення погашення і анулювання позики.

У ряді країн до управління державним боргом належать і спроби обмежити його зростання шляхом встановлення ліміту.

Висновки. Боргова політика в Україні на сучасному етапі обмежена сферою боргових відносин та не включена у загальну економічну стратегію держави. Стійке збереження негативного сальдо запозичень обумовило практичну відсутність позитивного ефекту зовнішніх та внутрішніх запозичень для завдань розвитку, оскільки запозичення не лише не могли сприяти вивільненню ресурсів на інвестиційні потреби, але й вимагали додаткової їх мобілізації для цілей обслуговування заборгованості.

Боргова політика України потребує значного удосконалення шляхом поліпшення її нормативно-інституційного забезпечення, розширення спектра інструментів та кола завдань і пріоритетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарук Т.Г. Науково-дослідницький фінансовий інститут при Міністерстві фінансів України. — К., 2008. — 19 с.
2. Вахтенко Т.П. Державні запозичення в Україні: підсумки 2007 року // Банківська справа - 2007 - №2 - С.21
3. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи // Фінанси України – 2009 - №6 - С.14
4. <http://www.br.com.ua/referats/Finance/21363-1.html>

КАЗНАЧЕЙСЬКА СИСТЕМА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

А.М. Гринишак, студентка

Науковий керівник: ас. Л.С. Мельничук

Миколаївський державний аграрний університет

У даній роботі розглядаються принципи дії казначейської системи виконання державного бюджету, а також аналізуються основні напрями удосконалення даної казначейської системи виконання державного бюджету.

Ключові слова: *казначейська система, державний бюджет, Державне казначейство України, органи влади, автоматизована система “Казна”, органи місцевого самоврядування.*

Актуальність теми дослідження. Однією з найсуттєвіших і водночас складних проблем у процесі розвитку ринкових відносин в Україні є вдосконалення бюджетного процесу у державі, адже саме ефективне використання фінансових ресурсів бюджету держави свідчить про рівень її економічного та соціального розвитку. Особливу роль у бюджетному процесі відіграє казначейська система виконання Державного бюджету України, адже саме на базі звітності органів Державного казначейства можна зробити висновок про досягнення чи недосягнення Україною економічного і соціального прогресу, розробити нові форми та методи для досягнення кращих результатів у майбутньому.

В останній час назріла необхідність пошуку нових та удосконалення існуючих напрямів розвитку казначейської системи виконання Державного бюджету України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми виконання Державного бюджету України органами Державного казначейства присвячені наукові праці відомих вчених С.О. Булгакової, П.Г. Петрашка, В.І.

Стояна, С.І. Юрія, О.О. Чечуліної, О.Д. Василика, С.Я. Кондратюка, К.В. Павлюка, Р.Т. Макуцького та інших. Однак необхідно й надалі продовжувати дослідження казначейського обслуговування Державного бюджету України для підвищення ефективності його роботи в умовах розвитку ринкової економіки.

Мета статті: розроблення пропозицій щодо вдосконалення системи казначейського виконання Державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. Розвиток казначейської системи виконання Державного бюджету України відбувався високими темпами і нині склалася ситуація, яка не дає змоги повною мірою й ефективно використовувати сучасну казначейську систему виконання бюджетів. Це пов'язано з тим, що повноваження органів казначейства, встановлені у період їхнього створення, змінились у зв'язку з новими соціально-економічними умовами. Нормативно-правове забезпечення організації казначейства відстає від темпів, якими розвивається ця структура. Подальший розвиток казначейства зумовлює необхідність внесення відповідних змін до законодавства.

Назріло питання проведення функціональної перебудови казначейства:

по-перше, структуру слід чітко привести у відповідність з виконуваними функціями;

по-друге, повноваження та функції кожного структурного підрозділу мають бути чітко регламентовані у такий спосіб, щоб діяльність підрозділу не була у прямій залежності від особистості виконавця і не залежала від плинності кадрів.

Ситуація має бути такою, аби кожний підрозділ і його працівник міг володіти методологічними засадами своєї діяльності, завершеним комплектом нормативних документів для виконання своїх функцій за допомогою прикладного програмного забезпечення [1].

Стратегія розвитку державного органу влади, яким є Державне казначейство України, має відповідати меті його створення й політичній та економічній ситуації в країні. Тому подальший розвиток послуг системи Державного казначейства України треба пов'язувати із удосконаленням

наявних та створення нових механізмів у таких напрямках, як:

- 1) зосередження та централізація фінансових ресурсів держави в системі органів Державного казначейства України;
- 2) посилення контролю з боку держави за своєчасним і повним надходженням фінансових ресурсів до відповідних бюджетів та їх ефективним використанням;
- 3) приведення законодавчих актів у відповідність до діяльності Державного казначейства України та його органів [2].

Державне казначейство України (ДКУ) виступило ініціатором внесення змін до бюджетного законодавства. Зокрема, внесення змін до Бюджетного кодексу України, Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” та інших законодавчо-нормативних актів щодо встановлення:

по-перше, можливості здійснення заходів фінансового контролю на стадії укладання угод розпорядниками бюджетних коштів шляхом казначейського посвідчення правочинів, що передбачають використання бюджетних коштів;

по-друге, чітких норм щодо відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за діяльність їхніх підвідомчих установ і пов'язаних з цим розрахунків [3].

В роботі ДКУ широко застосовуються інформаційні технології, які спрощують та прискорюють численні процедурні моменти в процесі казначейського виконання держбюджету. Під час обслуговування останнього реалізуються наступні інформаційні процеси: опрацювання, обмін, накопичення та управління даними, а також формування звітів.

У випадку запровадження моделі йдеться про складання програми на основі АС "Казна", яка стосуватиметься кожного із згаданих процесів, оскільки виникає необхідність обчислення в кінці кожного операційного дня загальної суми зареєстрованих фінансових зобов'язань, що підлягають погашенню на наступний день, а також суми акумульованих за день доходів та порівняння цих даних [2].

На даний момент в системі Державного казначейства для обслуговування

бюджетів діє програмний продукт – автоматизована система “Казна”, що дає можливість спостерігати за рухом грошових коштів бюджетних установ. Одним із пріоритетних завдань, які стоять перед розробниками даного програмного продукту, є спрощення та уніфікація звітності з виконання бюджетів за доходами та видатками.

Удосконалення казначейського виконання бюджетів передбачає удосконалення функціонування АС "Казна", запровадження промислового продукту – ERP, системи, яка має стати інструментом накопичення, систематизації будь-якої фінансової звітності, консолідації звітних даних, аналітичного опрацювання масиву облікової інформації стосовно виконання бюджетів, що сприятиме досягненню таких результатів: підвищенню оперативності і повноти обміну інформацією із зовнішніми системами з органами державної влади й управління, банківською системою, фінансовими, податковими, митними органами; підвищенню оперативності і повноти даних про доходи й видатки бюджетів; підвищенню оперативності обробки інформації, що надходить на різні рівні фінансової системи; скороченню паперового документообігу і обсягів неавтоматизованої праці при обробці інформації й одночасному збільшенню загального обсягу оброблюваної інформації, її повноти та достовірності [3].

Удосконалення єдиної автоматизованої інформаційної системи дасть змогу на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб проводити оптимізацію бюджетних потоків, зробити процес виконання бюджету достовірним і прозорим. Створення єдиних телекомунікаційних мереж дасть можливість здійснювати комплексний моніторинг й економічну діагностику бюджетної системи держави, ефективно вирішувати завдання, що стоять перед Державним казначейством [4].

Вкрай важливим у процесі казначейського виконання бюджетів є питання удосконалення управління бюджетними коштами. Нині відсутні ефективні механізми управління фінансовими ресурсами у процесі поточного касового виконання державного бюджету. Це призводить до необхідності здійснення

нераціональних запозичень для покриття касових розривів, що виникають, і втрат від невикористання тимчасово вільних державних фінансових ресурсів. Тобто йдеться як про реальні збитки так і про потенційну вигоду у процесі виконання Державного бюджету [3].

Для поліпшення результатів оперативного управління коштами Державного бюджету треба: подальша концентрація ресурсів на Єдиному казначейському рахунку; поліпшення якості прогнозування фінансових ресурсів на конкретний період на підставі даних обліку зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, а також касових доходів бюджету від інших учасників системи; посилення та розширення методів контролю за кошторисними доходами й видатками розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; завершення впровадження повнофункціонального єдиного програмного забезпечення та створення інформаційно-обчислювальної системи [1].

Нині органи Державного казначейства України залучені лише до процесу виконання бюджету і не беруть участі у інших етапах бюджетного процесу. Зважаючи на те, що органи ДКУ володіють широкою інформацією з усього спектра показників виконання державного бюджету, детально аналізують дані про виконання бюджету, доцільно було б передбачити участь казначейства, поряд з іншими виконавчими органами, на етапах планування доходів і видатків бюджету, прогнозування й оцінки ефективності державних цільових програм, фінансового аудиту [3].

Висновки. Отже, до найважливіших стратегічних завдань розвитку вітчизняної казначейської системи слід віднести вдосконалення функціонування її нормативно-законодавчої бази, розмежування відповідальності органів Державного казначейства й органів місцевого самоврядування, удосконалення автоматизованої системи АС "Казна" та запровадження промислового продукту ERP, що в комплексі сприятиме удосконаленню управління бюджетними коштами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлюк К.В. Розвиток казначейської системи виконання Державного бюджету / К.В. Павлюк // Фінанси України. – 2009. – №2. – с.78–90.
2. Кондратюк С.Я. Послуги Державного казначейства: сутність і тенденції розвитку / С.Я. Кондратюк // Фінанси України. – 2008. – №1. – с.16–24.
3. Чечуліна О.О. Повноваження Державного казначейства України при виконанні Державного бюджету / О.О. Чечуліна // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №3. – с.53–59.
4. Якимов О.В. Вдосконалення механізму казначейського обслуговування Державних бюджетів / О.В. Якимов // Казна. – 2008. – №7–8. – с. 13–14.
5. Макуцький Р.Т. Особливості реформування процедури казначейського обслуговування Держбюджету / Р.Т. Макуцький // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(55). – с.38–47.

УДК (658.14/.17)

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Батіна О.А., студентка-магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Л.С.Кравчук

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено механізм формування фінансових результатів діяльності підприємств. Обґрунтовані аспекти формування прибутку, собівартості, ціни, рівня рентабельності під впливом факторів, що притаманні ринковим умовам.

Ключові слова: *прибуток, чистий прибуток, собівартість, ціна, валові витрати, валові доходи, валовий прибуток, маржинальний дохід, рівень рентабельності.*

Актуальність теми. На сучасному етапі економічного розвитку України в умовах реальної самостійності суб'єктів господарювання все більшого значення набуває реалізація принципів самоокупності та самофінансування. Основним фактором їхньої реалізації є формування достатнього розміру фінансових результатів, які одночасно завершують цикл діяльності підприємства та виступають необхідною умовою наступного циклу.

Різні аспекти управління фінансовими результатами досліджували такі зарубіжні вчені - економісти: Долан Е. Дж., Ліндсей Д., Бернстайн Л.А., Байє М.Р., Йеннер Т., Рубінфельд Д., Мейєр, Маршал В., Бочарова В.В., Гінзбурга А.І., Павленка Р.В., Гальперіна В.М., Ігнат'єва С.М., та ін.

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування формування і використання фінансових результатів, методики їх визначення, напрямків узагальнення передового досвіду, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення формування фінансових результатів.

Оцінку використання інформації для аналізу фінансових результатів підприємства проведено з використанням комплексу методичних прийомів економічного, логічного, системного і структурного аналізу, балансової ув'язки фінансово-економічних показників, графічного зображення.

Результати реалізації стосовно кожного виду продукції за фактичними і плановими даними визначають, як господарства виконують план з прибутку, чи всі види реалізованої продукції були прибутковими. Далі по кожному виду продукції обчислюється сума прибутку або збитку, отримана від продажу продукції, а також відхилення цих показників від планових.

На відхилення фактично отриманого прибутку від планового у процесі реалізації окремого виду продукції можуть впливати такі чинники: зміна кількості реалізованої продукції, ціни і собівартість 1 ц., а по всій реалізованій продукції, крім цього, зміна структури реалізованої продукції.

Отже, проаналізуємо доходність молока в СЗАТ ім. Т.Г. Шевченка протягом 2006 – 2008 років (табл..1).

Для аналізу доходності молока використаємо комплексні моделі управління прибутком та впливу факторів на прибуток (табл..2). За проведеними дослідженнями виявлено, що зміна кількості реалізованої продукції впливає на суму отриманого прибутку прямо пропорційно так само як і зміна ціни реалізації. А от зміна рівня собівартості продукції впливає на прибуток – обернено пропорційно, отже за планом ми тчемо зменшення собівартості за всі 3 роки.

**Вихідні дані для визначення факторів впливу на формування
прибутку молока в СЗАТ ім. Шевченка протягом 2006-2008 років**

Показники	2006 рік		2007 рік		2008 рік	
	Факт	План	Факт	План	Факт	План
Виробництво, ц	2941,00	3529,20	3611,00	4333,20	3628,00	4353,60
Реалізація, ц	2590,00	3237,50	3227,00	4033,75	3135,00	3918,75
ЗВ, тис.грн.	157,08	188,50	279,86	335,83	238,14	285,77
ПВ, тис. грн.	67,32	67,32	119,94	119,94	102,06	102,06
повна собівартість	224,40	255,82	399,80	455,77	340,20	387,83
Виручка, тис.грн.	173,10	225,03	415,70	540,41	471,20	612,56
Ціна, грн/ц	66,83	69,51	128,82	133,97	150,30	156,32
Прибуток на 1ц	-19,81	-9,51	4,93	20,98	41,79	57,35
Собівартість 1ц	0,09	0,08	0,12	0,11	0,11	0,10
Валовий дохід	54	82,66	155,50	233,95	272,80	375,13

Таблиця 2

Зміст формул, щодо визначення факторів впливу на формування прибутку

№	Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Визначення факторів впливу на прибуток			
1	2	3	4
1	Зміна кількості реалізованої продукції ΔK_P	$\Delta K_P = (K_p - K_\phi) \times P_{п1}$	K_p – планова кількість реалізованої продукції, K_ϕ – фактична кількість реалізованої продукції, $P_{п1}$ – плановий прибуток одиниці продукції.
1	2	3	4
2	Зміна ціни реалізації $\Delta Ц_P$	$\Delta Ц_P = (Ц_p - Ц_\phi) \times K_\phi$	$Ц_p$ – планова ціна реалізованої продукції, $Ц_\phi$ – фактична ціна реалізованої продукції.
3	Зміни рівня повної собівартості реалізованої продукції ΔC_P	$\Delta C_P = (C_p - C_\phi) \times K_\phi$	C_p - планова собівартість 1ц продукції, C_ϕ - фактична собівартість 1ц продукції.
Фактори, що впливають на прибуток в динаміці			
4	Зміна відпускних цін на продукцію $\Delta ВП_1$	$\Delta ВП_1 = Ц_1 - Ц_0$	$Ц_1$ – дохід (виручка) від реалізації продукції в звітному році в цінах звітного року. $Ц_0$ – дохід від реалізації в звітному році в цінах базисного.
5	Коефіцієнт росту чистого доходу від реалізації продукції в оцінці за базисною собівартістю K_p	$K_p = C_1 / C_0$	C_1 – фактична собівартість реалізованої продукції за звітний період в цінах і тарифах базисного. C_0 –

			собівартість реалізованої продукції базисного року.
6	Вплив на валовий прибуток змін в обсязі чистого доходу $\Delta ВП_2$	$\Delta ВП_2 = ВП_6 \times K_p - ВП_6 \times (K_p - 1)$	$ВП_6$ - валовий прибуток базисного року
7	Коефіцієнт росту чистого доходу в оцінці за відпускними цінами K_{pv}	$K_{pv} = Ц_1 / Ц_0$	
8	Вплив на валовий прибуток змін в чистому доході від реалізації продукції $\Delta ВП_2$	$\Delta ВП_2 = ВП_6 \times (K_p - K_{pv})$	
9	Вплив на валовий прибуток змін собівартості за рахунок структурних зрушень у складі реалізованої продукції $ВП_3$	$\Delta ВП_3 = C_0 \times K_p - C_1$	
10	Сума маржинального доходу $МД$	$МД = В_p - ЗВ$	$В_p$ - виручка від реалізації, $ЗВ$ – змінні витрати
11	Точка критичного обсягу продажу $ТКО$	$ТКО = ПВ / Ц_i - ЗВ_i$	$Ц_i$ - ціна реалізації одиниці продукції, $ЗВ_i$ - Змінні витрати на 1 продукції, $ПВ$ – постійні витрати.
12	Рівень рентабельності P_v	$P_v = (П / В) \times 100\%$	P_v – рівень рентабельності $П$ – прибуток; $В$ – витрати
13	Коефіцієнт окупності	$K_{окуп} = (В / ЧД) \times 100\%$	
14	Коефіцієнт покриття	$K_{покp} = (ЧД / В) \times 100\%$	
15	Поріг рентабельності	$ПВ / (Виручка - ЗВ)$	
16	Порогова кількість товару	$\frac{\text{Поріг рентабельності}}{\text{Ціна реалізації}}$	
17	Необхідний обсяг реалізації у плановому періоді в натур. вимірі	$\frac{(\text{запланований обсяг } ВП + \text{планові } ПВ)}{((\text{Виручка} - ЗВ) / \text{Обсяг реалізації}) \times \text{планову ціну 1 продукції}}$	
18	У вартісному вимірі	$\frac{(\text{запланований обсяг } ВП + \text{планові } ПВ)}{((\text{Виручка} - ЗВ) / \text{Обсяг реалізації})}$	
19	Запас фінансової міцності	$\text{Виручка} - \text{Поріг рентабельності}$	
20	Коефіцієнт операційного левериджу $K_{ол}$	$K_{ол} = ПВ / \text{Повна собівартість}$	
21	Ефект операційного левериджу	$\frac{\text{Темп приросту валового прибутку, \%}}{\text{Темп приросту обсягу реалізації продукції, \%}}$	

Вплив на прибуток факторів у динаміці характеризується зміною відпускних цін на продукцію, що знову підтверджує – чим вища ціна, тим більший прибуток. Збільшення доходу (виручки) від реалізації продукції за рахунок структурних зрушень у її складі – чим меша собівартість та вища ціна, тим більший прибуток.

Зазначимо розрахункові показники в таблиці 3.

Таблиця 3

**Визначення факторів впливу на формування прибутку молока в СЗАТ
ім. Шевченка протягом 2006-2008 років**

Показники	Умовні позначення	2006	2007	2008
1. Зміна кількості реалізованої продукції, грн.	ΔK_P	-6157,2	16297,6	44946,4
2. Зміна ціни реалізації продукції, грн.	ΔC_P	6924	16628	18848
3. Зміна рівня повної собівартості реалізованої продукції, грн.	ΔC_P	-19,75	-35,18	-29,94
4. Зміна відпускних цін на продукцію, грн.	ΔB_{P1}	x	200,03	67,35
5. Коефіцієнт росту чистого доходу від реалізації продукції в оцінці за базисною собівартістю	K_p	x	1,7816	0,8509
6. Вплив на валовий прибуток змін в чистому доході від реалізації продукції, тис.грн.	ΔB_{P2}	x	96,21	232,13
7. Коефіцієнт росту чистого доходу від реалізації в оцінці за відпускними цінами	K_{pv}	x	1,2459	0,9715
8. Вплив на валовий прибуток змін в чистому доході від реалізації продукції, зумовлений змінами в структурі продукції, тис.грн.	ΔB_{P2}	x	28,93	-18,75
9. Вплив на валовий прибуток змін собівартості за рахунок структурних зрушень у складі реалізованої продукції, тис.грн.	ΔB_{P3}	x	-120,21	48,2
10. Маржинальний дохід, тис.грн.	МД	16,02	135,84	233,06
11. Прибуток, тис.грн.	П	-51,3	15,9	131
13. Точка критичного обсягу продажу, ц	ТКО	10893,2	2850	1373,07
14. Поріг рентабельності, тис.грн.		727,99	367,14	206,37
15. Порогова кількість товару		0,63	0,51	0,14
16. Необхідний обсяг реалізації у плановому періоді, ц		348,84	62,75	41,06
17. Необхідний обсяг реалізації у плановому періоді, тис.грн.		24229,4	8407	6419,02
18. Запас фінансової міцності, тис.грн.		-554,89	48,56	264,83
19. Коефіцієнт операційного лівериджу, %	$K_{ол}$	0,3	0,3	0,3
20. Ефект операційного лівериджу		x	2,304	1,804
21. Рентабельність, %	P_v	-22,86	3,98	38,51
22. Коефіцієнт окупності	$K_{окуп}$	-437,4	2514,5	259,7
23. Коефіцієнт покриття	$K_{покp}$	-0,2286	0,0398	0,3851

Вплив на прибуток структурних змін у собівартості досліджується при маржинальному аналізі в основі якого лежить маржинальний дохід. Отже чим більша виручка і менші змінні витрати, тим більший маржинальний дохід, і чим менші постійні витрати, тим більший прибуток.

Точка критичного обсягу продажу характеризує необхідну кількість реалізації продукції для покриття понесених витрат та отримання нульового прибутку, вона розраховується як в грошовому так і в натуральному вираженні. Визначення точки критичного обсягу продажу дає можливість визначення необхідної кількості реалізації для отримання запланованого прибутку.

Визначення запасу фінансової міцності розраховується для визначення прибуткової діяльності підприємства під впливом несприятливої ринкової кон'юнктури. Як видно з таблиці в 2007 і 2008 роках господарство має достатній запас фінансової міцності щодо виробництва та реалізації молока.

Коефіцієнт операційного лівериджу характеризує співвідношення між постійними та змінними витратами. Чим більша питома вага постійних витрат, тим сильніше діє виробничий важіль. В нашому випадку постійні витрати складають 30%, що характеризує слабку дію виробничого важеля.

Коефіцієнт окупності характеризує величину витрат, понесених для отримання 1 гривні доходу від продажу продукції. В 2007 році він був найбільшим, але значно скоротився в 2008 році. Що свідчить про позитивну тенденцію зниження собівартості.

Висновки. За умов нестабільної економічної ситуації в Україні при плануванні витратних та прибуткових показників вагомою умовою є врахування темпу інфляції. Визначимо майбутню вартість грошей в часі, враховуючи темп інфляції за формулою:

$$FV = PV \times (1+TI)^n, \quad (1)$$

Де: FV – майбутня вартість грошей в часі; PV – теперішня вартість грошей; TI – прогнозований темп інфляції, виражений десятковим дробом; n – період.

Темп інфляції в 2007 році склав 14,4%, в 2008 році – 22,3%

Отже, виручка за 2007 рік має складати:

$$FV_{\text{вир}} = 173100 \times (1+0,144)^1 = 198030 \text{ грн}$$

Розрахункове значення нижче за фактичну виручку 2007 року, а отже господарством був врахований темп інфляції і в результаті отримана більша виручка.

Виручка за 2008 рік:

$$FV_{\text{вир}} = 415700 \times (1 + 0,223)^1 = 508401,1 \text{ грн.}$$

Значення є вищим, ніж фактична виручка в 2008 році, тому слід зазначити, що темп інфляції не був врахований.

Собівартість 2007 році має бути:

$$FV_{\text{св}} = 224400 \times (1+0,144)^1 = 256713,6 \text{ грн.}$$

Даний показник є нижчим за фактично отриманий в 2007 році, а отже прогноз інфляції був врахований.

Собівартість у 2008 році має становити:

$$FV_{\text{св}} = 399800 \times (1 + 0,223)^1 = 4889600 \text{ грн.}$$

Собівартість є вищою за фактичну, що свідчить про застосування певних засад господарства щодо зниження собівартості, попри збільшення інфляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» затверджений Верховної Ради України N 335/94-ВР від 28.12.94, зі змінами, внесеними від 21.08.2009.
2. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз: Підручник/ За ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487с.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

С.С. Берестов, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Л.С.Кравчук,

Миколаївський державний аграрний університет

Антисуспільність як ознака фінансового правопорушення полягає в тому, що діяння заподіює шкоду суспільству, а в кінцевому рахунку – кожному конкретному громадянину.

Ключові слова: *відповідальність, правопорушення, протиправність, антисуспільність, карність*

Постановка проблеми. Підставою настання фінансово-правової відповідальності, а також юридичним фактом виникнення фінансово-деліктних правовідносин є фінансове правопорушення.

Існують нормативне та наукові визначення поняття фінансове правопорушення. Так, Інструкцією про порядок проведення ревізій і перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні фінансове правопорушення визначається як дія або бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання всіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм.

Нормативне визначення фінансового правопорушення є узагальнюючою категорією, що відображає об'єктивну реальність негативних процесів у фінансовій сфері. Уявляється, що зазначене визначення містить мінімальну, але достатню кількість істотних ознак фінансового правопорушення. Природно, що вводячи категорію “фінансове правопорушення” нормотворча структура не змогла включити у визначення вичерпний перелік ознак, особливостей усіх видів фінансових правопорушень, які здійснюються у фінансовій сфері, оскільки визначення повинно застосовуватися у практичній діяльності.

Реалізація поставленої мети є можливою у випадку, якщо визначення буде досить ємним і уніфікованим за змістом, зрозумілим не тільки професійним юристам, а й усім учасникам фінансових правовідносин.

В юридичній літературі фінансове правопорушення визначається як винне, здійснене діяння, що порушує норми фінансового права, за яке законодавством встановлено фінансово-правову відповідальність.

Фінансове правопорушення, як і будь-яке інше, характеризується сукупністю ознак, до яких належать протиправність, винність, антисуспільність та карність.

Протиправність як ознака фінансового правопорушення означає недотримання вимог фінансово-правової норми. Це є діяння, що порушує норми фінансового законодавства. Протиправність є юридичною формою (проявом) матеріальної характеристики суспільної властивості фінансового правопорушення. Не можна вважати фінансовим правопорушенням випадки, коли держави заподіяно шкоду діями, які формально не порушують фінансово-правові норми, зокрема, шляхом використання різних форм мінімізації оподаткування, що кваліфікується як правомірний обхід податку.

Протиправне діяння може здійснюватися у формі дій (перешкоджання доступу посадових осіб компетентного фінансового органу на територію платника податку, нецільове використання бюджетних коштів тощо), а також без діяння (неподання фінансової звітності, несплата податків тощо).

Винність як ознака фінансового правопорушення означає, що діяння здійснено навмисно або необережно. Взагалі ж винність означає передбачене фінансовим законодавством психічне відношення особи в формі наміру або необережності до здійсненого діяння та його наслідкам. Вина є обов'язковою умовою фінансового правопорушення, оскільки той чи інший її вид завжди міститься в нормах фінансового законодавства, що встановлює склад правопорушення. Більшість складів фінансових правопорушень, встановлених фінансовим законодавством передбачає наявність необережної форми вини. Стосовно фінансових правопорушень вольові ознаки винного психічного

ставлення проявляються в бажанні, в свідомому допущенні наслідків, розраховуючи на їх відвернення. За наявності у правопорушника волевиявлення здійснити фінансове правопорушення, він несе відповідальність за невикористання своїх можливостей для відвернення шкідливих наслідків.

Карність як ознака фінансового правопорушення означає, що діяння є правопорушенням тільки у випадку, якщо за нього законодавством передбачено фінансово-правову відповідальність. Сутність карності як формальної ознаки фінансового правопорушення полягає в загрозі застосування покарання стосовно винних осіб при порушенні ними заборони на будь-які діяння, юридичні наслідки яких закріплено нормами фінансового законодавства (наприклад, глава 18 БК України). За інші порушення фінансового законодавства можуть застосовуватися інші види юридичної відповідальності.

Фінансове правопорушення є фактичною підставою для притягнення до фінансово-правової відповідальності і внаслідок цього характеризується сукупністю об'єктивних і суб'єктивних ознак, які у сукупності утворюють склад фінансового правопорушення. Склад фінансового правопорушення це встановлені нормами фінансового права ознаки (елементи), сукупність яких дозволяє вважати протиправне діяння фінансовим правопорушенням. До зазначених ознак (елементів) належать об'єкт фінансового правопорушення, суб'єкт правопорушення, об'єктивна сторона правопорушення, суб'єктивна сторона правопорушення.

Об'єктом фінансового правопорушення є фінансові відносини, на які спрямована протиправна і суспільно шкідлива поведінка суб'єкта правопорушення. Виділяють загальний, родовий, видовий і безпосередній об'єкт фінансового правопорушення.

Загальним об'єктом фінансового правопорушення є встановлений державою та місцевими утвореннями порядок формування, розподілу і використання державних і місцевих фондів грошових коштів що охороняється мірами фінансово-правової відповідальності. Такий висновок зроблено автором, виходячи з того, що фінансове правопорушення є порушенням норм

фінансового права, які регулюють відносини з приводу утворення, розподілу і використання державних та місцевих фондів грошових коштів. В межах загального об'єкту фінансового правопорушення можна виділити родовий та видовий об'єкт правопорушення.

Родовим об'єктом фінансового правопорушення слід вважати однорідні, відносно відокремлені групи відносин: бюджетні, податкові тощо, тобто відповідні сфери фінансово-правового регулювання.

Видовим об'єктом фінансового правопорушення слід вважати відносно відокремлену групу правил (норм) в тій чи іншій сфері фінансової діяльності держави чи місцевих утворень, за порушення яких передбачено відносно специфічну систему мір фінансово-правової відповідальності. Розрізняються такі видові об'єкти як податково-контрольні відносини, відносини з обчислення і сплати податків, бюджетно-контрольні відносини, відносини з приводу звітності про виконання бюджетів тощо.

Безпосереднім об'єктом фінансового правопорушення є ті конкретні правовідносини, які охороняються нормами фінансового права і забезпечуються фінансово-правовою відповідальністю.

Слід мати на увазі, що об'єкт правопорушення не може слугувати критерієм відмежування фінансового правопорушення від адміністративного. Незважаючи на наявність у фінансового правопорушення власного об'єкту, окресленого рамками фінансового права, в деяких випадках це й же об'єкт є одночасно і об'єктом адміністративного правопорушення.

Об'єктивна сторона фінансового правопорушення полягає в діях чи бездіяльності, заборонених фінансовим законодавством і являє собою сукупність ознак протиправних діянь, передбачених нормами фінансового права і характеризуючи зовнішнє відображення (прояв) фінансових правопорушень в дійсності. Зазначені ознаки можна поділити на обов'язкові (саме протиправне діяння та його наслідок; наявність причинного зв'язку між цим діянням та наслідками) та факультативні (місто, спосіб, час, систематичність та повторюваність здійснення правопорушення).

Суб'єктивна сторона фінансового правопорушення полягає у психічному відношенні суб'єкта до протиправних дій чи бездіяльності та їх наслідків, що проявляється у формі наміру чи необережності. Суб'єктивна сторона являє сукупність ознак, що відображають внутрішню сторону протиправного діяння і характеризують внутрішні психічні процеси, що відбуваються в свідомості правопорушника стосовно заподіяного та його наслідків.

Таким чином, склад фінансового правопорушення являє законодавчо побудовану юридичну модель типових ознак винного, протиправного діяння, яке порушує фінансове законодавство і за яке передбачено фінансово-правову відповідальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінансове право: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 248 с.
2. Бех Г. В. Фінансове право України : підручник / [Г. В. Бех, О.О. Дмитрик, І.Є. Криницький та ін.]. - К. : ЮрінкомІнтер, 2007.

УДК 347.447.8:347.73

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ФІНАНСОВИХ САНКЦІЙ

О.С.Боровець студентка

Науковий керівник:- кандидат економічних наук, доцент Л.С.Кравчук

Миколаївський державний аграрний університет

Визначені кодексом заходи, слід розуміти як види фінансово-правових санкцій, оскільки вони містять вказівки на не вигідні для порушників Бюджетного кодексу України наслідки.

Ключові слова: фінансово-правові санкції, штраф, пеня, бюджет, правопорушення.

Дотримання норм фінансового права забезпечується можливістю держави застосовувати заходи примусу за порушення обов'язків, передбачених

фінансовим законодавством. За фінансове правопорушення до правопорушника застосовуються фінансові санкції. За загальним уявленням фінансова санкція є формою реагування держави на порушення фінансового законодавства і є зовнішнім матеріальним вираженням державно-владного примусу за здійснення фінансового правопорушення.

Фінансові санкції – це засоби державного примусу, передбачені фінансово-правовими нормами, що покладають на правопорушників додаткові обтягнення у вигляді впливу на їх фінансовий стан.

Фінансово-правові санкції, залежно від способу охорони бюджетних правовідносин, поділяються на:

- правовідновлювальні, реалізація яких спрямована на усунення шкоди, заподіяної протиправними діями фінансовим інтересам держави, примусове виконання невиконаних фінансових обов'язків, а також на відновлення порушених фіскальних (бюджетних) прав держави. Право-відновлювальною фінансовою санкцією є пеня, функція якої полягає у компенсуванні державі чи місцевому утворенню ту шкоду, а точніше збитки, які вони несуть у зв'язку з несвоєчасною сплатою до відповідних бюджетів податків та інших обов'язкових платежів, несвоєчасним поверненням бюджетних коштів тощо. Пеня як фінансово-правова санкція є додатковим фінансовим обтяженням для правопорушника і відрізняється від пені як цивільно-правової санкції. Пеня як фінансова санкція не може встановлюватися угодою сторін, перераховується виключно у доход держави чи місцевого утворення, її стягнення здійснюється у безспірному порядку уповноваженими державними органами;

- каральні (штрафні), реалізація яких спрямована на попередження фінансового правопорушення, а також на виправлення і перевиховання порушників фінансового законодавства. Вони встановлюються за фінансові правопорушення з метою покарання правопорушника, а також попередження нових правопорушень. Штраф як фінансово-правова санкція відрізняється від адміністративного штрафу і цивільно-правового штрафу. Штраф як фінансово-правова санкція на відміну від адміністративного не може бути замінений

іншим стягненням, уповноважений орган на власний розсуд не може звільнити від накладення фінансового штрафу, виключається можливість стягнення і оскарження штрафу в порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення і, досить часто, накладається разом зі стягненням недоїмки по податках та пені. На відміну від цивільно-правового штрафу він накладається за фінансові правопорушення, сплачується платником податків, отримувачем бюджетних кредитів за рахунок прибутку і не може встановлюватися угодою сторін [2,с.151].

До порушників фінансового законодавства застосовуються й інші заходи державного примусу, що застосовуються компетентними органами у сфері фінансової діяльності держави та місцевих утворень і які визначаються як попереджувальні заходи (мета - попередження можливих неправомірних дій суб'єктів фінансових правовідносин) та притинаючі заходи (мета – припинення протиправних дій та створення умов для притягнення правопорушника до фінансової чи іншої відповідальності).

Останнім часом в юридичній літературі виділяють такі різновиди фінансово-правових санкцій як податкові санкції та бюджетно-правові санкції.

Так, главою 18 БК України передбачені заходи, що застосовуються до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів:

- призупинення бюджетних асигнувань (ст. 117 БК України);
- зупинення операцій з бюджетними коштами (п. 2 ч. 1 ст. 118 БК України);
- зменшення асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на суму коштів, що витрачені не за цільовим призначенням (ч. 1 ст. 119 БК України);
- обов'язкове повернення коштів, отриманих у вигляді субвенції до відповідного бюджету (ч. 2 ст. 119 БК України);
- призупинення дії рішення про місцевий бюджет протягом місяця з дня його прийняття з одночасним зверненням до суду (ст. 122 БК України) [3].

Ці заходи (санкції) є різновидами фінансово-правової відповідальності, оскільки вони мають риси і ознаки, що притаманні цьому виду відповідальності.

По-перше, зазначені санкції застосовуються тільки за здійснене бюджетне правопорушення.

По-друге, вони встановлюються державою у фінансово-правових нормах, які є охоронними і містять фінансово-правові санкції.

По-третє, вони застосовуються до правопорушника суб'єктами, яким надане це право. Коло таких суб'єктів визначено Бюджетним кодексом України, це: Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, органи Державної контрольно-ревізійної служби, місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад, головні розпорядники бюджетних коштів.

По-четверте, вони мають взаємозв'язок із заподіянням правопорушнику визначених негативних наслідків, тобто тягнуть для порушника приписів БК України визначені негативні наслідки: позбавлення матеріального (у нашому випадку грошового) характеру.

Правова природа зазначених санкцій (заходів) потребує додаткового дослідження в контексті виділення специфічних властивостей, що відрізняють або виокремлюють передбачені Бюджетним кодексом України санкції (заходи), як спеціальні, в межах фінансово-правових. Уявляється можливим виділити наступні їх особливості:

1) Їх завданням є охорона прав та інтересів держави і тому вони можуть бути визначені як правоохоронні санкції. Правоохоронний характер цих санкцій знаходить свій прояв в тому, що вони застосовуються уповноваженими особами, перелік яких надано в главі 18 БК України, тільки у випадках, якщо зобов'язана особа (розпорядник бюджетних коштів або їх одержувач) припустила ті чи інші порушення щодо порядку використання бюджетних коштів, наприклад, здійснила нецільове використання виділених бюджетних коштів.

2) Вони мають односторонній характер. Ці заходи застосовуються уповноваженою особою безпосередньо в позасудовому порядку і тому, на нашу думку вони мають оперативний характер.

3) Односторонній характер застосування уповноваженою особою цих санкцій (заходів) визначає і специфічний характер гарантій їх правильного застосування. У зв'язку з цим важливого значення набувають наступні два моменти. По-перше, різноманітний та багато в чому індивідуальний їхній характер, який породжений специфікою врегульованих бюджетних відносин, що передбачає необхідність чіткого і імперативного визначення в кодексі специфічних та багато в чому індивідуальних умов та меж їх застосування. По-друге, з метою забезпечення їх правомірного застосування уповноваженою особою ст. 125 Бюджетного кодексу України надане право особі, що притягується до відповідальності у випадку необгрунтованого застосування до неї санкцій (заходи) оскаржити це застосування або в органі, що виніс рішення, або в судовому порядку.

4) Застосування уповноваженою особою санкцій (заходів) спричиняє не вигідні наслідки для розпорядника або одержувача коштів. На перший погляд це зближує їх з цивільно-правовими санкціями, але між ними існує суттєва відмінність. Якщо застосування цивільно-правових санкцій тягне за собою безпосередні та невідворотні наслідки для зобов'язаної особи, то застосування санкцій (заходів), передбачених главою 18 БК України при необхідній позитивній реакції на них з боку розпорядника або одержувача може і не потягти за собою не вигідних наслідків або суттєво зменшити їхній розмір.

5) Особливе призначення санкцій (заходів) в бюджетному процесі. Хоча вони і пов'язані з не вигідними майновими (грошовими) наслідками для порушника приписів бюджетного законодавства, але їх призначенням є спонукання розпорядника або одержувача бюджетних коштів до належного виконання покладених на нього обов'язків. А тому уявляється, що їх основною функцією є забезпечення належного виконання приписів бюджетного законодавства.

б) Санкції (заходи) можуть застосовуватися по відношенню до установ та організацій, які підпорядковані відповідним органам державної виконавчої влади і фінансуються за рахунок державного або місцевих бюджетів шляхом перерахування передбачених відповідними актами грошових сум цим ж уповноваженими органами.

Внаслідок встановлення Бюджетним кодексом України певної чисельності санкцій (заходів) за порушення бюджетного законодавства їх можна об'єднати у дві групи.

Перша група – санкції (заходи), які пов'язані з виконанням уповноваженою особою певних дій, наслідком яких не є прямий (безпосередній) вплив на фінансовий стан розпорядника або одержувача бюджетних коштів. Так, ст. 117 БК України передбачено призупинення бюджетних асигнувань у випадках: несвоєчасного і неповного подання звітності про виконання бюджету; невиконання вимог щодо бухгалтерського обліку.

Друга група – це санкції, які пов'язані із прямим (безпосереднім) впливом на фінансовий стан розпорядника або одержувача бюджетних коштів.. В цьому випадку уповноважений орган має право зменшення асигнувань розпорядникам на суму коштів, що витрачені не за цільовим призначенням. Якщо ж має місце нецільове використання бюджетних коштів, отриманих у вигляді субвенції, то зазначені кошти підлягають обов'язковому поверненню до відповідного бюджету, тобто застосовуються санкції, що мають на меті повний вплив на фінансовий стан розпорядника бюджетних коштів.

Отже, можна вести мову про оперативний характер цих санкцій (заходів) і відповідно визначити їх як оперативно-бюджетні санкції, оскільки вони є заходами оперативного впливу на розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, які порушують приписи чинного бюджетного законодавства. Таким чином, під оперативно-бюджетними санкціями слід розуміти передбачені Бюджетним кодексом України такі юридичні засоби правоохоронного (попереджувального, припиняючого і відновлювального) характеру, які

застосовуються до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів безпосередньо уповноваженою особою, як стороною в бюджетних правовідносинах з метою встановлення режиму законності в бюджетному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Легкова М. Ф. Фінансове право: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ М. Ф. Легкова.— К.: КНЕУ, 2005. — 119 с.
2. Дмитренко Е.С. Фінансове право України: Практикум / Е.С. Дмитренко. — К.: Атіка, 2004. — 216 с.
3. Бюджетний Кодекс України від 2001.06.21 №2542-III

УДК 631.11.003.13(477.73)

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «АГРО-КОБЛЕВО» БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ

Д.О.Бельмак, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено фінансові результати, показники економічної ефективності виробництва на матеріалах сільськогосподарського підприємства Миколаївської області, проаналізовано структуру виробничих витрат.

***Ключові слова:** аналіз, витрати, фінансові результати, економічна ефективність виробництва.*

Актуальність проблеми. Ринкові відносини докорінно змінили умови функціонування підприємств. Так, для того, щоб вижити, підприємства повинні проявляти ініціативу, обережність для того, щоб підняти ефективність виробництва, щоб не допустити банкрутства. З цією метою доцільно проводити

аналіз показників фінансових результатів та розрахунок показників економічної ефективності виробництва. Потребу такого аналізу можна пояснити тим, що досить часто підприємства не здатні правильно оцінити свої показники, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для здійснення його ефективної діяльності. Одним із способів підвищення ефективності діяльності є вживання заходів по збільшенню прибутку підприємства, а саме скорочення витрат виробничих і операційних. Щоб визначити найбільші статті затрат необхідно проаналізувати їх структуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва присвячені праці таких науковців як: Андрійчук В.Г., Єрмаков О.Ю., Лукінов І.І., Макаренко П.М., Онищенко О.М., Юрчишин В.В. та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування значимої ролі аналізу економічних результатів виробництва в сучасних умовах господарювання ринкових суб'єктів; дослідити ефективність діяльності господарства у динаміці; визначити найбільші статті витрат на виробництво та операційну діяльність.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2002 році було створено Відкритим акціонерним товариством «Коблево» Дочірнє підприємств «Агро-Коблево», яке сформоване повністю з інвестицій материнського підприємства. Воно займається вирощуванням рослинницької продукції. Питома вага виручки від реалізації даного агропідприємства в загальній структурі підприємств Березанського району протягом останніх п'яти років коливалась від 5 до 8 відсотків.

Ефективність виробництва є категорією загальноекономічною, що являє собою якісну характеристику рівня господарювання в різних галузях сільського господарства [1]. Проаналізуємо динаміку фінансових результатів досліджуваного підприємства за 2006 – 2008 роки у таблиці 1. Дані розраховані в таблиці 1 свідчать про істотне збільшення чистого прибутку в ДП «Агро-Коблево» у звітному періоді на 5445,2 тис. грн., тобто у 86 разів.

Динаміка фінансових результатів ДП «Агро-Коблево», тис. грн

Показники	Роки			В середньому	Відхилення 2008р. до 2006р.,(+,-)
	2006	2007	2008		
Виручка від реалізації продукції	9232,2	8723,0	18314,0	12089,7	9081,8
Чистий дохід	7693,5	7280,2	15281,0	10084,9	7587,5
Валовий прибуток	916,4	392,9	3980,0	1763,1	3063,6
Інші операційні доходи	1033,8	1857,9	3063,0	1984,9	2029,2
Адміністративні витрати	741,5	838,4	1077,0	885,6	335,5
Витрати на збут	121,5	40,7	22,0	61,4	-99,5
Інші операційні витрати	514,4	668,2	507,0	563,2	-7,4
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)	572,8	703,5	5437,0	2237,8	4864,2
Фінансовий результат від звичайної діяльності (прибуток)	84,8	674,9	5509,0	2089,6	5424,2
Надзвичайні:					
витрати	21,0	74,3	-	31,8	-21,0
Чистий прибуток	63,8	600,6	5509,0	2057,8	5445,2

Цьому сприяв приріст прибутку від операційної діяльності на 4864,20 тис. грн., що сформувався за рахунок збільшення валового прибутку та інших операційних доходів, суми яких відповідно склали 3063,6 тис. грн. і 2029,2 тис. грн. – прямий вплив, та за рахунок значного зменшення витрат на збут у 6 разів – обернений вплив. Негативне збільшення адміністративних витрат істотно не вплинуло на кінцевий результат.

Виробництво є найважливішою, але лише однією із стадій процесу відтворення. Його стан характеризується мірою ефективності [2]. Економічну ефективність сільськогосподарського виробництва визначають на різних рівнях. Об'єктивна оцінка економічних процесів і явищ можлива лише у разі правильного застосування методів їх дослідження. Загальний підхід до оцінки ефективності діяльності являє собою досягнення мети господарської діяльності з найменшими витратами ресурсів [3].

Аналізуючи отримані розрахунки з таблиці 2 можна зробити висновок, що в ДП «Агро-Коблево» в звітному році у порівнянні з 2006 роком, який для

підприємства виявився збитковим, рівень рентабельності збільшився на 25,1 в.п. і в 2008 році становив 23,11 %. Це відбулось переважно за рахунок збільшення чистого доходу у 2 рази. Проте поряд із цим збільшилась вартість повної собівартості продукції за рахунок збільшення виробничої собівартості і адміністративних витрат на 335,5 тис. грн., що негативно відобразилось на рівні рентабельності виробництва.

Таблиця 2

Економічна ефективність виробництва ДП «Агро-Коблево»

Показники	Роки			Відхилення 2008р. до 2006р. (+,-)
	2006 рік	2007 рік	2008 рік	
Отримано доходу (виручки) від реалізації продукції, грн. на:				
1 га сільгоспугідь	3505,01	3199,81	6585,40	3080,39
1 грн. виробничих витрат	1,88	1,34	1,95	0,07
Отримано валового прибутку, грн. на:				
1 га сільгоспугідь	347,91	144,13	1431,14	1083,23
1 грн. виробничих витрат	0,19	0,06	0,42	0,19
Отримано прибутку (збитку) від операційної діяльності, грн. на:				
1 га сільгоспугідь	217,46	258,06	1955,05	1737,59
1 грн. виробничих витрат	0,12	0,11	0,58	0,46
Отримано чистого прибутку (збитку), грн. на:				
1 га сільгоспугідь	24,22	220,31	1980,94	1956,72
1 грн. виробничих витрат	0,013	0,093	0,586	0,57
Вироблено на одного середньорічного працівника сільськогосподарського виробництва, тис. грн.				
валового прибутку	2,73	1,01	10,61	7,89
прибутку (збитку) від операційної діяльності	1,70	1,80	14,50	12,79
чистого прибутку (збитку)	0,19	1,54	14,69	14,50
Рівень рентабельності (збитковості),%	-1,95	-7,06	23,11	25,1 в.п.

В даному підприємстві вартість отриманого чистого прибутку в розрахунку на 1 га сільгоспугідь збільшилась на 1956,7 грн., на 1грн виробничих витрат – на 0,57 грн. та в розрахунку на 1 працівника – на 14,5 тис. грн. Це відбулось переважно за рахунок безпосереднього збільшення загального чистого прибутку.

Економіку виробництва у підприємницьких формуваннях оцінюють у системі витрати – ефективність. Фундаментальність проблеми очевидна, адже витрати забезпечують результат і, навпаки – результат дає змогу у майбутньому здійснювати витрати. Теорія і практика господарювання в умовах ринку свідчить, що найважливішим об’єктом управління, який визначає стан і перспективи розвитку та функціонування господарських структур, є витрати [2]. Щоб виявити можливості росту ефективності виробництва доцільно розглянути структуру витрат, оскільки використання різних видів ресурсів є вирішальним чинником для формування собівартості продукції.

Таблиця 3

**Витрати на основне виробництво сільськогосподарської продукції ДП
«Агро-Коблево»**

Елементи витрат	2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Витрати на оплату праці	1721,1	35,1	2655,3	40,9	4775,6	50,8
Відрахування на соціальні заходи	185,9	3,8	432,3	6,7	1097,4	11,7
Матеріальні витрати у тому числі	2157,9	43,9	2407	37,1	2360,5	25,1
насіння та посадковий матеріал	255,5	5,2	206,8	3,2	86,8	0,9
мінеральні добрива	135,9	2,8	227,2	3,5	421,9	4,5
нафтопродукти	614,9	12,5	659,9	10,2	681,0	7,2
електроенергія	51,8	1,1	35,9	0,6	35,9	0,4
паливо	-	-	9,7	0,2	44,9	0,5
запасні частини, ремонтні матеріали	324,6	6,6	553,5	8,5	625,7	6,7
інші матеріальні витрати	775,2	15,8	714,0	11,0	464,3	4,9
Амортизація основних засобів	368,5	7,5	377,2	5,8	723,4	7,7
Інші витрати у тому числі	477,5	9,7	619	9,5	450,4	4,8
орендна плата за земельні частки	77,1	1,6	93,9	1,5	117,2	1,3
Усього витрат	4910,9	100,0	6490,8	100,0	9407,3	100,0

Виходячи з розрахунків таблиці 3 можна зробити висновок, що в ДП «Агро-Коблево» в звітному році порівняно з 2006 роком збільшились витрати на основне виробництво на 91,6 %. Також варто зазначити, що в 2006 році найбільшу питому вагу в загальній структурі витрат займають матеріальні витрати (43,9 %), а в 2008 році їх питома вага скоротилась до 25,1 %, це відбулось переважно за рахунок скорочення витрат на насіння та посадковий на 168,7 тис. грн. та на інші матеріальні витрати – на 310,9 тис. грн.; крім того підприємство стало витрачати більше коштів на мінеральні добрива та запасні частини. В динаміці витрат на оплату праці їх питома вага зросла з 2006 року по 2008 з 35,1 % до 50,8 %, це пов'язано зі збільшенням чисельності працівників на 39 чоловік та розміром їх заробітної плати.

Сільське господарство є, безумовно, однією з найперспективніших галузей економіки України, але для свого успішного функціонування потребує зваженої та збалансованої підтримки держави [4]. У 2007 році ДП «Агро-Коблево» отримало у якості державних дотацій 135,7 тис. грн. для підтримки виробництва зернових, а у 2008 році – 115,6 тис. грн.

Висновки. Не зважаючи на те, що питома вага досліджуваного підприємства у розвитку сільськогосподарського виробництва Березанського району невелика, необхідно відмітити його виробничий потенціал. Розташоване в оптимальних для вирощування винограду кліматичних умовах, підприємство підтримує галузь українського виноробства. Одним із способів підвищення ефективності виробництва є збільшення площі насаджень з одночасним використанням заходів по збільшенню урожаю. Наприклад, впровадження нових сортів, застосування системи зрошення, вживання заходів проти шкідників тощо. Щоб підвищити безпосередньо ефективність виробництва зернових необхідно проводити ряд заходів по захисту культур та передпосівної обробки ґрунту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пархоменко Л. М. Теоретичні основи дослідження економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах ринку / Л.М. Пархоменко // Економіка АПК. - 2006. - №8. - С. 82 - 87.
2. Перспективи розвитку та ефективність виробництва продукції на сільськогосподарських підприємствах у ринкових умовах/ С.В. Васильчак, О.Р.Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Випуск 19.7.- С. 127-132
3. Іванько А.В. Регулювання агропродовольчого виробництва: регіональний аспект: Монографія / А.В. Іванько – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 230 с.
4. Бюджет 2009 vs. бюджет 2008: державна підтримка сільського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cugp.com.ua/news/3-legislation/92-bjudzhet-2009-vs-bjudzhet-2008-derzhavna-pidtrymka-silskogo-gospodarstva.html>.

УДК 336.12:31.61

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Богатий А.Ю., студент

Науковий керівник – ас.Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті проведено дослідження проблеми необхідності вдосконалення нового Законодавства України у сфері фінансів з метою створення прозорих умов для покращення управління державними фінансами.

Ключові слова: законодавство, Закон України, фінансове право, функції права, фінансові правовідносини.

Метою даної статті є дослідження проблеми необхідності вдосконалення нового Законодавства України у сфері фінансів з метою створення прозорих умов для покращення управління державними фінансами.

Постановка проблеми. Фінансове законодавство, виступаючи формою реалізації фінансового права, містить досить широке коло нормативних актів,

що регулюють фінансову діяльність. Основу фінансового законодавства мають складати тільки закони та найважливіші підзаконні акти.

Аналіз останніх досліджень. Дану проблему розглядав у своїй статті А.М. Конюхов розкриваючи необхідність реформування фінансового законодавства, а також В.С. Малюта висвітлював та критикував сучасний стан фінансового права.

Терміном «законодавство» охоплено закони України; чинні міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких дано Верховною Радою України; постанови Верховної Ради України; укази Президента України; декрети й постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їхніх повноважень і відповідно до Конституції України та законів України.

Законодавчі акти, що лежать в основі фінансового законодавства, утворюють певну систему:

1) загальні не фінансові закони - конституційні закони чи закони, що належать до інших галузей права, які містять фінансові норми. Наприклад, найпринциповіші положення, що регулюють основи оподаткування, закріплено на конституційному рівні (повноваження органів державної влади й управління, загальні принципи оподаткування тощо);

2) загальні фінансові закони - в основному їх представляють закони, що регулюють основи фінансової системи. Це переважно фундаментальні закони, які встановлюють основи бюджетної системи, місце її окремих елементів. В Україні вони майже не представлені, хоча й обговорювалися перспективи розробки фінансового кодексу, закону про фінанси;

3) загальні інституційні закони - законодавчі акти, які містять положення, що регулюють окремі інститути в цілому, їхні основи, головні характеристики. В цих актах відсутня деталізація конкретних видів понять. Здебільшого до них належать бюджетні й податкові кодекси, що поєднують матеріальні та процесуальні сторони, а також основні закони загального характеру (Закон України «Про Державну податкову службу в Україні», Закон України «Про систему оподаткування» та інші);

4) спеціальні інституційні закони - законодавчі акти, що регулюють окремі частини фінансових інститутів. До них відносяться, наприклад, закони, що містять характеристику окремого виду податку, детальний механізм його обчислення та сплати.

Сучасний період розвитку законодавства ставить нові вимоги до нормативно-правових актів і їх системи, і деякі з них мають особливе значення для фінансово-правових актів.

Для фінансового законодавства важливе значення має один із найважливіших постулатів методології про зв'язок суспільної практики і пізнання, яскраву характеристику якому дає А.А. Козловський: "Пізнання пронизує всі елементи процесів правоутворення, правотворчості й правореалізації, складає саму їх сутність. Право може виникати, існувати, реалізуватися тільки у формі пізнання. Відсутність або свідомо стагнація пізнавальних процесів у праві автоматично веде до неправильних рішень і ґносеологічно зумовленого безправ'я...."[1, с. 8].

Наука фінансового права по відношенню до чинного фінансового законодавства виконує аналітичну, критичну, конструктивну і прогностичну функції.

Аналітична функція полягає в усвідомленні "дослідного знання", класифікації фінансово-правових норм та їх науковому коментуванні, зведенні їх у внутрішньо цілісну органічну систему.

Критична функція полягає у виявленні дефектів і недоліків у чинному фінансовому законодавстві, в фіксації невідповідності правової норми вимогам суспільної практики.

Конструктивна функція сприяє утворенню нових фінансово-правових норм, інститутів і розділів фінансового права. Ця функція завжди передуює виданню нового закону чи іншого нормативно-правового акту і постійно використовується в процесі нормотворчої діяльності держави.

Прогностична функція полягає в тому, що наука дає фінансово-правовій практиці важливі орієнтири в розвитку, напрями ймовірного руху фінансово-

правових відносин. І чим вище рівень розвитку фінансово-правової науки, тим точніше ці орієнтири, тим на більшу відстань у часі можуть визначатися такі напрями. Система знань про фінансове право й управління державними фінансами тільки тоді сама по собі починає бути наукою фінансового права, коли вона стає спроможною створити реальну концепцію розвитку фінансово-правових відносин, перетворити цю концепцію через дії публічної влади в ефективні фінансово-правові норми.

У вищевикладених сутності, особливостях і функціях науки фінансового права проявляється її зміст у цілому.

Система науки фінансового права в певній мірі відповідає системі фінансового права як галузі права, однак повністю не збігається з нею. Так, наука фінансового права розробляє важливі теоретичні положення, які за своїм характером не можуть знайти прямого відображення у фінансовому праві. Наприклад, у фінансовому законодавстві відсутнє визначення державних фінансів, класифікації фінансово-правових актів або фінансово-правових норм, цілісного закріплення будь-якої теоретичної концепції, що пояснює фінансово-правові явища тощо. З другого боку, не всі фінансово-правові норми, що беруться з об'єктивної реальності і закріплюються в нормативно-правових актах, осмислені наукою фінансового права. Багато таких норм конструюються лише на базі дослідницького знання, яке ще не є власне науковим.

В найбільш концентрованому вигляді зміст науки фінансового права проявляється в її термінах, перш за все поняттях та категоріях. В категоріях наука фінансового права досягає своєї довершеності й зрілості. Фінансово-правова наука оперує як просторими поняттями, що відображають однорідні явища фінансово-правової дійсності, так і поняттями складними, що відображають фінансово-правові явища на рівні цілих інститутів, розділів і навіть підгалузей права. Загальні фундаментальні поняття, що відображають сутнісні властивості фінансово-правової дійсності і складають її постійну частину, основу науки фінансового права, називаються фінансово-правовими категоріями.

Характерними рисами категорій науки фінансового права є те, що вони:

- стають такими лише після закріплення їх у законі;
- на відміну від інших понять, утворюють постійну частину науки фінансового права.

Перехід до ринкової економіки поставив проблему перегляду всієї системи науки фінансового права, успадкованої від соціалістичного суспільства, починаючи від її предмету і методу і, закінчуючи окремими поняттями й категоріями. Він одночасно розширив і звузив об'єкт пізнання науки фінансового права, звільнив її методологію від ідеологічних нашарувань, відкрив дорогу до нових пошуків істини. На порядку, денному постають питання уточнення й поглиблення змісту традиційних понять і наукових категорій, вилучення з їх числа застарілих, реабілітація тих категорій і понять, від яких радянська наука фінансового права відмовилася на рубежі 20-30-х років, тобто потребує оновлення і зміни всієї системи науки фінансового права. Але наука фінансового права продовжує свій стрімкий розвиток. Вона містить інформацію щодо еволюції фінансово-правової доктрини, містить цінний матеріал для усвідомлення проблем організаційно-фінансової діяльності держави.

У багатьох практиків, аналітиків, спеціалістів викликають постійні нарікання численні зміни в чинному законодавстві, які “списуються” лише на законодавця. Але якщо спробувати дати пояснення цьому явищу, то виявиться його діалектична природа. Зміни до чинного законодавства можуть мати різні причини – об'єктивні і суб'єктивні, - і вже зараз замість негативної загальної оцінки цього явища слід дати диференційовану, обґрунтовану наукову оцінку. Найпершою з об'єктивних причин є саме процес пізнання фінансових відносин як законодавцем, так і суб'єктами застосування, і вимагати законодавчі акти, які ніколи не підлягали б змінам – це так само як вимагати, що будь-який проект (науково-технічний чи інший) був реалізований без всякого коригування, чого практично ніколи не буває. Такий самий об'єктивний характер мають і часті, причому постійні зміни, економічних ситуацій. До

числа факторів суб'єктивного порядку можна віднести недоліки при розробці нормативно-правових актів, суб'єктивність законодавця та інше.

Також у творенні фінансово-правових актів велике значення має юридична техніка і її врахування законодавцем, досвід законотворення та інші, які дозволяють надати законодавству стабільний характер в умовах зміни економічної та іншої ситуації чи якихось інших ситуацій. Зокрема, це стосується відтворення в законодавстві стабільних і нестабільних елементів. Прикладом може бути ст. 67 Конституції України, до змісту якої безпідставно введено назву місцевого органу виконавчої влади “податкової інспекції”. Відомо, що зміна назви цього органу Указом Президента України [2] потягнула за собою необхідність належного врегулювання цього питання Законом України [3].

Висновки: таким чином, по-перше, зміни до чинного законодавства можна пояснити не лише недоліками в законодавчій роботі, але й об'єктивними факторами; по-друге, є необхідність в уникненні нестабільних елементів у Конституції України та законодавстві; по-третє, всі основи для фінансового законодавства, що містяться в Конституції України і кожен з її положень мають бути реалізовані на рівні закону.

На даному етапі розвитку України стає зрозуміло, що фінансове законодавство, виступаючи формою реалізації фінансового права, має бути спрямована на створення прозорих умов для покращення управліннями державними фінансами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник. – К.: Прецедент: Моя книга, 2007. – 448 с.
2. Указ Президента України “Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій” від 22 серпня 1996 р. № 760/96 // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 161-162
3. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про державну податкову службу в Україні” від 5 лютого 1998 р. № 83/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2009. - № 29
4. Літвінова С.Т. Фінансове правовідносини в Україні: Підручник. – Львів: Фоліо, 2008. – 211 с.

5. Пастернак В.Д. Регулювання фінансових питань у період ринкової економіки: Методичний посібник. – Т.: Мастер, 2008. – 144 с.

УДК 347.73:341.48

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

А.О. Бузнік, студентка

Науковий керівник: к.е.н. Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядаються проблеми адміністративної та фінансово-правової відповідальності за бюджетні правопорушення, розглядаються деякі неточності в нормативно-правових актах.

Ключові слова: бюджетні правопорушення, адміністративна відповідальність, фінансово-право-правова відповідальність.

Постановка проблеми. Бюджетні правопорушення не обмежуються реалізацією фінансово-правової санкції. Очевидно, що до порушників застосовуються і норми адміністративного впливу та інші заходи державного примусу. В юридичній літературі не проведено порівняльного аналізу фінансово-правової відповідальності з іншими видами правової відповідальності. Оскільки фінансово-правова відповідальність за правовою природою близька до адміністративної відповідальності, особливого значення набуває проблема їх співвідношення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням даного питання займалися такі науковці, як П.С. Пацурківський, М.В.Карасьова, Л.Ю.Кроліс та інші, які розглядають проблеми теорії фінансового права. Але на питаннях співвідношення адміністративної та фінансово-правової відповідальності вчені свою увагу не зосереджували.

Постановка завдання. Дослідження особливостей адміністративної та фінансово-правової відповідальності за вчинення бюджетного правопорушення, визначення підстав їх розмежування.

Виклад основного матеріалу. В основу поділу юридичної відповідальності на види покладено матеріальну ознаку, складовими елементами якої є характер санкцій, ступінь державного осуду, сфера застосування та інші чинники, які формують самостійність кожного виду відповідальності. Важливу роль відіграють і відносини, що регулюються тією чи іншою галуззю права. Характерними ознаками фінансових правовідносин є державно-владний та майновий характер. Однак не варто заперечувати, що адміністративні правовідносини також мають владний характер. На думку П.С. Пацурківського, відносини адміністративні та фінансові владно-майнового характеру є не ідентичними за своїми ознаками. Він вважає, що адміністративні виникають з виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів, а фінансові лише з фінансової діяльності держави, тобто в основі їх розмежування лежить предмет правового регулювання. Окрім того фінансові правовідносини характеризуються лише грошовим характером [2].

Відмінність двох видів відповідальності чітко проявляється у застосуванні санкцій. До речі, санкції фінансово-правової відповідальності можуть застосовуватися одночасно з іншими санкціями. Наприклад, можуть призупинятися бюджетні асигнування та застосовуватись адміністративна або кримінальна відповідальність.

У разі виявлення бюджетного правопорушення Міністерств фінансів України, Державне казначейство України, органи Державної контрольно-ревізійної служби України, місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад і головні розпорядники бюджетних коштів у межах своєї компетенції можуть застосовувати адміністративні стягнення до осіб, які винні у їх вчиненні, тобто до розпорядників бюджетних коштів та одержувачів, яким вони довели відповідні бюджетні асигнування (стаття 118 Бюджетного кодексу України).

Відповідно, стаття 164-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає адміністративну відповідальність за такі правопорушення:

1) приховування в обліку валютних та інших доходів непродуктивних витрат і збитків (суть даного правопорушення полягає в заниженні обліку обсягу реалізації продукції чи послуг; несвоєчасному відображенні в обліку надходжень грошових коштів; завищенні собівартості (видатків) продукції, робіт, послуг; приховуванні кредиторської чи дебіторської заборгованості);

2) відсутність бухгалтерського обліку або ведення його з порушенням встановленого порядку (наприклад, відсутність або неналежне оформлення бухгалтерських облікових документів);

3) внесення неправдивих даних до фінансової або статистичної звітності, неподання фінансової звітності;

4) несвоєчасне або неякісне проведення інвентаризації грошових коштів і матеріальних цінностей;

5) порушення правил ведення касових операцій;

6) перешкоджання в проведенні ревізії чи перевірки;

7) невживання заходів для відшкодування з винних осіб збитків від нестач, розтрат, крадіжок і безгосподарності.

Розглянувши класифікацію вказаних видів правопорушень можна зробити висновок, що лише деякі з них відносяться до бюджетних, за які передбачена адміністративна відповідальність зазначеною статтею у вигляді штрафу. Такі правопорушення, як відсутність бухгалтерського обліку та ведення його з порушенням встановленого порядку (неправильне відображення в обліку рахунків з бюджетом), а також внесення неправдивих даних до фінансової або статистичної звітності, неподання фінансової звітності по суті можна назвати бюджетними правопорушеннями, тому, на думку автора, вони потребують чіткого відмежування від інших видів та, можливо, застосування не заходів адміністративного впливу, а фінансових санкцій.

До адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства притягаються посадові особи підприємств, установ, організацій, які наділені бюджетними повноваженнями. Зокрема, незабезпечення дотримання на підприємстві, установі чи організації встановлених єдиних засад бухгалтерського обліку, складання і подання звітності у встановлені строки, відсутність контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх операцій є підставою притягнення до адміністративної відповідальності посадової особи, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства, установи, організації [1].

Отже, суб'єктами бюджетного правопорушення до яких застосовується адміністративна відповідальність можна вважати осіб, які не виконують покладені на них обов'язки, а саме несвоєчасно відображають, занижують в обліку надходження грошових коштів, неправильно відображають в обліку розрахунки з бюджетом і інше.

Правопорушення, передбачені зазначеною статтею посягають на фінансові інтереси держави. Об'єктом бюджетного правопорушення, за які передбачена адміністративна відповідальність є відносини, що визначають встановлений державою порядок ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності. В фінансовій звітності повинні бути відображені результати діяльності підприємства, установи, організації, її фінансовий стан та рух грошових коштів за певний період часу. Положення вказаної статті містять лише загальний об'єкт, який поєднує в собі всі відносини по обліку та фінансовій звітності. Але об'єкт бюджетного правопорушення є особливим, оскільки проявляється в тому, що не кожне підприємство, яке порушило правила бухгалтерського обліку та фінансової звітності притягується до відповідальності як суб'єкт бюджетного правопорушення. Отже, це правопорушення буде бюджетним, якщо підприємство, установа, організація знаходиться на кошторисно-бюджетному фінансуванні, і повинно відображати в фінансовій звітності перш за все рух бюджетних коштів. Форми такої

звітності бюджетних підприємств, установ, організацій, порядок їх заповнення встановлюється Державним казначейством України.

Постає запитання: Чи може Державне казначейство за порушення вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджетів нести таку відповідальність, тобто бути суб'єктом правопорушення? Щоб відповісти треба виділити видовий об'єкт цього правопорушення, бо ведення бухгалтерського обліку та звітності може бути як податковим правопорушенням, так і бюджетним.

З об'єктивного боку зазначене правопорушення може виражатися в діях та бездіяльності: відсутність бухгалтерського обліку або ведення його з порушенням установленого порядку; внесення неправдивих даних у фінансову звітність, невідповідність фінансової звітності даним бухгалтерського обліку; ненадання фінансової звітності органам, що здійснюють перевірку або ревізію, або надання неправдивих відомостей. Кожен з цих видів тягне приховування грошових коштів, витрачання їх з порушенням та невідповідністю обліку та звітності.

Суб'єктивний аспект характеризується, як правило, умислом, тобто особа, яка відповідальна за складання бухгалтерського обліку та фінансової звітності, навмисно відображає неправдиві дані з метою приховування тієї чи іншої суми, діяльності, яка протирічить законодавству; перешкоджає проведенню перевірок і ревізій шляхом не допуску на територію підприємства, установи, організації. Але в деяких випадках вина може виражатися і в формі необережності, наприклад, ненадання необхідних документів, фінансової звітності.

З приводу даного питання, а саме ненадання або несвоєчасного подання фінансової звітності, належить внести доповнення до Бюджетного кодексу України, використавши досвід зарубіжних країн. Так, доцільно до Бюджетного кодексу України внести статтю, яка би врегулювала питання неподання або несвоєчасного подання звітів та інших документів, які необхідні для складання проектів бюджетів, їх використання і контролю за їх виконанням. Особливу

увагу треба приділити визначенню суб'єктів правопорушення та формування конкретного видового об'єкта. Особливим видом відповідальності за дане правопорушення повинно бути зупинення фінансування з бюджету, накладання штрафів на посадових осіб. Отже, відбувається застосування двох видів відповідальності.

Враховуючи викладене вище, можна підтримати позицію М.В. Карасьової [3], яка відзначає, що фінансовий штраф відрізняється від адміністративного за порядком застосування: фінансовий штрафне може бути замінено іншим стягненням, а також уповноважений орган не може за своїм розсудом звільняти від його сплати; виключається можливість стягнення штрафу й оскарження постанови про накладення штрафу в порядку провадження по справах про адміністративні правопорушення.

Висновки: Необхідно внести зміни до Бюджетного кодексу України, а саме: визначити перелік підстав застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства та ознаки, які необхідні для застосування адміністративної та фінансово-правової відповідальності; потрібно встановити відповідальність за неподання або несвоєчасне подання звітів та інших документів, які необхідні для складання проектів бюджетів, визначити суб'єктів даного правопорушення, встановити такі заходи впливу, як зупинення фінансування з бюджету, накладання штрафів на посадових осіб; за бюджетне правопорушення в будь-якому випадку доцільно накладати такі фінансово-правові санкції, як зменшення асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на суму коштів, що витрачені не за цільовим призначенням, або обов'язкове повернення до відповідного бюджету коштів, а також застосовувати адміністративну або кримінальну відповідальність. Слід внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме в статті 164-2 відмежувати бюджетні правопорушення від інших видів та застосовувати за їх вчинення не заходи адміністративного впливу, а фінансові санкції; доцільно виділити в окрему главу саме фінансові правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України (з останніми змінами та доповненнями) від 09.02.2006 р. № 996-XIV // ВВРУ. – 2008. – № 26. – Ст. 365.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 з останніми змінами від 21.01.2010 / Кодекси України. У 2-х томах. За редакцією Ф.Г. Бурчака. Т. 1. – К.: Ін Юре, 2010. – С.359
3. Карасева М.В. Финансовое право. Общая часть: Учебник/ М.В.Карасева. – М.: Юрист, 1999. – 256 с.
4. Кравченко В.І. Фінансове право: навчальний посібник.- Київ: Вентурі, 2006р.- 412 с.
5. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: Мо-нограф.- К.:Атіка, 2007- 304 с.

УДК: 336.14:657.47:001:347.73

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА НАУКИ

Н. В. Вєтрова, студентка

Науковий керівник – асистент Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

В даній статті розглядається видатки бюджету на економічну діяльність держави та науки, їх класифікація, форми фінансування та розміри коштів які виділяє уряд України.

Ключові слова: видатки бюджету, кошторис, обсяг капіталовкладень, фінансування науки, бюджетне фінансування.

Актуальність теми дослідження. На перехідному етапі економіки України важливою є роль бюджетного фінансування. Бюджетні видатки мають спрямовуватися насамперед на стабілізацію економіки, створення необхідного ринкового середовища, підтримання пріоритетних і базових галузей економіки, розвиток наукомістких технологій, підтримання в належному стані екології.

Роль науки в ХХІ ст. значно підвищується. Провідні держави світу виділяють із державного бюджету на її розвиток дедалі більші кошти. Крім

того, чималі капіталовкладення у наукові дослідження роблять компанії та фірми.

Аналіз попереднього дослідження. Дану тему досліджували Плєскач В.Л. досліджував видатки бюджету на економічну діяльність, класифікацію, Дьяченко Я.Я розглядає здійснення фінансування науки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основні напрями розвитку економіки визначаються Кабінетом Міністрів України, установами Академії наук України із залученням інших зарубіжних і вітчизняних фахівців та науково-дослідних установ.

На найближчу перспективу пріоритетними галузями народного господарства є енергетика, суднобудування, літакобудування, космічна галузь, металургія, сільське господарство. Саме вони в комплексі з інфраструктурою визначають економічний поступ України, забезпечують значні валютні надходження, зовнішньоекономічний імідж України. Оскільки на зовнішньому ринку діє жорстка конкуренція, на перехідному етапі держава має підтримувати експортні галузі.

Згідно Закону України « Про державний бюджет України на 2010 рік» на економічну діяльність планується виділити всього 44 366 тис грн із загального фонду 11 273 тис грн та із спеціального фонду 33 093 тис грн Зокрема на сільське господарство 8 116 тис грн, електроенергетична галузь 1 927 тис грн, обробна промисловість 27 тис грн [1].

Видатки бюджету на економічну діяльність здійснюються через такі форми фінансування:

- капіталовкладення;
- операційні витрати;
- кредити і дотації.

Фінансування капіталовкладень може здійснюватись за двома напрямками:

- а) у відомчому розрізі;
- б) у розрізі інвестиційних проектів.

Галузевий (відомчий) підхід полягає в тому, що загальна сума виділених бюджетом капіталовкладень направляється міністерствам і відомствам, які, в свою чергу, розподіляють цю суму між підприємствами та організаціями. Цей підхід є основним в Україні, хоча має недолік — розпорошення коштів.

Фінансування інвестиційних проектів, навпаки, дозволяє концентрувати ресурси на реалізації основних завдань.

Обсяг капіталовкладень, що фінансуються з бюджету, визначається двома чинниками:

- можливостями бюджету;
- наявністю необхідних та ефективних проектів.

Виділення з бюджету фінансування на капіталовкладення на даний час не має жодної нормативної бази (наприклад, відповідно до Закону України «Про освіту» щорічно на її фінансування повинно виділятися 10 % національного доходу і хоча, як правило, цього розміру не дотримуються, але база для планування існує). Тобто планування капіталовкладень йде від досягнутого рівня, а не від потреб.

Операційні витрати, які являють собою видатки бюджету на утримання виробничої інфраструктури, включають:

- фінансування геолого-розвідувальних робіт;
- фінансування лісового і водного господарства;
- землевпорядкувальні роботи;
- заходи по боротьбі зі шкідниками рослин, хворобами тварин та епідеміями;
- утримання насіннєвих станцій і племінних господарств.

Фінансування геолого-розвідувальних робіт проводиться за рахунок двох джерел: бюджету та коштів підприємств. З бюджету фінансуються роботи з пошуку нових родовищ корисних копалин, за рахунок підприємств видобувної промисловості — роботи в межах існуючих родовищ.

Фінансування бюджетом геолого-розвідувальних робіт забезпечується спеціальним компенсаційним доходом — відрахуваннями на геолого-

розвідувальні роботи, які вносять до бюджету підприємства видобувної промисловості. Обсяги фінансування і суми надходжень відрахувань між собою врівноважені, але не збалансовані. Щороку існують незначні відхилення між цими показниками. Залишок відрахувань використовується у поточному році на фінансування інших видатків. Якщо їх недостатньо, то ці видатки перекриваються іншими доходами бюджету. Вартість геолого-розвідувальних робіт визначається на підставі спеціальних кошторисів, які розраховуються, виходячи з обсягів цих робіт та існуючих розцінок.

Утримання лісового і водного господарства віднесене на видатки бюджету в зв'язку з тим, що на даний час ці ресурси — загальнонародна власність. У бюджеті існують цільові доходи, пов'язані з фінансуванням вказаних витрат, — лісовий дохід і плата за використання прісних водних ресурсів. Проте, на відміну від геолого-розвідувальних робіт, доходи і видатки за цими напрямками не врівноважені — видатки набагато вищі.

Землевпорядкувальні роботи включають заходи з підвищення і відновлення родючості ґрунтів (наприклад, протиерозійні заходи, тобто боротьба з вітряною і водною ерозією ґрунтів).

Державна дотація являє собою виділення з бюджету коштів на покриття збитків суб'єктів господарювання в тому разі, коли збитковість визначається певною фінансовою політикою держави в сфері ціноутворення (як правило, обмеження рівня цін).

Може надаватись у сумі, що повністю відшкодовує збитки чи покриває їх частково, що визначається станом бюджету. Обсяг дотації встановлюється як різниця між витратами і доходами підприємств. Виділення коштів може проводитись на підставі планових чи фактичних розрахунків[2].

У проекті Державного бюджету України на 2010 рік при дотриманні зазначеної норми (ВВП – 1178,6 млрд грн) видатки на науку мають скласти 20,0 млрд грн, для чого необхідно збільшити їх у 4,4 рази (проектом передбачено 4,6 млрд грн).

Фінансування науки в Україні з Державного бюджету здійснюється за трьома рівнями. Розглянемо заклади економічного напрямку діяльності.

I. Заклади Академії наук України.(код 6540000)

Це наукові установи, які виконують державні фундаментальні дослідження. До них відносять: Інститут економічного прогнозування, Інститут економіки, Інститут економіки промисловості, Національний інститут економічних програм, Науково-дослідний інститут моделювання та інформатизації та ін.

II. Відомчі заклади.

При Президентіві України, Верховній Раді України, міністерствах і відомствах функціонують наукові установи, які виконують наукові дослідження, що є актуальними для конкретного напрямку діяльності. До них належать: Національний інститут стратегічних досліджень (код 0301080), Академія управління (при Президенті України), Науково-дослідний економічний інститут (Міністерство економіки, код 1200000), Українська академія банківської справи (НБУ) та ряд інших.

III. Заклади, підпорядковані Міністерству освіти і науки.

У цих закладах поряд із навчанням студентів виконуються замовлення з окремих загальнодержавних проблем з відповідним фінансуванням із Державного бюджету.

Фінансування науково-дослідних установ з бюджету здійснюється через головних розпорядників бюджетних коштів. Крім того, передбачено стимулювання установ, підприємств, які залучають для досліджень власні кошти. Однак, зважаючи на не досить розвинутий економічний стан суб'єктів господарювання, вплив цих важелів є недостатнім для виконання вагомих досліджень.

Джерело фінансування наукових досліджень залежить від їх характеру. Розрізняють два напрями наукових досліджень:

- фундаментальні;
- прикладні.

Фундаментальними дослідженнями є пошукові теоретичні напрями науки. Визначити наперед результативність та ефективність таких досліджень дуже складно, тому неможливо встановити їх вартісну оцінку. У зв'язку з великим ризиком використання інвестованих коштів ці дослідження фінансуються за допомогою бюджету або спеціальних фондів.

Прикладні дослідження пов'язані з визначенням форм і методів впровадження в практику результатів фундаментальних досліджень, які завершилися певними винаходами. Оскільки в даному випадку можливе прогнозування ефективності таких робіт, встановлення їх вартісної оцінки, то фінансування може здійснюватись за рахунок коштів замовника.

Бюджетне фінансування науки здійснюється двома способами:

- фінансування наукових закладів;
- фінансування наукової тематики.

Фінансування наукових закладів ґрунтується на складанні їх кошторису. Обсяг фінансування насамперед визначається штатним розписом. Сума витрат на зарплату розраховується шляхом множення кількості посад на середню ставку зарплати, яка склалась у даному закладі. Ставка зарплати залежить від посади (лаборант, інженер, науковий співробітник) і наукового ступеня (кандидат, доктор наук) та вченого звання (старший науковий співробітник). Штатний розпис наукового закладу затверджує його керівник. Другу основну статтю витрат складають витрати на проведення наукових досліджень — придбання та обслуговування спеціальної техніки, обладнання, матеріалів для проведення досліджень, що визначається профілем наукового закладу.

У разі фінансування наукової тематики розробляються кошториси на кожну тему. Визначену суму асигнувань отримує той науковий заклад, який розроблятиме цю тему [3].

Висновки. На жаль, Україна нині вимушена витратити досить значні кошти на соціальний захист населення, поточні соціальні програми, тому на наукову діяльність залишається зовсім мало. Низький рівень заробітної плати науковців порівняно з їхніми колегами за кордоном спричиняє "відплив умів" з

тимчасовим чи постійним характером. Нашій державі потрібно покращувати фінансування економічної діяльності та науки. Що в подальшому покращить стан економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону України “Про Державний бюджет України на 2010 рік”
2. Плєскач В.Л. Концептуальні підходи щодо створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу доходів і видатків бюджетів регіонів / Плєскач В.Л.// Фінанси України. – 2009. - №5. – С.41– 55.
3. Дьяченко Я.Я. Теоретико-методологічні основи забезпечення цільового використання бюджетних коштів/ Дьяченко Я.Я.// Фінанси України. – 2010. - №2. – С.13– 26.
4. Чугунов І.Я., Запатріна І.В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / Чугунов І.Я., Запатріна І.В.// Фінанси України. – 2008. - №5. – С.3– 14.
5. Тропіна В.Б. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави в Україні/ Тропіна В.Б.// Фінанси України. – 2008. - №5. – С.15– 31.

УДК 343.7:346.12

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.Ю. Гордієнко, студентка

Науковий керівник – ас.Мельничук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті аналізуються актуальні проблеми кваліфікації окремих злочинів у сфері господарської діяльності. Зокрема, пропонується бачення впливу помилки на кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, а також: розкривається природа помилки в теорії кримінального права України та зарубіжних країн.

Ключові слова: злочин, контрабанда, кримінальна відповідальність, шахрайство, фіктивне підприємництво.

Актуальність проблеми. Серед актуальних проблем сьогодення однією з важливих і складних для суспільства є проблема протидії злочинності у сфері господарської діяльності, яка включає таку різнопланову незаконну кримінальну діяльність, як: виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї; контрабанда; заняття забороненими видами господарської діяльності; ухилення від сплати податків, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом; шахрайство з фінансовими ресурсами, фіктивне підприємництво тощо. Враховуючи таку різноплановість, у межах даного дослідження варто зупинитись на висвітленні тільки окремих з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, переважна частина злочинів у сфері господарської діяльності вчиняються саме службовими особами, які працюють на підприємствах, в установах та організаціях різних форм власності. В першу чергу, це такі злочини: протидія законній господарській діяльності службовою особою з використанням свого службового становища незаконне відкриття валютних рахунків юридичної особи, вчинене службовою особою, ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України), умисне ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності приховування стійкої фінансової неспроможності службовою особою суб'єкта

господарської діяльності (ст. 220 КК України), доведення до банкрутства (ст. 219 КК України), шахрайство з фінансовими ресурсами, вчинене службовою особою (ст. 222 КК України), порушення порядку випуску цінних паперів службовою особою (ст. 223 КК України) тощо [1]. Як зазначає І. Н. Даньшин [2, с 15-18], у сфері господарської діяльності мають місце загальні, власне службові злочини, і деякі окремі випадки службових злочинів, описані вище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальна

відповідальність, - писав Я. Н. Шевченко, - як ніяка інша, пов'язана з особою...і її цілі не можуть бути досягнуті, доки захід, в якому виражається відповідальність, обраний поза зв'язком з особливостями особи, до якої вона застосовується. Це глибоко вірне твердження означає, що при вирішенні питань, пов'язаних із підставами притягнення до кримінальної відповідальності, незалежно від ступеня тяжкості та виду злочину, а також на те, кого - повнолітню чи неповнолітню особу - притягають до кримінальної відповідальності, правозастосувач зобов'язаний, як того, зокрема, вимагають ст.ст. 22, 67, 323 КПК України, всебічно, повно та об'єктивно дослідити всі обставини справи, в тому числі й суб'єктивну сторону вчиненого діяння. З цього випливає, що жодні обставини, що характеризують суб'єктивну сторону складу злочину, і в першу чергу - вину, як обов'язкову ознаку будь-якого складу злочину, не можуть бути знехтувані, або визнані несуттєвими, чи не піддані належній оцінці. Проте, все одно лишається багато однозначно не вирішених, важливих та дискусійних питань, пов'язаних із виною. До однієї з таких проблем належить помилка та її вплив на кримінальну відповідальність. Загалом, як слушно зазначив Т. М. Марітчак, поняття помилки в кримінальному праві розуміють у декількох значеннях. Коли говорять про помилку, то мають на увазі, по-перше, помилки, які допускають самі злочинці при вчиненні посягань і, по-друге, - помилки, які допускають суб'єкти кримінально-правової кваліфікації при встановленні кримінально-правової норми, яка підлягає застосуванню в конкретному випадку [7, с 8]. Проте, здебільшого, виникнення у реальному житті обох з наведених вище видів помилок зумовлено одне одним, причому саме наявність помилки певного виду у діях винного може призвести до її (помилки) неправильного відображення чи врахування при здійсненні правозастосувачем кримінально-правової кваліфікації вчиненого.

Одне з найповніших визначень поняття помилки було сформульоване В. А. Якушиним, який зазначив, що помилка- це омана особи відносно об'єктивних якостей суспільно небезпечного діяння, які характеризують його як

злочин. Інакше кажучи, це помилка особи відносно характеру та ступеню суспільної небезпеки вчинюваного діяння та його протиправності [10, с 35].

Загальновизнаною у науці кримінального права є також класифікація видів помилок на фактичні та юридичні. Але ці види помилок, хоча і не змінюють підстав кримінальної відповідальності, мають різний якісний вплив на неї. Так, зазначаючи про фактичну помилку, серед різновидів якої В. А. Якушин виділяє зокрема такі: помилка в об'єкті, в предметі, в особі потерпілого, в способі вчинення злочину, в засобах злочину, в кваліфікуючих обставинах, в характері наслідків вчинюваного діяння, в пом'якшуючих чи обтяжуючих обставинах [10, с 54], вказують, що в одних випадках вона повинна впливати на правову оцінку вчиненого і кваліфікацію злочину, а в інших - ні [5, с 167-168]. Що ж до другого виду помилки, різновидами якої є: помилка у злочинності, кваліфікації чи караності вчиненого діяння, то, зокрема, І. М. Тяжкова вказує, що юридична помилка особи, що вчинила злочин, не впливає ані на кваліфікацію, ані на розмір і вид призначуваного судом покарання, оскільки така відповідальність настає незалежно від вини особи [6, с 354].

Проте, дане твердження, цілком правильнее відповідно до загальної теорії права взагалі, оскільки ґрунтується на буквальному та адекватному тлумаченні відповідних норм закону, потребує певних актуальних зауважень, враховуючи окремі особливості правозастосовчої практики, що склалась в Україні, зокрема у справах про злочини у сфері господарської діяльності.

Проте, при притягненні особи до кримінальної відповідальності у практиці застосування норм кримінального права кожен уповноважений на те суб'єкт правозастосування і надалі продовжує спиратися на презумпцію обов'язкової юридичної обізнаності особи щодо характеру правової оцінки вчиненого нею, і не ставить усвідомлення винним суспільної небезпеки діяння в залежність від розуміння та обізнаності винного щодо змісту конкретної кримінально-правової заборони.

Закріплюючи підстави кримінальної відповідальності за порушення обов'язку, встановленого ч. 1 ст. 67 Конституції України, ч. 1 ст. 212КК України передбачає відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, що входять у систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах.

Висновки. Підсумовуючи викладене та враховуючи позицію Верховного Суду України, очевидним є те, що ведення податкового обліку з порушенням встановленого порядку, якщо тільки це не було вчинено з метою ухилитись від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів може

статись тільки з інших підстав, а саме – через незнання відповідних правил, стандартів та положення ведення такого обліку. Як наслідок, така несплата у цьому випадку зумовлена юридичною помилкою, яка полягає в тому, що особа вважає свої дії незлочинними чи непротиправними, в той час, коли вони такими є. Попередньо вже зазначалось, що пануюча в науці кримінального права позиція, що ґрунтується на нормах Конституції України, визначає, що юридична помилка виключає кримінальну відповідальність тільки тоді, коли сама особа вважала свої дії злочинними, водночас законодавець вчинені особою дії не розглядає як злочинні. В усіх інших випадках наявність юридичної помилки, в силу презумпції обов'язкового знання законів, не звільняє від відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України.- 2001.- № 25.-Ст. 131
2. Даньшин *И. Н.* Состояние должностных преступлений в сфере хозяйственной деятельности и система мер по их предупреждению // Проблемы запобігання службовим

злочинам у сфері господарської діяльності: Матер, наук.-практ. семінару.- К.: Юрінком Інтер, 2005.- С. 15-18.

3. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон України від 21.12.2000 р. № 2181 -III // Відомості Верховної Ради України.- 2007.- № 10.- Ст. 44.

4. Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: постанова Пленуму Верховного Суду України № 15 від 08.10.2004 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах: Навчальний посібник / Укл. Б. О. Кириш.- Л.: ПАЮ, 2005 р.- С. 183-194.

5. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: Навч. посіб. і В. О. Кузнецов, М. П. Стрельбицький, В. К. Гіжевський.- К.: Істина, 2005.- 380 с.

УДК 336.145.1(477)

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

А.М. Гринишак, студентка

Науковий керівник: асистент Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Аналізуються причини і шляхи удосконалення процесу бюджетування в Україні.

Ключові слова: *бюджетування, планування, бюджетування за програмами, програмно-цільовий підхід.*

Актуальність досліджуваної теми. Процес бюджетування став поступово поширюватися на різні сфери фінансів. Його становлення й розвиток на макроекономічному рівні у сфері державних фінансів значно вплинули на мікроекономічний рівень - корпоративні фінанси, управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання. Цей вплив мав позитивні результати для фінансової практики та певні негативні наслідки для теорії фінансової науки.

Постановка проблеми. В умовах обмеженості фінансових ресурсів, які держава здатна спрямувати на економічне зростання, особливої актуальності набувають питання вдосконалення процесу бюджетування та програмно-цільового методу формування бюджету щодо посилення важелів бюджетної

політики як інструмента підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Актуальність проблеми. Протягом останніх років в Україні спостерігається негативна тенденція розвитку процесу бюджетування. Тому є надзвичайно актуальним завдання вирішення питань, які потребують наукових досліджень, зокрема оптимізація процесу управління бюджетними видатками, визначення їх структури та контроль за ефективним використанням бюджетних коштів. Проблематикою даного питання займалися такі вчені: Гладких Д.В., Кириченко О.А., Жибер Т.В., Рожкова Л.В.

Мета статті. Вирішення проблем України в сфері бюджетування.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2002 року Державний бюджет України складається за бюджетними програмами. Перехід до організації бюджетних видатків у вигляді програм повинен у першу чергу пов'язати витрачені кошти бюджету з одержаним результатом. Програмно-цільовий підхід до управління зародився в СРСР в період становлення системи народногосподарського планування як план створення другої паливно-енергетичної бази на сході країни. У 1920-х роках програми використовувалися тільки на рівні держави. Незабаром їх застосували у США вже у двох площинах: на рівні держави у сфері фінансування військових розробок і на мікрорівні - для реалізації концепції «ощадливого виробництва» в автомобільній імперії Г. Форда.

Першопричиною застосування програми були обмеженість ресурсів і потреба в ощадливості при досягненні поставлених цілей. Сьогодні основне призначення бюджетування переорієнтовується з ощадливості на ефективність використання бюджетних коштів, тобто на досягнення максимальних результатів з допомогою залучених ресурсів.

Гладких Д.В.[1] запропонував такі процедури щодо макрофінансового планування:

- розроблення стратегічних і тактичних цілей та встановлення системи пріоритетів держави;
- застосування програм;

-розроблення критеріїв ефективності використання фінансових ресурсів держави;

-використання результатів моніторингу й оцінки фінансових показників.

Бюджетування - це управлінська технологія сучасного бюджетного менеджменту, яка прагне найбільш ефективного витрачання обмежених бюджетних коштів в умовах вибору альтернатив фінансування. Процес бюджетування поступово поширюється на різні сфери фінансів. Російський учений Кириченко О.А.[2] називає бюджетування альтернативним методом бюджетної політики відносно методу планування бюджету виходячи з наявних бюджетних доходів.

Завданнями бюджетування є:

- виокремлення пріоритетів бюджетних видатків та оцінка їх ефективності;
- оптимальний розподіл ресурсів між бюджетами;
- коригування впливу бюджету на економіку та суспільство в цілому;
- уникнення неефективних видатків та порушення рівноваги бюджету.

В Україні до запровадження методу бюджетування за програмами використовувався формат постатейного бюджету, яким передбачалися розподіл всіх наявних бюджетних ресурсів та їх використання в запланованому обсязі. При розподілі ресурсів між бюджетними установами важливими є сума й цільове використання коштів. Такий бюджет простіший у складанні, однак перевірка його виконання дає інформацію лише про відхилення фактичного використання бюджетних коштів від плану. Постатейний бюджет передбачає свободу бюджетної установи розпоряджатися виділеними їй коштами, але не дає змоги перевірити доцільність цієї діяльності, оскільки стаття відображає лише економічний зміст спрямування коштів.

Сучасний спосіб подання бюджету - бюджетування за програмами - спочатку вирішує питання доцільності того чи іншого напрямку бюджетних видатків у цілому. Однак скласти бюджет повністю з програм неможливо та й недоцільно. Типовим прикладом непрограмних видатків бюджету є, наприклад, видатки на погашення державного боргу.

Спосіб подання бюджету впливає на процес бюджетування та його результат, на обговорення кола бюджетних рішень, виконання бюджету та його оцінку.

До причин, що зумовили заміну постатейного бюджету бюджетуванням за програмами, Жибер Т.В.[3] відносить наступні:

- розвиток держави, державних фінансів та номінальне зростання бюджетів;
- розширення переліку державних функцій і сфер державного впливу, які потребують фінансування з бюджету;

- «людський фактор» у витрачанні бюджетних коштів - розвиток політичної діяльності, коли при плануванні кожного наступного бюджету уряди й парламенти країн прагнуть до збільшення бюджетних видатків виходячи із власних політичних інтересів;

- необхідність посилення громадського контролю за витрачанням бюджетних коштів як способу зворотного зв'язку, поява теорій надання послуг державою, їхніх стандартів та еквівалентності.

Метод «витрати-вигоди», який використовується в сучасному бюджетуванні, з'явився раніше, ніж програмно-цільове управління. Головною умовою для використання саме цього методу є визначення обсягу бюджетних видатків, які повинні враховувати можливості дохідної частини бюджету, і бажані результати, яких прагнуть досягти за рахунок бюджетних коштів. Вибір альтернатив ураховує не лише перерозподіл бюджетних коштів між програмами, а й можливості одержати результати за рахунок інших джерел або навіть із використанням інших важелів державного впливу. Іншим способом фінансування державних інтересів є стимулювання приватних інвестицій в обрані сфери. Бюджетні кошти повинні витрачатися тільки за безумовної необхідності. Під час обмеженості ресурсів слід бути впевненим, що кожен вибраний проект дасть найбільш можливу віддачу з кожного витраченого ресурсу.

Таке прогнозування потребує застосування економіко-математичних моделей із використанням визначених чинників впливу й отриманням вартісного результату, який потім можна інтерпретувати в кількісні та якісні наслідки. При

здійсненні аналізу «витрат-вигод» складним завданням є визначення майбутніх вигод у вартісному вираженні. Для цього важливо правильно розташувати пріоритети й виробити тактику їх ранжирування.

Програмно-цільовий підхід в управлінні - це метод розробки специфічних планів, досягнення певних цілей, який забезпечує чітку узгодженість визначених систем заходів із поставленими цілями за рахунок проведення детального аналізу таких цілей, основних аспектів їхнього досягнення і безпосереднього включення до плану їхньої реалізації усіх необхідних аспектів виконання.

У бюджетуванні, поряд із програмами, обов'язково повинна застосовуватися система внутрішнього контролю рівня їх виконання в будь-який момент часу. При цьому важливим є взаємозв'язок стратегічних і тактичних цілей, які формують єдину стратегію держави для досягнення визначеної мети. З допомогою бюджетування поєднуються заплановані заходи й використання ресурсів для реалізації державної стратегії.

Для досягнення визначених цілей бюджетування за програмами за своїм змістом має передбачати реалізацію в управлінні бюджетними коштами принципу підвищеної відповідальності розпорядника коштів, в Україні - відповідального виконавця програми. Для того, щоб успішно реалізувати бюджетування з допомогою програм, потрібна взаємодія таких суб'єктів управління на державному та місцевому рівнях: виконавці програм, контролюючий неупереджений орган і державний орган-координатор, який має право приймати рішення щодо виділення коштів для програм.

В Україні визначено виконавців бюджетних програм, які одночасно розробляють їхні результативні показники. Контролюючими органами виступають Рахункова палата та Державна контрольно-ревізійна служба України. Повноваження загального координатора має виконувати Кабінет Міністрів України, рішення про виділення коштів приймається Міністерством фінансів України. Бюджетування за програмами на стадії реалізації прийнятих у них рішень, виражається через концентрацію її централізацію під впливом єдиного органу Державною казначейства України Міністерству фінансів України.

В управлінні бюджетною програмою Рожкова Л.В.[4] виділяє наступні етапи:

- постановка завдання відповідно до загальнодержавної стратегії та формування кінцевих і проміжних цілей:

- розробка і реалізація програми, спрямованої на досягнення кінцевих і проміжних цілей, розробка разом із програмою показників її виконання - проміжних і кінцевих;

- систематичний контроль, який здійснюється з допомогою моніторингу й оцінки на всіх етапах виконання програми за якістю та результатами передбачених програмою робіт;

- коригування за результатами оцінки окремих заходів, спрямованих на реалізацію цілей, або програм у цілому.

Бюджетна програма повинна тісно ув'язуватися з державними програмами, які відкривають їхні виконавці згідно із законодавством і загальнодержавного стратегією розвитку. Державні, регіональні й бюджетні програми мають становити цілісний комплекс і при цьому враховувати реальні ресурсні можливості бюджетів. Бюджетна програма, в першу чергу, орієнтується не на витрачання коштів у запланованому економічному напрямі, а на результати виконання певних функцій.

Система програмно-цільового бюджетування містить такі складові: перелік виконавців бюджетних програм, самі бюджетні програми, стратегічні цілі й проміжні завдання, результативні показники їх виконання, системи моніторингу й оцінки виконання бюджетних програм. Виникає питання щодо включення до елементів бюджетування внутрішнього аудиту або контролінгу в бюджетній сфері. Але, по-перше, слід визначитися зі змістом понять бюджетного аудиту, контролю та контролінгу на підприємстві. По-друге, сфера внутрішнього контролю та аудиту не обмежується лише технологією бюджетування, тому не може бути її складовою. По-третє, оцінка бюджетних програм дає змогу приймати управлінські рішення щодо них.

Кошти повинні виділятися для виконання установою визначених функцій, а моніторинг досягнення поставлених тактичних завдань на шляху до стратегічної мети та подальша оцінка дають змогу прийняти рішення щодо її діяльності.

Державні цільові фонди й державний бюджет утворюються на основі спеціальних внесків, а рішення про їх використання обумовлено потребами громадян і держави. Бюджетування на макрорівні забезпечує не лише економію бюджетних коштів або отримання максимальної кількості державних послуг за певну суму, його сенс - у фінансуванні з державного бюджету досягнення державних цілей таким чином, щоб отримати максимальний ефект від їх реалізації. Держава не прагне отримати прибуток від використання бюджетних коштів для її подальшого використання в більшому обсязі, як того прагне суб'єкт господарювання.

Висновки. Бюджетування є прогресивною технологією бюджетного менеджменту, а чинна система контролю, оцінки та прийняття управлінських рішень щодо бюджетних програм в Україні потребує подальшого вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладких Д.В. Особливості планування доходів та витрат бюджету / Д.В. Гладких // Вісник НБУ. - 2008. - № 1. - С. 6-8.
2. Кириченко О.А. Сутність бюджетування. Українські реалії / О.А. Кириченко // Фінанси України. - 2007. - № 2. - С. 138-141.
3. Жибер Т.В. Удосконалення процесу бюджетування в Україні / Т.В. Жибер // Фінанси України. - 2009.- №8 - С. 76-81.
4. Рожкова Л.В. Програмно-цільове планування показників бюджету Л.В. Рожкова // Вісник податкової служби. - 2008. - № 41. - С. 48-50.

ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Т.А.Дзюба, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доц.Кривчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто стан підготовки кадрів у системі вищої та професійно-технічної освіти. Досліджено форми залучення персоналу до управління в американських фірмах, а також розглянуто стан оплати та заохочення праці в різних країнах світу.

Ключові слова: *трудовий потенціал, підвищення кваліфікації, кадри, оплата праці, персонал, індивідуалізація заробітної плати.*

У наш час вирішальною умовою конкурентоспроможності трудового потенціалу є його якість. Існує два шляхи її забезпечення:

- 1) заміна персоналу на працівників, що мають вищий рівень освіти та професійної підготовки;
- 2) постійне підвищення кваліфікації працівників через систему безперервного навчання.

На сьогоднішній день стан підготовки кадрів у системі вищої та професійно-технічної освіти недостатньо відповідає як потребам особистості, так і потребам держави в цілому. Це призводить до диспропорцій у співвідношенні попиту та пропозиції на висококваліфікованих працівників на ринку праці, виникненню перевиробництва й одночасного дефіциту за окремими спеціальностями. Для поліпшення ситуації, що склалася – необхідним є приведення традиційної системи управління освітою у відповідність до нових соціально-економічних умов розвитку суспільства на основі державної політики, проведення моніторингу ринку праці, застосування маркетингових стратегій розвитку освіти.

На сьогоднішній день в Україні 347 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, 619 – I-II рівнів акредитації та 1011 професійно-технічних навчальних закладів. Кількість напрямків (76) і спеціальностей (584) в 2-2,5 рази перевищує аналогічні показники в США, Англії та Японії.

За останні роки чисельність осіб, що отримали вищу освіту, зростає більш як удвічі, кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації збільшилася на 36,1% (1995-1996 н.р. – 255, у 2004-2010 н.р. – 347), а I-II рівнів акредитації зменшилася за цей період на 20.9% (1995-1996 н.р. – 782, у 2004-2010 н.р. – 619). Зміни відбулися й у кількісному складі прийнятих на навчання та випущених студентів. Чверть працездатного населення України – люди з вищою освітою. Однак, щоб максимально наблизитися до європейських стандартів, чисельність людей з вищою освітою необхідно подвоїти. Наприклад, в Японії 42% населення має вищу освіту. Це пояснюється високим рівнем автоматизації виробництва в країні, яка вимагає від представників робітничих професій висококваліфікованої підготовки.

У всьому світі знання, інформація стрімко поновлюються, способи виробництва змінюються з неймовірною швидкістю. Тому, базова формальна освіта, що здобувається на початку трудового життя, на сьогоднішній день уже не може забезпечити людину на все життя теоретичними знаннями, практичними вміннями, навичками та якостями, що будуть необхідні їй для ефективного виконання безпосередніх функціональних обов'язків.

Одночасно кількість слухачів професійно-технічних навчальних закладів скорочується з кожним роком. Якщо у 1995 році у професійно-технічних навчальних закладах здобували освіту 555,2 тис. осіб, то у 2010 – 507,3 тис. осіб, тобто більш ніж на 8% менше. Існують певні закономірності між чисельністю прийнятих учнів та підготовлених робітників: 92,3% робітників успішно завершили навчання у 1995 році, 86,5 % - у 2010 році, а приблизно 10% не отримують бажаної освіти.

У 2010 році професійну підготовку у навчальних закладах здобули 283,4 тисяч випускників, з них: уже мали повну загальну середню освіту – 32,9%,

отримали професію з повною загальною середньою освітою – 36,5%, здобули професію без отримання повної середньої освіти – 7,6%.

Крім загальної та професійної освіти, для формування трудового потенціалу важливе значення має перепідготовка та підвищення кваліфікації. Слід підкреслити, що здатність та готовність постійно навчатися, підвищувати кваліфікацію є важливою якісною характеристикою трудового потенціалу. Так, у 2010 році проходили професійне навчання 14,5% незайнятого населення та 6,06% працівників підприємств. Навчалися новим професіям 321,8 тисяч працівників, а підвищували кваліфікацію – 950,3 тис., причому найбільший попит у нових знаннях був у працівників промисловості, рибного господарства і транспорту (особливо авіаційного та водного). Це пов'язане, перш за все, із впровадженням НТП у виробництво, а саме із використанням нової техніки, технології, комплексної автоматизації, кібернетизації, поліпшення організації праці.

У країнах з розвинутою ринковою економікою держава, беручи на себе основний фінансовий тягар підготовки та перепідготовки кадрів, створює єдиний механізм забезпечення зайнятості через взаємодію держави та підприємств. Щодо початкової професійної підготовки молоді, то державні органи передовсім стимулюють активність підприємства за допомогою прямого фінансування внутрішньо фірмових систем навчання. Так, наприклад, за наймання та навчання молоді 16—18 років, яка ще не має повної середньої освіти, державні органи Великобританії, Італії, Швеції покривають до 80% витрат підприємств.

Об'єктом прямого фінансування державними органами Німеччини, Франції, Італії, Швеції стала так звана альтернативна форма підготовки кадрів, що охоплює молодь до 25 років. Ідеться про поєднання процесу теоретичної підготовки в навчальному закладі з трудовою діяльністю за умов часткової зайнятості. Відтак забезпечується відповідність зайнятості учня здобутій наданий момент кваліфікації. Необхідною умовою такої форми навчання є наявність спеціальної програми, що забезпечує координацію підготовки у двох

різних системах. Активний контроль підприємств за навчальним процесом зумовлює постійне коригування програм теоретичного навчання. У західноєвропейських країнах одним з джерел коштів державних органів на професійну підготовку є грошові відрахування самих підприємств. Так, у Франції існує порядок, за яким кожне підприємство з чисельністю зайнятих понад 10 осіб зобов'язане відраховувати на цілі підготовки та підвищення кваліфікації працівників не менше 1% фонду заробітної плати.

У США, де кошти, що спрямовуються на підготовку молодих працівників, повністю звільняються від оподаткування (за умови акредитування місцевими органами влади, тобто гарантування відповідності підготовки встановленим стандартам). Необхідність постійної перепідготовки персоналу висунула практично в усіх країнах з ринковою економікою вимогу створення системи спеціальних підрозділів фірм. Це навчальні центри та курси, відділи кадрової політики тощо.

У зарубіжних підприємствах здебільшого запроваджено почасову оплату праці робітників. Це зумовлено тим, що нині пріоритетного значення набуває не кількість, а якість товарів. У 90-х роках XX сторіччя проста почасова й почасова з колективним та індивідуальним преміюванням системи за охопленням робітників становили (у відсотках): у Бельгії — 92,6; Німеччині — 86,7; Італії — 88,4; Нідерландах — 94,8; Франції — 93,5. Досить поширено оригінальні системи преміювання. Зокрема, в американських фірмах уже тривалий час застосовуються дві системи, названі за прізвищами їхніх авторів, — системи Скенлона й Ракера. Перша з них базується на розподілі (у пропорції 1 : 3) економії витрат на заробітну плату між компанією і робітниками, а друга — на формуванні преміального фонду залежно від збільшення умовно-чистої продукції в розрахунку на один долар заробітної плати. Подекуди широко застосовується система «відкладених премій». Наприклад, на фірмі «Фіат» за створення нової продукції нараховується премія, виплата якої відкладається на фіксований термін (1—2 роки), а на французьких підприємствах за досягнення

певного рівня якості та ефективності праці щорічно нараховується премія, яка виплачується лише через п'ять років.

Характерною особливістю сучасних систем стимулювання на Заході є величезне поширення системи заохочення за впровадження різноманітних нововведень. Так, більшість західноєвропейських фірм формують преміальні фонди за створення, освоєння й випуск нової продукції, але їхній розмір залежить від приросту обсягу продажу нової продукції, її частки в загальному обсязі виробництва.

Як правило, розумова праця оплачується вище, ніж фізична. За даними спеціальних досліджень заробітна плата працівників розумової праці у середньому перевищує заробіток робітників: у Німеччині — на 20%; Італії і Данії — на 22%; Люксембурзі — на 44%; Франції і Бельгії — на 61%. Середньо-тижнева заробітна плата американських інженерів майже у 2 рази більша за середню плату робітників.

У всіх країнах з розвинутою ринковою економікою спостерігається стала тенденція до індивідуалізації заробітної плати на підставі оцінки конкретних заслуг працівника. Механізм індивідуалізації заробітної плати включає як диференціацію умов наймання, так і регулярну оцінку заслуг персоналу безпосередньо в процесі трудової діяльності. Наприклад, в США оцінюють особисті заслуги керівників і спеціалістів 80% компаній, а робітників — приблизно 50%. У Франції індивідуалізована заробітна плата становить $\frac{3}{4}$ її приросту в керівників і спеціалістів, $\frac{2}{3}$ — у майстрів і майже $\frac{1}{2}$ — у робітників.

В американських фірмах застосовуються чотири форми залучення персоналу до управління:

- 1) участь працівників в управлінні працею та якістю продукції на рівні виробничого цеху чи іншого такого ж підрозділу;
- 2) створення робітничих рад або спільних комітетів робітників і менеджерів;
- 3) запровадження системи участі персоналу в одержаному прибутку;
- 4) участь представників найманої праці в роботі рад директорів корпорацій.

Зокрема, майже 25% американських фірм з кількістю працівників понад 500 осіб мають в організаційній структурі управління ради робітників чи спільні комітети робітників та адміністрації.

Своєрідною є система участі трудящих в управлінні виробництвом, що склалася в Німеччині. Вона включає: спільну участь у наглядових радах фірм представників капіталу й найманої праці; існування «робітника-директора»; виробничі ради на підприємствах, які складаються з робітників. Останні створюються на підприємствах, що мають не менше 5 постійних найманих працівників з правом голосу (вік—понад 18 років, стаж роботи—не менше 6 місяців). При цьому роботодавці зобов'язані надавати найманим працівникам і раді підприємства відповідну інформацію, приймати від них запити та пропозиції, вивчати й ураховувати думку ради підприємства з питань соціально-економічного розвитку останнього.

Характерною особливістю сучасного виробництва за кордоном треба вважати перехід до різноманітних колективних (групових) форм організації праці, включаючи спільне виконання окремих завдань (контроль якості, обслуговування виробництва, навчання). З-поміж різних форм групової роботи, спрямованої на підвищення ефективності виробництва та вдосконалення трудових відносин, Передовсім варто назвати так звані гуртки якості, які, по суті, є неформальною організацією управління виробництвом, що співіснує паралельно з традиційною ієрархічною системою. За оцінкою західних спеціалістів, на кожний долар витрат на розвиток гуртків якості підприємства одержують 4-8 доларів прибутку. Тому не випадково 90% найбільших фірм США використовують гуртки якості з метою підвищення ефективності виробництва, а в Японії функціонує понад один мільйон гуртків якості, які об'єднують майже 11 мільйонів працівників.

Висновки. Стан підготовки кадрів в системі вищої та професійно-технічної освіти не відповідає потребам держави - це призводить до диспропорцій у співвідношенні попиту та пропозиції на висококваліфікованих працівників на ринку праці. Нині в Україні здобувати освіту нелегко, оскільки

система підвищення кваліфікації на підприємствах у занепаді, а спроможність населення оплачувати освітні послуги обмежена низьким рівнем доходів. Необхідність постійної перепідготовки персоналу практично в усіх країнах з ринковою економікою вимагає створення системи спеціальних підрозділів фірм - це навчальні центри та курси, відділи кадрової політики та інше.

Характерною особливістю сучасних систем стимулювання на Заході є поширення системи заохочення за впровадження різноманітних нововведень. Більшість західноєвропейських фірм формують преміальні фонди за створення, освоєння й випуск нової продукції, але їхній розмір залежить від приросту обсягу продажу нової продукції, її частки в загальному обсязі виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон про оплату праці - Закон України "Про оплату праці" від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР.
2. Бутинець Т.А. Теорія Бухгалтерського обліку: Підручник. – Житомир: ПП "РУТА", 2000. - 637с.
3. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – Київ, 2000. – 578с

УДК 336.025. 2

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Н.В. Денисова., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

В даній статті досліджено існуючий стан державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні. В організації системи державного фінансового контролю в Україні існує ряд проблем які знижують рівень фінансово-бюджетної дисципліни в регіонах. Зокрема, це недосконале законодавство, відсутність цілісної системи органів, що забезпечують контроль, неефективний порядок складання звітності про контрольно-

ревізійну діяльність. Визначено найбільш поширені порушення фінансово-бюджетної дисципліни в регіонах.

Ключові слова: фінансовий контроль, ефективність фінансового контролю, регіональний рівень, місцевий рівень.

Постановка проблеми. Система державного фінансового контролю, яка побудована в Україні, не забезпечує на належному рівні фінансово-бюджетну дисципліну як в цілому в державі, так і на регіональному рівні зокрема. Це є наслідком низки проблем, які створюють тенденції щодо зростання кількості та обсягів основних фінансових порушень. Основною метою діяльності державного фінансового контролю необхідно визначити забезпечення попередження та недопущення фінансово-бюджетних порушень. Проблема полягає в тому, що система державного фінансового контролю не відповідає основним сучасним європейським вимогам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні розглядають багато вітчизняних науковців. А саме данному питанню присвячені наукові праці О. П. Гетьманець [1], В. М. Король [2], А.О.Монаєнко [3], В. Ф. Піхоцького [4], С. Подковенко, Ю. О. Соболевської .

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдання даної публікації полягає в проведенні аналізу проблем державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні та визначенні шляхів підвищення його ефективності. Показники, які характеризують фінансово-бюджетну дисципліну, свідчать про значну кількість та обсяги фінансових порушень, а також тенденції щодо їхнього зростання. Звіти про результати контрольно-ревізійної діяльності органів Державної контрольно-ревізійної служби складаються за старою системою показників з порушенням термінів. Це суттєво впливає на об'єктивність, достовірність та оперативність формування даних про стан фінансово-бюджетної дисципліни.

Кількість бюджетних установ, у яких виявлено фінансові порушення збільшилась у 2009 році на 4,7 % до показника 2008 року. Частка бюджетних установ, у яких виявлено незаконні та нецільові витрати бюджетних коштів в загальній кількості перевірених бюджетних установ у 2009 році збільшилась порівняно з попереднім роком, відповідно, з 57,7 % до 69,5 %. Серед порушень, що призвели до втрат бюджетних ресурсів, найбільшими за обсягами становлять незаконні і нецільові витрати бюджетних ресурсів. У 2009 році обсяг виявлених у бюджетних установах незаконних і нецільових витрат бюджетних ресурсів склав 1 млрд. 714 млн. грн. або 72,7 % у загальному обсязі фінансових порушень, що призвели до збитків. Слід зазначити, що збільшення нецільових та незаконних витрат бюджетних коштів відбулося за рахунок порушень, як у частині державних, так і місцевих бюджетів.

За останні 5 років порівняльний аналіз у розрізі регіонів показав, що при фактичному зменшенні у 24 областях, АР Крим та місті Києві кількості перевірених підприємств і організацій у 20 регіонах зросла частка підприємств, у яких виявили незаконне та нецільове використання коштів. Зокрема, у Кіровоградській області, при зменшенні на 46,6 % кількості перевірених підприємств і організацій за період 2004–2009 років частка підприємств і організацій, у яких виявлено незаконні та нецільові витрати, зросла на 47,5 %. У Херсонській області – 32,2 % та 33,8 %.

Однією з основних причин несформованості цілісної системи можна виділити недосконале законодавство. Система державного фінансового контролю України функціонує без існування базового закону, який би встановлював основні поняття у цій сфері, чітко розподіляв би завдання, функції та повноваження між органами державної та місцевої влади, регламентував відносини між суб'єктами та об'єктами контролю, визначав відповідальність та незалежність відповідних уповноважених посадових осіб. Відсутність з боку органів місцевого самоврядування та виконавчих органів, належного контролю за станом та платою за використання комунального

майна, договорами купівлі-продажу землі призводить до значних втрат доходів місцевих бюджетів.

Однією з причин малоефективного внутрішнього фінансового контролю за витрачанням коштів місцевих бюджетів є несформованість інституцій, які б забезпечили його ефективність і дієвість у окремому регіоні.

На думку О. П. Гетьманець, «існує декілька концепцій щодо розподілу повноважень між гілками влади різних рівнів. Стосовно першої концепції муніципальна влада залежить повністю від закону та перебуває під захистом уряду, але не підконтрольна йому. Друга концепція визначає наявність та необхідність контролю центральної влади над місцевою. У сучасних умовах влада органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі знаходиться під тиском центральної державної влади» [3, с. 136].

На сьогодні, згідно з нормативно-правовою базою у структурі апаратів обласних та районних державних адміністрацій, не передбачено окремого підрозділу, на який би покладалися функції з проведення внутрішнього фінансового контролю. Фактично ж ситуація щодо організації внутрішнього фінансового контролю в регіонах різна: у більшості обласних державних адміністрацій при їх структурних підрозділах діють контрольно-ревізійні відділи; в окремих обласних адміністраціях функції внутрішнього фінансового контролю здійснюються підрозділами, що діють у складі галузевих управлінь; у деяких з них відповідних підрозділів взагалі не створено.

Контроль бюджетного процесу на місцевому рівні може стати реальністю лише за наявності відповідних контролюючих суб'єктів. .

Зазначені проблеми посилюються незацікавленістю з боку керівників місцевих органів влади у підвищенні дієвості та ефективності фінансового контролю, а також зволіканням процесу розвитку цієї сфери.

Крім того, можна виділити недостатній рівень інформування громадськості щодо стану фінансово-бюджетної дисципліни та результатів контрольних заходів на регіональному рівні.

Якщо й надалі спостерігатимуться такі обсяги фінансово-бюджетних порушень, може створитися реальна загроза дестабілізації бюджетного процесу. Зокрема, це може призвести до невиконання бюджетних надходжень на загальнодержавному та місцевому рівні, значного збільшення бюджетної заборгованості. Наслідком безсистемності у правовому полі стала розбалансована система органів, що забезпечують державний фінансовий контроль та аудит. Діяльність державних органів, що здійснюють контрольні, контрольно-ревізійні, наглядові і фіскальні дії щодо бюджетних коштів, регламентується окремими спеціальними законами і нормативно-правовими актами. Крім того, як зазначає Ю.О. Соболевська «жоден з державних органів фінансового контролю відповідно до власних повноважень не здійснює контроль у формі ревізій та перевірок з питання стану збереження активів, достовірності обліку і звітності в господарських товариствах, у статутних фондах яких є частка держави» [9, с. 428]. Тобто, дане питання також залишається не вирішеним.

Звітність з питань контрольно-ревізійної діяльності складається за старою системою показників, яка не відповідає низці норм Бюджетного кодексу України, при цьому на місцевому рівні такі звіти не складаються.

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Виходячи з пріоритету державної політики України щодо вступу до ЄС, одним з важливих аспектів у цьому процесі є адаптація системи державного фінансового контролю до європейських вимог.

Необхідно у контексті реформи системи державного управління, що започаткована в Україні, взагалі змінити підходи щодо поняття «контроль» і наблизити його до європейських тлумачень. Система контролю повинна бути спрямована на виправлення порушень та недопущення їх в подальшому. Система фінансового контролю на місцеву рівні повинна мати постійний

характер. Побудувати ефективну систему фінансового контролю в Україні, яка б забезпечувала стабільний стан фінансово-бюджетної дисципліни в регіонах, можливо лише за наявності ефективно функціонуючої системи внутрішнього контролю в органах місцевої влади на всіх рівнях (області, міста, села тощо), тобто системи муніципального фінансового контролю. З цією метою необхідно розробити та схвалити на законодавчому рівні оновлену сучасну модель системи фінансового контролю в Україні.

На думку А. О. Монаєнко, «в основі принципу розмежування контрольно-наглядових повноважень повинні бути завдання, заради виконання яких і створюються відповідні органи. Це повинно обумовлювати і визначати повноваження цього органу, забезпечувати неможливість прогалин щодо здійснення контролю якоїсь частини публічних фінансових ресурсів» [5, с. 245].

Стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни на регіональному і місцевому рівні можливо досягти за умов ефективної державної політики у сфері державного фінансового контролю та розробленого довгострокового плану дій з оздоровлення фінансово-бюджетної сфери, що доцільно викласти у відповідній стратегії розвитку. Розвиток муніципального фінансового контролю як основи забезпечення функціонування важливої складової бюджетної системи місцевих бюджетів повинен стати одним з пріоритетних напрямів такої стратегії.

Висновки. Органам влади необхідно здійснити низку системних заходів, які б дозволили стабілізувати фінансово-бюджетну дисципліну на місцевому рівні. Зокрема:

1. Підготувати зміни до Бюджетного кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення.
2. Створити внутрішній державний аудит в органах місцевої виконавчої влади, при цьому, розмежувати функції інспектування (ревізії) та аудиту.

3. Вжити відповідних заходів щодо впровадження системи муніципального фінансового контролю та аудиту на регіональному та місцевому рівні.

5. Посилити відповідальність керівників на всіх рівнях управління та чітко встановити її межі в законодавстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьманець О. П. Законодавче забезпечення контрольної функції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в управлінні бюджетним процесом в Україні. // Теорія та практика державного управління. - Х., 2009. - Вип. 6 (10). - С. 134-137.
2. Король В. М. Правові колізії у діяльності органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні // Держава і право: Зб. наук. праць: Юридичні і політичні науки. Вип. 51. - К., 2009. - С. 195-207.
3. Монаснюк А. О. Роль фінансового контролю у забезпеченні фінансової дисципліни в Україні // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. Вип. 2 (56). - Д., 2009. - С. 160-164.
4. Піхоцький В. Ф. Удосконалення і розвиток державного фінансового контролю та аудиту за надходженням коштів Державного бюджету України та їх використання // Фінанси України. - 2009. - № 3. - С. 75-82.

УДК 631.162

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОХОДИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.С. Довгопол, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Данік Н.В.,

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто проблемні питання обліку сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано необхідність формування облікової політики та вплив її складових на доходи сільськогосподарських підприємств. Досліджено, що основними факторами, які впливають на формування доходів сільськогосподарських підприємств, є зовнішні фактори та галузевий характер діяльності підприємства.

***Ключові слова:** облікова політика, доходи, облікові проблеми, принципи бухгалтерського обліку, метод бухгалтерського обліку, елементи облікової політики, процедури бухгалтерського обліку, Наказ про облікову політику.*

Актуальність проблеми. Розвиток ринкових відносин і глобалізація економіки України зумовили необхідність удосконалення вітчизняного бухгалтерського обліку. Організація обліку сільськогосподарських підприємств базується на загальних правилах і принципах бухгалтерського обліку держави, які закріплено законодавчо. Однак сільськогосподарська діяльність пов'язана з низкою факторів (природних, виробничих, нормативних), які зумовлюють відмінності у веденні обліку. Здавалося б, прийняття та введення в дію Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» приведе до розв'язання проблемних питань обліку сільськогосподарських підприємств, оскільки даний стандарт має галузевий характер. Але, на превеликий жаль, як свідчать дослідження літературних джерел, даний стандарт лише ускладнює облікові процеси сільськогосподарських підприємств [1].

Тому аспект облікових проблем пов'язаний із необхідністю постійної адаптації до змін зовнішнього конкурентного середовища, в якому здійснюється виробнича діяльність, що потребує відображення в обліку не тільки фактів, які відбулися, але й складання прогнозів подальших змін як у інвестиційній, інноваційній діяльності, так і в сфері виробництва високотехнологічної продукції та використанні виробничого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу стверджувати, що розв'язання облікових проблем підприємств залежить від правильної організації облікової політики. Метою статті є обґрунтування необхідності формування облікової політики та вплив її складових на величину доходів сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облік є однією із функцій управління, оскільки він забезпечує достовірною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, зовнішніх та внутрішніх користувачів.

Ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку розпочинається в підприємстві з формування його облікової політики.

Відповідно до вітчизняного законодавства. Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Проаналізуємо дане твердження, дослідивши детальніше його складові.

Принцип бухгалтерського обліку – це правило, яким слід керуватись у вимірюванні, оцінці й реєстрації господарських операцій та у відображенні їх у фінансовій звітності.

Принципи вітчизняного бухгалтерського обліку визначає Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»: обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування й відповідність доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історична (фактична) собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність.

Разом із тим, зазначимо думку професора П. Сука, яким виділено крім нормативно-визначених принципів, ще й такі принципи при формуванні облікової політики, як [5]:

1) законність – обрання методичних прийомів, способів і процедур ведення бухгалтерського обліку, які не повинні суперечити чинному законодавству та нормативним документам;

2) адекватність – облікова політика підприємства повинна відповідати особливостям його діяльності;

3) єдність – облікова політика має бути єдиною для господарюючого суб'єкта незалежно від кількості його підрозділів, філій, або дочірніх підприємств.

Усі вище розглянуті принципи слід застосовувати при формуванні облікової політики конкретного підприємства, з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів, які на неї впливають.

Науковцями по-різному трактується визначення методу бухгалтерського обліку, але, в цілому, – це система прийомів, яка забезпечує суцільне,

безперервне, взаємозв'язане та об'єктивне відображення об'єктів бухгалтерського обліку, що має на меті одержання інформації для управління ними.

Як відомо, метод бухгалтерського обліку складається з окремих специфічних методичних прийомів, або елементів, основними з яких є: документування, інвентаризація, рахунки, подвійний запис, оцінка, калькуляція, балансове узагальнення та звітність. Але одним із дискусійних питань є визначення складових облікової політики. Не вдаючись до подробиць дослідження, аналіз літературних джерел дає можливість стверджувати, що при висвітленні сутності та змісту облікової політики як її складові трактують «об'єкти», «елементи» та «положення» облікової політики.

Під об'єктами облікової політики розуміють процеси з організації та ведення обліку тактичного й стратегічного значення, щодо яких є альтернативні варіанти. Принципи, правила, методичні прийоми, способи і процедури, які вибирають з урахуванням особливостей діяльності підприємства із загальноприйнятих, відносять до елементів методології облікової політики.

Таким чином, методи ведення вітчизняного бухгалтерського обліку розкривають і регламентують національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку та інші нормативні документи. У таблиці 1 розглянемо деякі елементи облікової політики, які певною мірою впливають на формування доходів сільськогосподарських підприємств і повинні обов'язково розкриватися в їх обліковій політиці.

Отже, правильно обґрунтовані елементи облікової політики сільськогосподарських підприємств впливають на реальність величини доходів підприємства відображених у звітності. На нашу думку, в основу елементів облікової політики щодо доходів мають бути покладені не аналогічно викладені елементи методу бухгалтерського обліку, а класифікаційні ознаки доходів як для потреб зовнішніх користувачів, так і потреб управління підприємством, з урахуванням нормативних вимог, та вибір альтернативних варіантів при дії факторів на діяльність підприємства. У нашому дослідженні прикладом об'єкта

облікової політики є доходи сільськогосподарського підприємства, відповідно елементами облікової політики, які йому відповідають, мають бути:

- класифікаційні ознаки доходів для потреб облікового відображення;
- класифікаційні ознаки доходів для потреб податкових розрахунків;
- класифікаційні ознаки доходів для потреб управління;
- оцінка вибуття необоротних та оборотних активів, метод нарахування амортизації необоротних активів тощо;
- інші фактори впливу на облікову політику.

Таблиця 1

Елементи облікової політики, які впливають на формування доходів

Елементи облікової політики	Регламентує П(С)БО
Оцінка вибуття виробничих запасів, сільськогосподарської та готової продукції, товарів	9 «Запаси»
Оцінка вибуття поточних біологічних активів	30 «Біологічні активи»
Оцінка ступеня завершеності операцій з надання послуг	15 «Дохід»
Амортизація основних засобів	7 «Основні засоби»
Амортизація довгострокових біологічних активів	7 «Основні засоби», 30 «Біологічні активи»
Амортизація малоцінних необоротних активів	7 «Основні засоби»
Амортизація та використання нематеріальних активів	8 «Нематеріальні активи»
Розрахунок величини резерву сумнівних боргів	10 «Дебіторська заборгованість»
Формування резервів для забезпечення майбутніх витрат і платежів	26 «Виплати працівникам»
Визнання доходів	15 «Дохід», 30 «Біологічні активи», 3 «Звіт про фінансові результати»
Визнання доходів майбутніх періодів	2 «Баланс», 15 «Дохід», 16 «Витрати», 30 «Біологічні активи»
Формування історичної (фактичної) собівартості	16 «Витрати», 30 «Біологічні активи»

Однією із складових облікової політики є процедури, що також використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Процедура – це:

по-перше, складова процесу чи операції;

по-друге офіційно встановлений порядок і спосіб дій у процесі певних видів діяльності.

У практичній діяльності до процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності, відносять організаційні аспекти обліку (табл. 2).

Таблиця 2

Процедури бухгалтерського обліку

Процедура	Характеристика
Ведення бухгалтерського обліку	Може бути покладено на керівника, головного бухгалтера, бухгалтерську службу, відділ аудиту, іншу уповноважену особу
Форма ведення бухгалтерського обліку	Журнально-ордерна, журнальна, меморіально-ордерна, автоматизована, комбінована
Робочий план рахунків	Перелік рахунків, за допомогою яких фіксують факти господарських операцій та відображають його активи, зобов'язання й капітал
Технологія обробки облікової інформації	Ручна, автоматизована, комбінована
Система внутрішнього контролю (інвентаризація)	Періодичність, порядок проведення, склад інвентаризаційних комісій
Документооборот	Перелік і затвердження первинних документів, які використовують у підприємстві, графік документообороту
Склад та обов'язки управлінського апарату	Перелік структурних підрозділів, обов'язки керівництва підприємства та його підрозділів
Склад та обов'язки матеріально-відповідальних осіб	Перелік структурних підрозділів, обов'язки матеріально-відповідальних осіб і порядок організації матеріальної відповідальності
Порядок ведення управлінського обліку	Система оброблення та підготовки інформації для потреб управління, перелік і затвердження форм внутрішньої звітності

Отже, при вивченні впливу облікової політики на формування доходів можна виділити організаційно-технологічний та методичний аспекти.

Методичний аспект визначає варіанти відображення в обліковій політиці інформації про виробничо-господарську та фінансову діяльність виходячи з альтернативних прийомів і способів. Організаційний – форми ведення й організації бухгалтерського обліку підприємства.

Формування облікової політики може здійснюватись у кілька етапів, але їх об'єднано у такі основні: організаційний, підготовчий, проміжний (робочий), заключний. Як бачимо, основною метою формування облікової політики є

надання достовірної та необхідної інформації для забезпечення процесу управління підприємством і представлення обґрунтованої звітності для прийняття управлінських рішень (рис. 1).

Рис. 1. Етапи формування облікової політики

Формування облікової політики знаходить своє документальне відображення у Наказі про облікову політику підприємства, який після його затвердження набуває статусу юридичного документа.

Наказ про облікову політику є одним із внутрішніх документів, яким регулюється організація облікового процесу в підприємстві, та є обов'язковим для виконання всіма службами і працівниками підприємства.

Водночас досвід свідчить, що багато підприємств не поспішають складати такий документ, деякі з них складають його формально, елементи наказу про облікову політику не обґрунтовані й дублюють окремі пункти нормативних документів.

Дослідження літературних джерел дає можливість узагальнити фактори, які впливають на вибір облікової політики сільськогосподарських підприємств, і зазначити, що її вибір залежить не лише від специфіки діяльності підприємства, а й від ряду інших факторів (рис. 2).

Рис. 2. Фактори, які впливають на формування облікової політики сільськогосподарських підприємств

На нашу думку, основними факторами, які впливають на формування доходів сільськогосподарських підприємств, є зовнішні фактори та галузевий характер діяльності підприємства.

Вивчення зазначених принципів, методів, процедур і факторів впливу на організацію облікової політики доходів зумовлює сільськогосподарські підприємства, на нашу думку, чітко розкрити її елементи в наказі про облікову політику, що призведе до ефективного управління підприємством та дотримання вимог чинних нормативних документів. Вибір того чи іншого варіанта обліку за елементами облікової політики впливає на доходи сільськогосподарських підприємств, тому його слід проводити не лише за вимогою чинного законодавства, а «...лише після ґрунтовного здійснення розрахунків та оцінки фінансових результатів».

Висновки. Отже, можна зробити висновки, що після введення в дію національних П(С)БО у сільськогосподарських підприємств з'явилася можливість вибору на власний розсуд варіантів обліку окремих об'єктів. Але, як свідчить практика, керівництво сільськогосподарських підприємств не приділяє необхідної уваги розробці облікової політики. Вибіркове дослідження наявності Наказу про облікову політику сільськогосподарських підприємств Миколаївської області представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Наявність Наказу про облікову політику

Показник	Кількість, шт.
Кількість досліджуваних підприємств	30
Наявність наказу про облікову політику, у т.ч. формальність Наказу про облікову політику	26
	9
Відсутність Наказу про облікову політику	4

Із 30 досліджуваних підприємств 87% мають Наказ про облікову політику, з яких 35% мають наказ формального змісту. Це є негативним явищем, оскільки «...ефективність господарювання підприємств напряму залежить від поєднання наукового й практичного аспектів організації та ведення бухгалтерського обліку».

Таким чином, при формуванні облікової політики щодо визнання доходів, то керівництво повинно враховувати усі позитивні й негативні фактори з метою

вибору раціональних та ефективних варіантів відображення інформації для потреб управління сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.11.05р. № 790.
2. Житний П. Організаційно-методологічні засади формування облікової політики підприємств /П. Житний// Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - №3. – С. 3-10.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р.
4. Економічна енциклопедія, за ред. Б.Д. Гаврилишина. Т. 3. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000; Тернопіль: Академія народного господарства. – 864с.
5. Сук П. Облікова політика підприємства /П. Сук// Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2005. - №1. – С. 2-4.
6. Хомяк Р.Л. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. /Р.Л. Хомяк// – Львів: Національний ун-т «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2003. – 280с.
7. Копійка О.В. Особливості формування облікової політики сільськогосподарських підприємств /О.В. Копійка// Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2007. - №3. – С. 113-115.

УДК: 336.143(477)

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА І СТАБІЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

О. М. Зуб, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Г.М.Рябенко

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто актуальні питання бюджетної політики та зроблений акцент на проблемах боргової, податкової політики. Особливу увагу приділено фінансовому забезпеченню суспільних благ, зокрема в галузі науки й освіти.

Ключові слова: *бюджет, бюджетна політика, механізм реалізації бюджетної політики, бюджетна стратегія, боргова політика, податкова політика.*

Актуальність проблеми. Зі становленням України незалежною країною однією з першочергових завдань постало вирішення проблеми формування ефективної державної бюджетної політики і особливо правильного вибору в її складі пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Бюджетна політика – це система науково-обґрунтованих і законодавчо визначених засад (функцій, принципів, методів, інструментів) та заходів щодо удосконалення розвитку взаємовідносин між різними ланками зведеного бюджету, яка розробляється з метою оптимального збалансування бюджетних параметрів з урахуванням бюджетних пріоритетів, розвитку бюджетної сфери та необхідності забезпечення ефективного виконання державою головних її функцій [2,с.4].

Стратегічною ж метою бюджетної політики є створення державою необхідних економічних, правових та організаційних засад щодо підвищення ролі бюджету як інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи для ефективного її розвитку, спрямованого та економічне зростання та підвищення життєвого рівня населення.

Об'єктивно бюджетна політика ґрунтується на економічних відносинах, що виникають у процесі суспільного відтворення (виробництво, розподіл та перерозподіл ВВП); фінансових, які становлять зміст економічної категорії фінансів; бюджетів, які проявляються у реалізації функції утворення і використання централізованого фонду грошових ресурсів та контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значним є внесок українських вчених, які багато в чому сприяли вирішенню проблем розробки ефективної бюджетної політики. Це, насамперед, Бабич Л.М., Бескид Й.М., Буковинський С.А., Булгакова С.О., Василик О.Д., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Єрмошенко М.М., Кириленко О.П., Кравченко В.І., Луніна І.О., Міщенко В.І., Науменкова С.В., Огонь Ц.Г., Опарін В.Н., Павлюк К.В., Пасічник Ю.В., Полозенко Д.В., Радіонова І.Ф., Сало І.В., Соколовська А.М., Жовтяк Є.Д., Юрій С.І. В їх роботах запропоновано вирішення багатьох проблем удосконалення бюджетного процесу і бюджетної системи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм реалізації бюджетної політики — це комплекс методів адміністративно-правового й економічного характеру, спрямований на реалізацію стратегічних і тактичних цілей, які за своїм змістом забезпечують у кінцевому результаті реалізацію бюджетної стратегії. Конкретним проявом реалізації бюджетної стратегії є планово обґрунтована динаміка показників бюджету в довгостроковому періоді, щонайменше на 3—5 років і більше, що в кінцевому результаті дає можливість досягти визначених стратегічною метою показників бюджету держави.

Стратегічні цілі бюджетної політики реалізує бюджетна стратегія. Аналіз реалізації бюджетної стратегії в країнах із розвинутою ринковою економікою свідчить про її позитивний вплив на процеси соціально-економічного зростання, стабілізацію, структурну перебудову, інноваційне оновлення виробництва. Але реалізація бюджетної стратегії можлива тільки за наявності певних умов, а саме: відповідної правової бази; політичної волі керівництва країни; наявності необхідного науково-методичного забезпечення цих процесів [3, с.5-6].

Отже, процес формування бюджетно-податкової політики передбачає передусім визначення цілей і завдань, необхідних для досягнення поставленої мети.

Вихідним методологічним положенням у визначенні бюджетно-податкової політики має бути положення про те, що вона повинна слугувати реалізації соціально-економічної доктрини держави. Обравши певну бюджетно-податкову політику, уряд визначає напрям розвитку, а отже, стратегію і тактику досягнення поставлених завдань.

Як організаційно-фінансова категорія бюджетна політика є системою заходів і дій органів влади в галузі управління бюджетним процесом на основі концепції розвитку бюджетних відносин у складі загальної економічної політики, спрямованої на реалізацію поставлених завдань і цілей з економічного та соціального розвитку. Вона має сприяти державній підтримці зростання економіки, створенню умов для залучення інвестицій, проведення протекціоністської політики відносно вітчизняних товаровиробників. Стратегічною метою бюджетної політики є забезпечення фінансової і соціальної стабільності в країні.

Бюджетні кошти повинні стати предметом ефективного управління, що має на меті використання сучасних механізмів та інструментів регулювання. Цей напрям орієнтує на досягнення ощадливості, оптимізацію структури видатків, підтримку підприємництва, перспективного з точки зору формування бюджетних доходів, економічне зростання реального сектору виробництва.

Як правова та водночас економічна категорія бюджет є основним інструментом державного регулювання економіки, за допомогою якого здійснюється перерозподіл валового внутрішнього продукту між галузями економіки, адміністративно-територіальними утвореннями, між окремими економічними суб'єктами. При цьому слід зауважити, що у будь-якому разі перерозподіл через бюджет не може задовольняти інтереси всіх прошарків населення, оскільки за рахунок коштів одних груп здійснюється підтримка інших. Відтак майже неможливо досягти одностайності у прийнятті рішень щодо перерозподілу. Під час обговорення цих питань можуть формуватися групові інтереси за галузевою чи територіальною ознаками, за політичними вподобаннями тощо [5,с.27-28].

Проте слід враховувати, що рівень державних видатків не можна визначати шляхом прийняття політичних рішень без відповідних економічних обґрунтувань. Видатки мають обмежуватися обсягами доходів та безпечними для державних фінансів можливостями залучення зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування бюджетного дефіциту.

Для переходу до стимулювальної бюджетної політики потрібно кардинально розв'язати два, на перший погляд, взаємовиключних завдання — збільшення бюджетних доходів для посилення державного регулювання економікою та зниження податкового навантаження до рівня, який би сприяв зацікавленості у зростанні виробництва та інвестицій.

Бюджетна політика покликана використовувати імперативи фінансових інструментів з урахуванням реалій ринкового господарства і має бути орієнтованою на систему індикаторів, що характеризують сталість економічного розвитку та рівень національної безпеки країни. В такій системі єдності цілей і завдань важливим є

питання стримування зростання споживчих цін, сприяння формуванню низьких інфляційних очікувань, забезпечення збалансованості бюджетної системи.

Окремою складовою бюджетної політики має стати фінансове забезпечення розвитку освіти, науки та охорони здоров'я. Без кваліфікованих кадрів, належного рівня освіти, який відповідає сучасним вимогам, і здатності працювати в умовах високих технологій у різних галузях господарства неможливо швидкими темпами нарощувати ВВП. Потрібно збільшити частку бюджетних видатків на забезпечення реалізації першочергових завдань, пов'язаних із підвищенням рівня технічного переоснащення загальноосвітніх і медичних закладів.

Також в умовах розвиненої ринкової економіки фінансування освіти треба розглядати як засіб зростання інтелектуального капіталу нації. Вища освіта є дуже важливим компонентом людського капіталу, що не лише забезпечує зростання грошових доходів (відповідно і додаткових податків), а й зумовлює значну соціально-економічну віддачу та визначає інноваційну перспективу країни.

Нині для України одним із надзвичайно важливих завдань у галузі бюджетної політики є недопущення подальшого зниження рівня життя найменш забезпечених і найвразливіших верств населення. Тому держава має гарантувати, що життєвий рівень населення не впаде нижче від прожиткового мінімуму. Цьому до певної міри має сприяти перегляд чинної системи надання пільг і привілеїв. На наш погляд, питання слід розглядати не лише з позиції скорочення бюджетного дефіциту, а насамперед з огляду на необхідність усунення негативних стимулів окремих категорій працівників до роботи, сформованих утриманських настроїв, зменшення соціальної нерівності деяких соціальних груп та членів суспільства [4,с.96].

При здійсненні боргової політики треба дотримуватися основних принципів: підтримання оптимальної структури державного боргу за валютою погашення, за термінами погашення, за співвідношенням внутрішньої і зовнішньої складової, видами відсоткових ставок, вартістю обслуговування; забезпечення режиму безумовного виконання державою усіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава, як позичальник, узяла на себе при укладенні договорів

позики; мінімізації ризиків на ринку державної заборгованості: ризику достатності фінансових ресурсів для обслуговування боргу, процентного, валютного, операційного, юридичного ризику та ін.

Реалізація вітчизняної податкової політики зумовлена потребою забезпечення зростаючих соціальних виплат за умови гарантування стабільності податкової системи та прогнозованості податкового навантаження на суб'єктів господарювання.

На сьогодні податкову політику необхідно розглядати в контексті двох напрямів — забезпечення податкових надходжень бюджетів і використання податків для регулювання ефективного перерозподілу фінансових ресурсів між галузями економіки, соціальними групами, територіями тощо. Тобто податки мають забезпечувати достатність податкових надходжень для виконання поставлених соціально-економічних завдань, водночас необхідно вибирати такі об'єкти і форми оподаткування, які б не перешкоджали інвестиційній діяльності суб'єктів господарювання.

Висновки. Отже, однією з найважливіших складових економічної політики є бюджетна політика, яка за своїм призначенням має суттєво впливати на визначення курсу розвитку країни, відображати інтереси держави, забезпечувати реалізацію її функцій, що потребує бюджетних коштів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плужников І.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення прогнозування і планування бюджетної політики держави // Актуальні проблеми економіки, 2002, № 9. – С. 56-58
2. Буковинська С.А. До питання здійснення бюджетної політики в Україні // Фінанси України, 2007, №11. – С.3-30
3. Лютий І.О. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України // Фінанси України, 2006, №10. – С.3-12
4. Плужников І.О. Пріоритети соціально-економічного розвитку регіонів в бюджетній політиці держави // Менеджер, 2007, №5. – С. 96-97
5. Єрмошенко М.М. Засади визначення пріоритетів бюджетної політики держави // Економіст, 2008, №2. – С. 25-29

ФІНАНСОВА БЕЗБЕКА УКРАЇНИ

К. В.Неменко, студентка

Науковий керівник – ас. Мельничук Л.С.

Миколаївського державного аграрного університету

У статті розглянуто виникненні на сучасному етапі економічні проблеми України. Важливо на сучасному етапі розвитку нашої держави здійснити необхідні заходи, що стосуються підвищення рівня фінансової безпеки.

Ключові слова: *фінансова безпека, бюджетна безпека, боргова безпека, державний борг, інфляція.*

Актуальність теми дослідження. Пов'язане з економічними проблемами України на сучасному етапі розвитку: зростання зовнішнього та внутрішнього боргу країни, зростання рівня інфляції та рівня монетизації, зростання обсягів тіньової економіки.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення питання фінансової безпеки роблять публікації науковців Єрмоленка М.М., Жаліла Я.А., Шлемка В.Т., Бінька І.Ф., Мунтіяна В.І. та Барановського О.І.. Аспекти фінансової безпеки держави досліджували Варналій З.С., Пастернак-Таранущенко Г.А. та інші.

Викладення основного матеріалу. Фінансова безпека – це стан фінансової сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення і в цілому - ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [2].

Основними загрозами фінансовій безпеці держави признаються: недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету; значні розміри державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговуванням; різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти; невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень відсоткових ставок по кредитах; неспроможність банків до акумулювання коштів і довгострокового кредитування; криміналізація та масштабний вплив капіталу у «тінь» і за кордон [1].

До напрямів, що забезпечують фінансову безпеку країни належать: безпека грошового й кредитного сектору, безпека бюджетного сектору, безпека валютного сектору, безпека банківського й інвестиційного сектору, безпека фондового й страхового сектору та боргова безпека [1,2].

Внутрішній і зовнішній борг давно вже є невід'ємною складовою фінансової системи України. Вони зумовлені наявністю дефіциту бюджету, тобто держава не завжди має змогу провести скорочення витрати відповідно до наявних доходів. Тоді виникає потреба в додаткових фінансових ресурсах, які можна одержати або завдяки емісії грошей, або запозиченням як всередині держави, так і ззовні. Покриття дефіциту бюджету через запозичення має низку переваг, до яких належать: керованість інфляційними процесами в державі, підвищення касового виконання бюджету, зміцнення фінансового становища в державі тощо.

Але непродумане і надмірне використання запозичень для покриття витрат бюджету має низку негативних ознак. Так, використання запозичень на покриття поточних витрат призводить у подальшому до зростання дефіциту бюджету. Значне використання запозичень протягом двох-трьох років створює фінансову піраміду, яка зумовлює фінансовий крах системи в цілому, оскільки повернення боргів і виплата відсотків за ними призводить до постійного зростання боргів, а це скорочує витрати бюджету за іншими статтями. Як правило, при надмірному зростанні боргів держава вдається до їх

реструктуризації, що в свою чергу викликає недовіру до неї з боку інших держав і міжнародних інститутів.

Відповідно до міжнародних стандартів і загальноприйнятих наукою показників оптимальний розмір боргів держави не повинен перевищувати 70 відсотків від річного обсягу валового внутрішнього продукту. При перевищенні цього рівня держава може втратити фінансову незалежність і стати державою-банкрутом.

Борги держави економічно виправдані лише у тому випадку, якщо здійснювані за їх рахунок видатки сприяють збільшенню майбутніх доходів або приводять до скорочення майбутніх бюджетних видатків, тобто мають позитивний рівень прибутковості, що дає змогу державі в подальшому погасити основну суму боргу й сплатити відсотки за ним. До таких видатків належать інвестиції, і тому приріст державної заборгованості згідно з економічною теорією не повинен перевищувати суми державних інвестицій. У багатьох країнах таке обмеження закріплене у конституціях. Останніми роками щорічний приріст державних боргів в Україні на порядок перевищував обсяги бюджетних інвестицій.

Високі темпи зростання боргових зобов'язань, як наслідок збереження високого рівня бюджетного дефіциту, неминуче зменшують довіру до уряду з боку вітчизняних та іноземних інвесторів, а отже, призводять до зростання процентних ставок (як плати за ризик) і подальшого загострення бюджетних проблем – зростання видатків держави на обслуговування своїх зобов'язань, до необхідності скорочення видатків, не пов'язаних із виплатою відсотків, або ж необхідності нових запозичень [5].

Державний бог України зріс за 2009 рік на 80,9 млрд. грн. до 211,6 млрд. грн. за рахунок зростання державного зовнішнього боргу на 34,5 млрд. грн. і зростання державного внутрішнього боргу на 46,4 млрд. грн.. Гарантований державою борг України станом на 31.12.2009 становив 89,9 млрд. грн. та збільшився на 31,2 млрд. грн. за рахунок: зміни курсів валют (на суму 2,8 млрд. грн.); отримання Національним банком України частини позики Міжнародного

валютного фонду на суму 10,1 млрд. грн.; випуску облігацій НАК «Нафтогаз України» під державні гарантії на суму 12,8 млрд. грн.; отримання позик іншими підприємствами під державні гарантії у сумі 5,5 млрд. гривень.

Не менш важливим показником фінансової безпеки держави є рівень інфляції. Загалом інфляція – це системне явище, яке пов'язане не лише з грошовим обігом, а з усією економічною системою, із загальним становищем в економіці, її місцем у світовому розподілі праці. Важливо наголосити, що інфляція не завжди проявляє себе у зростанні цін. Ціни можуть бути досить стабільними, а інфляція може бути прихованою, бути насамперед у формі бюджетної заборгованості громадянам із заробітної плати й інших соціальних виплат, неплатежів тощо.

Інфляція – це завжди сигнал про фінансову небезпеку, яка потребує певних заходів із боку владних структур держави. Вона є проявом порушення рівноваги всієї економічної системи і насамперед у сфері грошового обігу. Основною причиною інфляції є спад виробництва, коли товарне забезпечення грошей зменшується, що призводить до зростання цін. Обмеження грошової маси в обігу гальмує зростання цін, але негативно впливає на виробництво, породжує систему неплатежів і зростання боргових зобов'язань.

Спад виробництва може бути зумовлений, з одного боку, зменшенням споживчого попиту, а з другого – технологічною відсталістю виробництва, зростанням його матеріало- та енергомісткості, низьким рівнем використання виробничих потужностей тощо. Відповідно до цього й антиінфляційні заходи повинні бути різними.

Інфляція, зумовлена технологічними і технічними причинами, не може бути усунена лише монетарними заходами. Для цього потрібні інвестиції в економіку з метою її технічного переоснащення, вирівнювання умов господарювання для всіх виробників, підвищення конкурентоспроможності продукції, стимулювання щодо збільшення населенням заощаджень у фінансових активах, які повинні згодом стати інвестиціями, спроможними поживати виробництво [4].

У 2009 році спостерігалась дефляція 0,1 %, індекс інфляції у 2009 році склав 12,6 %, а на 2010 рік прогнозують рівень інфляції 1,9%.

Рада затвердила основні макроекономічні показники розвитку України на 2010 рік, у тому числі зростання ВВП - 3,7%, інфляцію - 13,1%. Інфляція в Україні у січні-березні 2010 року склала 0,9%.

Особливої уваги потребують бюджетні кошти та їх роль у сьогоденних умовах. Справа в тому, що всі інші джерела інвестиційних ресурсів, необхідних для поновлення економічного зростання, сьогодні дуже обмежені. Власні кошти підприємств поки що надто незначні, їх не вистачає не лише на інвестиції, а й на поточні витрати. Підприємства не можуть ні оплатити сировини, ні виплатити заробітної плати, ні розрахуватися з бюджетом. Про інвестиції, навіть за сприятливого податкового режиму, ніхто не дбає.

Слід враховувати й те, що в наявних умовах бюджетні ресурси обмежені, тому є зміст виділити державні інвестиції в окремий бюджет – бюджет розвитку. Джерелами формування його доходів можуть бути запозичення як на міжнародних фінансових ринках, так і на внутрішньому, у тому числі цільові запозичення під конкретні проекти. Ними можуть бути доходи від приватизації та грошова емісія. Використання бюджетних коштів на інвестиційні цілі створює кращі умови для економічного зростання в порівнянні з витратами на соціальні цілі.

Бюджетна безпека – це спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність держави та ефективне використання нею бюджетних коштів в процесі виконання функцій соціального захисту; державного управління і міжнародної діяльності; фінансування науки, освіти, культури і охорони здоров'я; забезпечення національної безпеки і оборони, реалізації інвестиційної та екологічної політики [6].

За оперативними даними Державного казначейства України надходження до загального фонду Державного бюджету за січень-березень 2010 року надійшло 51,6 млрд. грн., що лише на 0,3 млрд. грн., або на 0,6% більше,

порівняно з відповідним періодом минулого року. Невиконання плану за 1-й квартал 2010 року склало 6,6 млрд.грн.

Висновки. Важливим показником фінансової безпеки держави є стабільність і конвертованість національної валюти. Цього можна досягти за наявності досконалого валютного законодавства, достатніх резервів національного банку, ефективної валютної політики в державі. Звичайно, основу стабільності національної валюти насамперед забезпечує стабільний розвиток економіки і відповідно рівень дефіциту бюджету, про що мовилося вище.

Для підвищення рівня фінансової безпеки необхідно: розробити стратегію фінансової безпеки України; створити надійну систему фінансового контролю; запровадити чіткий порядок у справі отримання і відшкодування іноземних кредитів для господарських суб'єктів усіх форм власності; створити єдину державну інформаційну базу, яка охоплювала б усі фінансово-кредитні установи; створити умови для збільшення реальних грошових доходів населення [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. А.І. Сухоруков «Фінансова безпека держави». - К.: Вища школа, 2007–300 с.
2. М.М. Єрмошенко «Фінансова безпека держави». - К.: 2001 – 350 с.
3. Л. А. Савченко Фінансове право: Навчальний посібник. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001.
4. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. – К.: Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України, 2004. – С. 112.
5. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. – К.: КВІЦ, 1999. – 464 с.
6. Чемерис Л.В. Проблеми забезпечення економічної безпеки України // Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю (16-18 грудня 2008 року). – Тернопіль, 2008. – С. 244-245.

АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

І.В. Запорожець, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Запропоновано методика розрахунку коригуючого аналітичного показника І.І Бродської. Аналітична модель інтегральної оцінки вартості підприємства була проведена на прикладі ДПДГ „Еліта” Жовтневого району.

Ключові слова: фінансовий стан, методика Бродської І.І., коригуючий аналітичний показник.

Актуальність проблеми. Фінансовий стан — це одна з найважливіших характеристик діяльності агропромислових підприємств. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, потребою в їх розміщенні і ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними особами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу фінансового стану підприємства присвячені роботи І. Т. Балабанова, М. Білухи, І. О. Бланка, М. Я. Дем'яненко, А. П. Ковальова, А. М. Поддєрьогіна, В. Т. Савчука, А. Д. Шеремета та інші. Проте проблема ефективного функціонування аграрних підприємств продовжують загострюватися, що пов'язано з відсутністю комплексної системи оцінки фінансової стійкості, яка б справді допомагала керівництву підприємств виявляти больові точки та ухвалювати правильні управлінські рішення.

Постановка завдання. Розгляд методики розрахунку коригуючого аналітичного показника, який має використовуватись в оціночній діяльності при визначенні вартості підприємства як бізнесу з урахуванням переваг та недоліків двох методичних підходів до оцінки: витратного та дохідного.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методика І.І. Бродської базується на розрахунку коригуючого показника, для визначення якого автором було проаналізовано основні моделі, що характеризують ймовірність банкрутства, та відібрано показники, які найповніше характеризують фінансову стабільність підприємства, враховано недоліки й переваги методичних підходів до оцінки вартості підприємства.

Першим етапом процедур коригування вартості чистих активів є формування узагальнюючого коефіцієнта фінансового стану підприємства, на основі якого робиться аналіз його фінансової стійкості, ймовірності банкрутства, визначення ризикованості діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Формування узагальнюючого коефіцієнта залежно від значень окремих показників фінансового стану підприємства

Умови	Значення коефіцієнта
Усі чотири показники відповідають зазначеним критеріям	1
Три показники відповідають зазначеним критеріям	0,95
Два показники відповідають зазначеним критеріям	0,85
Один показник відповідає зазначеним критеріям	0,7
Жоден показник не відповідає зазначеним критеріям	0,5

Цей показник відбиває ймовірність збереження основних показників господарської діяльності підприємства у майбутньому, яка обумовлена фінансовою стабільністю об'єкта оцінки.

Методика розрахунку інтегрального коригуючого показника проілюстрована на прикладі даних ДПДГ «Еліта» Жовтневого району (табл. 2, 3). Проведене дослідження проілюструвало, що в ДПДГ «Еліта» спостерігається чітка тенденція до збереження вартості чистих активів при зростанні вартості загальних активів. Так, якщо загальні активи станом на 1.01.2007 року

становили 8002 тис. грн, то станом на 1.01.2009 року вони зросли до 10454 тис. грн, тобто майже на 31 %.

Таблиця 2

**Розрахунок чистих активів для ДПДГ «Еліта» за даними балансів
за 2007 – 2009 рр., тис грн**

Показники	На початок року		
	2007	2008	2009
1. Необоротні активи (р.080 ф.1)	5284	7289	7725
2. Оборотні активи (р.260 ф.1)	2718	2545	2729
3. Витрати майбутніх періодів (р.270 ф.1)	-	-	-
4. Всього активів (р.280 ф.1)	8002	9884	10454
5. Забезпечення наступних виплат і платежів (р.430 ф.1)	-	-	-
6. Довгострокові зобов'язання (р.480 ф.1)	374	268	169
7. Поточні зобов'язання (р.620 ф.1)	442	211	265
8. Доходи майбутніх періодів (р.630 ф.1)	-	-	-
9. Усього зобов'язань (р.430т + р.480 + +р.620 + р.630 ф.1)	816	479	434
10. Чисті активи (р.4 – р.9)	7186	9405	10020
11. Чисті активи за запропонованою методикою (р.1+р2–р.5–р.6–р.7)	7186	9355	10020
12. Скориговані чисті активи	-	-	9184

Таблиця 3

Показники фінансового стану ДПДГ «Еліта» за 2007 – 2009 рр.

Показник	Одиниці виміру	Роки		
		2007	2008	2009
1. Чистий дохід (р.035 ф.2)	тис. грн	3095	3988	4257
2. Середні активи (р.280 гр.3 + р.280 гр.4) / 2 ф.1	тис. грн	8943	10169	10411,5
3. Оборотність активів (р.1 / р.2)	коеф.	0,3461	0,3922	0,4089
4. Власний капітал (р.380 гр.3 + р.380 гр.4) / 2 ф.1	тис. грн	8295,5	9712,5	10009
5. Коефіцієнт автономії (р.4 / р.2)	коеф.	0,9276	0,9551	0,9613
6. Прибуток валовий (р.050 ф.2)	тис. грн	58	306	330
7. Прибутковість активів (розрахований на основі валового прибутку) (р.6 / р.2)	%	0,65	3,01	3,17
8. Оборотні активи на кінець періоду (р.260 гр.4 ф.1)	тис. грн	2595	2729	2863
9. Поточні зобов'язання на кінець періоду (р.620 гр.4 ф.1)	тис. грн	211	265	202
10. Коефіцієнт загальної ліквідності (р.8 / р.9)	коеф.	12,299	10,298	14,173
11. Прибутковість чистих активів (р.6 / р.11 табл.2.6)	%	0,807	3,271	3,2934
12. Прибуток до оподаткування (р.170 ф.2)	тис. грн	-	34	25
13. Прибутковість загальних активів (розрахований на основі прибутку до оподаткування) (р.12 / р.2)	%	-	0,3343	0,2401

Водночас, вартість чистих активів була 7186 тис. грн у 2007 р. та 10020 тис. грн у 2009 р., тобто збільшилась на 39 %. При оцінці стану активів безпосередньо в підприємстві скориговано їхню вартість у бік зменшення за рахунок уточнення вартості нематеріальних активів і вартості запасів на суму 836 тис. грн, що знизило реальну вартість чистих активів у 2009 р. до 9184 тис. грн.

Показники фінансового стану ДПДГ «Еліта» у таблиці 3 свідчать про відносно стабільний фінансовий стан підприємства протягом досліджуваного періоду. Так, коефіцієнт автономії був значно вище норми — 0,9276 у 2007 році, 0,95511 у 2008 і 0,9613 у 2009 році проти нормативного значення — 0,5. Навіть при тенденції зростання суми залучених кредитів банку, підприємство підтримує статус фінансово незалежного, де превалюють власні джерела фінансування господарської діяльності. Про підвищення ділової активності підприємства свідчить показник оборотності загальних активів та оборотності чистих активів підприємства. Так, у 2009 році порівняно з 2007 роком оборотність загальних активів становила 0,4089 раза на рік проти 0,3461 у 2007 році. У 2008 році цей показник становив 0,39217.

Отже, враховуючи реальне зростання обороту в 2009 році — 4257 тис. грн проти 3095 тис. грн (на 37,54 %) у 2007 році, слід констатувати неефективність менеджменту і наявність резервів збільшення вартості підприємства саме за рахунок оптимізації витрат періоду, завищене зростання яких порівняно з доходом призводить до збитків.

Порядок розрахунку зведеного коефіцієнта фінансового стану підприємства наведено в таблиці 4.

З перелічених вище показників, що відібрані до узагальнюючого показника фінансового стану ДПДГ «Еліта», відповідають запропонованим критеріям два з чотирьох показників. Недотримання двох показника зменшило узагальнюючий показник фінансового стану до рівня 0,85.

Розрахунок зведеного показника фінансового стану ДПДГ «Еліта»

Показник	Значення за період				Критерій порівняння	Відповідність нормативом у показнику
	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Середнє значення за 3 роки		
1. Оборотно́ість активів,разів	0,3461	0,3922	0,7089	0,3824	0,8517	-
2. Коефіцієнт автономії	0,9276	0,9551	0,9613	0,948	>0,5	+
3. Прибуткові́сть загальних активів, %	-	0,3343	0,2401	0,1915	1,87	-
4. Коефіцієнт загальної ліквідності	12,299	10,298	14,173	12,2567	>1,5	+
5. Зведений показник фінансового стану	0,85					

Слід зазначити, що для оцінки, яка здійснюється з метою купівлі підприємства як цілісного майнового комплексу, доречно враховувати показник динаміки чистого доходу. Порядок розрахунку коефіцієнта динамічної здатності подано в таблиці 5.

Таблиця 5

Порядок розрахунку показника динамічної здатності для ДПДГ «Еліта»

Показник	Одиниці виміру	Роки				Середнє значення за період
		2006	2007	2008	2009	
1. Валовий прибуток	тис. грн	306	58	306	330	231,33
2. Темп росту валового прибутку	коэф.	х	0,1895	5,2759	1,0784	2,1813
3. Загальні активи на кінець періоду	тис. грн	8002	9884	10454	10369	10235,67
4. Темп росту загальних активів	коэф.	х	1,2352	1,0577	0,9919	1,0949
5. Чисті активи на кінець періоду	тис. грн	7186	9405	10020	9998	9807,67
6. Темп росту чистих активів	коэф.	х	1,3088	1,0654	0,9978	1,124
7. Зведений показник динамічної здатності (р.2 гр.7 + р.4 гр.7 + р.6 гр.7) / 3	коэф.	(2,1813 + 1,0949 + 1,124) / 3 = 1,4667				

Методику розрахунку показника прибутковості доходу наведено в таблиці 6.

Порядок розрахунку показника прибутковості доходу для ДПДГ «Еліта»

Показник	Одиниці виміру	Роки			Середнє значення за період
		2007	2008	2009	
1. Валовий прибуток (р.050 ф.2)	тис. грн	58	306	330	231,33
2. Чистий дохід (р.035 ф.2)	тис. грн	3095	3988	4257	3780
3. Прибутковість доходу (р.1 / р.2)	%	1,874	7,673	7,7519	5,7663
4. Середнє значення прибутковості доходу для підприємств сільськогосподарської галузі	%	2,14	8,65	8,025	6,272
5. Зведений показник прибутковості доходу	%	$5,7663 / 6,272 = 0,9194$			

Отже, коригуючий показник (Кк) вартості чистих активів для ДПДГ «Еліта» становитиме: $K_k = 0,85 \cdot 1,4667 \cdot 0,9194 = 1,1462$.

Використовуючи запропоновану методику, вартість підприємства дорівнюватиме: $V = 9184 \cdot 1,1462 = 10526,70$ тис. грн.

Фактично врахування динамічної здатності, дохідності та фінансової стійкості підприємства збільшило його вартість як бізнесу на 1342,7 тис. грн [1].

Висновки. Інтегральний показник оцінки вартості підприємства, що базується на майновому підході з подальшим коригуванням вартості чистих активів на комплексний показник, дає змогу врахувати фінансовий стан підприємства, здатність підприємства до розвитку на основі аналізу тенденцій зміни основних показників, що характеризують масштаби діяльності, та показник рентабельності доходу. Використання запропонованої методики відзначається простотою розрахунків і посилює об'єктивність оцінки вартості компанії.

ЛІТЕРАТУРА

УДК 345.10:27.38

ВПЛИВ БЮДЖЕТНО - ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ РИНКОВИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ

В.М. Зіменко, студентка

Науковий керівник – ас. Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У роботі розглянуто вплив бюджетно - податкової політики на трансформацію ринкових структур в Україні. Обґрунтовуються пропозиції щодо підвищення ефективності державного регулювання інтенсивності конкуренції на внутрішньому ринку.

Ключові слова: *Бюджетно- податкова політика, Ринкова структура, Конкурентне середовище, Бюджетне субсидіювання, Податкова політика, Конкурентоспроможність.*

Актуальність теми. Ринкова трансформація економіки України, зумовлена необхідністю радикальних перетворень, була розпочата на фоні глибоких макроекономічних диспропорцій. Їх вплив значною мірою посилився в умовах становлення перехідного типу організації суспільства. Відсутність як внутрішньої і зовнішньої, так і інституціональної рівноваги макросистеми спричинила розбалансування фінансової системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою впливу бюджетно-податкової політики України займаються багато науковців і фахівців: В. Андрущенко, З. Варналій, В. Вишневський, С. Дрига, Ю. Іванов, І. Луніна, І. Лютий, Л. Максимова, П. Мельник, Г. Павленко, А. Соколовська, Д. Федорченко, В. Федосова, І. Чугунова, Л. Шаблиста, а також із проблем державного регулювання трансформації ринкових структур в умовах постіндустріальної економіки, зокрема З. Борисенко, Б. Кваснюка, С. Черненка, О. Шнипка вітчизняна

економічна наука певним чином ухиляється від дослідження питань впливу бюджетно податкової політики на співвідношення конкуренто-монопольних тенденцій на внутрішньому ринку, розвиток конкуренції, зниження рівня монополізації економіки.

Метою статті: є аналіз впливу основних інструментів бюджетно-податкової політики на трансформацію ринкових структур із метою забезпечення оптимальних монопольно конкурентних тенденцій у національній економіці, прийнятого рівня інтенсивності конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Конкуренція необхідна для досягнення економічної ефективності та є однією з основних умов ринкової економіки.

Розвиток конкурентного середовища в національній економіці значною мірою пов'язаний із адекватною державною політикою у сфері формування системи заходів, що спричиняє трансформацію монополізованих ринкових структур у високо конкурентні.

Держава як суб'єкт ринкових відносин, з одного боку, може підтримувати економічно виправданий рівень інтенсивності конкуренції через систему відповідних інститутів, а з другого - створювати певні перешкоди у вигляді адміністративних бар'єрів для діяльності окремих суб'єктів ринку.

При цьому зростає розуміння того, що в епоху складних внутрішньо й між ринкових зв'язків, стратегічної взаємодії компаній сама по собі конкурентна політика не спроможна забезпечити високу ефективність ринків. Необхідна адекватна підтримка з боку інших видів економічної політики держави – промислової, інноваційно - інвестиційної, зовнішньоекономічної, бюджетно-податкової тощо. [1. ст. 56].

Бюджетна політика є інструментом реалізації фінансової політики держави на основі централізації частини прибутків суб'єктів господарської діяльності і розподілу їх відповідно до потреб і пріоритетів суспільства і завдань підтримки стабільності макроекономічної політики.

Загальновизнано, що бюджетно- податкова політика є важливою складовою економічної політики держави, яка впливає на трансформацію

ринкових структур у межах національної економіки. Під трансформацією ринкових структур розуміємо форму розвитку останніх, пов'язану з постійним перетворенням з одного їх типу на інший під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників. Ринкова структура – це внутрішня будова ринку, яка описується сукупністю горизонтальних зв'язків і економічних відносин, що виникають між окремими суб'єктами економічної діяльності чи їх групами; характеризується розміром фірм, які постачають певний товар на ринок, класифікацією покупців на ринку, умовами виходу на нього, доступністю інформації про стан ринку та іншими даними щодо реалізації товарів. Важлива особливість трансформаційного переходу — його інверсійний характер, пов'язаний зі зміною у послідовності економічних перетворень. [1. ст.. 57]

Ринкова трансформація передбачає не тільки функціональну заміну планових зв'язків ринковими, але й структурну перебудову, включаючи зміни в розміщені продуктивних сил. Такі зміни — завдання незмірно складніше за функціональні зміни. Але первісно воно не було усвідомленим не тільки політиками, але і багатьма професійними економістами, що сприяло ускладненню без того непростой економічної ситуації. Інверсійний характер ринкової трансформації проявляється в усіх економічних процесах. Якщо формування ринкової економіки в класичному вигляді включало процеси переходу від дрібної приватної власності до більш великої, від вільної конкуренції до олігополії, монополії і різноманітність ринкових структур, від вільного ціноутворення до включення механізмів державного регулювання цін, то інверсійний тип ринкової трансформації передбачає протилежні переходи: від загального одержавлення власності до розвитку різноманітності її форм, від державної монополії до включення конкурентних засад, від директивно-планових цін до вільного ціноутворення тощо.

Негативний вплив на трансформацію ринкових структур мають також фактичні відмінності в режимі оподаткування українських компаній, що сприяє посиленню ринкової влади тих учасників які користуються податковими преференціями, та навпаки обмежує конкурентоспроможність інших.

Дестимулюючим чинником розвитку конкуренції є також не раціональна структура пільг. Не викликав сумніву й той факт, що через нагромадження податкових пільг набули розвитку тіньові схеми ухилення від оподаткування та утворилася національна олігархія.[1, ст. 58].

На сьогодні у світі реалізуються дві основні моделі податкової політики: ліберально – обмежена й соціально – напружена. У першій моделі жорстко обмежується частка податкових вилучень, надаються широкі податкові пільги для інвестицій у виробничому секторі. Органи влади не прагнуть втрачатися в регулювання підприємницької діяльності та утримуються від надання особливих гарантій учасникам ринкових відносин з метою забезпечення стабільності національної валюти й обмеження зростання зовнішнього боргу. [2. ст. 322]

Друга модель властива постіндустріальним країнам, з метою структурної перебудови економіки та захоплення позицій на ринках високотехнологічної продукції вони вибудовують таку ієрархію пріоритетів: Пріоритети «першої категорії» - насамперед зменшення нерівності розподілів доходів; пріоритети «другої категорії» - розробка і проведення цілеспрямованої структурної політики та інше.

Порівнюючи зазначені моделі податкової політики з формами конкурентної політики, можна помітити подібність заохочувальної форми конкурентної політики до ліберально обмежувальної моделі та протекціоніської форми до соціально напруженої моделі податкової політики за наявності розбіжностей у використаному інструментарії.

Дуже ретельного підходу вимагає використання бюджетного субсидіювання. Річ у тім що воно може як сприяти досягненню поставлених цілей, так і знищити можливість зростання конкурентоспроможності економіки через гальмування структурних змін, активізацію міжгалузевої конкуренції та сприяння консервації застарілих технологій.

Бюджетне субсидіювання — це виділення коштів із бюджету вищого рівня бюджетам нижчого рівня. Воно може здійснюватися з різних причин. По-перше, для надання фінансової допомоги тим бюджетам, в яких відносно слабка дохідна

база порівняно з їхніми видатками. Така ситуація характерна практично для всіх країн світу, оскільки в кожній із них є економічно розвинуті і відносно відсталі регіони. Поки що нікому не вдалось досягти абсолютно збалансованого розвитку регіонів, тим більше, що в історичному плані характерною є нерівномірність і нерівноцінність розміщення продуктивних сил. По-друге, необхідність бюджетного субсидіювання обумовлена пропорціями розподілу доходів між центральним і місцевими бюджетами. Нині переважає централізація бюджетних коштів. Спочатку вони концентруються у центральному бюджеті, а потім розподіляються між регіонами. Тому, відзначаючи недостатню дохідну базу місцевих бюджетів, слід пам'ятати, що це дуже відносно. Змінивши розподіл доходів між бюджетами різних рівнів, можна змінити і рівень забезпеченості кожного бюджету доходами. По-третє, необхідність субсидіювання може визначатись тимчасовими факторами, наприклад реалізацією окремих державних програм, на які виділяються кошти із центрального бюджету, а фінансування здійснюється з місцевих бюджетів.

З огляду на прогресуючу глобальну конкуренцію вона веде до постійного росту ефективності виробництва. Вона змушує, виробників уникати втрат і скорочувати витрати, щоб продавати товари по більше низьким, чим в інших, цінам, вона витісняє з ринку тих, чиї витрати є високими, залишаючи на ньому тільки виробників з низькими витратами. Тобто потрібно на першій стадії розвитку надавати субсидії тим підприємствам і галузям які демонструють прагнення та мають реальні шанси виходу на зовнішні ринки.

Субсидії подовжують життя неефективних підприємств за рахунок ефективних, спотворюють структуру виробництва та придушують мобільність факторів виробництва від менш до більш ефективних застосувань.

На жаль, в Україні практика субсидіювання є здебільшого неефективною. Вони завдають істотної шкоди ринку та перешкоджають повнішому задоволенню потреб споживача. Чим більший обсяг державних субсидій в економіці, тим більше стоїть перепон для роботи ринку, тим більш неефективним буде ринок в

задоволенні потреб споживача. Звідси, чим більше субсидії, тим нижчий рівень життя.

Слід зазначити, що державна допомога надається суб'єктам господарювання практично в усіх країнах з ринковою економікою та сприяє розв'язанню багатьох економічних і соціальних проблем. Однак іноді субсидіювання підприємств, як і надання податкових пільг, може створювати перешкоди для розвитку конкурентного середовища внаслідок створення нерівних умов конкуренції. Виникає парадоксальна для ринкової у мови ситуація: збиткові підприємства не тільки успішно функціонують, а й займають домінуючі позиції на ринку. У зв'язку з цим доречно згадати слова американського економіста Майкла Портера «Роль держави повинна полягати в тому, аби підштовхувати вітчизняну промисловість, а не пропонувати допомогу, що дає змогу промисловості не розвиватися»[3. ст..48]

Висновки: Таким чином, є потреба в подальших дослідженнях щодо можливого підвищення ефективності впливу бюджетно - податкової політики на формування в економіці ринків із високим ступенем розвитку конкуренції, а також у розробці відповідних рекомендацій стосовно регулювання вітчизняного бізнесу. На сучасному етапі податкова політика повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, інноваційного розвитку економіки, що сприятиме збільшенню кількості вітчизняних підприємств, готових на рівні конкурувати з іноземними компаніями. З цієї точки зору, в Україні доцільно реалізовувати ліберально – обмежену модель податкової політики. До речі такий підхід відповідає сучасним глобальним тенденціям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максимова Л. П., Федорченко Д.С. Вплив системи податкового регулювання на конкурентоспроможність вітчизняної економіки / Л.П. Максимова, Д.С. Федорченко//Фінанси України. 2007. - №6
2. Аронов А. В., Кашин В. А., Податкова політика./ А.В. Аронов, В.А. Кашин // М. 2006.
3. Портер М. Міжнародна конкуренція: Пер. з англ../ М. Портер// М. Міжнародні відносини.

УДК 631.11:338.434

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ - ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

О.М.Зуб, студентка

Науковий керівник: ас. Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено бюджетне фінансування агропромислового комплексу та запропоновано запровадження розподілу існуючих статей бюджетних витрат.

Ключові слова: бюджетне фінансування, державний бюджет, агропромисловий комплекс, бюджетна програма.

Вступ. Інтегрування України в європейські структури повинно розпочатись із приведення у відповідність до міжнародних стандартів чинного законодавства, у тому числі й у фінансовій сфері. Будуючи власну державу, при реформуванні фінансової структури країни необхідно враховувати як найкращі світові здобутки у галузі державного управління та фінансів, так і досвід вітчизняних фахівців, підґрунтя якого - багаторічний пошук найбільш вдалої для нашої дійсності системи формування та витрачання Державного бюджету України. Усе це має безпосереднє відношення до бюджету як одного з найважливіших інструментів управління державою [3, с.26-27].

Мета. Метою даної статті є дослідження бюджетного фінансування як одного з напрямків підвищення виробничого потенціалу підприємств АПК.

Постановка проблеми. При розвитку цивілізованих ринкових відносин, на особливу увагу заслуговує регулювання економічних процесів у аграрному

секторі економіки, які здійснюються державою, в особі відповідних органів управління та виконують такі функції з регулювання розвитку АПК:

- визначає пріоритетні напрями розвитку АПК та пріоритетні напрями спрямування інвестицій на його розвиток;
- регулює земельні відносини;
- здійснює заходи щодо стабілізації продовольчого постачання;
- здійснює підтримку пріоритетних галузей і сфер АПК через пряме бюджетне фінансування, механізм дотацій, цільове субсидіювання;
- сприяє здійсненню процесів роздержавлення, приватизації та розвитку нових форм господарювання;
- встановлює механізм формування державних замовлень та контрактів на поставку до державних ресурсів сільськогосподарської продукції та сировини;
- здійснює індикативне планування розвитку АПК;
- регулює ціни на деякі види продовольства; визначає рівень орієнтовних закупівельних стартових цін і механізмів їх індексації відповідно до інфляційних процесів.

Складність економічної ситуації в сільському господарстві України значною мірою зумовлена недосконалістю державних важелів впливу на розвиток галузі, недостатньо виваженими рішеннями, спрямованими на подолання негативних явищ. Одна з найголовніших проблем, які вимагають невідкладного розв'язання, - забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами.

В бюджеті на 2009 рік на фінансування агропромислового комплексу виділено коштів майже втричі менше, ніж реальні потреби галузі. Прийнятий на цей рік держбюджет є пагубним для багатьох галузей української економіки та особливо – аграрної. Науково обґрунтовані потреби АПК країни становлять близько 17,5 млрд. грн., тоді як у прийнятому на 2009 рік бюджеті уряд передбачив на ці цілі тільки 6,4 млрд. грн., що вдвічі менше від аналогічного показника 2008 року (12 млрд. грн.) [2, с.45-46].

В держбюджеті 2009 року виключені витрати з восьми бюджетних програм на загальну суму 380,6 млн. грн., у тому числі на відновлення та підвищення родючості ґрунту, підтримку підприємств, що перебувають в особливо складних кліматичних умовах, реформування і розвитку комунального господарства в селі, часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва та інші [1, с.87-89].

Крім того, більш ніж в 4 рази – з 6,7 млрд. грн. до 1,5 млрд. грн. - зменшені видатки з шести програм, спрямованих на розвиток підприємств АПК, що в умовах кризи ставить під загрозу продовольчу безпеку країни, тоді як кілька програм АПК за результатами минулого року залишаються недофінансованими.

У цілому, у порівнянні з минулим роком, більш ніж у 7 разів скорочені обсяги бюджетної дотації на тваринництво та держпідтримку виробництва продукції рослинництва, а фінансування бюджетної програми "Соціальна сфера села" зменшене майже втричі в порівнянні з 2008 роком – з 20,2 млн. грн. до 7,5 млн. грн.

Активна державна політика, спрямована на прогресивний інноваційний розвиток аграрної сфери АПК, базується на прийнятті відповідних законодавчих актів, розробці дієвих механізмів втілення їх у практику, фінансовій підтримці сільськогосподарського виробництва у вигляді субсидій, субвенцій, дотацій, податкових пільг, страхування і значною мірою сприяє зростанню можливостей підприємств у виробництві продукції та підвищенні ефективності господарювання [4, с.48].

Необхідність державного фінансування зумовлена специфікою галузі сільського господарства та рядом особливостей, які притаманні вітчизняним підприємствам цієї сфери. Серед них, зокрема, такі: зниження купівельної спроможності населення, що обмежує можливості підняття цін на сільськогосподарську продукцію; відставання України від розвинутих країн за рівнем науково-технічного прогресу, передових технологій тощо; потреба в інвестиціях для підтримки родючості ґрунту; низькі рівні розвитку

інфраструктури сільської місцевості; розрив сталих економічних і технологічних зв'язків між різними сферами агропромислового комплексу [1, с. 88].

Галузеві програми розробляються з метою реалізації державної політики щодо регулювання розвитку цих галузей економіки, концентрації фінансових, матеріально-технічних та інших видів ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу країни, а також координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, підприємств, установ організацій і громадян для розв'язання найважливіших проблем галузі. Державні програми повинні відрізнятися від заходів чітко визначеною метою, конкретністю завдань і показників, доведених до визначеного кола виконавців, засобами забезпечення, відповідальністю за стан їх виконання у заздалегідь встановлені терміни[1, 89].

Одним із способів вирішення ситуації, що склалася в бюджетній політиці, є зміна ідеології формування державного бюджету, особливо його видаткової частини. На зміну постатейному методу формування бюджету став програмно-цільовий метод (ПЦМ). Він відрізняється від попереднього тим, що особлива увага приділяється виконанню (результату) програми з точки зору програмних ресурсів при їх обмеженості. ПЦМ пов'язує ресурси програми з результатом та надає особливого значення поняттям «продуктивності» та «результативності» програми.

Більш доцільно запровадити такий поділ існуючих статей бюджетних витрат:

- державні програми, що визначають основний напрямок розвитку аграрного сектора АПК на довгостроковий період (5-10 років);
- цільові програми, які безпосередньо забезпечують виконання державних програм;
- заходи, які виконують поточні або разові зобов'язання для підтримки та знешкодження негативних наслідків господарювання або стихійних явищ.

Висновки. Отже, бюджетне фінансування аграрного сектора економіки має змінити свою спрямованість, підвищивши цим самим ефективність державної допомоги. Функції держави полягають у створенні сприятливих умов для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в сільській місцевості за допомогою економічних підйомів, у тому числі спеціальних урядових програм, державних замовлень, квот, ціни та державної системи інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук С. В. Впровадження програмно-цільового методу в бюджетному фінансуванні аграрного сектора АПК / С. В. Кравчук // АгроІнКом.-2005.-№1-2.- С. 87-89.
2. Метелиця В. М. Фінансова підтримка фермерських господарств / В. М. Метелиця // Облік і фінанси АПК.- 2006.-№6.- С. 45-46.
3. Проценко В. Цільове фінансування - пріоритетний напрямок розвитку України / В. Проценко // Казна.-2006.-№1/2.- С. 26-27.
4. Россоха В. В. Роль бюджетного фінансування у підвищенні виробничого потенціалу підприємств АПК / В. В. Россоха // Облік і фінанси АПК.- 2005.-№1.- С. 48-55.

УДК 336.27:48.11

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ

А.М. Качан, студентка

Науковий керівник: ас.Мельничук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядається один з найбільш важливих важелів управління – фінансовий контроль, саме його необхідність, сутність та значення.

Ключові слова: *фінансовий контроль, внутрівідомчий фінансовий контроль, внутрігосподарський контроль, попередній фінансовий контроль, текучий (оперативний) фінансовий контроль, послідовний фінансовий контроль, економічний аналіз, документальна ревізія.*

Актуальність проблеми: Економічна політика держави здійснюється за допомогою фінансово-кредитних важелів. Один з найбільш важливих важелів управління фінансової системи є фінансовий контроль. На

сучасному етапі фінансовий контроль перетерпає серйозні зміни. Це пов'язано з принципово новим характером товарно-грошових відношень в Україні, появою різноманітних форм власності і нового для країни фінансового ринку. Поряд із державним і відомчим контролем з'явилася нова організаційна форма фінансового контролю - аудиторство. Необхідність фінансового контролю, його сутність і значення визначаються Конституцією України. В даний час, коли Україна переживає період становлення ринкових відносин і пов'язаних із цим перетворень усіх державних інститутів, відбувається процес розмежування повноважень між центральною владою і областями України. Дуже гостро постало питання про необхідність визначення задач і функцій різноманітних контрольних органів виконавчої і представницької влади.

Мета статті: розглянути сутність одного з найбільш важливих важелів управління фінансової системи - фінансового контролю його основні задачі, розглянути методи та види контролю.

Виклад основного матеріалу. Контроль за суспільним виробництвом і розподілом продуктів, раціональним використанням трудових, матеріальних, грошових ресурсів є об'єктивною необхідністю. Однією із форм контролю є фінансовий контроль. Необхідність фінансового контролю обумовлена дією економічних законів, товарно грошових відносин.

Фінансовий контроль – це вид контролю, який базується на використанні контрольної функції фінансів і таких вартісних економічних категорій як госпрозрахунок, кредит, дохід, ціна, собівартість і т.д.[1.ст.256] В процесі фінансового контролю здійснюється перевірка виконання господарських і фінансових планів-прогнозів, дотримання режиму економії, стану збереження власності, раціональності і ефективності використання засобів, які є в господарстві. Основними задачами фінансового контролю є перевірка:

- виконання планів-прогнозів господарської діяльності;
- виконання завдань по доходах, витратах, приросту і використанню власних оборотних засобів;

- витрати грошових і матеріальних засобів в границях встановленими фінансовими планами-прогнозами і кошторисами з максимальною економією і ефективністю;

- стану розрахунків з фінансовими органами, банками, дебіторами і кредиторами, витрати фонду заробітної плати.[2.с. 73-76]

Фінансовий контроль зводиться до виконання таких задач:

виявлення результатів і якості роботи організацій (підприємств).

Сприяння на організації (підприємства) усунення надостатків в господарсько-фінансовій діяльності.

Головним у фінансовому контролі є не виявлення, фіксування порушень, незаконних витрат засобів і безгосподарності, а попередження запобігання.

Види фінансового контролю:

- внутрівідомчий фінансовий контроль;

- внутрігосподарський контроль.

Внутрівідомчий фінансовий контроль здійснюють вищестоячі організації по відношенню до нижестоящих. Контроль здійснюється такими службами: контрольно-ревізійними управліннями, фінансовими відділами і іншими службами.

Основною задачею фінансового контролю є:

- законність фінансово-господарських операцій;

- боротьба з безгосподарністю;

- постановка і якість ведення бухгалтерського обліку.

Внутрігосподарський контроль має велике значення, контроль організується в середині кожного підприємства, установи, організації. [3.с.137-146]

Такий контроль здійснюється самими керівниками і різними функціональними відділами і службами – бухгалтерія, плановий відділ, фінансовий відділ. Фінансовий контроль за діяльністю організацій (підприємств) здійснюється в трьох формах:

- попередній;

- текучий;
- послідовний.

Попередній фінансовий контроль передуює витратам грошових засобів і матеріальних цінностей. Він здійснюється на стадії розглядання проектів фінансових планів-прогнозів кошторисів, договорів, угод, а також грошових, розрахункових і товарних документів з метою недопущення незалежного, неекономічного і нецілеспрямованого розходу засобів.

Текучий (оперативний) фінансовий контроль виражається в оперативному спостереженні кожного дня за ходом фінансово-господарської діяльності і виконанням фінансового плану-прогнозу. Базується цей контроль на аналізі даних бухгалтерського обліку і звітності, текучої оперативної звітності на оперативному спостереженні.

Послідовний фінансовий контроль здійснюється після здійснення операцій, шляхом перевірки різних даних звіту.

Головна задача послідовного контролю – викрити причини виявлення недостатків і прийняти міри, щоб не допустити їх надалі.

В ході здійснення фінансового контролю користуються різними методами. Під методами фінансового контролю розуміють конкретні прийоми і способи його здійснення.

Основними методами фінансового контролю є:

- розгляд проектів планів-прогнозів господарсько-фінансової діяльності, кошторисів до їх застосування, це метод попереднього фінансового контролю;
- перевірка виконання прийнятих рішень; це один із методів текучого контролю за дотриманням законів, постанов, указів по визначеному колу питань;
- економічний аналіз – метод послідовного контролю, який дозволяє зрівняти звітні дані з плановими завданнями і нормативами, з показниками роботи інших підприємств;

- документальна ревізія – метод послідовного контролю господарсько-фінансової діяльності організацій, збереженість грошових цінностей, стан обліку і звітності.

Об'єктом фінансового контролю є фінансова діяльність організацій, зв'язане з утворенням грошових ресурсів, їх розподілом і використанням. Фінансовий стан організацій і підприємств залежить від степені виконання планів-прогнозів господарської діяльності, правильного використання власних оборотних і інших засобів, отримання необхідних доходів і нагромаджень, дотримання режиму економії, фінансової і розрахунково-платіжних дисциплін. Щоб успішно вести господарство, забезпечити виконання виробничих і фінансових завдань, необхідний систематичний контроль за реалізацією продукції, запасами товарно-матеріальних цінностей, їх обігом, правильності використання власних оборотних засобів, позик банку і своєчасності поступлення передбачених доходів.

Основними задачами текучого фінансового контролю за витратами є забезпечення економії в витратах, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності господарської діяльності.[4.с.33-39] Для текучого контролю витрат використовуються кошториси витрат і бухгалтерські звіти, а також документи і записи бухгалтерії по рахунках, які враховують витрати. Головна увага повинна звертатися на перевірку законності і господарської цілеспрямованості витрат, особливо по таких статтях, як транспортні витрати, заробітна плата, витрати та утримання апарату управління (по відрядженнях і канцелярські витрати) і інші. В процесі текучого контролю фінансового плану – прогнозу потрібно перевіряти повноту своєчасності поступлення власних і прирівняних до них засобів, а також правильність їх використання в господарстві. Перевірка виконання показників балансу доходів і витрат здійснюється по окремих статтях доходів і витрат. Важливою задачею контролю за виконанням балансу доходів і витрат є своєчасні розрахунки з бюджетом по податках, повернення позик банкам. В процесі контролю за виконанням балансу доходів і витрат необхідно визначити, чи достатня сума

власних оборотних засобів для нормального фінансування текучої господарської діяльності організації. Цей контроль здійснюється по даних бухгалтерського балансу на певну дату, шляхом зрівняння фактичної суми власних оборотних засобів з затвердженим нормативом. Платоспроможність виражається в своєчасному погашенні організації своїх обов'язків перед постачальниками, банками, фінансовими організаціями і іншими кредиторами. В ній проявляється якість своєї господарсько-фінансової організації. Задача фінансового контролю в тому, щоб на протязі здійснення текучої господарської діяльності забезпечити правильне використання оборотних засобів і інше. В бухгалтерії необхідно вести текучий оперативний облік за своєчасністю поступлення платежів від покупців. Для цього кожний платіжний документ реєструється в спеціальному журналі (дата, №, назва покупців, сума, фактична оплата).

Висновки. Отже, однією із форм контролю є фінансовий контроль. Необхідність фінансового контролю обумовлена дією економічних законів, товарно грошових відносин. Фінансовий контроль – це вид контролю, який базується на використанні контрольної функції фінансів і таких вартісних економічних категорій як госпрозрахунок, кредит, дохід, ціна, собівартість і т.д. В процесі фінансового контролю здійснюється перевірка виконання господарських і фінансових планів-прогнозів, дотримання режиму економії, стану збереження власності, раціональності і ефективності використання засобів, які є в господарстві. Основними задачами фінансового контролю є перевірка: виконання планів-прогнозів; виконання завдань по доходах, витратах; стану розрахунків з фінансовими органами, банками, дебіторами та ряд інших задач. Також відповідно розглянуті методи фінансового контролю: розгляд проектів планів-прогнозів господарсько-фінансової діяльності, перевірка виконання прийнятих рішень, економічний аналіз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василик О.Д. Державні фінанси України.: Навчальний посібник. – К., 1997.-256 с.
2. Сугоняко О. А. Аналіз фінансового стану підприємства і шляхи його вдосконалення // Фінанси України. 2006, №9, с. 73-76.
3. Стефанюк І. Б. Теоретичні засади побудови нової системи державного фінансового контролю підприємницької діяльності // Фінанси України (укр.).- 2006.- № 11.- с.137-146
- 4.Басанцов І. В. Стандартизація фінансового контролю як один із початкових етапів реформування контрольної системи України // Вісник Української академії банківської справи.- 2006.- № 1.- с.33-39

УДК 347.73:33 (477)

ШАХРАЙСТВО З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

В.В. Коваленко, студент

Науковий керівник - к.е.н. доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У роботі розглянуто кримінально-правову характеристику суб'єкта злочину, передбаченого ст.222 КК України, надано визначення та характеристика ознак зазначеного суб'єкта як одного із видів спеціального суб'єкта злочину.

Ключові слова: *проблема, кримінально-правова характеристика суб'єкта злочину, шахрайство з фінансовими ресурсами, виготовлення, збут.*

Актуальність проблеми. Аналіз сучасної криміногенної ситуації в Україні свідчить про те, що шахрайство з фінансовими ресурсами як злочин, передбачений ст.222 Кримінального Кодексу України (ККУ), є досить поширеним і спричиняє значну шкоду державі, банківським та кредитно-фінансовим установам у вигляді незаконного отримання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг з податків.

Метою шахрайства з фінансовими ресурсами є висвітлення проблеми протидії злочинності у сфері господарської діяльності, яка включає таку

різнопланову незаконну кримінальну діяльність, як: виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї; контрабанда; заняття забороненими видами господарської діяльності; ухилення від сплати податків, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом; шахрайство з фінансовими ресурсами, фіктивне підприємництво.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблему кримінально правової характеристики спеціального суб'єкта злочину досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені Аверьянова Т.В., Герцензон А. А., Дурманов М. Д., Леніна Ю. П., Сингаївська І.В., Устименко В. та інші вітчизняні вчені.

Постановка завдання. Метою роботи є з'ясування низки проблем шахрайства з фінансовими ресурсами та перспективи їх вирішення на державному рівні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні питання розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами не знайшли достатніх розробок в криміналістичній теорії. Тому виникла необхідність у проведенні наукового дослідження, пов'язаного з проблемами боротьби із шахрайством з фінансовими ресурсами, розробкою його криміналістичної характеристики, побудовою методики розслідування даного виду злочинів і наданні практичних рекомендацій працівникам правоохоронних органів. Відповідно до ст.222 КК України, шахрайство з фінансовими ресурсами розглядається як «надання громадянином-підприємцем або громадянином – засновником (учасником), або службовою особою суб'єкта господарської діяльності завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності»[1, ст.171].

У диспозиції ст. 199 КК України передбачено сім альтернативних діянь: виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну або збут.

Ввезенням в Україну підробленої національної валюти України, іноземної валюти, державних цінних паперів, білетів державної лотереї слід вважати переміщення винною особою із-за кордону на територію України зазначених предметів. Наявність законодавчого визначення “ввезення в Україну” і відсутність його щодо “вивезення” призводить до різної кваліфікації. До того ж, ураховуючи однакову суспільну небезпечність діянь “ввезення в Україну” та “вивезення за кордон”, мною запропоновано замінити в тексті диспозиції ст. 199 КК України термін “ввезення в Україну” терміном “переміщення через кордон України”, під яким слід розуміти ввезення на територію України і вивезення з її території підробленої грошової одиниці України або іноземної валюти.

Збут підроблених грошей, державних цінних паперів або білетів державної лотереї – оплатне або безоплатне їх відчуження: використання як засобу платежу, продаж, розмін підроблених грошей, обмін, дарування, передача в борг або в рахунок покриття боргу, програш в азартних іграх, використання як предмета застави, як подарунку тощо.[2,ст.167]

На підставі аналізу діянь, передбачених ст. 199 КК України, автор зазначає про різний ступінь суспільної небезпечності виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну або збуту підробленої національної чи іноземної валюти, державних цінних паперів, білетів державної лотереї. Визнається більш суспільно-небезпечним саме діяння “виготовлення, оскільки після його вчинення підробок з’являється можливість виконання інших дій, передбачених ст. 199 КК України. Також виготовлення характеризується складністю та тривалістю процесу, що потребує підготовки та набуття певних навичок.

Фальшивомонетництво все більше зустрічається в поєднанні з учиненням інших злочинів (поступаючись статусом ізольованого злочину), як правило, у

сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Визначено, що місцем виготовлення підробок найчастіше є житло особи, із метою конспірації своїх діянь досить часто використовується орендоване житло, а іноді – місце роботи. Найпоширенішим місцем збуту підроблених грошових знаків є ринок (30,6 %), магазини та торгові кіоски, виносні лотки – 27,2 %, місцем збуту вибирають вокзали та станції метро (11,6 %), місця громадського харчування – 8,8 %, у пунктах обміну валют, у відділеннях банків – 4,1 %.[3,ст.15]

Виходячи з цього, суб'єктом злочину є особа, яка досягла 16-річного віку і є: 1) громадянином, який займається зареєстрованою приватною підприємницькою діяльністю; 2) громадянином-засновником (учасник) суб'єкта господарської діяльності; 3) службовою особою суб'єкта господарської діяльності. Нами проаналізовано стан цієї проблеми в розрізі вікових груп (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Структура виготовлення та збуту фальшивих грошових знаків
у розрізі вікових груп**

Вікові групи	Виготовлення фальшивих знаків, %	Діяння пов'язані зі збутом фальшивих грошових знаків,%
18 – 24	21,9	31,1
25 – 30	34,2	32,7
31 - 40	24,4	21,4
41 і більше	9,7	11,2

Переважає більшість осіб, що вчиняють фальшивомонетництво мають загальну середню освіту (46,4). В осіб, причетних до збуту, цей показник складає 45,5%. Осіб з професійно – технічною освітою та базовою загальною середньою освітою фактично удвічі менше. Кількість осіб з базовою вищою освітою складає 7,3% (серед причетних до збуту – 4,1 %), з повною вищою освітою серед осіб, котрі виготовляли підробки, 4,9 % (причетних до збуту – 6,6%) [4, ст.34].

Висновки. Головне завдання законодавчих служб та контрольних органів - не допустити появи фальшивих грошових знаків і цінних паперів в обігу. Підробка грошей у великих обсягах може підірвати довіру громадян до національної валюти, що відразу ж призведе до інфляції та підвищення вартості іноземних вільно конвертованих валют.

Однією з форм ефективного співробітництва на нашу думку необхідно створити спільні поліцейські і банківські бази даних про фінансових шахраїв та фізичних або юридичних осіб, що мають справу з “брудними” грошима. Бази даних з профілями фіктивних фірм, програмне забезпечення, яке б автоматично впізнавало сумнівну операцію і не проводило її, є також ефективними засобами боротьби з фінансовою злочинністю. Для найбільш ефективної боротьби з цими злочинами в державі повинен бути створений єдиний орган, відповідальний за профілактику і розслідування всіх видів фінансових злочинів. Бажано щоб він був підпорядкований або Податковій адміністрації, або Міністерству фінансів. Врахування зазначеного у цій статті може сприяти полегшенню не лише сприйняття положень законодавства, а й слідчій практиці щодо кваліфікації діяння, передбаченого ст.222 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зозуля Петро Павлович. Кримінально-Правова характеристика суб'єкта шахрайства з фінансовими ресурсами / Зозуля Петро Павлович // Вісник Запорізького юридичного інституту - 2 ' 2 0 0 9 – С. 171 - 178.
2. Гушесова Т.Г. Актуальні проблеми кваліфікації окремих злочинів у сфері господарської діяльності / Гушесова Т.Г. , Заруцький О. В. // Актуальні проблеми кваліфікації окремих злочинів у сфері господарської діяльності / Наукові записки. Том 53. Юридичні науки– 2006. – С. 164 – 170.
3. Сингаївська І.В. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика фальшивомонетництва / Сингаївська І.В. , Романов С.Ю. // Кримінальне право. – 2007. – С. 15.
4. Сингаївська І.В. Щодо питання доцільності існування повторності у ст. 199 КК України // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Зб. наук. пр. – Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2006. – С.48–50.

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Г.С. Куліш, Ю.В. Чебелюк, магістри

Науковий керівник: к.е.н., доцент Л.С.Кравчук

Миколаївський державний аграрний університет

Проведено аналіз реалізації продукції на сільськогосподарському підприємстві та визначено основні напрями його виробничо-збутової діяльності. Проаналізовано динаміку та структуру грошової виручки, розглянуто канали реалізації та досліджено коливання цін за останні роки.

Ключові слова: *грошова виручка, реалізація продукції, структура виручки від реалізації, ціна, обсяги реалізації, канали збуту.*

Актуальність проблеми. Реформування економічних відносин і ринкова орієнтація агропромислових підприємств зумовлюють необхідність у формуванні ефективної системи управління реалізацією сільськогосподарської продукції. Від обґрунтованого аналізу збуту продукції значною мірою залежить ефективність господарювання на підприємстві.

До недоліків сучасного продовольчого ринку можна насамперед віднести: низький рівень розвитку інфраструктури ринку і в першу чергу – відсутність належної системи оптової торгівлі; недостатню розвиненість маркетингової діяльності підприємств і спеціалізованих відповідних структур; послаблення ролі держави в регулюванні збуту продукції та захисті інтересів вітчизняних товаровиробників; невідрегульованість економічних відносин між виробниками аграрної і промислової продукції та торгівлею; порушення правил торгівлі тощо [1].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Окремі проблемні аспекти управління збутовою діяльністю підприємств досліджували як іноземні, так і вітчизняні науковці: Л. Балабанова, Г. Болт, С. Гаркавенко,

Н.М. Гудзенко, А. Дейян, Д. Джоббер, Ф. Котлер, Дж. Ланкастер, В. Наумов та інші.

Метою роботи є аналіз реалізації сільськогосподарської продукції в ДП «Агро-Коблево» Березанського району Миколаївської області за останні роки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація та ефективне управління збутом вимагає аналізу збутового потенціалу, рентабельності товарної продукції за ринковими сегментами і каналами розподілу, структури і величини витрат, оцінки рівня і динаміки наповнення ринку сільськогосподарської продукції, вивчення попиту, аналізу цінової політики конкурентів, дослідження загальноекономічних тенденцій [2].

Показники збуту більшою мірою характеризують ефективність роботи підприємств, ніж показники виробництва, оскільки сам по собі фактор ефективного виробництва не забезпечує переваг виробнику продукції на ринку. Підприємство має виробляти тільки ті товари і в такому обсязі, котрі воно може реально й прибутково реалізувати. Темпи ж зростання обсягу реалізації продукції безпосередньо впливають на величину витрат, прибуток та рентабельність підприємства. Тому аналіз показників реалізації має надзвичайно важливе значення, його детальне дослідження у ДП «Агро-Коблево» представлено у табл.1.

Аналізуючи обсяги реалізації продукції рослинництва в ДП «Агро-Коблево», можна зробити висновок, що у 2008 році підприємство отримало дохід у сумі 12469,6 тис.грн, що перевищує виручку за 2007 рік на 7133 тис.грн. Зростання доходу більш ніж у 2 рази відбулось за рахунок зміни структури виробництва продукції. Так у 2008 році господарство перестало реалізовувати зернобобові, інші зернові культури та ріпак, скоротило продаж соняшнику на 2203 ц (271,8 тис.грн), натомість збільшило обсяги реалізації пшениці на 28303 ц (2686 тис.грн), ячменю – на 6979 ц (593 тис.грн) та винограду – на 24368 ц (2798,7 тис.грн).

Порівнюючи ціну реалізації зернових в ДП «Агро-Коблево» з показниками Березанського району слід відмітити, що на підприємстві у

**Реалізація продукції рослинництва в ДП «Агро-Коблево»
Березанського району**

Види продукції	2007р.		2008р.		Відхилення (+; -)	
	кіль- кість, ц	вар- тість, тис.грн	кіль- кість, ц	вар- тість, тис.грн	кіль- кість, ц	вар- тість, тис.грн
Пшениця	10077	476,1	38380	3162,4	28303	2686,2
Ячмінь	3716	332	10695	925	6979	593
Зернобобові	1628	170,5	-	-	-1628	-170,5
Інші зернові культури	640	18,8	-	-	-640	-18,8
Насіння соняшнику	2350	293,2	147	21,4	-2203	-271,8
Ріпак	2120	374,6	-	-	-2120	-374,6
Виноград	22206	3556	46574	6354,7	24368	2798,8
Інша продукція рослинництва	х	115,1	х	2006,1	х	1891
Всього:	х	5336,3	х	12469,6	х	7133,3

2007 році вона складає 68,29 грн/ц, а в середньому по району - на 6,8 грн/ц більше, а саме 75,11 грн/ц; в 2008 році ціна по підприємству перевищила районні показники на 4,54 грн/ц та складала 84,45 грн/ц. Щодо олійних культур, то ціна по господарству в 2007 році становила 150,73 грн/ц, а в середньому по району 181,78 грн/ц, але в 2008 році ціна реалізації на підприємстві перевищила районні показники на 41,66 грн/ц.

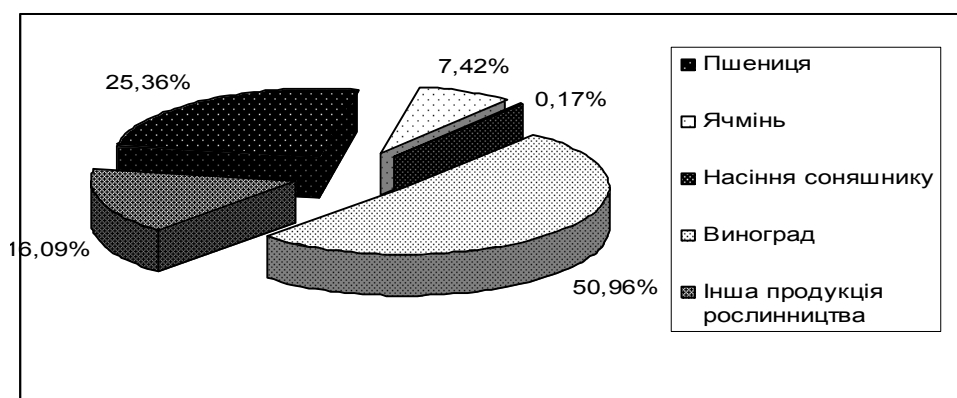

Рис. 1 Структура грошової виручки від реалізації продукції рослинництва в ДП «Агро-Коблево» Березанського району за 2008 рік

Оцінюючи грошову виручку від реалізації різних культур у 2008 році (рис.1), можна зазначити, що найбільший дохід господарству приносить продаж винограду, а саме 50,96%, найменша ж частка продажів належить соняшнику, а саме 0,17%. Реалізація пшениці та іншої продукції рослинництва зросла до 25,36% та 16,09% відповідно.

Проведемо дослідження реалізації продукції в господарстві за різними каналами (табл. 2).

Таблиця 2

**Виручка від реалізації продукції рослинництва за різними каналами в
ДП «Агро-Коблево» Березанського району, тис.грн**

Види продукції	Продано у 2007 р. всього	у тому числі:		Продано у 2008 р. всього	у тому числі:	
		на ринку	за ін. каналами		на ринку	за ін. каналами
Пшениця	476,1	476,1	-	3162,4	997,7	2164,7
Ячмінь	332	32	300	925	235,6	689,4
Соняшник	293,2	1,1	292,1	21,5	21,5	-
Виноград	3556	-	3556	6354,7	-	6354,7

Аналізуючи структуру збуту продукції ДП «Агро-Коблево» за різними каналами, можна зробити висновок, що за два роки відбулися деякі зміни. Виручка від реалізації пшениці на ринку у 2007 році складала 476,1 тис.грн, у 2008 році на ринку було реалізовано лише 31,55% обсягу продукції на суму 997,7 тис.грн. В 2007 році 90,35 % ячменю було продано за іншими каналами на суму 300 тис.грн, а в 2008 році лише 74,5 % на суму 689,4 тис.грн, а решта 25,5 % на ринку. У звітному періоді кардинально змінився канал реалізації соняшнику, якщо в 2007 році 99,62 % продукції було реалізовано за іншими каналами, то в 2008 році весь соняшник був проданий на ринку. Канал реалізації винограду не змінився і вся продукція збувається за іншими каналами.

В умовах ринку для ефективної виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств та інших формувань великого значення набуває питання ціни продажу продукції. На

рівень цін впливають такі фактори, як якість продукції, ринки її збуту, кон'юнктура ринків, строки реалізації, інфляційні явища тощо. Суть цінової політики полягає в установленні підприємством таких цін та їх коригування відповідно до ситуації на ринку. Ціни на продукцію змінюються через зміну попиту і пропозиції упродовж року, при цьому найнижчі ціни на ринку встановлюються одразу після збирання врожаю.

Проведемо аналіз ціни реалізації сільськогосподарської продукції, яка складається від впливом попиту та пропозиції (табл.3).

Таблиця 3

**Ціни на реалізовану сільськогосподарську продукцію в
ДП “Агро-Коблево” Березанського району, грн/ц**

Місяці року	2008 рік			2009 рік			
	Зернові, в т.ч.:		Виноград	Зернові, в т.ч.:		Соняшник	Виноград
	Пшениця	ячмінь		пшениця	ячмінь		
Січень	174,79	100	-	55,11	55,83	124,06	-
Лютий	-	-	-	86,51	91,67	143,62	-
Березень	111,27	153,33	-	85,26	84,77	-	-
Квітень	109,77	-	-	-	79,94	-	-
Травень	113,8	98,46	-	-	80,17	186,21	-
Червень	102,53	-	-	75,18	76,28	-	-
Липень	79,47	85,67	-	73,74	49,58	-	-
Серпень	53,56	76,44	-	50,3	51,37	-	133,33
Вересень	108,03	-	133	44,45	-	-	132,94
Жовтень	56,11	-	142,23	85,48	-	-	143,53

Аналізуючи проведені розрахунки необхідно відмітити високі ціни на пшеницю та ячмінь на початку 2008 року, що спричинене несприятливими природно-кліматичними умовами, а саме пиловими бурями та засухами в 2007 році. Ціна реалізації пшениці з січня 2008 року до червня поступово знижувалась з 174,8 грн/ц до 102,5 грн/ц. Починаючи з липня ціна на продукцію щомісяця коливалась в межах 77 грн/ц пшениці. Щодо ячменю, то господарство продавало його не кожного місяця, проте в січні 2008 року ціна складала 100 грн/ц, а в березні – 153 грн/ц. Починаючи з липня зібраний урожай ячменю реалізовано по 76 – 85 грн/ц.

Сприятливі природно-кліматичні умови 2008 року та великий обсяг зібраного врожаю призвели до зниження ціни на всю сільськогосподарську продукцію в 2009 році. Тому ціна на ячмінь урожаю 2008 року коливалась в межах 76 – 91 грн/ц, а ціни на ячмінь нового врожаю 2009 року – 50 грн/ц. Щодо пшениці, то ціна на один центнер складала 76- 85 грн. Ціни, які склалися на виноград за два останні роки вони майже не змінилися. У вересні виноград продавали по 133 грн/ц, а в жовтні – по 143 грн/ц.

Отже, основою маркетингової діяльності ДП «Агро-Коблево» є реалізація винограду, інших зернових культур, пшениці та ячменю. У міру насичення ринку та посилення конкуренції вже не виробництво визначає обсяг продажу, а навпаки, можливий обсяг продажу є основою розроблення виробничої програми підприємства.

Висновок. Реалізація продукції — це ланка зв'язку між виробником і споживачем. Від того, як продається продукція, який попит на неї на ринку, залежить і обсяг її виробництва. Обсяг (кількість) реалізованої продукції прямо впливає на величину виручки, а сама кількість реалізованої продукції залежить від обсягу виробництва товарної продукції і зміни величини перехідних залишків нереалізованої продукції на початок і кінець року. Планування реалізації продукції необхідно проводити досить детально та завжди проводити аналіз ціни на ринку продукції та прислухатися до прогнозів менеджерів підприємства. Тільки своєчасний та правильно організований процес реалізації сільськогосподарської продукції призведе до отримання запланованого рівня прибутку у відповідному році.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шебанін В.С. Продовольчий ринок: сутність, складові, проблеми розвитку / В.С. Шебанін, І.О. Піюренко // Вісник аграрної науки Причорномор'я, № 2 (49) 2009. - С. 3
2. Гудзенко Н.М. Облік і контроль збуту в операційній діяльності сільськогосподарських підприємств: дис... канд. наук: 08.06.04 / Гудзенко Наталія Миколаївна. – К., 2007. – 182 с.
3. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК / М.І Ковальчук. - Навч. підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 406 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

М.О.Мазуренко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, класифікація

Постановка проблеми. В статті досліджено необхідність систематизації кола суб'єктів фінансового моніторингу шляхом їх класифікації ґрунтується на наявному розпорошенні у чинному законодавстві відповідних повноважень між державними і недержавними структурами. Новизна роботи міститься у формулюванні підходу до класифікації суб'єктів фінансового моніторингу та визначенні ознаки систематизації, яка дозволяє якнайповніше охопити коло відповідних суб'єктів.

Фінансовий моніторинг проводиться з метою забезпечення ефективного внутрішнього контролю щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, для цього створюється управління фінансового моніторингу, основним завданням якого є забезпечення координації діяльності щодо організації фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Виклад основного матеріалу. Обов'язковий фінансовий моніторинг – це сукупність заходів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України.

Внутрішній фінансовий моніторинг – діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу по виявленню, відповідно до цього Закону, фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інших фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів.

Обов'язковий фінансовий моніторинг здійснює Державний комітет фінансового моніторингу [2]. Суб'єктами первинного фінансового моніторингу є: банки, страхові та інші фінансові установи; платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрінгові та клірингові установи; товарні, фондові та інші біржі; професійні учасники ринку цінних паперів; інститути спільного інвестування; гральні заклади, ломбарди, юридичні особи, які проводять будь-які лотереї; підприємства, організації, які здійснюють управління інвестиційними фондами чи недержавними пенсійними фондами; підприємства і об'єднання зв'язку, інші некредитні організації, які здійснюють переказ грошових коштів; інші юридичні особи, які відповідно до законодавства здійснюють фінансові операції.

Крім того, окремі повноваження з фінансового моніторингу мають центральні органи виконавчої влади та Національний банк України, які відповідно до закону виконують функції регулювання та нагляду за діяльністю юридичних осіб, що забезпечують здійснення фінансових операцій.

Особливістю фінансового моніторингу є те, що він здійснюється на двох взаємопов'язаних рівнях. На першому рівні відбувається виявлення операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу та операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, шляхом порівняння нормативно закріплених ознак операцій, які підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу, з ознаками операцій, які проводить суб'єкт первинного фінансового моніторингу. А на другому – перевірка вищевказаної інформації про зв'язок фінансових операцій з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. Обов'язковий фінансовий моніторинг здійснює Державний комітет фінансового моніторингу.

В теорії права основу класифікації покладені різні критерії: спосіб утворення, час функціонування, територія дії тощо [3]. В теорії адміністративного права усі критерії класифікації можуть бути згруповані у дві умовні групи – компетенція та особливості статусу. Так, до цих критеріїв віднесені: територіальний масштаб діяльності, обсяг і характер компетенції, порядок вирішення підвідомчих питань, предмет спрямованості компетенції, становище та місце в системі органів виконавчої влади.

Однак, ці підходи застосовуються щодо класифікації органів, наділених владними повноваженнями. До кола суб'єктів фінансового моніторингу належать не лише такі органи, але й недержавні структури, і тому основу поділу має складати компетенція у цій вузькій сфері контрольної діяльності. З цього приводу особливого значення набуває підхід О.А. Клименко, який виділив три групи органів, уповноважених протидіяти відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом [4]:

1. Суб'єкти, основними функціями яких є протидія легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом:

а) Державний департамент фінансового моніторингу;

б) Міжвідомча робоча група з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом;

в) Робоча група з питань створення та функціонування Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму.

2. Суб'єкти, які здійснюють протидію легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, в межах напрямку боротьби з організованою злочинністю:

а) Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України.;

б) Спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;

в) Спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.

3. Суб'єкти, які здійснюють протидію легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, в межах покладених на них основних функцій:

- а) Правоохоронні органи;
- б) Органи внутрішніх справ України (міліція);
- в) Служба безпеки України;
- г) Органи прокуратури України;
- д) Органи державної податкової служби;
- 5) Державна контрольно-ревізійна служба.

- а) Органи, що мають контрольні повноваження;
- б) Національний банк України;
- в) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.
- г) Суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Отже, основу цієї класифікації складає обсяг компетенції у сфері боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом. [4]

Провідним суб'єктом є Держфінмоніторинг. За ним закріплено 5 основних завдань, окремі з яких конкретизовані рядом функцій:

- участь у реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу;
- налагодження співробітництва, взаємодії та інформаційного обміну з органами державної влади, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями в зазначеній сфері;
- забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму.

Реєстр фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу (форма N2-ФМ), формується із послідовних записів про фінансову операцію, при цьому кожний запис складається із заповнених бланків форм за відповідними розділами. Усі записи в Реєстрі нумеруються послідовно та мають наскрізну нумерацію. Бланки форм, передбачені розділом III реєстру, заповнюються для кожного учасника фінансової операції окремо.

Правила проведення внутрішнього фінансового моніторингу установи та її відокремлених підрозділів розробляються на виконання вимог статті 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» та з урахуванням вимог нормативних актів з питань запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму.

Правила відображають систему внутрішнього фінансового моніторингу установи, визначають порядок та умови проведення заходів і механізми їх реалізації для запобігання використанню установи з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму.

Відповідальним за організацію виконання вимог законодавства України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та організацію внутрішньої системи запобігання легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, є керівник установи.

Керівник установи призначає (звільняє) працівника, який відповідає за проведення внутрішнього фінансового моніторингу в установі (відокремлених підрозділах), а також затверджує його посадову інструкцію.

Керівник установи, з моменту створення або початку діяльності установи (відокремленого підрозділу) але не пізніше моменту здійснення першої фінансової операції, призначає на посаду відповідального працівника установи, а також за поданням керівника відокремленого підрозділу – відповідального працівника відокремленого підрозділу. Відповідальний працівник установи повинен мати повну вищу освіту (спеціаліст або магістр) та досвід роботи в галузі надання фінансових послуг не менше одного року.

Аналіз фінансових операцій з метою виявлення таких, що відповідно до законодавства у сфері запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, підлягають фінансовому моніторингу, здійснюється працівниками установи та її відокремлених підрозділів перед їх проведенням, а також у подальшому, в процесі обслуговування клієнта.

Фінансова операція підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, якщо сума, на яку вона проводиться, дорівнює чи перевищує 80 000 гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, еквіваленту 80 000 гривень.

Висновки. Щоб запобігти легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, створюються суб'єкти фінансового моніторингу завданням яких є захист національної фінансової системи. Разом із тим, їх розгалуженість і розпорошеність повноважень є підставою відповідної оптимізації. Першим кроком щодо її здійснення є класифікація суб'єктів фінансового моніторингу. При цьому слід зазначити, що правильна організація їх діяльності надасть змогу розширити можливості національної економіки за рахунок капіталів, що залишаються на території країни та податкових надходжень, адже на сьогодні велика кількість підприємств приховують свої доходи, що негативно впливає на економіку держави в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" від 28.11.2002р., № 249-IV // ВВР України. -2003. -№ 1. – Ст.2.
2. Указ Президента України "Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України" від 24.12.2004 р., № 1527/2004.
3. Є.В. Павліченко «КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ»
4. Адміністративне право України: Підручник /Битяк Ю.П., Богуцький В.В., Гарашук В.М. та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. –Харків: Page 5

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

І.В.Марчук, студентка

Науковий керівник – к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті проведено дослідження проблеми необхідності прийняття і значення прийняття нового Бюджетного Кодексу України з метою створення правових передумов до підвищення результативності та якості управління державними фінансами.

Ключові слова: бюджет, Бюджетний Кодекс, бюджетна політика, законопроект, бюджетні кошти.

Актуальність теми дослідження. Питання щодо удосконалення норм Бюджетного Кодексу України виникали протягом останніх років усе частіше, а необхідність у їх вирішенні стала нагальною. Слід зазначити, що у 2001 році, коли був прийнятий головний фінансовий документ країни – Бюджетний Кодекс, ми вважали це стратегічним досягненням на шляху побудови цивілізованих відносин держави та органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері, яке вдалося здійснити завдяки спільним зусиллям органів місцевого самоврядування і, в першу чергу, їх фінансових підрозділів.

Прийняття Бюджетного Кодексу у 2001 році було найважливішою подією за всю новітню історію місцевого самоврядування України. І в політичному, і в практичному, і навіть – у міжнародному планах. Всі очікували, що це перший крок у децентралізації і системних реформах публічної влади. Але плодами цього першого кроку скористались в певній мірі лише міста обласного значення. Для міст районного значення, селищ і сіл районні ради і держадміністрації використовують бюджетний процес в якості політичного тиску і зведення рахунків з „неслухняними” головами і радами. Питання щодо

удосконалення норм Бюджетного Кодексу України виникали протягом останніх років усе частіше, а необхідність у їх вирішенні стала нагальною. Слід зазначити, що у 2001 році, коли був прийнятий головний фінансовий документ країни – Бюджетний Кодекс, ми вважали це стратегічним досягненням на шляху побудови цивілізованих відносин держави та органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері, яке вдалося здійснити завдяки спільним зусиллям органів місцевого самоврядування і, в першу чергу, їх фінансових підрозділів.

Прийняття Бюджетного Кодексу у 2001 році було найважливішою подією за всю новітню історію місцевого самоврядування України. І в політичному, і в практичному, і навіть – у міжнародному планах. Всі очікували, що це перший крок у децентралізації і системних реформах публічної влади. Але плодами цього першого кроку скористались в певній мірі лише міста обласного значення. Для міст районного значення, селищ і сіл районні ради і держадміністрації використовують бюджетний процес в якості політичного тиску і зведення рахунків з „неслухняними” головами і радами.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження проблеми необхідності і значення прийняття нового Бюджетного Кодексу України та створення правових передумов до підвищення результативності та якості управління державними фінансами.

Виклад основного матеріалу. З прийняттям Бюджетного Кодексу у 2001 році прямі бюджетні відносини з Держбюджетом України та формульні розрахунки своїх бюджетів отримали лише близько 700 місцевих рад. Це надало містам обласного значення не лише політичну і фінансову незалежність від впливу так званої „бюджетної матрьошки” радянського зразка (область – район – місто), але й створило кращі фінансові передумови та мотивації для економічного і соціального розвитку своїх громад. І це підтверджується динамікою зростання показників економічного і соціального розвитку та вдосконалення інфраструктури і підвищення рівня та якості надання публічних,

у т.ч. комунальних, послуг у переважній більшості міст обласного значення за останні 5-8 років.

Проте не запроваджувались нововведення Бюджетного Кодексу 2001 року щодо самостійності місцевих бюджетів на міста районного значення, селища і села (нині це 11813 місцевих рад). З отриманням незалежності усіх місцевих бюджетів різко послаблювались би вибудована система територіальної влади з її райдержадміністраціями і облдержадміністраціями та з їх претензіями на всевладність у місцевих справах. Зокрема, у розподілі фінансових ресурсів та вирішенні земельних питань за схемою „поза межами населеного пункту”, що мало б відноситись до повноважень місцевої громади і ради.

Однією з головних задач по реформуванню державних фінансів в Україні є реформування бюджетних відносин між державою в особі Кабінету Міністрів України та органами місцевого самоврядування; система забезпечення фінансовими ресурсами місцевих бюджетів характеризується значною залежністю місцевих бюджетів від встановлених законом «Про державний бюджет на відповідний рік» нормативів відрахувань від загальнодержавних податків та обсягів запланованих трансферів, сьогоднішня практика організації міжбюджетних відносин показує необґрунтовано низький рівень власних і закріплених законом джерел наповнення доходної частини місцевих бюджетів. Тому необхідною у мовою зміни такого становища необхідне прийняття нового Бюджетного Кодексу України; втілення в життя зазначених вище змін до Бюджетного кодексу дозволить розширити дохідну базу місцевих бюджетів за рахунок 100% плати за землю, податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, частини податку на прибуток і 100% податку на нерухоме майно, це стимулюватиме місцеві органи влади до більш ретельного збору податків, створить правові передумови для підвищення результативності й якості управління державними фінансами, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів.

Проте за новою редакцією Кодексу зберігається надмірна залежність місцевих органів влади від центральних органів при формуванні їх бюджетів. Крім того, нововведення полишають обласні ради можливостей надавати районам фінансову підтримку при підбитті підсумків виконання бюджетів.

Головними завданнями удосконалення положень Бюджетного кодексу є:

- створення правового підґрунтя для подальшого розвитку середньострокового бюджетного планування та програмно-цільового методу бюджетування;
- застосування сучасних форм та методів управління бюджетними коштами, державним та місцевим боргом, розвитку системи державного фінансового контролю із посиленням відповідальності учасників бюджетного процесу.

Зміни до Бюджетного кодексу України передбачають:

1. Підвищення результативності при плануванні та використанні бюджетних коштів. Передбачається поєднати процедури бюджетного планування зі стратегічним плануванням соціально-економічного розвитку на рівні держави, адміністративно-територіальних одиниць та розпорядників бюджетних коштів. Встановлюється вимога щодо розробки прогнозних показників бюджету на середньострокову перспективу на рівні державного та місцевих бюджетів. Посилюються положення щодо застосування програмно-цільового методу бюджетування: визначено понятійну базу, елементи зазначеного методу, розкрито їх сутність та механізми застосування. Передбачається поступове запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів.

2. Оптимізація процедур складання, розгляду та прийняття закону про Державний бюджет України:

- а) декларацію цілей та завдань бюджету визначено актом Кабінету Міністрів України, на підставі якого формується проект закону про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період. Термін її прийняття

встановлюється - до 1 березня року, що передує плановому, що забезпечить повноцінне застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі;

б) пропонується скоротити процедури розгляду проекту закону про Державний бюджет України у Верховній Раді, встановивши, що законопроект приймається у двох читаннях, переглянуто процедури розгляду законопроекту у Верховній Раді із визначенням функцій Кабінету Міністрів та Верховної Ради;

в) визначаються чіткі процедури розгляду законопроектів, що впливають на показники бюджету, щодо відповідності бюджетному законодавству. Встановлюється вимога щодо подання таких законопроектів з фінансово-економічним обґрунтуванням, законодавчими пропозиціями щодо збалансованості показників бюджету, та врахування висновку Кабінету Міністрів при їх розгляді у Верховній Раді;

г) пропонується упорядкувати процес внесення змін до закону про Державний бюджет шляхом розробки та подання таких законопроектів Кабінетом Міністрів на підставі пропозицій суб'єктів законодавчої ініціативи.

3. Підвищення якості управління бюджетними коштами та боргом:

а) передбачається новий інструмент здійснення органами державного казначейства контролю за взяттям зобов'язань розпорядників бюджетних коштів шляхом запровадження казначейського посвідчення правочинів за рахунок бюджетних коштів;

б) посилюється роль Міністерства фінансів у формуванні політики у сфері бухгалтерського обліку та звітності про виконання бюджету;

в) створюються правові основи для проведення реформ у сфері бухгалтерського обліку у державному секторі відповідно до міжнародних стандартів. Одним із інструментів визначено запровадження інституту державних бухгалтерів із покладенням на них повноважень та відповідальності за ведення бухгалтерського обліку та складання звітності;

г) закріплюються норми щодо застосування на рівні місцевих бюджетів спрощених процедур казначейського обслуговування;

д) уточнюються положення щодо джерел фінансування бюджету, конкретизуються положення щодо умов та особливостей здійснення операцій з державним та місцевим боргом, залучення державних та місцевих запозичень.

4. Удосконалення системи державного внутрішнього контролю та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу:

а) передбачається упорядкування норм щодо повноважень та відповідальності органів, уповноважених на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, визначення видів бюджетних правопорушень в залежності від стадії бюджетного процесу, заходів впливу та процедур їх застосування у разі вчинення бюджетних правопорушень учасниками бюджетного процесу;

б) враховуючи необхідність створення сприятливих умов забезпечення стабільності бюджетної системи та створення привабливого інвестиційного клімату, пропонується нормами Бюджетного кодексу України закріпити на постійній основі окремі норми, які на сьогодні щорічно регулюються законами про Державний бюджет України;

Висновки. Прийняття Бюджетного кодексу сприятиме покращенню функціонування бюджетної системи України в цілому, дозволить вирішити найактуальніші проблемні питання бюджетного процесу та взаємодії його учасників, і стане реальним кроком в напрямку вдосконалення системи управління державними фінансами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нашкерська Г. Дослідження Бюджетного Кодексу України/ Г. Нашкерська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №4. – С.19-24.
2. Н.Цветкова. Проблеми прийняття нового Бюджетного Кодексу України: так чи ні?/ Н. Цветкова// Фінанси України. – 2008. - №3. – С.14-27.
3. С.Кузнецов. Бюджетний Кодекс України вступить у дію в 2010 році/ С. Кузнецов// Фінанси України. – 2008. - №11. – С.15-24.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

С.В.Мацуєва, студентка

Науковий керівник: к. е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті викладено аналіз аргументів відносно необхідності та актуальності існування поняття фінансової відповідальності та її родових та видових ознак, вказано, як вона співвідноситься з іншими видами відповідальності за фінансові правопорушення, її значення на практиці, у правозастосовній діяльності.

***Ключові слова:** фінансова відповідальність, фінансово-правова санкція, склад та поняття фінансового правопорушення, відповідальність за порушення податкового та бюджетного законодавства, адміністративна відповідальність.*

Актуальність проблеми. Далі у межах теми аналізується актуальна проблема відносно доцільності прийняття Податкового кодексу України та закріплення в ньому окремого розділу, у якому був би наведений перелік складів податкових правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з найактуальніших тем, що викликає багато запитань на теоретичному та практичному рівні є питання фінансової відповідальності. Дедалі більше публікацій присвячено обґрунтуванню наявності данного виду юридичної відповідальності, хоча деякі автори виступають проти такої думки. У будь-якому випадку для науки фінансового права є важливим питання щодо розробки галузевої концепції відповідальності, що тісно пов'язана з удосконаленням механізму правового врегулювання відповідних правовідносин.[1, с. 16-18].

На думку О. Музики[7], фінансова відповідальність вже сформувалася об'єктивно. Він стверджує, що про існування фінансової відповідальності

свідчить наявність Бюджетного кодексу України й інших законів. Однак на думку Е. Дмитренко[1], виходячи з бурхливого розвитку української державності і поступової впорядкованості публічної сфери, що пов'язана з фінансами, йде активнее законодавче оформлення даних відносин, тому приймається безліч нормативно-правових актів, що іноді суперечать один одному, створюючи складні колізії на практиці.

Ю. Крохіна і Т. Гусєва, підкреслюють, що поняття фінансово-правової відповідальності включає не лише відповідальність за податкові правопорушення, а й відповідальність за порушення бюджетного, валютного, банківського законодавства, законодавства про грошовий обіг тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, хотілося б зазначити, чим є взагалі інститут юридичної відповідальності, – це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників передбачених законом санкцій, що забезпечуються в примусовому порядку державою. Виділяють загальні ознаки юридичної відповідальності: 1) юридична відповідальність настає лише за умови скоєння правопорушення; 2) суб'єкти – колективні й індивідуальні, наділені деліктоздатністю (здатність нести юридичну відповідальність за свої протиправні діяння); 3) базується на застосуванні державного примусу (державновладного впливу уповноважених державних органів на поведінку тих, хто скоїв правопорушення); 4) виражається в обов'язку правопорушника нести покарання за його протиправну поведінку; 5) викликає для правопорушника певні негативні наслідки: втрату конкретних особистих благ, організаційних та майнових втрат; 6) встановлюється державою в особі уповноваженого органу відповідно до санкцій норм права, якими і визначається і міра відповідальності; 7) є формою негативної реакції держави на правопорушення і суб'єкта, винного у його скоєнні; 8) здійснюється під час правозастосовної діяльності шляхом дотримання визначеного процедурно-процесуального порядку та форм, встановлених законом [1, с. 16-18].

У теорії держави і права закріплений і обґрунтований поділ юридичної відповідальності на чотири види - кримінальна, цивільна, дисциплінарна і адміністративна, хоча деякі автори додають ще й матеріальну. Але на сьогодні все більше вчених схилиються до думки, що даний поділ не відповідає сучасним політико-правовим реаліям на фоні зростання і підвищення відповідальності держави щодо забезпечення у суспільстві правопорядку. Щоб довести існування фінансової відповідальності слід довести наявність у ній усіх перелічених вище ознак, що відрізняють її за своєю суттю від інших видів відповідальності. Насамперед слід виходити з наявності поняття фінансового правопорушення, що, як уже зазначалося, є «першоосновою» її настання.

Фінансове правопорушення – дія чи бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання усіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм. Проте, зазначене визначення не закріплює жоден нормативно-правовий акт, тому розглядати його як підставу фінансово-правової відповідальності не можна, оскільки Конституційний Суд України в рішенні у справі про офіційне тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30 травня 2001 року [2] підкреслив: «положення пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України треба розуміти так, що ним безпосередньо не встановлюються види юридичної відповідальності. За цим положенням виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, а також діяння, що є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями як підстави кримінальної, адміністративної, дисциплінарної відповідальності, та відповідальність за такі діяння. Зазначені питання не можуть бути предметом регулювання підзаконними нормативно- правовими актами. З огляду на те, що за чиним Кодексом України про адміністративні правопорушення суб'єктами адміністративної відповідальності є фізичні особи, у частині третій статті 2

цього Кодексу під словосполученням „законодавством, ще не включеним до Кодексу” слід розуміти закони, що встановлюють відповідальність фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, які ще не включені в установленому порядку до зазначеного Кодексу».

Слід також підкреслити, що „фінансову відповідальність” можна вважати синонімом до поняття „фінансово-правова відповідальність”, „фінансова юридична відповідальність”, „відповідальність за порушення фінансового законодавства”, „відповідальність за порушення норм фінансового права”, і відмежовувати від понять: „юридична відповідальність у фінансовому праві”, „юридична відповідальність суб’єктів фінансового права”, „юридична відповідальність за порушення у сфері фінансової діяльності держави, органів місцевого самоврядування”, оскільки порушення норм фінансового права породжує не лише власне фінансово-правову, а й відповідальність, передбачену іншими галузями права [5, с. 97 - 103].

Не викликає сумнівів, що відповідальність за фінансові правопорушення, що мають характер злочину, носить кримінальний характер. Тут існують певні проблеми: за чиним Кримінальним Кодексом України з 31 санкції, що передбачені за злочинні діяння у фінансовій сфері, 64,5 % передбачає покарання у вигляді позбавлення волі, але ці суворі покарання в переважній більшості не застосовуються. Можливо, за вчинення зазначених злочинів було б доцільніше покладати на злочинця штрафи не в абсолютних величинах, а у сумі, кратній матеріальній шкоді. Подібна практика існує в багатьох зарубіжних країнах, хоча це положення може викликати багато заперечень з боку науковців у галузі кримінального права.

Також ведеться дискусія щодо необхідності усвідомлення особою, яка вчинила злочин умисно, протиправності такого діяння. Про певні зрушення з такого питання закликає Н. Гуторова, яка стверджує, що «необхідно виходити з презумпції знання особою нормативно-правових актів за умови, що вони були доведені до відома населення в установленому законом порядку» [6, с. 3-7]. Ми

погоджуємося з такою умовою, що кожна людина повинна усвідомлювати свої дії.

Цивільно-правова відповідальність характерна для юридично рівних сторін, а фінансово-правові відносини носять державно-владний характер. Однак, якщо державний орган спричинив своїми неправомірними діями шкоду інтересам особи, він повинен відшкодувати збитки. У такій ситуації нерівностей суб'єктів нема, і відносини регулюються цивільним правом. Заходи цивільної відповідальності не направлені безпосередньо на забезпечення виконання фінансового законодавства, але опосередковано можуть впливати на законність в фінансовій сфері.

Існує тенденція формування повноцінних видів відповідальності на рівні структурних елементів системи фінансового права і недоцільності створення галузевого виду юридичної відповідальності. Не є виправданим створення єдиного закону, наприклад, фінансового кодексу, з повним переліком складів фінансових правопорушень.

Висновки. Після аналізу, нами згруповано ознаки наступним чином:

- 1) настає за фінансове правопорушення, що має визначений склад (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), тобто за наявності встановлених законодавством умов;
- 2) встановлюється державою у фінансово-правових нормах, що є охоронними і містять фінансово-правові санкції, що є різновидом майнових санкцій;
- 3) тягне для правопорушника позбавлення майнового характеру. Така відповідальність виконує функцію економічного впливу на правопорушника. Заходи фінансово-правової відповідальності виражені в грошовій формі та направляються в бюджет;
- 4) компенсаційний характер. Застосування заходів відповідальності направлено не лише на покарання правопорушника, але й на відтворення майнової сфери постраждалої сторони, тобто державних фінансових ресурсів;

5) суб'єктами є фізичні і юридичні особи, що не виконують, або неналежно виконують фінансові обов'язки перед державою;

6) може реалізуватися лише у специфічній процесуальній формі, що має встановлюватися фінансовим законодавством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко Е. С. Загальний зміст юридичної відповідальності суб'єктів фінансового права // Дмитренко Е. С. // Адвокат. – 2005. – № 1. – С. 16-18.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі про офіційне тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) № 7- рп/2001 від 30 травня 2001 року // Офіційний Вісник України. – 2001. – №24.
3. Про податок з доходів фізичних осіб. Закон України від 22 травня 2003 року // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 28.
4. Коваль Д. Фінансово-правова відповідальність як різновид юридичної відповідальності // Коваль Д. // Право України. – 2007. – № 8. – С. 51-53.
5. Дмитренко Е. С. Фінансово-правова відповідальність: теоретично-правові аспекти щодо її змісту і місця в системі юридичної відповідальності // Дмитренко Е. С. // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 11. – С. 97-103.
6. Гуторова Н. О. Усвідомлення протиправності і його значення для кримінальної відповідальності за злочини проти державних фінансів // Гуторова Н. О. // Збірник Міністерства освіти. – 2005. – № 25. – С. 3-7.
7. Музика О. А. Про поняття фінансової відповідальності // Проблеми пенітенціарної теорії та практики: Щорічний бюлетень Київського Університету Внутрішніх справ // Музика О. А. // – Вип. 9 – 2004. – С. 259-260.

УДК 336.58:336.14

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ

І.А. Мельничук, студентка

Науковий керівник – к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розкрито стан бюджетної політики на 2009 рік, а саме - розподіл державних видатків по статтям видатків, а також зміст і суми тих, видатків які були заплановані, але так і не виконані.

***Ключові слова:** державні видатки, державний бюджет України, державне фінансування.*

Постановка проблеми. В умовах нестачі бюджетних ресурсів найбільш постраждали капітальні видатки. У 2009 році капітальні видатки державного бюджету були профінансовані в обсязі 10,4 млрд. грн., що майже в 2,5 рази менше ніж у 2008 році.

Через різке зростання обсягу державного боргу, у 2009 році частка видатків на обслуговування державного боргу в структурі видаткової частини державного бюджету зросла до 3,7% проти 1,6% у 2008 році. Відповідно зменшилося ресурсне забезпечення програмних видатків бюджету.

Аналіз останніх досліджень. Про актуальність даної теми свідчить і її численне дослідження у публікаціях багатьох відомих вітчизняних та російських економістів, серед яких І.С. Невінчаний, О.Ю. Сова, Башко В.Й., І.Луніна, В.Чернадчук та ін.

Розглядаючи сучасний стан бюджетної політики в Україні, головною метою якої є створення умов для тривалого економічного зростання, яке сприяло б конкурентоспроможності національної економіки. З одного боку, збільшення економічних видатків має призводити до розвитку виробництва, збільшення інвестицій і заробітної плати у населення, з другого – де виробництво стає на перешкоді всебічному розвитку людини, приречена на деградацію.

Мета статті. Показати на скільки бюджет нашої країни спроможний задовольнити всі, ті грошові потреби, які потрібні для відповідних секторів економіки та соціального розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Державні видатки – одна з головних складових бюджету України. Їх стабільність забезпечує прогресивний розвиток ринкової економіки в Україні. Раціональне і ефективне регулювання розподілу видатків є об'єктивним чинником розвитку держави.

Розподіл видатків між бюджетами здійснюється відповідно до Закону України «Про бюджетну систему України». Закон категорично забороняє використання бюджетних коштів для фінансування позабюджетних фондів, які можуть бути утворені за рахунок надходжень від необов'язкових платежів, добровільних внесків фізичних та юридичних осіб, інших не бюджетних джерел[1].

Як приклад розглянемо розподіл видатків за функціональною класифікацією, що дасть змогу проаналізувати розміри видатків за період 2008-2009 років за допомогою таблиці 1.

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету за функціональною класифікацією, млн. грн

Статті видатків	2009 рік	2008 рік	2009 р. у % до 2008р.
Загальнодержавні функції	32 288,7708	24 211,0487	133,4%
Оборона	17 851,5281	10 995,6971	162,4
Громадський порядок, безпека та судова влада	31 506,0218	22 727,6231	138,6
Економічна діяльність, у т.ч.:	53 824,5703	38 591,2861	139,5
Сільське господарство	14 013,3766	9 581,8006	146,2
Паливно-енергетичний комплекс	19 084,4391	13 016,7646	146,6
Транспорт	13 046,0638	11 727,0337	111,2
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	109,4328	79,1636	138,2
Інші галузі економіки	2 293,4822	507,9079	451,6
Дослідження і розробки в галузях економіки	1 749,2016	1 260,1531	138,8
Інша економічна діяльність	561,7376	116,6733	481,5
Охорона навколишнього природного середовища	2 832,1565	2 115,3404	133,9
Житлово-комунальне господарство	411 642,5	982,7137	41,9
Охорона здоров'я	9 258,5782	7 266,1242	127,4
Духовний та фізичний розвиток	5 273,7796	2 988,5234	176,5
Освіта	24 958,823	21 121,4898	118,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення	61 324,4345	45 427,6896	135,0
Міжбюджетні трансферти	68 530,359	62 442,5115	109,7
РАЗОМ	358918,418	275159,544	130,0

Збільшення видаткової частини Державного бюджету на 30 % (або 83,8 млрд. грн) супроводжується певними змінами у структурі видатків. 35 % зазначеного приросту (24 млрд грн) спрямовано безпосередньо на потреби

фінансування соціальної сфери, що дещо підвищило її частку у видатках бюджету. 39,5 % приросту (15,2 млрд грн) склало збільшення видатків на економічну діяльність, головним чином – у ПЕК і сільському господарстві (10,5 млрд грн.). Між тим, як буде показано нижче, переважна частина цих видатків лише умовно може вважатися видатками розвитку. За нашими підрахунками, із загального збільшення видатків Зведеного бюджету на 92 млрд. грн, 60 % (54,9 млрд. грн) спрямовані на фінансування видатків соціального спрямування.

Незважаючи на зростання державного фінансування по більшості напрямків розвитку агропромислового комплексу, промисловості, інфраструктурного сектору, за окремими напрямками воно є недостатнім, а з урахуванням інфляційного чинника навіть відбулося реальне скорочення державної підтримки.

У 2009 році виконання загального фонду державного бюджету планувалося за 810 бюджетними програмами, з яких у повних обсягах видатки проведено щодо 313 на суму 135 млрд. 925,7 млн. грн, або 69,9 % плану. Неповністю використані кошти в частині 474 програм на суму 51 млрд. 834,3 млн. грн, або 26,7 % плану, а не розпочато освоєння коштів за 23 програмами на суму 145,9 млн. гривень.

У найбільших обсягах планові призначення не виконані:

- Міністерством охорони здоров'я - на 460,5 млн. грн (8,7%), з них на заходи із запобігання поширенню та лікування грипу типу А/Н1N1/Каліфорнія/04/09 і гострих респіраторних захворювань - на 201,2 млн. грн (60,9%);
- Міністерством внутрішніх справ - на 122,5 млн. грн (1,5%), з них на забезпечення захисту прав і свобод громадян, суспільства і держави від протиправних посягань, охорону громадського порядку та проведення досліджень (експертиз) Експертною службою Міністерства внутрішніх справ України - на 98 млн. грн (1,5 %);
- Міністерством аграрної політики - на 121,2 млн. грн., або 2,8%, з них на бюджетну тваринницьку дотацію та державну підтримку виробництва продукції рослинництва - на 91,3 млн. грн (20,7%).

За наявності планових призначень не розпочато використання коштів:

- Міністерством промислової політики - на компенсацію облікової ставки НБУ, відсоткових ставок комерційних банків за кредитами на технічне переоснащення підприємств машинобудування для агропромислового комплексу, в сумі 62,4 млн. грн;
- Міністерством з питань жилого-комунального господарства - на відшкодування відсоткової ставки за кредитами, спрямованими на реалізацію проектів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві, в сумі 25 млн. грн.

Попри всі зусилля з боку Уряду зарадити економічній кризі, вона в достатній мірі торкнулася економіки нашої країни, і тим самим збільшивши державний борг за 2009 рік на 80,9 млрд. грн до 211,6 млрд. грн за рахунок:

а) зростання державного зовнішнього боргу на 34,5 млрд. грн:

- отримання до бюджету частини позики Міжнародного валютного фонду на суму 36,9 млрд. грн;
- зростання курсів іноземних валют до гривні на суму 3,0 млрд. гривень.

б) зростання державного внутрішнього боргу на 46,4 млрд. грн:

- випуску ОВДП для збільшення статутних капіталів банків на суму 19,6 млрд. грн;
- випуску ОВДП для збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України» на суму 24,4 млрд. гривень.

Гарантований державою борг України станом на 31.12.2009 становив 89,9 млрд. грн та збільшився на 31,2 млрд. грн за рахунок:

- зміни курсів валют (на суму 2,8 млрд. грн);
- отримання Національним банком України частини позики Міжнародного валютного фонду на суму 10,1 млрд. грн;
- випуску облігацій НАК «Нафтогаз України» під державні гарантії на суму 12,8 млрд. грн.;

- отримання позик іншими підприємствами під державні гарантії у сумі 5,5 млрд. гривень.

Що ж до державного бюджету на 2010 рік, то проект даного документа ще не затверджено.

На 1 січня 2010 року обсяг невідшкодованих сум ПДВ на рахунок платника у банку становив 24,2 млрд. грн і зріс за 2009 рік на 10,1 млрд. гривень[2].

У січні-лютому 2010 року на здійснення видатків загального фонду державного бюджету направлено асигнувань у обсязі 31,4 млрд. грн, що складає 98,7% плану на 2 місяці за тимчасовим розписом. Недофінансування становить 0,4 млрд. гривень.

Слід зазначити, що з урахуванням вимоги щодо обмеження обсягу видатків одною дванадцятю видатків, визначених законом про Державний бюджет України на попередній бюджетний період, за загальним фондом щомісячно може бути профінансовано не більше 16,2 млрд.грн (за 2 місяці – 32,4 млрд. гривень).

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що держава, збільшуючи свою видаткову частину бюджету, тим самим збільшила і суму боргу.

Принциповим змінам у бюджетній політиці перешкоджає відсутність належної нормативно-правової бази, зокрема – щодо вдосконалення системи оподаткування, реорганізації соціальної сфери, модернізації системи державної підтримки суб'єктів господарювання. Отже, зазначені проблеми мають бути враховані та вирішуватися в пріоритетному порядку для забезпечення формування Державного бюджету–2010.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про Державний бюджет України на 2009 рік" від 26.12.2008 № 835-VI
2. Звіт Міністерства фінансів України "Про виконання Державного бюджету України за 2009 рік у розрізі економічної класифікації видатків" від 19.03.2010 р.

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Н.С.Мислицька, студентка

Науковий керівник - к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено, що вірно сформована доходна база місцевих бюджетів є одним із головних критеріїв економічного розвитку як окремих територій, так і держави в цілому. Узагальнено існуючі підходи та результати досліджень з даної проблеми, виявлено ряд малодосліджених її аспектів, розроблено теоретичні та практичні рекомендації щодо оптимізації та вдосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів.

Ключові слова: *місцевий бюджет, доходна частина місцевого бюджету, міжбюджетні відносини, власні доходи, децентралізація бюджетних ресурсів держави.*

Актуальність теми дослідження . Сучасні трансформаційні процеси в Україні визначають нові підходи до формування взаємовідносин в системі державного і місцевих бюджетів. Зміни, що відбуваються сьогодні у вітчизняній економіці, характеризуються демократизацією суспільного життя та необхідністю формування такої концепції державної регіональної фінансової політики, яка б стала чинником виходу країни із фінансової кризи. Це, насамперед, зумовлює перенесення значного обсягу здійснюваних витрат (у першу чергу соціальних) на рівень адміністративно-територіальних одиниць, вирішення яких вимагає наявності стійких доходів місцевих бюджетів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Окремі аспекти багатогранної проблеми, що розглядається, були і є предметом наукових досліджень багатьох українських вчених-економістів, зокрема С.Буковинського, О.Василика, О.Данілова, В.Кравченка, І.Луніної, І.Сала, В.Федосова, Д.Чирки, С.Юрія та ін. Чільне місце в розробленні цієї проблеми посідають праці російських вчених: Л.Дробозіної, Г.Поляка, В.Родіоновой та

ін., а також зарубіжних науковців: Дж.Бюкенена, М.Белла, Дж.Кінгдома, П.Масгрейва, Л.Перери, П.Самуельсона, А.Сміта та багато ін. Цінність їх праць полягає у визначенні економічної сутності місцевих фінансів, обґрунтуванні необхідності існування інституту місцевого самоврядування з власною фінансовою базою, відокремленні місцевих бюджетів від загальнодержавного та узагальнення теоретичних основ щодо взаємовідносин державного та місцевих бюджетів. Положення наукових праць цих дослідників потребують подальшого розвитку та узагальнення тому, що формування доходів місцевих бюджетів відбувається в умовах трансформації економіки країни від адміністративно-командної до ринкової, тобто коли має місце пошук способів та шляхів побудови місцевих бюджетів, їх ефективного використання у фінансовому механізмі держави, а теоретичні підходи західних авторів до формування доходної частини місцевих бюджетів потребують критичної оцінки, узагальнення та дослідження можливостей і передумов використання з урахуванням особливостей економіки України.

Постановка завдання. Мета полягає у теоретичному дослідженні процесу формування доходної частини місцевих бюджетів в умовах трансформації економіки України та експериментальній розробці науково обґрунтованої стратегії її вдосконалення.

Цільова спрямованість зумовила постановку і вирішення наступних завдань:

- узагальнення сучасного стану фінансових основ формування доходної частини місцевих бюджетів;
- обґрунтування необхідності розробки методики визначення розміру впливу та оптимальної межі рівня зосередження фінансових ресурсів у місцевих бюджетах;
- висвітлення досвіду формування доходів місцевих бюджетів, набутий іншими економічно розвинутими країнами, які мають схожу з Україною модель місцевого самоврядування, вишукати в ньому корисні здобутки;

- оцінювання відповідності чинної в Україні нормативно-правової бази формування доходів місцевих бюджетів сучасним умовам перехідного періоду;
- розкриття ключових проблем формування місцевих бюджетів та обґрунтування стратегії їх удосконалення у сучасних умовах;
- обґрунтування основних напрямів удосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів в Україні в умовах трансформації економіки України від адміністративно-командної до ринкової.

Виклад основного матеріалу. Формування доходної частини місцевих бюджетів відбувається у достатньо складних умовах. Незабезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування, а саме нестача фінансових ресурсів та нестабільність у них доходних джерел, стали проблемою загальнодержавної ваги. Питання формування доходів місцевих бюджетів та побудови системи бюджетного вирівнювання за умов проведення державної регіональної фінансової політики відповідно до Європейської Хартії про місцеве самоврядування, досліджені ще не досить повно. У процесі побудови бюджетної системи в країні недостатньо використовується зарубіжний досвід, а при визначенні доходних баз місцевих бюджетів майже не застосовуються ефективні економіко-математичні моделі. Проведені дослідження спрямовані на вирішення тих нагальних проблем, внаслідок яких на місцях не вирішуються найболючіші соціально-економічні проблеми, занепадають місцеве господарство, соціально-культурна сфера: освіта, охорона здоров'я тощо [1; с 38–40]. З урахуванням цього в Україні необхідно запроваджувати найсучасніші підходи до формування доходів місцевих бюджетів, зокрема нові засоби автоматизації, адже успіх економічного розвитку значною мірою залежить від створення оптимального розміру місцевих бюджетів та форм бюджетних взаємовідносин, чіткого механізму вирівнювання горизонтальних і вертикальних дисбалансів у бюджетах усіх рівнів. Природа та сутність доходної частини місцевих бюджетів, її призначення, роль і саме визначення місцевого бюджету, як показав ретроспективний аналіз цих понять, постійно

змінювались. Спочатку місцевий бюджет як офіційний документ був звітом про фактично зібрані доходи і зроблені витрати самоврядної громади. Надалі, з розвитком фінансової системи держави, постала необхідність заздалегідь визначати доходи такої громади для покриття покладених на неї повноважень. Природою доходної частини бюджету, як правило, називали податкові та неподаткові надходження на покриття лише поточних витрат. Поняття місцевого бюджету формулюють як фонд фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні органів виконавчої влади відповідного органу місцевого самоврядування для виконання покладених на нього функцій, передбачених Конституцією. При визначенні цього поняття відображаються також найважливіші його сторони: матеріальний зміст, сутність і форма. Слід зазначити, що місцевий бюджет як економічна категорія має певні, властиві лише йому, особливості - зосередження частини ВВП в руках органу місцевого самоврядування з його подальшим використанням на місцеві потреби та його перерозподіл між галузями виробництва й адміністративно-територіальними утвореннями. Перерозподіл ВВП за допомогою бюджетних відносин охоплює не тільки процес формування фонду фінансових ресурсів у масштабах держави, а й міжтериторіальний перерозподіл фінансових ресурсів, що досягається, у першу чергу, за рахунок різного рівня зосередження фінансових ресурсів у відповідних бюджетах[2; с 50-55].

Аналізуючи фінансову політику України за роки незалежності, не можна не помітити її спрямування до бюджетної децентралізації. На сьогоднішній день це законодавчо закріплено у Конституції України та при підписанні Європейської Хартії про місцеве самоврядування. Останнім часом усі країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою втілюють власну політику у напрямку бюджетної децентралізації з метою зміни співвідношення ступеня впливу центральних органів державної влади та органів місцевого самоврядування на макроекономічну ситуацію.

Для визначення рівня переходу країни від адміністративно-командної системи до ринкової рекомендуємо проводити комплексну методику оцінки

рівня бюджетної децентралізації в даній країні як середній показник за трьома коефіцієнтами: коефіцієнт бюджетної децентралізації, розрахований за доходами зведеного бюджету, коефіцієнт бюджетної децентралізації, розрахований за витратами зведеного бюджету та коефіцієнти бюджетної децентралізації ланок місцевих бюджетів. Визначений таким чином загальний рівень бюджетної децентралізації в країні та щорічне його порівняння з показниками економічної активності держави дозволять робити адекватні висновки щодо доречності чи недоречності, з економічної точки зору, проведення певної бюджетної політики, а також оптимального для країни рівня бюджетної децентралізації за певних політичних умов.

Доходна база місцевих бюджетів на сьогоднішній день неспроможна самостійно фінансувати усі видатки місцевих бюджетів, особливо делеговані повноваження. Основною причиною вважаємо наявність виявлених вад системи формування доходів місцевих бюджетів: через брак чітких правил встановлення доходних та видаткових повноважень має місце плутанина щодо того, який рівень бюджету має фінансувати ті чи інші повноваження; поєднання трансфертів та розщеплення загальнодержавних податків між рівнями бюджетів не забезпечує необхідними фінансовими ресурсами ті регіони, які більше потребують цих ресурсів; спосіб надання офіційних трансфертів заохочує органи місцевого самоврядування до заниження наявних доходних джерел і завищення видаткових потреб з метою отримання більшого їх обсягу та відсутність чинників для економічного розвитку регіонів, коли незначними у структурі доходів місцевих бюджетів є власні доходи. Провідну роль серед власних доходів місцевого самоврядування запропоновано покласти на прибутковий податок з громадян, акцизний збір та частину надходжень від ПДВ, які доцільно передати на місцевий рівень із розмежуванням цих доходів між ланками органів місцевого самоврядування у відповідності із структурою повноважень певного щабля влади.

Висновки. Для реального збільшення доходів місцевих бюджетів і виконання ними необхідних функцій необхідно залучити досвід

реструктуризації місцевої економіки в умовах України. У зв'язку з цим запропоновано модель розвитку місцевої економіки України на основі послідовного розвитку галузей господарства на місцевому рівні. За умов відсутності місцевих позабюджетних фондів на розвиток пріоритетних для певної території галузей економіки пропонуємо залучення громадських об'єднань до місцевого самоврядування та формування непартійних громадських фондів, на які можна було б покласти функції розвитку тієї чи іншої галузі економіки на місцевому рівні.

В умовах постійної зміни податкового та бюджетного законодавства при плануванні надходжень до місцевих бюджетів та визначення їх оптимальної структури для кожного окремого органу місцевого самоврядування запропоновано застосовувати моделі динамічного лінійного програмування, що дають змогу швидко реагувати на зміни у законодавстві України, які впливають на формування доходної частини місцевих бюджетів, необхідність застосування яких доведено у даному дослідженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сунцова О.О. Особливості організації формування доходної бази місцевих бюджетів // Аспекти самоврядування. - 2002. - №1. - С. 38 – 40;
2. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України. – К.: НІОС, 2000;
3. Осадчук С. Аналіз ефективності бюджетно-податкового законодавства в сфері формування доходів місцевих бюджетів. // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ. - О., 2006. - Вип. 3 (27). - С. 234-241.;
4. Орлюк О. П. Фінансове право: Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - С. 344.

УДК 330.33.01(477)(045)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

С.В. Мощанець, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено причини фінансово – економічної кризи, наведено шляхи її подолання, обґрунтовано особливу роль в цьому процесі грошово – кредитної політики.

Ключові слова: *фінансова криза, кредитні ризики, дефіцит платіжного балансу, нестабільність банківської системи.*

Сучасна світова фінансова криза стала серйозним викликом для економік багатьох країн світу, в тому числі й для України. Хоча вона розгорталася доволі повільно, послідовно охоплюючи різні країни та ринки, в Україні її настання виявилось несподіваним, отже, господарюючі суб'єкти опинилися в непередбачуваній ситуації. Передусім, це було пов'язано зі специфічним характером розвитку самої кризи, яка у нас розпочалась, як криза ліквідності, потім переросла у валютну, а пізніше, через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами, практично перетворилася на економічну.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза набула масштабного характеру. Протягом останніх років в економіці України відбувалося накопичення низки ризиків, зумовлених передусім макроекономічними чинниками, але вітчизняні суб'єкти господарювання виявилися не готовими до такого розгортання подій. Світова фінансова криза приголомшує своєю глибиною, масштабами розгортання, формами прояву, безпрецедентною динамікою. Вона охоплює і фінансову, і економічну сферу.

Актуальність проблеми. Цілком серйозно експерти говорять про нечувані масштаби світової економічної кризи: в ряді випадків зниження макроекономічних показників, темпів зростання соціальних індикаторів, занепад соціальної сфери, що триває, більше, ніж під час Великої депресії. Про необхідність оздоровлення та поліпшення стану фінансово-економічної сфери наголошують зарубіжні та вітчизняні вчені. Питання фінансово-економічної кризи та шляхи виходу із неї досліджується у роботах Вахненка Т.П., Шумило І.Т., Лисенко Р.С., Міщенко В.І. Але дана тематика потребує й подальшого, ширшого дослідження.

Мета статті. Виявити причини фінансово-економічної кризи, вказати можливі вектори її розвитку та окреслити шляхи виходу із неї.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи першопричини фінансової кризи, Міщенко В.І.[1] назвав три фундаментальні причини, які сприяли розвитку кредитної кризи та її трансформуванню у фінансову. Ідеться, зокрема, про недосконалість:

- механізму ініціювання та стандартів надання кредитів;
- методик вимірювання та управління ризиком для складних структурованих продуктів і фінансових інновацій у кредитному посередництві;
- процедур контролю й нагляду за фінансовими інноваціями.

Для вітчизняних умов найсуттєвіше значення серед зазначених факторів мав перший чинник, що діяв у поєднанні з недосконалим механізмом управління кредитними ризиками. Однак найбільший вплив на вітчизняний фінансовий сектор справила валютна криза, яка, у свою чергу, була обумовлена стрімким зростанням дефіциту платіжного балансу і зменшенням припливу обсягів іноземної валюти внаслідок скорочення експорту, а потім, відповідно, і виробництва.

Негативні події на світових ринках продовжують впливати й на фінансовий сектор та економіку України. Незважаючи на значні зусилля НБУ, підтримку з боку МВФ, створення стабілізаційного фонду та цілу низку інших заходів, в Україні поки що не вдалося остаточно зупинити розвиток негативних тенденцій. Але необхідно наголосити, що у такій складній макроекономічній ситуації економічна політика запроваджувалася в цілому досить послідовно. Дієвим заходом, на думку фахівців МВФ, є введення в Україні режиму гнучкого обмінного курсу й активізація монетарної політики, що сприятиме поліпшенню умов торгівлі та допоможе економіці пристосуватися до шоків.

Розгортання світової фінансової кризи, передусім внаслідок стрімкого зниження попиту на продукцію експортоорієнтованих підприємств, відчутно вплинуло на діяльність як банківського, так і реального секторів вітчизняної економіки, що до певної міри виявилось несподіваною та непрогнозованою

ситуацією. Як з'ясувалося, жодних резервів на такий випадок підприємства не мали, тому тепер головні сподівання вони покладають на державну підтримку і фінансову допомогу з боку банків. Отже, суспільство цілком обгрунтовано виявляє занепокоєність через нестабільність банківської системи та фінансового ринку, що проявляється в обмеженні рівня ліквідності окремих банків та високій волатильності обмінного курсу гривні. Усе це призводить до посилення критики дій уряду та органів монетарного регулювання, пропонування адміністративного втручання в регулювання грошового ринку, проведення певних заходів на підтримку діяльності підприємств виключно з допомогою інструментів грошово-кредитної політики.

Як показує міжнародний досвід, органи монетарної влади можуть впливати на ситуацію лише в короткостроковому періоді. За відсутності скоординованих дій і підтримки з боку інших видів економічної політики (фіскальної, промислової, торговельної, зовнішньоекономічної) будь-які заходи з боку центрального банку будуть неефективними і призведуть лише до зростання його витрат і нарощування інфляційних тенденцій. Крім того, слід зважити на те, що протягом останніх років в економіці України відбувалося фактичне накопичення внутрішніх дисбалансів, які досить чітко проявили себе. Вахненко Т.П.[2] констатує основні ризики, пов'язані з ними:

1. Ризики економічного зростання. Фактори впливу:

- нестабільність на міжнародних ринках попиту на продукцію підприємств металургійної та хімічної галузей і сільського господарства, обумовлена конкурентними чинниками, передусім ціновими перевагами;
- вплив зростання цін на енергоносії на собівартість продукції;
- уповільнення темпів приросту продуктивності праці;
- істотне перевищення темпів приросту заробітної плати над темпами приросту продуктивності праці;
- перевищення темпів зростання соціальних виплат над темпами підвищення продуктивності праці.

2. Ризики цінової стабільності. Їх можна характеризувати за такими позиціями:

- диспропорції в темпах приросту цін споживчого ринку і цін виробника (промисловості);

- високий рівень споживання енергоносіїв в умовах постійного підвищення цін на них;

- більша схильність домашніх господарств до споживання, ніж до накопичення;

- перевищення темпів зростання платоспроможного споживчого попиту населення над темпами збільшення внутрішньої товарної пропозиції;

- експансивні фінансова, боргова й бюджетна політики.

3. Ризики зовнішнього сектору економіки. Вони дістали свій прояв у:

- погіршенні позиції рахунку поточних операцій внаслідок підвищення внутрішнього попиту;

- низькому рівні диверсифікації вітчизняного експорту за галузевою ознакою та його переважно сировинній спрямованості;

- низькому попиті на науково- та капіталомістку імпортну продукцію і переважанні в структурі імпорту споживчих товарів.

4. Ризики фінансової системи. Вони були обумовлені:

- зростанням вартості зовнішніх запозичень і обмеженням доступу банківського сектору до дешевих міжнародних ресурсів;

- високими темпами іпотечного кредитування, обумовленими, в першу чергу, необґрунтованим і спекулятивним підвищенням цін на нерухомість;

- фінансовою слабкістю та низьким рівнем ліквідності багатьох банків;

- високими темпами зростання інфляції, що спричинило підвищення процентних ставок;

- низьким рівнем координації бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики;

- обмеженістю й нерозвинутістю ринку цінних паперів.

5. Ризики функціонування системи державного управління. До них належать:

-відсутність узгодженості між документами, що визначають стратегічні напрями розвитку країни;

-короткий горизонт і недосконалість координації дій при розробленні прогнозних даних соціально-економічного розвитку країни;

-відсутність узгоджених дій між окремими державними інститутами.

Слід зазначити, що внутрішні дисбаланси ще більше поглиблюються внаслідок подальшого розвитку світової кредитної кризи, яка, за оцінками фахівців МВФ поступово переросла в кризу ліквідності, призвела до неплатоспроможності та банкрутства окремих фінансових установ.

Як показав досвід останніх місяців, наслідки економічних і фінансових дисбалансів негативно вплинули на діяльність грошового ринку та стабільність банківської системи, дестабілізувавши ситуацію на валютному і грошовому ринках. Тому природно, що вжиті НБУ заходи мають бути спрямовані саме на їх подолання. Крім того, необхідно щоб його дії у сфері регулювання як грошового ринку, так і банківської системи, були узгоджені з діяльністю інших органів державного управління та передбачали підтримку всієї економічної системи країни.

З огляду на це, одним із найважливіших питань, яке стоїть перед Національним банком і урядом України, є розв'язання проблеми фінансування реального сектору економіки з метою пожвавлення ділової активності та уникнення впливу рецесії. Вирішення цього завдання гарантуватиме подолання низки кризових явищ: дестабілізація валютного ринку, погіршення якості наданих банками кредитів, зниження ліквідності окремих банків.

Шумило І.Т.[3] пропонує розробити і ухвалити спільний і скоординований план дій, який включатиме такі заходи:

- 1)перелік пріоритетних галузей реального сектору економіки;
- 2)розробка узгодженого механізму забезпечення фінансування реального сектору економіки;
- 3)узгодження переліку інструментів впливу, пріоритет серед яких повинен належати ринковим, а не адміністративним заходам;

4)моніторинг ефективності запроваджених заходів із допомогою відповідної системи показників та індикаторів.

Однак, незважаючи на сукупність вжитих заходів, нестабільність у банківській системі посилюють проблеми, що виникли в реальному секторі, по-перше, призвели до відпливу депозитів суб'єктів господарювання, по-друге, знизили рівень довіри населення до банківської системи, що дістало свій прояв у зменшенні обсягів депозитів фізичних осіб у національній валюті (у жовтні на 10 %, а в листопаді - майже на 5 %), а по-третє, спричинили зростання частки проблемних кредитів.

За таких умов Національний банк України змушений проводити активні операції щодо підтримання рівня ліквідності, необхідного для виконання банками взятих на себе зобов'язань. До того ж, з огляду на перспективу загальної світової фінансової нестабільності, слід запровадити й інституційно оформити ефективну і постійно діючу систему моніторингу фінансової системи в цілому і банківського сектору, зокрема.

Разом із зазначеними заходами загального характеру в Україні Лисенко Р.С.[4] вважає за необхідне, по-перше, підвищити рівень оподаткування імпорту, забезпечити рівномірне оподаткування всіх сфер економіки і прогресивність системи оподаткування. По-друге, треба підвищити рівень капіталізації фінансового ринку, розширити сфери капіталізації, забезпечити «відкритість» ринку землі. По-третє, варто встановити плаваючий, ринковий курс гривні. По-четверте, слід посилити заставне право, запровадити повну монетизацію соціальної допомоги, скасувати перехресні субсидії. І по-п'яте, потрібно інтенсифікувати політику роздержавлення виробництва, посилити роль держави в управлінні фінансовим сектором.

Висновки. Для подолання наслідків фінансово-економічної кризи необхідно розробити комплекс взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії фінансового і нефінансового секторів економіки і узгодити дії всіх органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх виконання. При цьому ключова роль повинна належати розробці та реалізації державної стратегії

економічного й соціального розвитку, яка передбачала б чіткий розвиток окремих галузей національної економіки, експортно-імпорту, енергетичну політику, а також реалізацію завдань грошово-кредитної політики Національним банком України на основі інструментів її точного налаштування на незалежній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міщенко В.І. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи / В.І. Міщенко // Фінанси України. - 2009. - №1. - С. 50-57.
2. Вахненко Т.П. Фінансова криза в Україні: фактори, механізми дії, заходи подолання / Т.П. Вахненко // Фінанси України. - 2008. - №10. - С. 3-21.
3. Шумило І.Т. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки / І.Т. Шумило // Вісник Національного банку України. - 2006. - №3 – С. 6-11.
4. Лисенко Р.С. Монетарний трансмісійний механізм в Україні: Науково-аналітичні матеріали / Р.С. Лисенко. - К.: Національний банк України. - 2008. - 144 С. - (Центр наукових досліджень; вип. 9).

УДК 336.227.2(477)

ПРИЧИНИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА СПОСОБИ УНИКНЕННЯ ПОДАТКІВ

В.М. Музичук, студентка групи

Науковий керівник: ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В даній статті визначається сутність понять "уникнення податків" та "ухилення від сплати податків". Висвітлено гостру проблему цих явищ для України. Аналізуються їх причини та масштаби, розглядаються способи уникнення податків та ухилення від їх сплати, а також шляхи боротьби з ними.

Ключові слова: податки, уникнення податків, ухилення від сплати податків.

Актуальність проблеми. Проблема ухилення від сплати податків сьогодні є однією з найактуальніших, оскільки вона набула масового характеру. Останнім часом це навіть стало нормою поведінки багатьох суб'єктів господарської діяльності. Разом з тим, це приводить до розвитку ряду

негативних тенденцій в економіці і соціальній сфері: порушенню правил чесної конкуренції, росту корупції, недостатнього фінансування суспільного сектору господарства, відтоку капіталів за кордон і що найголовніше – сприяє збільшенню дефіциту Державного бюджету країни. Тому цій проблемі приділяється дуже багато уваги. Вона вивчається економістами на макро- і мікрорівні з метою визначення ефективності податкової політики та кількісних характеристик ухилення від податків, а також задля створення економічних умов, які б унеможливили ухилення від сплати податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу проблеми ухилення від сплати податків присвячені роботи таких видатних вітчизняних вчених, як: М. Азарова, А. Баделюка, В. Білоуса, А. Бодюка, П. Гайдуцького, Н. Ксерози, П. Мельника, Д. Муляка, С. Павленка, також В. Поповича, А. Савченко, О. Турчинова, Т. Ютминой, Ф. Ярошенка та інших. Їх дослідження сфокусовані на виявленні детермінантів, що спричиняють тінізацію оподаткування, та розробці засобів боротьби з цим негативним явищем. Наприклад, В. Попович і Д. Шолудько вважають, що навантаження у тіньовому секторі менше, ніж у легальних умовах підприємництва, тому останнє програє. Вихід із цієї ситуації вони бачать у докорінній та динамічній трансформації чинної системи оподаткування. Так, на думку О. Сторожука, ухилення від сплати податків в Україні процвітає завдяки аморалізму, що породжується бажанням отримати високі доходи будь-яким шляхом. Неналежна сплата податків необов'язково викликає автоматичну реакцію податкової адміністрації у вигляді переслідування чи покарання. Тому у платника є вибір між двома лініями поведінки: повідомити правду в податковій декларації чи неправду, точніше напівправду. В. Антіпов вважає, що головною причиною негативного впливу податків на процеси тінізації економіки є не абсолютна їхня вага, а деформація податкової політики.

Постановка завдання. Дослідити проблему ухилення від податків та їх уникнення, проаналізувати напрями боротьби з цими негативними явищами і обґрунтувати перспективу зменшення їх для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес ринкових перетворень в Україні та становлення власної системи оподаткування супроводжується таким негативним явищем, як ухилення від сплати податків. Податки - це обов'язкові платежі, що їх встановлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування державних витрат. Однією з характерних рис оподаткування є його примусовість, саме тому, платник податку, у свідомості якого власні економічні інтереси переважають над загальнодержавними інтересами, різними шляхами намагається мінімізувати суму сплачуваних податків. Повна чи часткова несплата податків може здійснюватись як легально, тобто з використанням особливостей чинного законодавства, так и нелегально, тобто з порушенням норм закону [1, с.15].

У сучасній податковій теорії й практиці розмежовуються, власне, поняття «ухилення від сплати податків», тобто зменшення платниками податків своїх фіскальних обов'язків перед державою забороненими законом способами, та поняття «обхід податків» або «податкове планування». Основою податкового планування є найповніше і найточніше застосування всіх дозволених нормативно-правовими актами пільг, знання та вміле використання прогалин, які є в податковому законодавстві, облік позиції податкової адміністрації, а також фінансової й інвестиційної політики держави. Формально такі дії не суперечать закону, а отже, й до осіб, які їх здійснюють, не можуть бути застосовані будь-які санкції.

Якщо з уникненням від сплати податків можна боротись шляхом зменшення податкових пільг і лазівок, то проблема ухилення від оподаткування є найбільш гострою. Існує декілька методів ухилення, основними з них є: нелегальна діяльність з виробництва товарів та надання послуг, або іншими словами "тіньова економіка", яка передбачає повну несплату всіх податків і зборів, приховування об'єктів оподаткування в межах легальної діяльності, передбачає неподання податкових декларацій, або подання їх з

перекручуванням, приховування виручки, заниження сум фактично виплаченої заробітної плати, завищення валових витрат тощо [2, с 103].

Ухилення від сплати податків є протиправним діянням і карається в передбаченому законом порядку. Так, у 2004 році українські органи податкової поліції викрили 3464 кримінальних прояви ухилення від сплати податків, у 2001 р. – 5919; порушено 3293 кримінальні справи у 2004р., а в 2005р. – 5682, викрито також 6265 інших злочинів, пов'язаних із незаконною діяльністю посадових осіб перевірених комерційних структур у 2004р., а в 2005р. – 6224. До бюджету донраховано у 2004р. 20,5 млн. грн, у 2005р. – 368,7 млн. грн. До кримінальної відповідальності в 2005р. притягнуто понад 12,3 тис. осіб, із них 6,1 тис. – злісних неплатників податків (у 2003– 3,6 тис.), на яких до суду подано у 2005р. 1771 кримінальну справу, в 2004. – 666 справ. До бюджету донраховано 726 млн. грн. Наведені дані свідчать, що хвиля податкової злочинності в нашій державі зростає й далі. За даними прес-служби Державної податкової адміністрації України в 2008 році слідчими підрозділами податкової міліції розглядалось 3099 справ про податкові злочини, а у січні 2009 року – 758 справ. За кримінальними справами, що розслідувалися в 2008 році, відшкодовано збитків в розмірі 831,1 млн. грн, що складає 27,2 % від суми встановлених збитків (близько 3,5 млрд. грн). А в 2007 році відшкодовано 743,5 млн. грн, або 25,5 % від загальної суми збитків цього року. У 2008 році відшкодовано збитків на 87,6 млн. грн більше, ніж у попередньому році. За січень 2009 року за всіма справами, що розслідувались, відшкодовано 369 млн. грн, що на 155 млн. грн більше, ніж за аналогічний період 2008 року (214 млн. грн.).

Слідчими податкової міліції в 2008 році розслідувалось 245 кримінальних справ про злочини, пов'язані з незаконним відшкодуванням ПДВ, з яких до суду направлено 43 справи (в 2007 році - 27 справ), по факту незаконного відшкодування ПДВ у розмірі 8,3 млн. грн і замаху на його здійснення на загальну суму 331,3 млн. грн. У 2009 році розслідувалося 99 справ відзначеної категорії, з яких до суду спрямовано 6, по факту незаконного відшкодування

ПДВ у розмірі 23,7 млн. грн і замаху на його здійснення на загальну суму 66,5 млн. грн. [6].

Дмитро Басалаєв підполковник податкової міліції ДПА у Миколаївській області доповідає, що на початок 2010 року суми несплачених податків по кримінальних справах, які направлені слідчим відділом до суду, становлять понад 31 млн. гривень. Завдяки вжитим заходам відшкодовано до бюджету держави 8 млн. гривень. Крім того, накладено арешт на майно звинувачених і підозрюваних у скоєнні податкових злочинів на суму понад 17 млн. гривень. Попереджено незаконне відшкодування податку на додану вартість з бюджету в розмірі понад 1,5 млн. гривень [3].

Заступник голови ДПА у Закарпатській області – начальник управління податкової міліції Володимир Гера повідомив, що протягом 2009 року працівниками податкової міліції області виявлено 69 злочинів у сфері оподаткування, із них 53 – тяжкі та особливо тяжкі. За ухилення від сплати податків виявлено 16 злочинів, всі - за ухилення від сплати податків в особливо великих розмірах.

Органами прокуратури Дніпропетровської області постійно здійснюється нагляд за додержанням суб'єктами підприємницької діяльності та органами державного контролю вимог законодавства при адмініструванні та відшкодуванні податку на додану вартість. Останньою перевіркою встановлено, що з 23634 платників податку на додану вартість, фактично сплачує податок лише 78% (18457 платників). І хоча в 2009 році органами податкової служби області мобілізовано до державного бюджету понад 242 млн. грн податку на додану вартість, що має тенденцію до зростання (надходження збільшились на 21,6 млн. грн. ніж за аналогічний період 2009 р)., проте перевірки засвідчили про наявні порушення вимог законодавства у цій сфері та стали підставою для порушення органами прокуратури 11 кримінальних справ та відшкодування за результатами внесених прокуратурою документів реагування коштів на суму 433 тис. грн. З 11-ти порушених кримінальних справ – 10 справ порушено за

фактами ухилення від сплати податків, 1 – за фактом замаху на незаконне відшкодування ПДВ з бюджету [5].

З початку 2010 року в цілому по Харківській області проведено 154 перевірки суб'єктів господарювання, за результатами яких донараховано 12,0 млн. грн податку на додану вартість разом із штрафними санкціями та зменшено від'ємне значення по ПДВ на суму 2,3 млн.грн. Стягнуто до бюджету 1,1 млн.грн [4].

Таким чином, порушення в податковій сфері характеризуються значними масштабами, що пов'язано з недосконалим та суперечливим законодавством, нестабільністю у ставках оподаткування, великим податковим тиском на підприємницькі структури. Основними засобами вчинення податкових злочинів є неподання податкових декларацій, приховування та заниження об'єкта оподаткування. Позитивною тенденцією є те, що з кожним роком збільшується кількість розкриття податковою міліцією злочинів з ухилення сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів та збільшенням розмірів відшкодування збитків, пов'язаних з такими злочинами.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, необхідно відмітити що для того щоб зменшити масштаби ухилення від податків та уникнення їх сплати, необхідно ретельно налаштувати податкове законодавство на потреби забезпечення його прозорості і відвернення податкової дискримінації, підвищити ймовірність виявлення фактів ухилення, і насамперед шляхом аналізу діяльності посередників, чиї операції сьогодні знижують у багато разів граничні витрати ухилення для платників податку. На практиці потрібно не збільшувати кількість перевірок і розміри штрафів, а вдосконалювати демократичні інститути, активізувати боротьбу з корупцією, усунути ганебні явища, коли політики та чиновники разом з олігархами, зловживаючи владою в особистих корисливих інтересах, прикривають існування різноманітних посередницьких структур, порушують правила чесної ринкової конкуренції, домагаючись податкових пільг і різного роду переваг "своїм" підприємствам територіям, галузям. Навіть незначне зростання імовірності покарання

посередників приведе до позитивного ефекту у справі звуження масштабів ухилення. Ще одним із шляхів мінімізації цієї проблеми являється виховання у платників патріотичних почуттів щодо обов'язку утримувати державу завдяки сплати ними податків в обмін на суспільні блага.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневецький В. Ухилення від сплати податків: моделювання вибору та дій економічного суб'єкта/ В. Вишневецький, А. Веткін// Економіка України. - 2004 - № 1 - 9, 15 с.
2. Сухов Ю.М. Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: Проблеми відмежування від суміжних злочинів та кваліфікації за сукупністю/ Ю.М. Сухов// Автореф. дис. канд. юрид. наук. — К., 2000.
3. Пріоритет у роботі слідчих податкової міліції – відшкодування завданих державі збитків [Електронний ресурс] : <http://rp.mk.ua/2010/02/prioritet-u-roboti-slidchix-podatkov%D1%97-milici%D1%97-%E2%80%93-vidshkoduvannya-zavdanix-derzhavi-zbitkiv/>
4. Гаряча лінія в ДПА у Харківській області [Електронний ресурс] : <http://www.dpa.kharkov.ua/page1.php?topic=perel>
5. Новини та публікації [Електронний ресурс] : <http://www.dnopr.gov.ua/ua/news.html?m=publications&t=rec&id=35165&fp=21>
6. Новини та публікації [Електронний ресурс] : http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=90619

УДК 331.483:336.143:614

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

К. В. Неменко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджується сучасний стан фінансування охорони здоров'я та заходи щодо його вдосконалення.

Ключові слова. *Охорона здоров'я, фінансування охорони здоров'я, медичне страхування, модель медичного страхування, проблеми фінансування.*

Постановка проблеми. Реальне бюджетне фінансування державної системи охорони здоров'я здійснюється лише на 30% від запланованого, що

становить її на межу розвалу та хаосу. Сучасний стан фінансування охорони здоров'я є вкрай недостатнім і не гарантує якісної медичної допомоги в необхідних об'ємах. Дослідження проблеми фінансування та реорганізація охорони здоров'я. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм. Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я у діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан фінансування охорони здоров'я України за рахунок бюджету є вкрай недостатнім і не створює передумов для виконання якісної медичної допомоги в необхідних об'ємах, особливо для соціальних незахищених прошарків населення. Реальне бюджетне фінансування державної системи охорони здоров'я здійснюється лише на 30% від запланованого, що становить її на межу розвалу та хаосу. Впровадження ефективних механізмів фінансування - це важлива складова процесу реорганізації системи охорони здоров'я, яка передбачає низку кардинальних змін в цій галузі.

Аналіз останніх досліджень та спеціальної економічної літератури, у якій, започатковано розв'язання проблеми фінансування галузі охорони здоров'я, підтверджує, що стан системи охорони здоров'я безсумнівно вимагає негайних заходів щодо її реформування.

Основи законодавства України про охорону здоров'я проголошують, що фінансування цієї сфери в Україні здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів, благодійних фондів та будь-яких інших джерел, незаборонених законодавством. За рахунок бюджетних коштів фінансуються загальнодоступні для населення заклади охорони здоров'я. Всі громадські

заклади охорони здоров'я є бюджетними організаціями, тому фінансуються або з державного бюджету - державні й відомчі заклади (підпорядковані міністерствам і відомствам), або з місцевого - комунальні заклади (підпорядковані органам місцевої влади і місцевого самоврядування) [1].

На сьогоднішній день в Україні виділяють такі основні проблеми у системі фінансування галузі охорони здоров'я:

- відсутність визначеного законодавством і нормативно-правовими актами чіткого переліку медичної допомоги, що повинна надаватися у державних і комунальних закладах охорони здоров'я безкоштовно на кожному рівні надання медичної допомоги та при відповідному стані фінансування цих закладів;
- недостатнє фінансування галузі охорони здоров'я, яке проявляється, крім усього, ще й значними особистими видатками громадян на медичні послуги;
- відсутність зв'язків між фінансуванням державних і комунальних закладів охорони здоров'я і кінцевими результатами їх роботи;
- неможливість ефективного управління обмеженими ресурсами в умовах системи постатейного фінансування громадських лікувально-профілактичних закладів;
- фінансування лікувально-профілактичних закладів з бюджетів різного рівня, що додатково ускладнює координацію надання допомоги.

Конституцією закріплено, що медична допомога у державних і комунальних закладах охорони здоров'я надається безплатно, а держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності, дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя

За функціональною структурою, ці видатки поділяються на такі підрозділи (код 0700 "Охорона здоров'я"): медична продукція та обладнання; поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога, у тому числі поліклініки загального профілю та амбулаторії; спеціалізовані поліклініки; стоматологічні поліклініки; станції швидкої та невідкладної допомоги;

фельдшерсько-акушерські пункти; лікарні та санаторно-курортні заклади; лікарні загального профілю; спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади; пологові будинки; санаторно-курортні заклади; санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади; дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я; інша діяльність у сфері охорони здоров'я, у тому числі будинки дитини; станції переливання крові; інші заклади та заходи у сфері охорони здоров'я. Закріплення фінансування за бюджетом відповідного рівня відбувається виходячи із закріплених конституційних гарантій [2].

За рахунок державного бюджету здійснюються видатки на:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (багатопрофільні лікарні та поліклініки, що виконують специфічні загальнодержавні функції, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

б) спеціалізовану, високоспеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (клініки науково-дослідних інститутів, спеціалізовані лікарні, центри, лепрозорії, госпіталі для інвалідів Великої Вітчизняної війни, спеціалізовані медико-санітарні частини, спеціалізовані поліклініки, спеціалізовані стоматологічні поліклініки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

в) санаторно-реабілітаційну допомогу (загальнодержавні санаторії для хворих на туберкульоз, загальнодержавні спеціалізовані санаторії для дітей та підлітків, спеціалізовані санаторії для ветеранів Великої Вітчизняної війни);

г) санітарно-епідеміологічний нагляд (санітарно-епідеміологічні станції, дезінфекційні станції, заходи боротьби з епідеміями);

г) інші програми у галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Обсяги бюджетного фінансування визначаються на підставі науково обґрунтованих нормативів з розрахунку на одного жителя. Зокрема, обсяг фінансування за державним та місцевими бюджетами на утримання лікарень

визначається за економічними нормами та нормативами, виходячи з чисельності розгорнутих ліжок за профілем захворювань (терапевтичних, хірургічних, онкології, гінекології тощо). За цими нормативами визначається необхідна кількість лікарів, середнього та молодшого обслуговуючого персоналу, фонди заробітної плати, витрати на медикаменти та харчування. У поліклініках кількість медичного персоналу встановлюється на основі Даних про чисельність населення на території, яка обслуговується, у сільській місцевості - на кожний населений пункт.

За рахунок бюджету АРК та обласних бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування фінансуються загальнодоступні для населення заклади охорони здоров'я. Так, за рахунок коштів сільських, селищних і міських бюджетів фінансується первинна медико-санітарна, амбулаторно-поліклінічна та стаціонарна допомога (дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти).

У свою чергу, районні та обласні бюджети беруть участь у фінансуванні лікарень широкого профілю, пологових будинків, станцій швидкої та невідкладної медичної допомоги, поліклінік і амбулаторій, загальних стоматологічних поліклінік. За рахунок їх коштів фінансуються також видатки на забезпечення програм медико-санітарної освіти (міські та районні центри здоров'я і заходи з санітарної освіти). При цьому кошти, не використані закладом охорони здоров'я, не вилучаються і відповідне зменшення фінансування на наступний період не проводиться.

Відомчі та інші заклади охорони здоров'я, що обслуговують лише окремі категорії населення за професійною, відомчою або іншою, не пов'язаною із станом здоров'я людини ознакою, фінансуються, як правило, за рахунок підприємств, установ та організацій, які вони обслуговують. Допускається фінансова підтримка таких закладів за рахунок державного або місцевого бюджетів, якщо працівники відповідного відомства, підприємства, установи або організації становлять значну частину населення даної місцевості.

Багато науковців і практиків пропонують ввести систему медичного страхування для покращення фінансування охорони здоров'я. Вони здебільшого однакові щодо впровадження даної системи в Україні, а щодо форми страхової медицини і термінів її впровадження думки розбігаються. Одні вважають, що в Україні терміново слід провести реформу соціального страхування з уведення системи державного обов'язкового медичного страхування, причому за системи страхової медицини більшість медичних закладів зароблятимуть кошти на своє утримання і працюватимуть на повному самофінансуванні, за винятком окремого переліку закладів, які й надалі фінансуватимуться з бюджету. На думку З.О. Надюка, дійовим засобом розв'язання існуючих проблем у сфері охорони здоров'я могло б стати поступове запровадження страхової медицини і активне залучення позабюджетних коштів (за рахунок надання законодавчо визначеного переліку платних послуг, здавання в оренду основних фондів, непрофільної діяльності, благодійних коштів тощо), тобто перехід до бюджетно-страхової форми фінансування [3].

Висновки. Отже, шляхом виходу охорони здоров'я України з глибокої економічної кризи є впровадження медичного страхування. Перебудова економіки охорони здоров'я повинна починатися, перш за все, з укріплення фінансової основи галузі, із зміни загальної системи фінансування, що передбачає обов'язковий відхід від бюджетної системи фінансування до змішаної бюджетно-страхової системи, що фінансується при активній участі підприємств, установ, організацій різних форм власності з елементами добровільного медичного страхування населення. Доцільно підтримувати ініціативи з впровадження різних моделей медичного страхування, що дозволить накопичити необхідний досвід впровадження змішаної системи медичного страхування, за якої страхові внески сплачують держава, роботодавці та громадяни, яка повинна забезпечити рівність і доступність медичних послуг достатньо високої якості для всіх громадян. Суспільство і держава, відповідальні за рівень здоров'я і збереження генофонду України,

забезпечують пріоритетність охорони здоров'я, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, удосконалення медичної допомоги і пропаганди здорового способу життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов О.В. Державне управління багатоканальним фінансуванням закладів охорони здоров'я /О. В. Виноградов // Статистика України. - 2008. - №2. - С. 65-67.
2. Карамішев Д.В. Лізинг як засіб державного регулювання економічних відносин у системі охорони здоров'я /Д. В. Карамішев // Економіка та держава. - 2008. - №6. - С.52-54.
3. Надюк З.О. Ринок медичних послуг: роль держави у фінансуванні системи охорони здоров'я України/ З. О. Надюк // Державне управління. - 2009. - №4. - С. 100-103.

УДК 336.143:347.73(477)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Є.А. Новак, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто необхідність удосконалення бюджетного контролю, запропоновано внести зміни в чинне законодавство і прискорити роботу над законом про бюджетний контроль на сучасних методологічних засадах.

Ключові слова: *бюджетний процес, бюджетний контроль, концепція бюджетного контролю, методологія контролю, закон про бюджетний контроль.*

Постановка проблеми. З метою ефективного управління бюджетними коштами, забезпечення законності і недопущення бюджетних правопорушень і злочинів держава організовує контроль за формуванням, розглядом, затвердженням та виконанням бюджетів, що складають бюджетну систему

України. У фінансовому праві визначається, що контроль у бюджетному процесі, тобто бюджетний контроль – це вид державного фінансового контролю, що здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу.

Вперше в Україні нормативно-правове забезпечення бюджетного контролю введене нормами Бюджетного кодексу України (далі – БК). Проте норми БК не у повному обсязі враховують особливості контрольної діяльності органів державної влади і органів державного фінансового контролю у бюджетному процесі, іноді дублюється і не розкривається сутність і механізм бюджетного контролю. Для встановлення правових підстав здійснення бюджетного контролю прикінцевими положеннями БК пропонується прийняти Закон України «Про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та про відповідальність за бюджетні правопорушення» (далі – Закон про бюджетний контроль), проект якого тривалий час знаходиться в доопрацюванні [1]. У розробці також тривалий час знаходиться низка інших проектів законів про фінансовий та бюджетний контроль, серед яких проект закону, що визначає необхідність створення спеціалізованих органів бюджетного контролю [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній юридичній науці питання державного фінансового контролю є предметом дослідження науковців, проте лише окремі праці присвячені проблемам бюджетного контролю. Сутність бюджетного контролю, повноваження контролюючих суб'єктів у бюджетному процесі в Україні розглядаються у працях Я. Билініна , М. Голованя , А. Ковальчук, В. Чернадчука , Л. Юхименко.

Постановка завдання. Бюджетному контролю присвячені праці російських вчених В. Бурцева, А. Васильєва, І. Кучерова та інших. Проте бюджетний устрій України має особливості, що в повному обсязі ще не досліджені в працях вітчизняних юристів. В умовах дестабілізації фінансової системи і бюджетного процесу проблеми організаційно- правового забезпечення бюджетного контролю набувають вкрай актуального значення.

Бюджетний устрій України має особливості, що в повному обсязі ще не досліджені в працях вітчизняних юристів. В умовах дестабілізації фінансової системи і бюджетного процесу проблеми організаційно-правового забезпечення бюджетного контролю набувають вкрай актуального значення. У науці фінансового права розглядається концепція державного фінансового контролю, що базується на понятті системності і складається з методологічних, організаційних, нормативно-правових, матеріально-технічних та науково-інформаційних основ.

У бюджетному процесі участь законодавчої та виконавчої влади має суттєвий вплив на його організацію. Враховуючи склад учасників бюджетного процесу і його завдання, а також існуючі пропозиції науковців, вважаємо, що є доцільним розглядати систему контролюючих суб'єктів як суб'єктів загальної і спеціальної компетенції. Контроль у бюджетному процесі можливо розглядати, з одного боку, як функцію управління органів законодавчої та виконавчої влади, місцевих органів державної влади (загальний бюджетний контроль), а з іншого боку, – як діяльність державних органів фінансового контролю (спеціалізований бюджетний контроль), що і надасть можливість конкретизувати правовий статус та повноваження контролюючих суб'єктів.

Нормативно-правова база бюджетного контролю містить правові норми, що визначають методологію та організацію бюджетного контролю, забезпечують діяльність контролюючих суб'єктів і мають переважне значення у забезпеченні результативності бюджетного контролю [3]. Склад бюджетного законодавства встановлюється ст. 4 БК .

У сучасних умовах в Україні діє широке коло нормативно-правових актів, що визначають окремі питання контролю бюджетного процесу. Проте, їх роз'єднаність, а іноді і суперечність, невідповідність вимогам часу, умовам бюджетної діяльності не наближують, а віддаляють від формування правової концепції державного бюджетного контролю. Так, загальна кількість нормативних актів, що визначають окремі положення контрольної діяльності держави у фінансовій сфері, що були прийняті тільки протягом 1992-2005 років

– 611 (станом на 1 червня 2005 року). Проте кількість нормативно-правових актів не свідчить про задовільний стан організації та ефективності контролю. У 2006 році факти використання коштів Державного бюджету України з порушенням бюджетного законодавства України, які були виявлені Рахунковою палатою склали загальну суму майже 505,3 млн. гривень.

У юридичній літературі висловлювалися обґрунтовані пропозиції щодо закріплення в Конституції інститутів бюджетно-податкового контролю, норм, що регулюють бюджетний устрій і бюджетний процес. Конституція України містить основні засади бюджетної політики та контрольні повноваження державних органів влади, державних утворень у бюджетному процесі. Конституція не може і не повинна детально регулювати всі напрямки контрольної діяльності держави, але закріплення у Конституції України загальних основ бюджетного контролю як напрямку державного фінансового контролю, вважаємо доцільним. Встановлення в окремій статі Конституції України загальних положень бюджетного контролю надало б можливості враховувати вимоги бюджетної політики держави шляхом узгодженості інших нормативних актів, що визначають контрольні повноваження суб'єктів, у тому числі, і в бюджетному процесі. Проте при всій значущості конституційних норм, контрольна діяльність у бюджетному процесі регулюється шляхом розвитку конституційних засад у спеціальному законодавстві[5].

Відповідно до БК України на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів (п. 2 ст. 19 БК). Важливість цієї статті для організації контролю є подвійною: по-перше, стаття встановлює, що контроль за дотриманням бюджетного законодавства є не просто одним з елементів або етапів бюджетного процесу. Контроль повинен здійснюватися безперервно протягом усього бюджетного циклу, на кожному з його етапів. По-друге, у ст. 19 наголошується, що невід'ємною складовою бюджетного процесу є не лише контроль за дотриманням бюджетного законодавства, а й контроль та оцінка ефективності використання бюджетних коштів.

Основні положення БК щодо питань державного фінансового контролю викладені у ст. 26 «Аудит і фінансовий контроль», яка визначає: завдання фінансового контролю на всіх стадіях бюджетного процесу та його функції (п. 1); завдання керівника бюджетної установи відповідно до організації внутрішнього фінансового контролю (п. 2); відповідальність розпорядників бюджетних коштів за стан внутрішнього фінансового контролю (п. 3); основні засади зовнішнього контролю та аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ з боку Рахункової палати в частині контролю за використанням коштів Державного бюджету України та Головного контрольно-ревізійного управління України відповідно до його повноважень, визначених законом (п. 4).

Правове забезпечення організаційних засад бюджетного контролю потребує наступного: визначення сутності бюджетного контролю і механізму організації його видів: зовнішнього та внутрішнього (ст. 26 БК); визначення суб'єктів загального і спеціалізованого бюджетного контролю та розмежування їх повноважень (ст. 109-115 БК); визначення методів бюджетного контролю; виправлення контрольних повноважень місцевих органів державної влади у бюджетному процесі; змінення статей, які встановлюють відповідальність за порушення бюджетного законодавства, зокрема право застосування фінансових санкцій для всіх контролюючих суб'єктів (ст. 117 БК).

Висновки. Викладене вище свідчить про необхідність розробки пропозицій щодо перегляду державного фінансового контролю в бюджетному процесі, підготовки концепції бюджетного контролю, внесення змін у Конституцію України і прийняття закону про бюджетний контроль.

Спеціальний закон про бюджетний контроль повинен визначати організаційно-правові засади бюджетного контролю, повноваження контролюючих суб'єктів і відповідальність за бюджетні правопорушення. У той же час потрібно переробити існуючі нормативно-правові акти, в яких визначаються окремі положення державного контролю в бюджетному процесі. Доцільно повністю переробити ст. 26 БК України «Аудит та фінансовий

контроль», внести зміни у ст. 109-115 БК України з метою усунення дублювання і удосконалення повноважень контролюючих суб'єктів у бюджетному процесі. Запропоновані зміни у законодавстві усунуть неузгодженості в нормативно-правових актах щодо контролю в бюджетному процесі й створять умови для попередження і недопущення фінансових зловживань у бюджетному процесі. В подальшому необхідно зробити відповідний механізм реалізації нормативно-правової бази бюджетного контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про державний фінансовий контроль: Проект Закону України № 1131-2 від 9 грудня 2003 року // [Електронний ресурс].—режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.
2. Про систему державного фінансового контролю в Україні: Проект Закону України № 1131 від 3 черня 2002 року // [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.
3. Билінін Я. Повноваження суб'єктів фінансового контролю у сфері міжбюджетних відносин / Я. Билінін // Підприємництво, господарство, право. – 2006. – № 11. – С. 142-145.
4. Головань М. М. Державний фінансовий контроль і його реформування / М. М. Головань // Фінанси України. – 2006. – № 9 – С. 27-34.
5. Юхименко Л. Правові засади контролю за використанням бюджетних коштів, здійснюваного Рахунковою палатою України / Л. Юхименко // Право України. – № 11. – 2003. – С. 72-74.

УДК 336.69.338.124.4

СВІТОВА КРИЗА: ПРОБЛЕМИ І ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В.П. Новацький, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядаються причини виникнення світової фінансової кризи, зумовлені нею проблеми та пропонуються підходи до регулювання фінансової системи в умовах глобальної кризи.

***Ключові слова:** світова економічна криза, соціальна поляризація, податкове навантаження, монополізація.*

Сучасна глобальна фінансова криза - глибока фінансова криза, найгірша криза з часів великої депресії. Розпочавшись з банкрутства великих фінансових установ в США, вона швидко розрослась у глобальну кризу, що призвела до банкрутства декількох європейських банків і падіння різних біржових індексів, вартості акцій та товарів по всьому світу. Криза була викликана іпотечною кризою та є гострою фазою фінансової кризи 2007-2008 років. Економічна криза характеризується наступними показниками: зниження обсягів виробництва; падіння фондових індексів; ріст безробіття і масові звільнення; зменшення обсягу споживання індивідуальними господарствами.

Постановка проблеми. Незважаючи на значні зусилля провідних держав світу та міжнародних фінансових організацій, світова фінансова криза триває. Протягом останніх років в економіці країн світу відбувається зниження макроекономічних показників, темпів зростання соціальних індикаторів, занепад соціальної сфери. Фінансова криза приголомшує своєю глибиною, масштабами, формами прояву.

Актуальність проблеми. Жодна країна не застрахована від кризи - і досвід сьогоденної світової кризи це лише підтверджує (постраждали навіть ті країни, фінансові моделі яких вважалися еталоном досконалості). Світова економічна криза сприяє прояву всіх проблем, що були накопичені в економіці протягом останніх двох десятиріч, тому ця тема є досить актуальною. Питання фінансово-економічної кризи та шляхи виходу із неї досліджується у роботах Багратяна Г.А., Фесенка М.П., Пабата А.Г. Але дана тематика потребує й подальшого, ширшого дослідження.

Мета статті. Дослідити сутність світової економічної кризи, проаналізувати сучасний стан економіки країн світу, дати пояснення причин виникнення кризи, реального стану, умов виходу з неї.

Виклад основного матеріалу. Проведені урядом США енергійні заходи з подолання фінансової кризи поки що не дали бажаних результатів. Міністерство фінансів і Федеративна резервна система США рятували банки, страхові організації, інвестиційні фонди. Неодноразово знижувалися ставки рефінансування, до рівня 1 % і менше.

Всесвітньо відомі економісти П. Крутман (Нобелівський лауреат) і Н. Рубіні для подолання кризи запропонували націоналізацію банків і ряду великих корпорацій. Адміністрація Б. Обама добивається ухвалення нового плану на 787 млрд дол. - реальнішого, консервативнішого і класично стриманішого. Згідно з новим планом, рівно половину цієї суми становлять податкові преференції, передбачаються величезні кошти на розвиток малого й середнього бізнесу, великі корпорації отримують кредити тільки під бізнес-плани.

У Великобританії державне втручання в економіку станом на лютий 2009 року обмежалося в основному банками й фінансовими установами. У країні, де населення впродовж сторіч звикло тісно працювало з банками, проводилося ряд заходів для запобігання їх банкрутства. Становище цієї країни ускладнюється ще й тим, що британська фінансова система тісно пов'язана з американською.

Франція, де традиції соціалізму є особливо сильними, виділила спочатку 6 млрд євро на підтримку банків, потім ця сума була доведена до 50 млрд євро для всієї французької економіки: представники великого бізнесу дістали можливість отримати кредити від уряду під заставу акцій.

Основна допомога пакета в 50 млрд євро (з можливим збільшенням до 500 млрд євро) в Німеччині спрямована на підвищення купівельної спроможності населення, підтримку малого й середнього бізнесу. Характерно, що навіть знаменитий німецький автопром, одержав допомогу опосередковано - через споживачів. За підсумками 2008 року, німецька економіка була прибутковою. Підсумки січня 2009-го в цій країні мають позитивні значення. І це при тому, що Німеччина є найбільшим експортером у світі, а отже, як і Японія, повинна була отримати великі збитки.

Країни Заходу так і не змогли домовитися про координацію у сфері економічної політики. Розвинуті країни продемонстрували свою нездатність допомогти країнам, що розвиваються. У таких умовах подальше розгортання кризи й розв'язання, спричинених нею проблем, більшою мірою відбудуватиметься за рахунок менш розвинутих країн. Неминучим є подальше зниження цін на сировину (особливо на енергоносії, метали), сировинні напівфабрикати.

Ще гіршою є ситуація у Росії. Вважали, що тут просто уповільниться зростання ВВП, інших макроекономічних показників, накопичених сукупних резервів (фонд добробуту + фонд розвитку + міжнародні резерви банку Росії) в обсязі 900 млрд дол. США мало вистачити на кілька років. При цьому не враховували специфічні проблеми: падіння цін на енергоносії (спочатку на нафту, а з 2009 року й на газ), величезний зовнішній борг у 550 млрд дол. США.

В першу чергу, як ВТБ, ВЕБ, Газпромбанк, було виділено допомогу в розмірі 700 млрд карбованців. При цьому допомога була оформлена у формі не рекапіталізації із заставою акцій, а субординованого кредиту. Наступними, в перелік реципієнтів, потрапили декілька комерційних банків, які отримали незначну допомогу. Банк Росії підтримував курс карбованця з допомогою валютних інтервенцій, на що було витрачено 250 млрд дол.

У січні 2009-го було оголошено про перехід до політики плавної девальвації національної валюти. Допомогу отримали представники крупного капіталу: Дерипаска одержав 4,5 млрд дол. США, Абрамович - 1,8 млрд дол., з метою повернення кредиту, який отримала компанія «Євраз»; Зюзін, «Мечел» - 1,5 млрд дол., щоб розрахуватися за боргами підприємства. Таким чином, за теперішньої кризи малий і середній бізнес виявилися набагато надійнішими партнерами держави, ніж великий бізнес.

Темпи спаду економіки в пострадянських країнах у 3-5 разів вищі, ніж у країнах Заходу. Причина - тотальна макроекономічна криза, що значною мірою не пов'язана із глобальною фінансовою і структурною кризою. Такий висновок обґрунтовує Багратян Г.А.[1] фактом незрівнянно масштабнішого руйнування

економічних структур країн пострадянського простору та, зокрема, такими аргументами:

- якість економічного зростання; вимірювання економічного зростання за останніх 10-15 років було викривлено: по-перше, перебільшувалася роль фінансового сектору економіки, по-друге, зростання ВВП не корегувалося залежно від збільшення експорту. Таким чином, значний економічний спад у пострадянських країнах великою мірою є результатом того, що напередодні кризи в них були перебільшені обсяги ВВП;
- соціальна поляризація;
- нерівномірний розподіл податкового навантаження; драйвер економічного зростання 2000-2007 років у цих країнах (будівництво житла) не в змозі забезпечити динаміку розвитку: найчастіше вони пов'язані з матеріалізацією багатства, наявністю ям у окремих галузях. Зокрема, будівельний бум у Росії, Україні або Вірменії, стрімкий розвиток сфери послуг, значною мірою були пов'язані зі специфікою оподаткування в цих сферах економіки;
- високий ступінь монополізації інвестицій внаслідок порівняно низького рівня капіталізації ринку (Україна, Вірменія); зосередження великої власності в руках держави (Росія); зростання ролі держави у виробництві ВВП (у Вірменії за 2002-2008 роки частка держави у ВВП збільшилася з 15 % до 25 %, в Росії – з 20 % до 35 %);
- високий ступінь монополізації зовнішньої торгівлі та зростання монополізації імпорту; в Україні у руках кількох великих компаній зосереджена основна частина експорту. У Вірменії імпорт повністю монополізований декількома кланами (вони ж управляють країною). У Росії державою монополізовано експорт основних видів сировини. Висока монополізація не дає змоги цим державам вжити ефективні заходи з диверсифікації експорту й економіки, обмежує можливості урядів у проведенні активних антикризових заходів.

Поглиблення тотальної кризи обґрунтовує Фесенко М.П.[2], спираючись на те, що порівняно із Заходом у зазначених пострадянських країнах:

- інфляція прискорюється, а не сповільнюється;

- темпи падіння капіталізації ринку в 2-3 рази вищі, ніж на Заході;
- на перший план виходить проблема курсу національної валюти, «з'їдаються» валютні резерви;
- дефіцит пропозиції кредитів, а не попиту;
- у наявності масове вилучення вкладів населення із банків (в Україні -70 млрд гривень лише за листопад - січень 2008-2009 років);
- криза супроводжується різким зниженням доходів бюджетів, зростанням дебіторської і кредиторської заборгованості.

Розвиток подій у світовій економіці за останній рік свідчить, що боротьба з економічною кризою буде довгою й виснажливою. Для виходу з кризи Пабат А.Г.[3] пропонує здійснити наступні заходи:

- введення економічних нормативів управління діяльністю агентів цінних паперів (на зразок регулювання діяльності комерційних банків);
- запровадження системи державних рейтингів банків, ринків цінних паперів, фондів;
- контроль емісії цінних паперів центральними (національними) банками держав;
- безпосереднє кредитування бізнесу, а також залучення депозитів та вкладів фізичних і юридичних осіб із боку ЦБ.

Висновки. Світова економічна криза стала досить важливою проблемою сучасного світу. Вона охоплює фінансову й економічну сфери. Але її можна подолати - за умови кардинальних змін в економічній політиці держави. А саме, необхідно запровадити зміни у законодавстві щодо кредитування, посилити регулюючу роль центральних банків, але разом з тим посилити контроль за ними і зменшити їх незалежність.

ЛІТЕРАТУРА

1 Багратян Г.А. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання / Г.А. Багратян // Фінанси України. - 2009. - №4. - С. 33-41.

2 Фесенко М.П. Глобальна економічна криза: причини та наслідки / М.П. Фесенко // Зовнішні справи. – 2008. - №12. - С. 26-34.

3 Пабат А.Г. Світова енергетична та глобальна економічна криза / А.Г.Пабат // Економіст. -2009.- № 2. - С. 20-35.

УДК 336.27

СУТЬ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

С.В.Мощанець, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядається сутність державного боргу України, причини його виникнення, чинники, що впливають на його рівень, а також зумовлені ним проблеми. Досліджуються напрями обслуговування державного боргу.

Ключові слова: державний борг України, бюджетний дефіцит, державні позики, фінансова криза, обслуговування державного боргу.

Актуальність проблеми. Цілком серйозно експерти говорять про нечувані масштаби державного боргу України, який зумовлює ряд проблем: зниження макроекономічних показників, темпів зростання соціальних індикаторів, занепад соціальної сфери. Про необхідність оздоровлення та поліпшення стану фінансово-економічної сфери наголошують зарубіжні та вітчизняні вчені.

Останні дослідження та публікації. Питання сутності державного боргу України та пов'язані з ним проблеми досліджується у роботах Бондарука Т.Г., Гордея О.Д., Іваненка Ю., Рожко О.Д. Але дана тематика потребує й подальшого, ширшого дослідження.

Постановка проблеми. Останнім часом загострилась проблема відповідності ресурсів держави потребам у фінансуванні державних програм. Виникнення державного боргу є результатом фінансування дефіциту державного бюджету, який, в свою чергу, відображає перевищення бюджетних

видатків над податками, зборами та іншими обов'язковими платежами до бюджету. При наявності дефіциту бюджету державою позичаються грошові ресурси, що призводить до виникнення та зростання державного боргу.

Сучасний рівень державного боргу України став серйозним викликом для економіки країни. Передусім, збільшення розміру боргу було пов'язано із розвитком світової фінансової кризи, яка у нас розпочалась, як криза ліквідності, потім переросла у валютну, а пізніше, через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами, практично перетворилася на економічну. Державний борг є невід'ємною і важливою складовою державних фінансів. Під державним боргом розуміють непогашену основну суму безумовних фінансових зобов'язань держави, що виникають унаслідок державного запозичення і державних гарантій, які набувають чинності, перед суб'єктами права у грошовій формі [1].

Мета статті - Дослідити сутність державного боргу України, проаналізувати його сучасний рівень, дати пояснення причин виникнення державного боргу.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що з часу набуття Україною суверенітету державний бюджет затверджувався і виконувався з дефіцитом, з 1991 року відбувається зростання державного боргу. При розгляді питання слід мати на увазі, що державний борг має дві складові: внутрішню та зовнішню. Зовнішній державний борг - сукупність зобов'язань органів державної влади всіх рівнів перед нерезидентами за непогашеними позиками та нарахованими відсотками, а також зобов'язань підприємств, гарантованих органами державної влади. Зовнішній державний борг є важливою складовою фінансової системи держави. Операції по формуванню і погашенню зовнішнього боргу являють собою універсальний, багатобічний інструмент впливу на фінансову систему держави. Кількісна оцінка внутрішнього боргу здійснюється в національній валюті, зовнішнього - в іноземній, як правило, в доларах США. Тому для співставлення результатів аналізу складові боргу такі як зовнішній та

внутрішній необхідно оцінювати за відповідним курсом валют на кожну конкретну дату в якійсь одній валюті [2].

Стимулювальний вплив на розвиток економіки має залучення зовнішніх позик, оскільки в реальних термінах означає надходження додаткових ресурсів, що можуть дати поштовх економічному зростанню.

Головною похибкою державних позик є ріст державного боргу, а його припадає виплачувати з відсотками. Сьогоднішні державні позики - це завтрашні податки [3].

До основних чинників, що впливають на процеси формування зовнішнього державного боргу відносяться: 1) фундаментальні; 2) локальні; 3) випадкові. До першої групи причин відносяться процеси і явища, що роблять систематичний вплив на всю сукупність фінансових потоків державного бюджету; до другої - явища, що роблять систематичний вплив на невелику групу фінансових потоків державного бюджету; до третьої групи відносяться явища, характер впливу яких на фінансові потоки державного бюджету нестійкий і, найчастіше, непередбачений.

Досліджуючи економічні передумови формування державного боргу, зазначимо, що бюджетний дефіцит виникає як результат кризових явищ в економічному та політичному житті держави і призводить до утворення й зростання державного боргу [4,с.84]. Бюджетний дефіцит збільшує державний борг, а зростання боргу, в свою чергу, потребує додаткових витрат бюджету на його.

Державний зовнішній борг України за характером утворення та управління можливо розподілити на три етапи:

Перший етап (1992-1994 роки) характеризується майже хаотичним утворенням державного зовнішнього боргу.

Другий етап (1994-1997 роки) - значним зростанням державного зовнішнього боргу, пов'язаним з початком освоєння ресурсів від міжнародних фінансових організацій і врегулюванням прострочених боргових зобов'язань України перед Росією, Туркменистаном, та Молдовою, РАТ «Газпром».

Третій етап (1997 р. - поточний час) характеризується початком залучення коштів з зовнішніх ринків капіталу на ринкових засадах [1].

Динамічне зростання зовнішнього державного боргу в перші роки незалежності України було зумовлено складною фінансово-економічною ситуацією в державі, політичною нестабільністю, суперечливостями процесу економічних перетворень. Максимального свого значення державний борг України та його зовнішня складова досягли в 1999 р. Окремі відносні показники зовнішньої державної заборгованості України найбільше наблизилися до критичних меж також в даний період. В абсолютному вираженні сукупний держборг України наприкінці 2009 року досяг \$ 37,76 млрд, зокрема зовнішній - \$ 24,59 млрд. Протягом 2000—2005 рр. вдалося покращити боргову ситуацію в країні, стабілізувати темпи зростання зовнішнього державного боргу та поліпшити рівень всіх боргових показників порівняно з 1999 р [3].

Державний борг України швидко зростає, тому його обслуговування стає окремою вагомою статтею бюджетних витрат. Законодавством встановлено граничний розмір державного внутрішнього боргу України в сумі 12,790 млрд. грн., граничний розмір державного зовнішнього боргу - в сумі, еквівалентній 7,933 млрд. дол. США. Обслуговування цього боргу й управління ним найближчими роками буде найважливішою статтею витрат державного бюджету [3].

Під управлінням зовнішнім державним боргом запропоновано розуміти сукупність принципів, форм та методів цілеспрямованого впливу держави в особі уповноважених нею органів на об'єкти управління з метою досягнення визначених економічних, політичних та соціальних цілей, забезпечення національної безпеки та гармонізації інтересів позичальників і закордонних кредиторів. Механізм управління зовнішнім державним боргом досліджено в розрізі трьох основних етапів: мобілізація зовнішніх фінансових ресурсів; використання залучених коштів; погашення та обслуговування державного боргу. Встановлено, що ефективне управління зовнішнім державним боргом на

всіх етапах дозволить уникнути кризових боргових ситуацій, сприятиме забезпеченню стабілізації соціально-економічної ситуації та досягнення економічного зростання в країні [2].

На основі викладеного матеріалу можна визначити основні напрямки вдосконалення механізму управління зовнішнім державним боргом України, що зводяться до наступних:

- удосконалити нормативно-правове забезпечення механізму управління зовнішнім державним боргом через розробку та прийняття Закону України “Про зовнішній борг України”;

- для збереження економічної безпеки держави при виборі боргового джерела пріоритет повинен надаватися внутрішнім запозиченням;

- мінімізація вартості боргу через залучення більш дешевих кредитних ресурсів;

- реструктуризація зовнішнього державного боргу через випуск єврооблігацій чи залучення кредитів на більш вигідних умовах;

- для запобігання зростання боргового навантаження встановлення твердого контролю над часткою кредитів із плаваючою процентною ставкою в загальному обсязі зовнішнього державного боргу України та встановлення лімітів за даними показникам;

- використання свопових операцій, тобто операцій типу “борги в обмін на власність (акції)”.

Висновки. Боргова криза в Україні обумовлена такими факторами: слабе законодавче та нормативне поле, неоптимальна організаційна структура управління державним боргом, неузгодженість фіскальної та монетарної політики, неузгодженість фіскальної політики в частині регулювання бюджетним дефіцитом та політики управління державним боргом, майже повна відсутність аналізу використання залучених з зовнішніх джерел коштів. Тому на сьогоднішній день залишається важливим питання врегулювання та контролю державного боргу України. Здійснення ефективного управління зовнішнім державним боргом передбачає розробку концепції такої боргової

стратегії, в якій державний борг розглядатиметься не з позиції боргового тягаря на економіку України, а як інструмент економічного зростання в державі. Обґрунтовано, що зовнішні державні запозичення необхідні для забезпечення платоспроможності держави та досягнення економічного зростання. Важливим завданням стратегічного управління державним боргом є пошук оптимального співвідношення між борговим та податковим фінансуванням бюджетних видатків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордей О.Д. Роль державного бюджету у забезпеченні росту добробуту населення / О.Д. Гордей // Вісник національного університету імені Тараса Шевченка. -2008. - №60. - с.28.
2. Бондарук Т.Г. Механізм управління та обслуговування державного боргу/ Т.Г. Бондарук // Фінанси України. – 2007. - №4. - с. 14-15.
3. Іваненко Ю. Державний борг України в цифрах і не тільки. Чи є необхідність у його достроковому погашенні / Ю. Іваненко // Вісник НБУ. – 2008. - №12. - с.4-5.
4. Рожко О.Д. Державний борг у забезпеченні економічного зростання / О.Д. Рожко // Фінанси України. – 2008. - №1. - с.84-85.

УДК 338. 2

ПРАВОВІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ

Е.В. Павлова, студентка

Научний керівник: ас. Мельничук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Нормативні акти з бюджетного контролю повинні забезпечувати легітимність та цілісність системи бюджетного контролю, мати взаємоузгоджений характер, визначати організаційну структуру і методологічні засади. Для подолання правової недосконалості вкрай необхідним є прийняття закону про бюджетний контроль.

Ключові слова: бюджетний контроль, правові основи, нормативно-правові акти, повноваження контролюючих суб'єктів, закон про бюджетний контроль, стандарти державної бюджетного контролю.

Актуальність проблеми. Правове забезпечення будь-якої діяльності є необхідною умовою існування суспільства. З часів Древнього Риму відомо, що приватне та публічне право є самим випробуваним історією та дієвим інструментом удосконалення, організації та підтримки можливої раціональності та ефективності суспільної життєдіяльності [1].

Розробка проблем бюджетного контролю спирається на дослідження представників різних галузей знань. Теоретичні та методологічні основи контролю визначаються, з одного боку, економічними науками, а з другого — правові науки досліджують контроль як функцію управління. Проте будь-які економічні відносини мають правову форму.

Виклад основного матеріалу. Правову основу діяльності органів контролю в Україні вивчає О. Івченко; правові засади контролю за використанням бюджетних коштів з боку Рахункової палати визначає Л. Юхименко [4]; правові основи фінансового контролю досліджує Л. Савченко та ін. Проте бюджетний контроль не є метою цих досліджень. Обмеженість розробки проблем бюджетного контролю і недосконалість чинного бюджетного законодавства з контролю продажу є правовий нігілізм підконтрольних та численні бюджетні порушення.

Мета статті. На підставі аналізу нормативно-правових актів з бюджетного контролю визначити причини не досконалості, що впливають на якість бюджетного контролю, та окреслити шляхи їх подолання. Пропонується авторське визначення категорії «правові основи бюджетного контролю» уточнюється її зміст та обґрунтовується необхідність розробки стандартів державного бюджетного контролю.

Прийняття Бюджетного кодексу України (далі — БК України) — це важливий крок до розвитку бюджетного законодавства і встановлення правових основ бюджетного контролю. Чинні нормативно-правові акти з окремих питань контролю бюджетного процесу, що прийняті відповідно до Конституції БК України, проголошують спрямованість на організацію ефективного бюджетного контролю загалом і, зокрема на виконання бюджетного закону та рішень про місцеві бюджети.

Правові основи бюджетного контролю - це коло нормативно-правових актів, що визначають організаційну структуру, методологічні основи бюджетного контролю, містять вимоги діяльності контролюючих суб'єктів у бюджетному процесі щодо виконання учасниками бюджетного процесу, встановлених бюджетним законодавством повноважень, і впливають на правову поведінку суб'єктів із приводу бюджетного закону, рішень про місцеві бюджети та інших нормативно-правових актів з бюджетної діяльності. Нормативні акти з бюджетного контролю повинні забезпечувати легітимність та цілісність системи державного бюджетного контролю, мати взаємоузгоджений характер, визначати організаційну структуру і методологічні засади контролю. Під час розробки, визначення норм бюджетного права ці вимоги мають виключне значення, тому що регулюють матеріальні питання, безпосередньо вирішують найважливіші життєві проблеми людей. Проте в чинному бюджетному законодавстві відсутнє поняття «бюджетний контроль». Проблема правової неврегульованості державного бюджетного контролю висвітлює ряд причин, що її утворюють.

По-перше, законодавство щодо фінансового та бюджетного контролю з самого початку формувалося з чинних нормативно-правових актів, що встановлювали повноваження утворених органів фінансового контролю, і тих, що створювалися на базі вже діючих органів державного управління.

По-друге, нормативно-правові акти, що визначають діяльність спеціальних органів фінансового контролю та учасників бюджетного процесу, мають власне локальний характер, але надають можливість розробки загального правового документа з державного бюджетного контролю. Відомо, що фінансові інтереси держави ширші ніж бюджетні.

По-третє, чинні нормативно-правові акти з фінансового та бюджетного контролю мають суттєві недоліки, які об'єктивно зумовлені їх застарілістю та невідповідністю вимогам сьогодення.

По-четверте, якість нормативно-правових актів з бюджетного контролю. Нечіткість формулювання норм призводить до неправильного їх тлумачення при здійсненні контрольних заходів, реалізації прав та обов'язків суб'єктів контролю.

Визначення правових основ фінансово-бюджетного контролю проблему його організації, а також створення режиму дотримання законності, фінансової та бюджетної дисципліни в бюджетному процесі, у повному обсязі не вирішить. Кожна правова база потребує надійного механізму впровадження, організаційних заходів, узгодженості дій задіяних органів. Водночас слід визнати, що прийняття БК України суттєво реформувало бюджетні відносини і створило необхідні умови для організації діючого бюджетного контролю. В органах фінансового контролю щорічно розробляються документи з процедури контролю, учасники бюджетного процесу, що наділені контрольними повноваженнями, також отримали право на розроблення внутрішніх документів з організаційного та методичного забезпечення контрольних заходів.

Власне, це — правила, стандарти проведення бюджетного контролю, поведінки контролерів, тільки зроблені окремими органами, без взаємної узгодженості, що призводить до іноді зайвих у роботі підконтрольних суб'єктів безперервних контрольних заходів боку контролюючих суб'єктів та унеможливорює вироблення єдиної оцінки роботи. Тобто стандартизація на рівні окремих органів — це лише часткове вирішення проблеми.

У світовій практиці стандарти державного фінансового контролю розроблюється вищим органом державного фінансового контролю — Комітетом аудиторських стандартів Міжнародної організації вищих контрольних органів і рекомендуються до застосування органами контролю розвинених країн тією мірою, в якій вони співвідносяться з законодавством цих країн [3]. Бюджетний процес має правові підстави щорічного здійснення, а контроль, який йому притаманний, — Стандарти ДБК — це база, зразок, що забезпечуватиме стабільність та розуміння усіма контролюючими суб'єктами власних функцій та вкладу в загальний результат. Так, багаторічний попит бухгалтерського обліку та аудиту довели, що система стандартів забезпечує високий професіоналізм

бухгалтерів й аудиторів, скорочує строки їх навчання та адаптації на практиці. Стандарти ДБК, що правилом поведінки, упорядкованим механізмом діяльності контролерів, визначають основні вимоги якості та надійності контролю і надають можливість підконтрольним суб'єктам грамотно визначити власну поведінку відносно контролюючого суб'єкта. Отже, для подолання правової недосконалості бюджетного контролю вкрай необхідним є прийняття закону про бюджетний контроль і відповідне впровадження спеціального документа - стандартів ДБК.

Загалом необхідно не лише створити самі стандарти, а й забезпечити відповідні заходи щодо їх опрацювання. По-перше, це коректування правової бази державного бюджетного контролю, по-друге — необхідні методичні пояснення щодо розробки та застосування стандартів ДБК, по-третє — притягнути для створення стандартів ДБК суб'єктів бюджетного контролю, тобто широке коло учасників бюджетного процесу, що потрібно для дійсно справедливого та неупередженого здійснення бюджетного процесу. Проте невирішеними залишаються проблеми узгодженості прав і обов'язків контролюючих суб'єктів у бюджетному процесі, визначення суб'єкта, в повноваженнях якого має бути право на розроблення стандартів ДБК, а також повноважень підконтрольних суб'єктів.

Формування цілісної теоретичної концепції державного бюджетного контролю є умовою налагодження його на практиці, що потребує розробки нормативно-правових актів із бюджетного контролю й удосконалення чинних, і є правовою основою для ефективності та стабільності бюджетного процесу в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) : учеб. пособие. — М., 2000. — 302 с.
2. Про систему державного фінансового контролю в Україні: проект Закону України № 1131 від 13 червня 2002 р. // пйр://умлу.га(1а.кіеу.іа
3. Лимская декларация руководящих принципов контроля // Правовое регулирование государственного финансового контроля в зарубежных странах. Аналитический обзор и сборник нормативных документов / сост. С. О. Шохин, В. И. Шлейников [Аналитический раздел и общая редакция С. О. Шохина]. — М., 1998. — С. 42-51.
4. Юхименко Л. Правові засади контролю за використанням бюджетних коштів, здійснюваного Рахунковою палатою України // Право України, -2003.-№11,-с. 72-74

ПРИЧИНИ БОРГОВОЇ КРИЗИ УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ

Подрядова А. С., студентка групи Б4/4

Науковий керівник: ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті досліджено актуальну тему , яка дуже доречна на сучасному етапі економіки. Визначено причини виникнення зовнішнього боргу та методи зменшення боргу. Зазначені причини виникнення боргової кризи в державі, та шляхи їх подолання.

***Ключові слова:** зовнішній борг, боргова криза, управління зовнішнім боргом, дефіцит бюджету, запозичені ресурси, викуп боргу, капіталізація боргу.*

В умовах поглиблення економічних реформ і кризових явищ важливого значення набуває необхідність пошуку теоретичних і практичних шляхів, спрямованих на стабілізацію і розвиток економіки України. Одним з основних напрямків наукових досліджень в сучасних умовах є дослідження боргової кризи, та шляхи її подолання.

Актуальність теми. Сьогодні в умовах спаду виробництва, відсутності його кредитної підтримки, посилення фінансової нестабільності, кризи неплатежів, невиконання доходів бюджетів всіх рівнів процес зростання дефіциту бюджету та виникнення зовнішнього боргу є однією з найбільш дискусійних проблем і вимагає подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Різні аспекти аналізу цієї проблеми розкрито у працях відомих українських вчених - фінансистів, зокрема: О.Василика, Т. Шемета, О. Рогача, Ю Пасічника, О. Іваницької, Б. Мізюка Н. Зражевської та інших.

Зовнішнє запозичення виникає при перевищенні імпорту товарів та послуг над експортом. Дефіцит рахунку поточних операцій, обумовлений

несприятливим торговельним балансом, фінансується за рахунок чистого притоку капіталу. Чистий притік капіталу виникає внаслідок міжнародних позик (від іноземних урядів та комерційних банків, від міжнародних валютно-фінансових організацій), продажу довгострокових фінансових активів іноземним інвесторам, прямих іноземних інвестицій у дану країну, нарешті, використання валютних резервів держави.

Зовнішній борг складається із зобов'язань перед нерезидентами, які виникають внаслідок міжнародних позик або продажу фінансових активів за кордон. Притік зовнішніх приватних та державних фінансових ресурсів, який створює боргові зобов'язання перед нерезидентами, призводить до зростання зовнішнього боргу країни. Зовнішні позики дозволяють країні інвестувати і споживати більше, ніж виробляє її економіка. Можливість позичати зовнішні ресурси означає, що економічні агенти (фірми, уряди) країн, де існує дефіцит капіталу, можуть залучати заощадження тих країн, де є надлишок капіталу і ринкова процентна ставка нижча [1, с.220].

Коли країна залучає зовнішні позики, вона повинна сплачувати відсотки по боргу. Зростання боргу супроводжується зростанням відсоткових платежів, які необхідні для обслуговування боргу. Тому зовнішні позики мають покривати не лише різницю між внутрішніми заощадженнями й інвестиціями та державними доходами і видатками, але й відсотки по боргу.

Обсяг залучення зовнішніх позик визначається, по-перше, тим, скільки іноземного капіталу країна може ефективно поглинути, так щоб прибуток від інвестицій перевищував вартість залучення капіталу; по-друге, тим, який обсяг боргу вона може обслуговувати без ризику виникнення проблем із зовнішніми платежами.

Основні темпи зростання боргу залежать від:

- частки зовнішніх запозичень у загальному обсязі наявного боргу (не можна виразити співвідношенням між дефіцитом балансу по товарах та послугах і накопиченим боргом);

- відсоткової ставки (підвищення ставки відсотка потребує збільшення зовнішніх позик).

В умовах обмеженого доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, спричиненого світовою фінансово-економічною кризою, темп приросту зовнішнього боргу України впродовж 2009 року суттєво уповільнився і за рік склав 2,3% проти 27,1% у 2008 році. Обсяг валового зовнішнього боргу України на 1 січня 2010 року становив 104 млрд. дол. США (88.9% від ВВП) [6].

Валовий приріст зовнішнього боргу за 2009 рік на рівні 2.3 млрд. дол. США (2,3%) сформувався як наслідок:

- суттєвого зростання боргу секторів державного управління та органів грошово-кредитного регулювання (на 7,3 млрд. дол. США або на 43,9%);
- скорочення боргу банківського сектору (на 8,7 млрд. дол. США або на 22,0%);
- нарощення боргу інших секторів (на 3,7 млрд. дол. США або на 8,1%).

Основною валютою зовнішніх запозичень України на 1 січня 2010 року залишається долар США, хоча його частка скоротилася до 70,5% проти 80% на початок року. У 2009 році, після надходження стабілізаційного кредиту за програмою stand-by та додаткового розподілу Міжнародним валютним фондом Спеціальних прав запозичень, помітно зросли зобов'язання у СПЗ (12,5% проти 4,6% на початок року). Частка зобов'язань у євро змінилась несуттєво (12,8% на 01.01.2010 проти 10,3% на 01.01.2009 р.).

Ефективне використання запозичених ресурсів для фінансування інвестицій дає змогу прискорити економічне зростання в країні. Нераціональність і збитковість використання зовнішніх ресурсів створює такі боргові зобов'язання країни, які в майбутньому суттєво обмежують можливості держави з проведення економічної політики. Тому виникає потреба в управлінні зовнішнім боргом. [3 с.7]

Довгострокова мета управління зовнішнім боргом полягає в утриманні зростання зовнішніх зобов'язань країни у межах її спроможності обслуговувати

борг. Реалізація цієї мети потребує ефективного використання позичених ресурсів.

Управління зовнішньою заборгованістю ділиться на три стадії: залучення фінансування, його розміщення (використання) та погашення боргу. Відповідно, система управління зовнішньою заборгованістю країни означає управління всіма стадіями і охоплює:

- аналіз кредитоспроможності – можливості країни позичати кошти;
- оцінку платоспроможності – здатності обслуговувати борг;
- контроль рівня зовнішньої заборгованості;
- контроль за складом зовнішнього боргу.

З цією метою використовуються показники заборгованості – індекси заборгованості, які вимірюють різні складові зовнішнього боргу. До стандартних показників заборгованості належать:

- відношення розміру боргу (сплаченого або несплаченого) до експорту та до ВВП;
- відношення загальної суми платежів з обслуговування боргу до експорту та державних доходів;
- коефіцієнт обслуговування боргу (співвідношення між сумою виплат по обслуговуванню боргу і величиною експорту товарів та послуг).

Ефективність управління зовнішнім боргом значною мірою визначається іншими видами економічної політики. Прибуток на інвестований капітал, а отже, й розмір зовнішніх позик безпосередньо залежать від торговельної політики, політики валютних курсів, цінової політики, а також від грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики. В свою чергу, рівень зовнішньої заборгованості та умови надання зовнішнього боргу значною мірою визначають характер економічної політики в країні.

Боргова криза – це криза зовнішньої заборгованості, яка проявляється в неспроможності країни-боржника обслуговувати зовнішню заборгованість у повному обсязі, зокрема здійснювати виплати з обслуговування накопиченої суми боргу відповідно до початкових угод. Неплатоспроможність країн-

боржників спричиняє падіння платоспроможності фінансових інститутів країн-кредиторів. Вихід з боргової кризи передбачає стабілізацію розмірів та зміну структури заборгованості, відстрочку сплати боргу або перегляд інших умов його повернення.

Сьогодні загальноприйнятим методом скорочення зовнішнього боргу є конверсія боргу (борговий своп), яка може набирати таких форм:

- викуп боргу – надання країні-боржникові можливості викупити власні боргові зобов'язання на вторинному ринку боргів. Викуп боргів здійснюється за грошові кошти зі знижкою з їх номінальної ціни;
- капіталізація боргу, тобто обмін зовнішнього боргу на власність (акціонерний капітал) зі знижкою. Капіталізація боргу передбачає надання іноземним банкам можливості обмінювати боргові зобов'язання даної країни на акції її промислових, торговельних та інших корпорацій. Іноземні небанківські організації отримують можливість купувати ці боргові зобов'язання на вторинному ринку цінних паперів зі знижкою для фінансування прямих інвестицій чи купівлі вітчизняних фінансових активів;
- конверсія “борг-борг”, тобто заміна існуючих боргових зобов'язань новими борговими зобов'язаннями. У даному випадку змінюються умови боргових зобов'язань: відсоток доходу за новими цінними паперами може бути нижчим, ніж за старими, при збереженні номінальної вартості облігацій; номінальна вартість нових зобов'язань може бути встановлена з дисконтом до номіналу старих боргових зобов'язань; може змінитися валюта боргу і т.ін.;

Капіталізація боргу і заміна існуючих боргових зобов'язань новими є інструментами оптимізації структури зовнішньої заборгованості держави. Викуп боргу країною-боржником означає остаточне погашення її зобов'язань перед кредиторами. Втім, зазначені методи зменшення боргового тягара мають певні недоліки, що пов'язані, насамперед, зі скороченням валютних резервів країни-боржника та з інфляційним тиском конверсійних операцій.

Висновки. Підсумовуючи викладене, вважаємо, що невідкладним завданням для України є зменшення боргового навантаження та вдосконалення

системи управління державним боргом за рахунок заходів щодо поліпшення прогнозування боргової політики та її координації з бюджетною, податковою та грошово-кредитною політикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шемет Т.С. Міжнародні фінанси: Підручник /за заг. ред. Ф.Ф. Мазаракі.-К.:Київ. Нац.торг.екон. ун-т,2000.-336 с.
2. Федосов В. М., Колот О.А. Управління державним боргом у контексті ризик-менеджменту // Фінанси України. - 2008. - №3. - С.3-33.
3. Шаров О. Вибір стратегії управління державним боргом // Світ фінансів 2008. - №1(14). - С.7-9.
- 4.Закон України „Про Державний бюджет на 2010 рік” [електронний ресурс] // <http://www.rada.gov.ua>
- 5.Матеріали Міністерства фінансів України (фактичні показники виконання державного бюджету за 2009 – 2010 рр.; Цілі Кабінету Міністрів) [електронний ресурс] <http://www.minfin.gov.ua>
- 6.[електронний ресурс] <http://docs.google.com/>
7. [електронний ресурс] <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/42/1882.html>

УДК 346.12(477)

ПРОГРАМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

І.О. Прядко, студентка

Науковий керівник – к.е.н., доц. Кравчук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті окреслено загальні проблеми модернізації господарського законодавства та висвітлено конструктивні пропозиції з вдосконалення господарського законодавства та самого господарського кодексу, як його стрижневого акта.

Ключові слова: *Господарський кодекс, модернізація, Цивільний кодекс, кодифікація, концепція*

Актуальність проблеми. Сучасна ситуація потребує такого підходу до законодавчого забезпечення економічної діяльності, який, з одного боку, поєднував би динамічність його розвитку, а, з іншого – сталість та спадкоємність. Ці тісно пов'язані між собою вимоги сьогодення знаходять відображення як у найважливіших міжнародних документах програмного характеру, так і у положеннях вітчизняних концепцій подальшого економічного розвитку, затверджених актами Президента та Верховної Ради України. Гармонійне поєднання цих двох тенденцій є необхідною передумовою вдосконалення правового регулювання будь-якої сфери суспільного життя.

Метою даної роботи є дослідження діючої системи господарського законодавства України та обґрунтування конкретних конструктивних пропозицій з вдосконалення господарського законодавства та самого Господарського кодексу (далі – ГК).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досвіду реалізації законодавства про господарську діяльність, надбаного після введення в дію ГК, свідчить про необхідність вирішення таких завдань, як:

- узгодження кодифікованих та не кодифікованих норм господарського законодавства;
- подолання множинності актів, які регулюють господарську діяльність;
- обрання такої форми вдосконалення змісту та форми актів господарського законодавства, яка була б найбільш придатною для ефективного проведення процесу адаптації господарського законодавства до світових та європейських стандартів, тощо.

Вченими Інституту економіко-правових досліджень НАН України було запропоновано концептуальний підхід щодо вирішення багатоаспектних завдань подальшого розвитку господарського законодавства *шляхом його модернізації на базі ГК* [5].

Першочерговим завданням подальшої кодифікації господарського законодавства, на думку О. Титової, є оновлення та доповнення положень ГК як стрижневого акта господарського законодавства. Загальними напрямками цього

процесу є : нарощування розділів, глав та статей Кодексу; зниження кількості бланкетних норм у складі Кодексу; конкретизація окремих норм Кодексу з урахуванням виниклих останнім часом вдалих засобів регулювання; додаткове узгодження та гармонізація положень кодексу з нормами Земельного, Цивільного, Кримінального та інших кодексів; відновлення спеціальних норм Кодексу, які містилися у його проекті, але були вилучені під впливом суб'єктивних факторів (про захист прав суб'єктів господарювання, про правові принципи обліку та звітності у господарській діяльності тощо) [4, с.74].

Паралельно та у взаємозв'язку із роботою по оновленню ГК, О.Титовою пропонується реалізація заходів щодо забезпечення оптимального співвідношення законів та підзаконних актів. Зокрема, ті положення законодавства, які є несталими, мають нахил до частих змін, не підіймати на рівень закону, а залишати у компетенції Кабінету Міністрів і регіональних органів, закріплюючи їх у підзаконних актах відповідного рівня.

Наголошується на необхідності розроблення основних напрямів адаптації господарського законодавства, обумовленого процесами євроінтеграції з урахуванням особливостей національного законодавства, забезпечення єдиного підходу до узгодженості, структурності та непротиворічності у системах законодавства, координації та зближення національного господарського законодавства із господарським правом ЄС.

В цілому головним завданням програми модернізації – є надійне забезпечення поєднання ринкової саморегуляції із державним регулюванням економіки, а узагальнюючим критерієм досягання цієї мети – сталість врегульованих господарських відносин та самого законодавства.

У силу певної протидії включення у цей Кодекс ряду норм та інститутів господарського законодавства коментований у теперішньому виданні ГК можна розглядати як «малий кодекс» — результат першого етапу кодифікації. «Малий кодекс» включає, головним чином, основи господарського законодавства в цілому та його провідних інститутів. Незважаючи на скорочений обсяг ГК став базовим, стрижневим актом для виконання наступного етапу роботи з

розширення та поглиблення кодифікації. Зміст наступного етапу розкритий у Концепції модернізації господарського законодавства на базі ГК, розроблена також програма реалізації цієї Концепції, яка здійснюється у цей час [1].

Концепція і програма передбачають консолідацію нормативних актів, що стосуються всіх інститутів господарського права, зведення їх в єдині акти. Ці акти мають прив'язуватися до розділів і глав ГК, які пропонується поступово нарощувати найбільш важливими нормами та постачати посиланнями на конкретні закони або постанови уряду, зміст котрих не виявилося доцільним або технічно можливим перенести прямо у текст Кодексу. Таким чином, «малий кодекс» буде поповнений і прямо регулюватиме більш широке коло питань, ніж тепер.

При подальшій кодифікації і модернізації, що припускає, зокрема, стиснення обсягу нормативних актів шляхом виключення декларативного та описового тексту, можливе збільшення кількості статей у ГК у 3—4 рази, що не перевищить розумного обсягу кодифікованого акта. Наявність ГК сприяє підвищенню рівня стабільності законодавства, що має немаловажне економічне і юридичне значення, полегшує системне вивчення та подальше вдосконалювання законодавства, а також дає можливість звільнити Цивільний кодекс від норм, що стосуються професійної господарської діяльності.

Кодифікована форма допомагає юристам, які працюють у народному господарстві, краще орієнтуватися у превеликому законодавстві, а тому стане у пригоді й пропонований науково-практичний коментар. ГК сприяє забезпеченню системного підходу до рішення ряду проблем господарсько-процесуального законодавства, судочинства в системі господарських судів. Розробка і обговорення проекту ГК дали суттєвий поштовх розвитку економіко-правових досліджень, господарсько-правової спеціалізації в юридичній науці і юридичній освіті. Даний коментар також може стати підмогою у викладацькій діяльності.

Господарський кодекс – основа забезпечення суспільного господарського порядку.

На сьогодні саме ГК містить положення, які створюють концептуальні засади для подальшого ефективного розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки. Тільки цей Кодекс містить гарантії забезпечення стабільності правового режиму іноземного інвестування та чітку класифікацію юридичних осіб, що є традиційною для права України, відповідає реаліям, що склалися. На цей час лише норми ГК дозволяють захистити права суб'єктів підприємницької діяльності при укладанні договору приєднання, угод щодо перевезення вантажів. Положення Кодексу дають можливість забезпечити інтереси та права суб'єктів господарювання під час проведення перевірок державних контролюючих органів тощо.

В.Данішевська визнає, що „на сьогодні безболісне скасування ГК практично неможливе”, що проблеми практичного застосування Цивільного і Господарського Кодексів у щоденній діяльності суддів успішно вирішуються під час семінарів. Тобто фактично визнається, що скасування ГК матиме тяжкі наслідки, що доцільне проведення роботи щодо його роз'яснення та вдосконалення [3, с. 3].

Висновки. Тенденція негайно „інкорпорувати”, „скасувати”, оперуючи особистими вподобаннями, бажанням створити популістський імідж чи зберегти добрі відносини із іноземними „спонсорами” і є характерною рисою деформації трансформаційного періоду. Як зазначається у програмних документах, на яких повинен базуватися розвиток нашої держави: „економічна стратегія наступного періоду має бути максимально прагматичною, вільною від політизації ідеологічних схем та стереотипів”. А тому, у вирішенні питання щодо подальшого розвитку господарського законодавства, пріоритет має належати не руйнування, а саме модернізації як процесові, що відповідає економічним інтересам, інтересам сталого розвитку та загальносвітовим тенденціям.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України від 01.01.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. – №18. – Ст.144.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Данішевська В. Судова влада потребує допомоги /В.Данішевська// Правовий тиждень. – 2007. – № 30. – С. 3-9.
4. Титова О. Концепція та програма модернізації господарського законодавства України/ О.Титова//Право України. – 2008. – №6. – С. 73-76.
5. „Концепція модернізації господарського законодавства на базі Господарського Кодексу України (проект)” // Економіка і право.-2006.-№2.-152 с.

УДК 336.2

ОСОБЛИВОСТІ УХИЛЕННЯ ТА УНИКНЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Г.С.Ревва, студентка

Науковий керівник : ас. Лункіна Т.І.,

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено причини і наслідки ухилення від сплати податків в Україні. Установлено обсяги тіньової економіки на даний момент , чинники котрі спонукають платників уникати сплати податків.

Ключові слова : податки, правопорушення, податкова система, покарання , корупція , доходи, бюджет.

Актуальність проблеми. Ухилення від сплати податків стало своєрідним каналом нелегального збагачення. Окремі суб'єкти підприємництва у своїй діяльності використовують складні фінансові схеми, що дають змогу зменшити або повністю виключити сплату податків, зборів (обов'язкових платежів). Злочинні фінансові схеми ухилення від оподаткування, способи злочинної діяльності постійно змінюються та удосконалюються. Для підготовки до злочину та приховування його слідів злочинцями застосовуються різноманітні заходи, що полегшують скоєння ухилень від сплати податків та унеможливлюють їх виявлення податковими органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ухилень від сплати податків присвячені роботи вітчизняних учених, таких як: А. Баделюка, В. Білоуса, А. Бодюка, П. Гайдуцького, Н.Ксерози, П. Мельника, Д. Муляка, С. Павленка, В. Поповича, А. Савченко, О.Турчинова, Т. Ютминой, І. Якушика, Ф. Ярошенка та інших. Їх дослідження спрямовані на виявленні причин, що спричиняють тінізацію оподаткування та розробці засобів боротьби з цим негативним явищем. Слід зазначити, що проблеми відмінності законності й незаконності мінімізації податкових платежів досліджують вітчизняні та іноземні вчені, такі як З. Будько, А. Єлисеєв, М. Підлушкін, А. Загородній, С. Жестков, А. Бризгалін, Д. Тихонов та інші. Їх узагальнена думка схиляється до того, що під податковим правопорушенням потрібно розуміти діяння, що порушують норми податкового законодавства, а відтак передбачають фінансово-правову відповідальність.

Актуальність проблеми. В останні роки в Україні ухилення від сплати податків набуло особливої популярності і в окремих випадках стало нормою ведення бізнесу. За оцінками експертів, у нашій державі 40-50% Валового внутрішнього продукту перебуває в тіні, тобто не оподатковується, в той час як у країнах Європи цей показник становить 5-15% Валового внутрішнього продукту. Ухилення від сплати податків призводить до низки негативних наслідків для нашої країни – зменшення надходжень до державного бюджету, недофінансованість соціальної сфери й інших суспільних потреб, що спричиняє ведення нових додаткових платежів, збільшення діючих податкових ставок, порушення норм ринкової конкуренції. Тому ця проблема є актуальною на даний момент для багатьох країн.

Мета. В статті ми з'ясуємо причини ухилення від сплати податків, а також відмінності між уникненням і ухиленням від сплати податків.

Ухилення від сплати податків виникло разом із введенням самих податків. Адже, платник податків завжди намагається мінімізувати суму податку, яку необхідно сплатити. В країнах з високим рівнем національної свідомості, економічного розвитку громадських інституцій у процесі

розроблення податкового законодавства беруть участь державні органи не одноосібно, а спільно з платниками податків. У таких суспільствах встановлений чіткий контроль за розподілом і витрачанням бюджетних коштів, характерний високий рівень довіри платників податків державним органам, сплата податків є свідомою дією платників. В Україні з неформованими громадськими інституціями, високим рівнем корупції, сплату податків платник розглядає як примусове стягнення. Відповідно, платники податків намагаються різними шляхами ухилитися від їх сплати. Серед основних чинників, котрі спонукають уникати сплати податків:

- погіршення фінансового становища бізнесу та населення;
 - складність у розрахунках податкових сум;
 - особливості податкової системи та податкової політики, що проводиться в країні;
 - рівень корупції у державі ;
 - нераціональна структура оподаткування (висока частка непрямих податків;
 - недосконалість юридичної техніки податкового законодавства – складність податкової системи. Вона обумовлює зниження ефективності податкового контролю та створює можливість уникнути сплати податків
 - ефективність роботи податкової служби ;
 - рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплачувати податки;
- [1,с.2-11; 2,с.12].

На основі проведених досліджень було виявлено, що ухилення від сплати податків може реалізовуватися двома шляхами: шляхом використання незаконних методів і шляхом легалізованих дій (рис. 1). В Українській економічній енциклопедії ухилення від сплати податків трактується як сукупність легальних і незаконних способів приховування доходів від оподаткування. [3, с. 778-779]

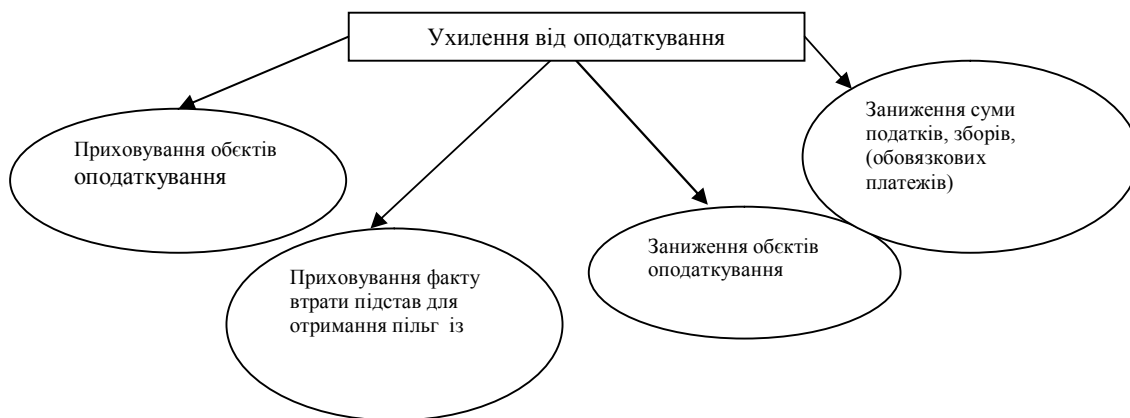

Рис.1. Види ухилень від сплати податків шляхом використання незаконних і законних дій.

Багато українських фінансистів ці два методи ухилення від сплати податків розмежовують і легалізоване зменшення оподаткування називають уникненням від сплати податків, а нелегальне – ухилення від сплати податків. Під ухиленням від сплати податків автори розуміють протиправні дії зі зменшення податкових зобов'язань, виявлення яких тягне за собою відповідальність (штрафні санкції, адміністративна, дисциплінарна та кримінальна) за порушення податкового законодавства [4, с.10].

Уникнення від сплати податків тісно пов'язане із податковим плануванням. Зменшення сплати податків шляхом їх законної мінімізації практикується у всьому світі. До заходів мінімізації податків належать – розробка і реалізація схем спрямування фінансових потоків, господарських операцій, використання пільг, правильне формування облікової політики підприємства. І, оскільки вжиті заходи не суперечать закону, суб'єкти господарювання використовують їх в процесі планування.

На нашу думку, фундаментальні причини, які уможливлюють ухилення від сплати податків, слід шукати на макрорівні.

По-перше, під час формування податкової системи України не використовувалася методологія жодної економічної теорії. Концепцію теорії

трудової вартості, розроблену в дослідженнях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, було відкинуто, а натомість нічого не запропоновано.

По-друге, модернізація Державної податкової служби України відстала від прогресивного розвитку її продуктивних сил і таким чином послабила свій регулюючий вплив на економічні відносини.

По-третє, система оподаткування до останнього часу ще не охоплена Проектом модернізації Державної Податкової Служби України. Як наслідок, виник дисбаланс між модернізацією Державної податкової служби (суб'єктом управління) і реформуванням податкової системи (об'єкт управління). Ці процеси поки що йдуть паралельним шляхом.

Більше можливостей для ухилення від сплати мають непрямі податки (Податок на додану вартість, акцизний збір). Особливо це стосується Податок на додану вартість, оскільки його визначення здійснюється у відсотках до вартісного обсягу. Так, шляхом заниження обсягів реалізації чи завищення обсягів закупівлі суб'єкти господарювання намагаються зменшити розмір Податку на додану вартість, що необхідно сплатити.

В Україні, за ухилення від сплати податків передбачена відповідальність. Кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків встановлена ст. 212 Кримінального Кодексу України (вона передбачає покарання за умисне ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів таких осіб: службових осіб підприємства не залежно від форми власності; осіб, що здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; інших осіб, які зобов'язані сплачувати податки, збори та інші обов'язкові платежі).

Висновки. Проблема ухилення від податків є актуальною і потребує вжиття заходів, спрямованих на її вирішення. Зменшити масштаби цього явища можна шляхом врегулювання і вдосконалення податкового законодавства, а також формування такої податкової системи, яка б не вимивала обігових коштів у суб'єктів господарювання і не спонукала їх

шукати законодавчих прогалин, щоб зменшити податкове навантаження чи ухилятися від сплати податків.

Платники податків застосовуючи різні способи ухилення від сплати податків, не розуміють, що такими діями вони позбавляють себе і інших громадян від можливості покращення економічного становища держави. Звичайно, країна повинна допомогти зрозуміти населенню, що з збільшенням податкових надходжень і виходу з тіньової економіки, матиме покращення соціального статусу громадян та забезпечення економічної стабільності в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мочерний С.В. / Економічна енциклопедія/ Відповід. ред. Мочерний С.В. – К.: - Академія. – 2002, т.3. – 952 с.
2. Білик М.Д. Податкова система України / М.Д.Білик, І.А.Золотко – К.: КНЕУ, 2000. – 192 с.
3. Іванов, Ю. Б. Податкова система/ Іванов Ю.Б., Крисоватий А. І., Дисятнюк О. М. – К.: Атіка, 2007. – 920 с.
4. Іванов, Ю. Б. Податковий менеджмент/ Іванова Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпова В. В. – К.:2008. – 525 с.

УДК 368.021

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Л.С. Скороненко, студентка

Науковий керівник : ас.Т.І. Лункіна

Миколаївський державний аграрний університет

З часу прийняття Закону України "Про страхування" № 2745 – III від 04.10.2001 року на страховому ринку в АПК намітився ряд позитивних тенденцій: зростання обсягів страхових платежів; збільшення величини страхових резервів; підвищення частки страхових премій в обсязі валової продукції; збільшення розмірів статутних фондів страховиків; випереджувальні темпи зростання страхових платежів щодо темпів зростання страхових виплат. Однак, сучасний стан відносин страхового відшкодування збитків і втрат в АПК характеризується повільністю, складністю і суперечливістю щодо свого розвитку.

Важливість та актуальність цієї теми підтверджує і те, що в Україні другий рік працює проект розвитку аграрного страхування Міжнародної фінансової корпорації, який фінансується Канадським агентством міжнародного розвитку.

Ключові слова: *агροстрахування, бюджетна програма, грошова компенсація, дотація, державна підтримка, договір страхування, застава, кредитні ресурси, страхові тарифи, страхування, страхова компанія, страхові внески, страховий випадок, субсидія, страховий ринок, страховий ризик, фінансування АПК.*

Мета. Дослідити сучасний стан аграрного страхування в Україні, визначити оптимальні стратегії розвитку відносин зі страхування в АПК та шляхи їх поліпшення.

Виклад основного матеріалу. Ефективність страхової діяльності завжди була в полі зору науковців, спеціалістів і практиків та знайшла належне відображення у наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, а саме: С.С. Осадця, В.Д. Базилевича, В.І. Грушка, М.Д. Лутака, Л.І. Рейтмана, В.В. Шахова, І.В. Яковенка, С.Е. Саркісова, К.Г. Воблого, О.Д. Василика, М.С. Клапківа, Є.В. Коломіна, Л.О. Орланюк-Малицької, В.А. Сухова, А.А. Чухно та інших науковців.

Проте, виникнення суперечливих дій в ході формування ринкових відносин, необ'єктивність і невідповідність ринковим умовам механізму регулювання страхової діяльності в АПК з боку держави, її неухважність до задач підготовки соціальної бази страхування та інші аспекти цієї багатопланової проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого дослідження. Вітчизняна наука поки що недостатньо опрацювала такі питання як визначення оптимальних стратегій розвитку відносин зі страхування в АПК, забезпечення фінансової стійкості таких відносин, удосконалення фінансового контролю страхової діяльності в АПК.

На сьогодні в Україні страхування у сільському господарстві відбувається як звичайне страхування майна на загальних підставах. Його характерними рисами є:

- 1) низький відсоток участі у страхуванні;

2) застосування страхування переважно не як методу управління ризиками, а як допоміжного заходу при отриманні банківського кредиту;

3) взаємна недовіра сільськогосподарських виробників, страхових компаній та держави;

4) мізерна питома вага сільськогосподарського страхування у портфелі страхових компаній, відсутність розмаїття страхових продуктів, які б відповідали потребам страхувальників;

Про стан справ на ринку аграрного страхування в Україні достеменно не знає ніхто. Кажуть, його відсоток такий малий, що офіційна статистика цим навіть не переймається. Тож, надійнішими є дані, зібрані Міжнародною фінансовою корпорацією, яка вже котрий рік поспіль сприяє розбудові вітчизняної системи аграрного страхування. У співпраці з міністерствами та відомствами, а також приватними структурами вона впроваджує проект "Розвиток агрострахування в Україні" [3, с. 68].

Як повідомив начальник відділу фінансових планів, страхування, кредитування та боргових зобов'язань Міністерства аграрної політики Олександр Полещук, держава підтримала цей проект. В 2005 році вперше на здешевлення страхових платежів з бюджету виділено 50 млн грн. Сума поступово зростала і у 2008-му сягнула 200 млн грн. Однак тоді ці кошти вчасно не освоїли, тож більшу їх частину перерозподілили. Торік через фінансово-економічну кризу грошей зовсім не виділили. Не передбачені вони і в проекті бюджету-2010 [2].

За таких обставин ситуацію на ринку аграрного страхування у 2009 році фахівці проекту вивчали на основі даних 16 страхових компаній, які вже п'ять років беруть участь у подібних дослідженнях. Це дало змогу досить якісно проаналізувати ринок класичного аграрного страхування, на який торік істотно вплинула фінансова криза та відсутність державної допомоги із субсидіювання премій.

Як повідомив експерт з аграрного страхування Проекту Міжнародної фінансової корпорації Роман Шинкаренко у 2009 році уклали 1980 договорів зі

страхування сільськогосподарських культур (посівів і врожаю) та 5330 договорів зі страхування тварин. Сума премій відповідно становила 42 млн.грн та 2,1 мільйона. Загальний обсяг ринку страхування сільськогосподарських культур можна оцінити в 650-700 тисяч гектарів застрахованих площ та 50-55 мільйонів гривень страхової премії [3, с. 67].

Щодо виплат за минулий рік, то вони сягають 13,7 млн грн, більшу частину з яких видали за договорами страхування культур на весняно-літній період. Рівень виплат (37 %) цілком прийнятний для сприятливого за погодними умовами року [2].

Стосовно страхування за договорами застави при одержанні банківських кредитів, то через те, що не всі компанії надали інформацію, коректно проаналізувати ситуацію з посівами, застрахованими як заставне майно, досить складно. Однак і на основі даних семи компаній можна зробити висновок, що страхування заставного майна не надто впливає на загальні показники по ринку. Тобто і посіви культур, і сільськогосподарські тварини не розглядаються банками як основна застава для забезпечення зобов'язань аграрними позичальниками.

За інформацією страхових компаній, в 2009 році було укладено всього 54 договори страхування посівів та 50 договорів страхування тварин, які фігурували як застава при одержанні банківських кредитів. Сума премій по культурах (застави) становила 1, 53 млн.грн (застраховано 9720 гектарів посівів), а по тваринах – 0,53 млн.грн (застраховано близько 17 000 голів худоби) [3, с. 68].

Протягом 2009 року виплати за договорами страхування сільськогосподарських культур сягнули 36,48 %, а це підтверджує, що страховики намагаються виконувати свої зобов'язання. Кількість заяв про настання ризикових подій незначно відрізняється від кількості виплат (різниця менше 10 %). Навіть за сприятливих погодних умов узимку 2008-2009 років, деякі посіви загинули або ж були істотно пошкоджені. Страхові компанії компенсували збитки виробникам і виплатили навесні 2009 року трохи більше

2,3 млн. грн. Рівень виплат по озимих культурах становив 28,7 % . В основному їх проводили за договорами страхування ріпаку та ячменю. У весняно-літній період рівень страхування сягнув 38,7 %.

У портфелі страхових компаній за результатами весняно-літнього періоду страхування за кількістю укладених договорів 45 % припадає на страхування цукрового буряку, 38 % - озимої пшениці. Приблизно 3 % загальної кількості договорів становлять ті, що стосуються ячменю, жита, ріпаку та овочів.

Згідно статистичних даних, стосовно сезону осінь 2009 - зима 2010 років, то в основному страхували пшеницю (42 % від загальної кількості договорів), ріпак (32 %) і ячмінь (24 %). За сумою зібраних премій така ж сама тенденція: пшениця 61 % загальної суми премій, ріпак - 32 %, ячмінь – 7 %. При цьому середня площа посівів пшениці, застрахована за одним договором, становила 382 га, рапсу -180 га, жита - 169 га.

На думку страховиків, у 2010 році структурних зрушень щодо розвитку аграрного страхування не очікується. Більш того, експерти не виключають зменшення цього року кількості компаній, що пропонують послуги аграрного страхування. Прорив на цьому терені, за їх словами, можливий лише при поновленні державою програми субсидування страхових премій. "Перш за все необхідно відновити державну субсидію на страхування сільськогосподарських культур", - вважає Ігор Литвак, заступник виконавчого директора "Кредо-Класик" [2].

"У випадку поновлення фінансування державою програми субсидіювання страхових премій, ринок може продемонструвати стрімке зростання", - говорить Олександр Муха, заступник начальника управління сільськогосподарського страхування НАСК "Оранта". Деякі експерти більш песимістичні, мовляв, державна підтримка аграрного страхування в цьому році навряд чи буде відновлена, а страхування посівів - це не першочергова стаття витрат для аграріїв. "В умовах гострого дефіциту обігових коштів і за відсутності компенсації агрострахування з боку держави обсяг ринку агрострахування в 2010 році, швидше за все, зменшиться в порівнянні з

показниками 2009 року", - припускає Олександр Ярославський, заступник генерального директора "Українська аграрна конфедерація" [4].

Для того, щоб поліпшити ситуацію у сегменті страхування сільськогосподарських ризиків, експерти пропонують здійснити цілий комплекс заходів. Крім відновлення субсидювання страхових премій вкрай важливо прийняти закон про аграрне страхування. В свою чергу, Верховна Рада в жовтні 2009 року прийняла в першому читанні Закон "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною фінансовою підтримкою". Він передбачає виділення державних субсидій на страхування вирощеної, відгодованої, виловленої, зібраної, виготовленої первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції, якщо при цьому вона не містить генетично модифікованих організмів. Документ також припускає, що отримати ліцензії на здійснення страхування сільськогосподарської продукції за державною фінансовою підтримкою зможуть страховики, які відповідають вимогам Закону "Про страхування". Так, вони повинні мати статутний капітал не менш як EUR1, 5 млн за курсом Нацбанку і територіальну мережу не менше ніж у 12 областях України. Державне регулювання у сфері страхування сільськогосподарської продукції, згідно з документом, повинні здійснювати Кабінет міністрів, спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю, Міністерство АПК і Державне агентство з управління сільськогосподарськими ризиками. Так, 9 липня 2009 р. Президент України підписав Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізмів держрегулювання ринку сільськогосподарської продукції", що передбачає створення Державного агентства з управління сільськогосподарськими ризиками. Але з огляду на відсутність грошей його так і не було створено).

На переконання керівника проекту Гарі Роше, в 2010 році слід очікувати результатів на рівні 2009 року з незначним збільшенням обсягів страхування. Можливе зменшення кількості компаній, що пропонують послуги на аграрному

ринку. У разі поновлення державою програми субсидування страхових премій, ринок може продемонструвати стрімке збільшення кількості договорів, застрахованих площ і сум зібраних премій. Однак, у такому разі частка формального і схемного страхування теж може істотно збільшитися. Тому, до умов програми субсидування повинні входити контрзаходи для збереження якісних характеристик ринку.

Висновки. Стан розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні не відповідає його першочерговому завданню – бути ефективним механізмом управління ризиками в аграрному секторі та забезпечувати стабільність виробництва та доходів сільськогосподарських виробників. Підняти його на належний рівень буде неможливо без державної підтримки, без надання субсидій з державного бюджету.

Міжнародний досвід показує, що державна підтримка страхування сільськогосподарського виробництва є більш ефективною формою стабілізації доходів сільськогосподарських виробників, ніж державна фінансова допомога, що надається їм у вигляді дотацій, заліків, списань боргу, відстрочок платежів та прямих грошових компенсацій.

До того ж, страхування покращує доступ сільськогосподарських виробників до кредитних ресурсів. Цей чинник є чи не найвагомішим у сучасних умовах України, де сільськогосподарські виробники мають обмежений доступ до кредитних ресурсів через відсутність кредитної історії, відсутність ліквідної застави та інші чинники.

Урядом у 2009 році повністю зупинено фінансування бюджетної програми: здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку, тоді як у 2008 році на неї було передбачено 200 млн. гривень. Ситуація у фінансовому секторі нині дуже важка, а тому вчасна та у повному обсязі виплата страхового відшкодування у разі настання страхового випадку у багатьох страхових компаній – під великими питаннями.

Тому, проблему сільськогосподарського страхування треба терміново вирішувати стратегічно та системно. Необхідно не нав'язувати товаровиробнику умови страхування, а заохочувати його страхувати врожай. Це можна зробити лише за фінансовою підтримкою держави, як це робив, робить і буде робити весь світ. До того ж програми по субсидіюванню страхових внесків у аграрному секторі відповідають правилам і нормам СОТ. Все більше країн світу схиляються до наслідування досвіду тих країн, де була запроваджена та успішно діє модель системи аграрного страхування з державною участю (США, Канада, Іспанія).

Отже, підсумовуючи вище сказане, необхідно наголосити, що страхування є стимулом для виробника використовувати у своїй діяльності сучасні технічні та технологічні досягнення, зокрема, надійні засоби захисту врожаю. Отже, стимулюючи розвиток страхування, держава одночасно сприяє підвищенню ефективності виробництва в аграрному секторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про страхування» № 2745-III від 04.10.2001р.
2. Дацюк Л. С. Скоріше живе, ніж мертво// Урядовий кур'єр . – 2010.
3. Криворучко А.В. Розвиток страхового ринку в сільському господарстві // Економіка АПК. — 2009. - № 6. - С. 66-70.
4. Мадай А.В. Что было и что будет. // Бизнес. – 2010.

УДК 368.9.06:369.06

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

А.В.Скуміна, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено становлення та розвиток медичного страхування в Україні, перспективи та проблеми розвитку обов'язкового медичного страхування в Україні.

***Ключові слова:** страхування, медичне страхування, страхова медицина, соціальне страхування, страхові фонди, соціальні гарантії.*

Сьогодні якісна медична допомога обходиться досить дорого для громадян більшості українських громадян. Норма статті 49 Конституції України, відповідно до якої держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, не виконується.

Запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування є невідкладною потребою для наших громадян. Запровадження загальнообов'язкового соціального медичного страхування передбачає залучення додаткових позабюджетних джерел фінансування галузі та одночасне здійснення глибокої внутрішньої перебудови національної системи охорони здоров'я. Додаткові витрати, на які має піти суспільство, забезпечать громадянам поліпшенням здоров'я, а суспільству в цілому - підвищення продуктивності праці.

Актуальність дослідження. Передбачається створення Фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, який здійснюватиме медичне страхування населення та належатиме до державних позабюджетних цільових фондів. Його робочими органами на місцях будуть територіальні управління та відділення в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, в районах і містах обласного підпорядкування, які укладатимуть договори із закладами охорони здоров'я, здійснюватимуть оплату за надану медичну допомогу, контролюватимуть якість її надання.

Найважливішою перевагою системи загальнообов'язкового соціального медичного страхування є відхід від залишкового принципу фінансування охорони здоров'я. При цьому втрачається безадресність, притаманна загальним податковим надходженням.

Основним джерелом фінансових ресурсів планується стабільний норматив відрахувань до фонду оплати праці працюючих громадян та страхові внески за непрацююче населення. Це дозволяє забезпечити охорону здоров'я фінансами на регулярній і повноцінній основі. Розмір страхового внеску не пов'язується зі станом здоров'я застрахованого і з обсягом одержаної медичної допомоги.

Проте запровадження нового страхового внеску, віднесення його на валові витрати може призвести хоча й до незначного, але збільшення вартості кінцевої продукції та податкового навантаження. У світовій практиці витрати на медичну допомогу є складовою частиною вартості робочої сили. Тому наявність платежів для відновлення одного з основних ресурсів - виробничої сили - економічно виправдана.

Принциповою особливістю загальнообов'язкового соціального медичного страхування є погодження державних гарантій щодо надання медичної допомоги з фінансовими ресурсами системи. Сьогодні державні зобов'язання перед населенням у сфері охорони здоров'я занадто високі і не підкріплені реальним фінансуванням [1].

Обсяг зобов'язань у системі загальнообов'язкового соціального медичного страхування постає у вигляді базової програми, яка являє собою гарантований державою обсяг, рівень і умови надання медичної допомоги.

Важлива характеристика соціального медичного страхування - введення в систему незалежного фінансового посередника в особі страховика - Фонду загальнообов'язкового соціального медичного страхування, який є некомерційною самоврядувальною організацією і діє під наглядом держави.

Фонд виступає головним утримувачем коштів системи соціального обов'язкового медичного страхування і покупцем медичної послуг для населення.

Перехід до медичного страхування найчастіше піддається критиці за неефективність із погляду адміністративних витрат. Проте багато в чому рішення цієї проблеми залежить від схеми організації системи страхування.

Реалізація економічних відносин потребує наявності у їх суб'єктів визначеного юридичного й економічного статусу. Закладам охорони здоров'я необхідно надати статус юридичної особи й усі права оперативно-господарчої діяльності. Їх доходи повинні формуватися залежно від обсягу і якості медичної допомоги. Підвищенню витратної ефективності використання ресурсів охорони здоров'я слугує відповідна схема фінансування медичних установ. Заклади охорони здоров'я мають отримувати кошти без розподілу за кодами економічної кваліфікації видатків на основі договорів із Фондом медичного страхування під погоджений обсяг і якість робіт.

Таким чином, підвищується відповідальність медичних закладів за результати своєї діяльності і створюються умови для конкуренції всередині системи між закладами охорони здоров'я. Головним результатом переходу до загальнообов'язкового соціального медичного страхування повинна стати активізація структурних перетворень у галузі. За умови, що будуть використані ефективні механізми розподілу ресурсів, під тиском економічних стимулів система охорони здоров'я буде трансформуватися у бік оптимального співвідношення первинної, спеціалізованої і високоспеціалізованої лікувально-профілактичної допомоги. Разом з тим, сьогодні на шляху запровадження соціального обов'язкового медичного страхування існує ряд суттєвих, але не нездоланих перешкод, а саме:

- відсутність відповідної організаційної інфраструктури для здійснення медичного страхування;
- відсутність достатнього досвіду роботи в умовах договірних відносин;
- відсутність адекватних інформаційних технологій.

Розробники проекту вважають, що впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування змінить умови фінансування і діяльності медичних закладів. Їх фінансування здійснюватиметься за конкретно виконану роботу певного обсягу і якості, що передбачатиметься умовами договору.

На думку авторів, прийняття законопроекту дозволить забезпечити вирішення соціальних, економічних, правових проблем в галузі охорони здоров'я, пов'язаних з наданням медичної допомоги населенню в сучасних умовах і забезпечить незалежний, більш ефективний контроль за діяльністю медичних установ та якістю надання медичної допомоги [2].

Таким чином, можна стверджувати, що перехід до нової системи охорони здоров'я - це важлива соціальна інновація, яка потребує комплексного підходу. Змінюється не лише характер взаємовідносин лікувальних закладів з органами управління, а й функції та умови діяльності всіх сторін. Необхідно по-новому формувати бюджет лікувальних закладів, шукати нові методи організації й оплати праці, формулювати вимоги до якості медичної допомоги, створювати систему моніторингу та оцінки діяльності медичних працівників. Потрібна розвинена система акредитації і ліцензування, аудиторська служба.

Медичне страхування передбачає страхування на випадок втрати здоров'я з будь-якої причини. Воно забезпечує більшу доступність, якісність і повноту щодо задоволення різноманітних потреб населення в наданні медичних послуг, є ефективнішим порівняно з державним фінансуванням системи охорони здоров'я. Медичне страхування, яке провадиться в обов'язковій формі, набуває рис соціального страхування, оскільки порядок його проведення визначається державним законодавством. За умовами обов'язкового медичного страхування роботодавці мають відраховувати від своїх доходів страхові внески. Ці кошти формують страховий фонд, яким керує держава. Частина цього фонду може створюватись і за рахунок внесків, які утримуються із заробітної плати працюючих. Частина кожної зі сторін залежить від конкретних економічних умов проведення такого страхування та вартості медичного обслуговування. Із коштів створеного страхового фонду відбувається відшкодування необхідного мінімального рівня витрат на лікування застрахованих працівників у разі їхньої непрацездатності через втрату здоров'я. Головне призначення страхової медичної організації в системі обов'язкового медичного страхування полягає в

тому, щоб при оплаті рахунків медичних установ контролювати якість наданих медичних послуг і їх відповідність медико-економічним стандартам.

Покладання на Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності функцій матеріального забезпечення, фінансування медичних послуг, а також врахування вищезазначених змін і пропозицій дадуть можливість більш ефективно та своєчасно надавати ці послуги застрахованим особам при запровадженні загальнообов'язкового медичного страхування [3].

Україна на сьогодні перебуває на стадії впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. Відповідні законопроекти за №1040 від 27 листопада 2007 р., №1040-1 та №1040-2 від 25 січня 2008 р. вже розроблені та отримали висновки профільного комітету Верховної Ради України та ГНЕУ Апарату Верховної Ради України. Законопроект № 1040-2 передбачає внесення змін до ЗУ «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням», ЗУ «Про страхування», Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та Основ законодавства України про охорону здоров'я. В процесі переходу України до ринкової економіки виникла ситуація, яка вимагає змін в умовах функціонування економіки системи охорони здоров'я.

Перебудова економіки охорони здоров'я повинна починатися перш за все з укріплення фінансової основи галузі, із зміни загальної схеми фінансування, що передбачає обов'язковий перехід від бюджетної системи фінансування до змішаної бюджетно-страхової системи, що фінансується при активній участі підприємств, установ, організацій різних форм власності з елементами добровільного медичного страхування населення.

Висновки. Таким чином, державна політика розвитку медичного страхування як частина загальної соціальної та економічної політики України повинна визначати основні принципи, напрями і форми економічного та адміністративно-правового впливу у сфері соціального захисту населення.

Медичне страхування має бути підтримано нормативно-правовою базою; удосконаленням податкової політики та державного нагляду; підвищенням фінансової надійності страховиків, страхової культури населення; підготовкою та перепідготовкою кадрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. В. Рудень. Передумови запровадження обов'язкового медичного страхування / В. В. Рудень, О. М. Сидорчук / Фінанси України. - 2006. - №10 – С. 71-78.
2. М. Мних. Проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в Україні / М. Мних, Н. Мних / Економіка. Фінанси. Право. - 2003. - №2 - С. 21-28
3. С. І. Юрій. Соціальне страхування / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. - К. : Кондор., 2004. - С. 343-382.

УДК 631.164.23

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. Смирнова, студентка

Науковий керівник : к. е. н., доц. Рябенко Г. М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з комерційними банками, їх стан і тенденції розвитку, а також сучасні умови банківського кредитування підприємств галузі.

Ключові слова: кредит, кредитні відносини в аграрній сфері, класифікація кредитів, кредитні ресурси, відсоткова ставка за кредит, механізм кредитної субсидії.

Показники діяльності аграрних підприємств засвідчують, що не зважаючи на трансформаційні процеси в галузі АПК, так і не вдалося досягти стійкого зростання сільськогосподарського виробництва. Одним з найбільш суттєвих факторів гальмування розвитку аграрного сектора економіки є

недостатнє фінансове забезпечення агропідприємств через нестачу власних оборотних коштів, нерівномірність грошових надходжень від реалізації продукції, недостатнього внутрішнього платоспроможного попиту, високий рівень боргових зобов'язань, обмеженість зовнішніх джерел фінансування тощо. Саме тому, питання кредитування сільськогосподарських товаровиробників як одного з найбільш перспективних шляхів залучення фінансових ресурсів, потребують першочергового вирішення. При цьому важливо враховувати специфіку сільськогосподарського виробництва, яка, в свою чергу, обумовлює особливості формування кредитних відносин в аграрній сфері.

Аналіз останніх досліджень. Фінансово-кредитні аспекти розвитку аграрного підприємництва постійно знаходяться в полі зору сучасних вчених-економістів, а саме: Литвиненко Т.І., Шубко О.Ю., Лопатинський Ю.М., Фурдас Б.В.

Постановка завдання. У процесі дослідження необхідно висвітлити особливості сільськогосподарського виробництва та, враховуючи їх вплив на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки, розробити пропозиції щодо забезпечення агропідприємств фінансовими ресурсами.

Виклад основного матеріалу. Функціонування і розвиток сільського господарства, як стратегічної галузі національної економіки України, значною мірою залежить від організації кредитних відносин в аграрній сфері. Під кредитними відносинами сільськогосподарських підприємств розуміють економічні відносини, які виникають у процесі кредитування аграрного виробництва та спрямовані на забезпечення потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах на умовах, що враховують базові принципи кредитування та об'єктивні вимоги галузі щодо обґрунтованості строку, обсягу, вартості кредиту, своєчасності його надходження, порядку погашення та сплати відсотків за користування ним. Причому, саме сільське господарство, в силу своєї специфіки, особливо потребує врахування об'єктивних вимог галузі і належної організації її кредитного обслуговування [1, с. 119].

Особливості сільськогосподарського виробництва мають суттєвий вплив на організацію кредитних відносин. Виявлення та врахування цих особливостей дозволить створити специфічні умови кредитування, що в свою чергу, забезпечить зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств та сприятиме збільшенню обсягів продукції, яка виробляється ними. Найбільш визначальними та проблематичними факторами, що впливають на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки на сьогодні є використання сільськогосподарськими підприємствами землі як основного засобу виробництва, значна зношеність основних засобів, низька рентабельність та збитковість аграрних підприємств, а також інші чинники.

Важливим фактором, що впливає на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки, є багатогалузевий характер сільськогосподарської діяльності. Як відомо, основною передумовою отримання кредиту є прибутковість підприємства. Банки мають бути впевненими, що позичальник спроможний оплатити кредит. На жаль, низька прибутковість, чи навіть збитковість сільськогосподарських підприємств ставить під сумнів можливість отримання кредитних ресурсів. Проте, якщо підприємство займається, скажімо, двома видами діяльності, варто при визначенні кредитоспроможності позичальника враховувати рентабельність виробництва не в цілому, а за окремими видами сільськогосподарської продукції. Якщо аграрний товаровиробник прагне отримати кредит для розширення виробництва рентабельної продукції, банк може бути зацікавлений в наданні кредиту даному клієнту, оскільки вірогідно, що використання кредитних ресурсів у цьому випадку дасть можливість оплатити кредит і мати від його використання додаткові прибутки.

Однією з важливих особливостей кредитування сільськогосподарських виробників є сезонний характер сільськогосподарської діяльності та тривалість виробничого циклу. Це веде до великого розриву у часі між здійсненням витрат на виробництво продукції та отриманням доходу від її реалізації, створюючи

нестачу обігових коштів, що, в свою чергу, зумовлює необхідність її покриття за рахунок короткострокових кредитів.

Наступною особливістю є підвищений ризик неповернення кредитів в результаті негативного впливу природних факторів, а саме: несприятливих погодних умов, хвороб, паразитів тощо, які можуть зменшити урожайність рослин і продуктивність тварин, що, в свою чергу, призведе до недоотримання запланованого фінансового результату. Варто зауважити, що галузь рослинництва має більш ризиковий характер, адже неможливо точно прогнозувати погодні умови. Крім того існує ризик загибелі або пошкодження майна внаслідок стихійних лих, що не тільки зменшує рентабельність виробництва, а й може знищити забезпечення кредиту.

Важливо наголосити, що одним із факторів, який впливає на кредитні відносини, є і екологічний ризик. Адже забруднення навколишнього середовища може знизити продуктивність та якість виробленої продукції рослинництва та тваринництва. Одночасно, застосування до підприємства різних санкцій до забруднення довкілля призведе до зниження прибутковості. Таким чином, підвищений ризик неповернення кредитів, зумовлений впливом природних факторів, вимагає від сільськогосподарських підприємств додаткових заходів, наприклад, страхування майна, надання надійної застави тощо.

В усьому цивілізованому світі земля є заставою під довгострокові, дешеві кредити для аграрного сектора. В Україні на сьогоднішній день існує мораторій на торгівлю сільськогосподарськими угіддями, забороняється внесення права на землю як частки до статутних капіталів господарських товариств, не дозволяється продаж або інші види відчуження земельних ділянок та паїв, що знаходяться у приватній власності [2, с. 9].

Оскільки іпотечні кредити надаються на довгостроковий період, будь-який банк, що забезпечує гарантію позики об'єктами нерухомості, хоче знати майбутню вартість цих об'єктів через п'ять або десять років. Але, оскільки критерії оцінки землі не визначено, складно або навіть не можливо передбачити

вартість конкретного гектара землі в Україні (наприклад у 2009р.). Відсутність вільного обігу землі, нестабільність законодавчих та політичних умов призводить до суттєвого зниження реальної ціни на землі сільськогосподарського призначення, а, отже, і вартості застави під кредит. Все це ускладнює відносини комерційних банків та аграрних підприємств з питання надання кредитів під заставу землі.

В цьому аспекті, більшість економістів, одним із можливих шляхів подолання проблем кредитування аграрних товаровиробників, вважає наявність і функціонування окремого аграрного банку. Проте ми, притримуємося точки зору науковців, згідно якої створення такого відокремленого банку недоцільне, тим більше державного. По-перше, спеціалізований аграрний банк буде обмежений у своїх можливостях, адже власні капітали сектора малі; з іншого боку - потреба в коштах суб'єктів агросфери здебільшого сезонна. З таким завданням ліпше впорається сукупність універсальних банків із диверсифікованими джерелами та розгалуженістю напрямків вкладання коштів. По-друге, формування нового та ще й великого банку вимагає коштів, а Україна належить до числа капіталодефіцитних країн і можливості збільшення загального обсягу кредитних ресурсів обмежені. Крім того, враховуючи законодавчо-нормативну неврегульованість, масове іпотечне кредитування може перетворитися на механізм вилучення земельних ділянок і перерозподілу власності [3, с. 238].

Одним з важливих факторів, що впливає на кредитне забезпечення агропідприємств є значна зношеність основних засобів. На сьогодні агропромисловий комплекс України забезпечений технікою лише на 45-65% від потреби, більшість із якої за своїми показниками як правило не відповідає сучасним вимогам [4,с.14]. Це зумовлює необхідність в оновленні сільськогосподарської техніки, впровадження нових технологій, що неможливо без залучення саме довгострокових кредитних ресурсів.

Хоча динаміка довгострокового банківського кредитування сільськогосподарського виробництва за останні роки мала позитивну тенденцію, все ж досягнутий обсяг кредитування не відповідає потребам галузі.

В цьому аспекті важливого значення набуває застосування лізингу, який, на жаль, не набув широкого розвитку у вітчизняному аграрному секторі, насамперед, через високі ціни на сільськогосподарську техніку.

Для забезпечення належної організації кредитних відносин в аграрній сфері важливо визначити та врахувати особливості аграрного виробництва, серед яких найважливішими є: багатогалузевий характер сільськогосподарської діяльності; сезонний характер сільсько-господарської діяльності та тривалість виробничого циклу; вплив природних факторів; використання землі як основного засобу виробництва; висока капіталоозброєність праці та значна зношеність основних засобів; низька рентабельність та збитковість. Перераховані особливості зумовлюють створення специфічних умов кредитування сільськогосподарського виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Литвиненко Т.І. Основні напрями реформування системи кредитування в аграрному секторі / Литвиненко Т.І.// Вісник аграрної науки Причорномор'я .- 2009.-С.119
2. Шубко О.Ю. Банківська система України в організації іпотечного кредитування ./ Шубко О.Ю.-К. : Ранок , 2009.-С.120.
- 3.Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора : інституціональні засади ./ Лопатинський Ю.М. – Чернівці . : Рута , 2009. – С. 344
- 4.Фурдас Б.В. Підприємництво в аграрній сфері в умовах трансформації економіки економіки. / Фурдас Б.В. // Фінанси України .-2009.-№ 4.-С.19

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АВТОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

М.А.Шевченко, студентка

Науковий керівник : ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті пропонується розкриття та впровадження автострахування, його сучасний стан та перспективи розвитку в Україні.

Ключові слова: автострахування, страховий тариф, страхові виплати, страхові платежі.

Постановка проблеми: Розвиток страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку як автострахування, так і страхування вцілому. Тому, в даній статті я розгляну автострахування в Україні на прикладі декількох страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень: Теоретичні основи розвитку автострахування в Україні досліджувались багатьма вченими, серед яких: О.Д.Вовчак; Т.В.Яворська; С.С.Осадець; І.Гордиєнко та інші. Ці автори пропонують різноманітні думки та підходи щодо автострахування в Україні, але існують певні недоліки, а саме: недосконалість прав споживачів страхових послуг, вузька клієнтська база страховиків, недостатність надійних фінансових інструментів для інвестування та низький рівень страхової культури населення. Проте всі вони схиляються до того, що розвиток страхового ринку відбувається за умов підвищення зацікавленості юридичних та фізичних осіб у захисті своїх майнових інтересів, розвитку ринку фінансових послуг та зростання страхових операцій.

Метою статті є дослідити сучасний стан автострахування в Україні та запропонувати перспективи його розвитку.

Виклад основного матеріалу: Страхова діяльність стала одним із факторів збільшення страхових резервів та активів. На сьогодні, існує велика

кількість страхових компаній, які надають різноманітні види страхових послуг. Найпоширенішим видом страхування в Україні є автострахування.

AXA Group (Франція) – світовий лідер в сфері фінансового захисту, яка здійснює свою діяльність по всьому світу з найбільшою концентрацією своєї діяльності у Європі, Північній Америці та Азійсько – Тихоокеанському регіоні – AXA Group (Франція).[7].

Згідно міжнародних правил фінансової звітності (IFRS) доходи міжнародної компанії AXA Group в 2009 році склали більше 90 млрд. Євро. Дохід групи від основної діяльності склав 3 млрд. Євро. Станом на 31 грудня 2009 року в управлінні компанії знаходиться 845 млрд. Євро активів.

Для досягнення своїх лідерських амбіцій, група AXA побудувала власну стратегію довкола ряду чітко певних робочих пріоритетів. Ділова модель AXA спричиняє за собою зміцнення, об'єднання і розвиток існуючих клієнтів і придбання нових, гарантуючи здатність групи захоплювати реальні можливості для зовнішнього зростання. Зусилля по розвитку AXA зосереджені на найбільш прибуткових сегментах, і група прагне збільшити своє розташування на розвинених ринках або тих, що показують стрімке зростання.

Основні характеристики діяльності AXA:

- * 20 позицію серед найбільших компаній світу;
- * 1 позицію в сфері страхування серед найбільших компаній світу;
- * 2 позицію по обсягах страхових премій серед страхових компаній Європи;
- * 53 місце у TOP 100 світових брендів у рейтингу Interbrand 2009;
- * 1 місце серед страхових брендів у рейтингу Interbrand 2009;
- * Компанія представлена в 35 країнах світу;
- * 91,2 млрд євро доходу в 2009 році;
- * 135 тис. працівників;
- * більше 65 млн. клієнтів

В Україні представляють дві великі компанії: - дві різні юридичні особи:

- АХА Страхування (попередня назва - СК «ВЕСКО»);
- АХА Україна (попередня назва – СК «Український Страховий Альянс»)

Щодо страхових платежів даної страхової компанії, то у 2009 році порівняно з 2008 роком склали:

1. страхові виплати (премії) компанії АХА склали у 2008 р. 421 млн.грн., а у 2009 р. вони склали більше, ніж 599 млн.грн.
2. виплати страхових відшкодувань АХА за 2009 р. склали 233 млн.грн.
3. за розмірами виплат АХА посідає 4-те місце серед страховиків у 2009р.

Так, АХА Group є одніє з найвідоміших та найбезпечніших страхових компаній в усьму світі. Але існує ще одна найвідоміша компанія, яка теж є дуже відомою серед сучасних користувачів атомобільним транспортом – це Каско.

Програма Каско «Все включено» (All Risks) діє з лютого 2009 року і не має аналогів на українському страховому ринку по своїй якості (прозорість і зрозумілість умов + сервіс + додаткові послуги). [6]

Окрім традиційних ризиків (викрадень автомобілів, збиток внаслідок ДТП, збиток внаслідок інших (поіменованих) подій, покриваються збитки внаслідок фізичного впливу будь-яких випадкових, раптових і непередбачуваних подій, якщо такі події не є виключеннями за договором.

1. Викрадення авто – незаконне заволодіння транспортним засобом (ТЗ) шляхом крадіжки, грабіжу, розбійного нападу. За умовами Договору покривається викрадення ТЗ під час його знаходження в будь якому місці в будь який час;
2. “Збиток внаслідок ДТП” – будь-яке пошкодження або зниження вартості ТЗ, його окремих складових частин або ДО (додаткового обладнання) внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
3. “Збиток внаслідок інших подій”:

* крадіжка окремих складових частин ТЗ або ДО, яке вказано в договорі;

* пошкодження або знищення (повна загибель) ТЗ, його складових частин або ДО, що вказано в договорі;

* протиправні дії третіх осіб, що передбачені Карним Кодексом України;

* стихійні явища (буря, ураган, смерч, паводок, затоплення, злива, град, сель, землетрус, зсув ґрунту, обвал, лавина, незвичні для даної місцевості морози і великі снігопади, дія підземних вод, шторм, цунами, удар блискавки і інші надзвичайні явища природи);

* пожежа або вибух;

* напад тварин;

* падіння предметів на ТЗ (дерев, снігу, льоду, стовпів, рекламних щитів і т.і.);

* влучання каміння або інших предметів, що вилетіли з під коліс ТЗ;

* зовнішній фізичний вплив інших випадкових, раптових і непередбачуваних подій, якщо такі події не є виключенням за договором.

У структурі портфеля компанії переважну частку займає автострахування КАСКО - 172,6 млн грн, приріст премій згідно якому в 2009 році склав 26% (35,6 млн. грн) у порівнянні з 2008 роком. Частка страхових премій фізичних осіб по КАСКО в загальному обсязі премій по даному виду страхування складає 93% (160,4 млн. грн). Сума страхових відшкодувань за договорами КАСКО в 2009 склала 116,7 млн. гривень. Показник рівня виплат досягає 68%, виплати за договорами страхування фізичних осіб складають 110,8 млн. грн.

Компанія відшкодовує збитки, протягом дії договору страхування, в разі пошкодження, повної загибелі або втрат застрахованого транспорту в цілому за умовами даної компанії внаслідок:

1. ДТП
2. пожежі, вибуху або самозаймання
3. стихійного лиха, природних явищ і дії непереборної сили
4. незаконне заволодіння транспортним засобом

5. протиправних дій третіх осіб

Також компанія може відшкодовувати збитки у повному обсязі при пошкодженні : декоративних елементів кузову, дзеркал, антен, освітлювальних приладів, скла.

У свій час може сплачуватись і страховий платіж, який може здійснюватися як готівкою, так і шляхом безготівкових розрахунків, одноразово або частинами згідно з договором страхування. У разі оплати страхувальником страхового платежу (його частини) в строки, визначені договором страхування, але не в повному розмірі, розмір матеріального збитку (витрат на відновлювальний ремонт) з урахуванням зносу зменшується пропорційно відношенню фактично сплаченої частини страхового платежу (його частини) до нарахованого страхового платежу (його частини).[2, с.41]

Висновки: На сьогоднішній день в Україні існує біля півтори тисячі страхових компаній, але не всі вони задовольняють вимоги користувачів щодо автострахування. Страховий ринок в Україні ще молодий і нерозвинений. Це значно ускладнює роботу страховиків, викликає багато зловживань, які підривають довіру страхувальників. Так, наприклад, деякі страхові компанії створюються лише для того, щоб отримати страхові платежі і припинити свою діяльність, дискредитуючи інших страховиків, і тим самим ще більше підривають віру наших громадян у страхування.

Страхування автотранспортних ризиків пов'язане з глибокими економічними і соціальними змінами, що відбуваються в суспільстві в зв'язку з масовою автомобілізацією, зростанням парку автомобілів і інтенсивності дорожнього руху, а також величезними матеріальними втратами в результаті дорожньо-транспортних пригод (ДТП). Щороку на автошляхах України гине понад 7,5 тис. людей.[3] Показник тяжкості наслідків ДТП (кількість загиблих на 100 потерпілих) у нашій країні становить 13, що в 7-10 разів вище інших країн Європи. Крім того, у нас відбувається понад 200 тис. автопригод, які тягнуть за собою пошкодження транспортних засобів, дорожніх споруд, будівель тощо, а отже, величезні матеріальні та моральні збитки. У страхових

компаніях недостатньо спеціалістів, які мають спеціальну освіту і володіють достатніми знаннями для роботи у страховому бізнесі. Вихід із цього становища – у розширенні учбової бази для навчання та підвищення кваліфікованої підготовки спеціалістів страхової справи. Тому, із вкликої кількості страхових компаній в Україні найбільш відомими є АХА Group та Каско, про які доповідалось в данній статті. Саме ці дві компанії, на мій погляд, можуть забезпечити спокій водіїв автомобілів та в повному обсязі компенсувати збитки у разі ДТП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція розвитку страхового ринку до 2010 року // Фінансовий ринок України. - 2009. - № 6-7, ст. 14-20.
2. Вовчак О.Д. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення /Вовчак О.Д./ Економіка. Фінанси. Право. – 2008.
3. http://timetowork.ru/insurance_today.php [Електронний ресурс], 2009.
4. Вовчак О. Д. Страхові послуги : навчальний посібник / Вовчак О.Д.
5. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 22 вересня 2005 року N 2902-IV (Із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006. – № 1. – С.3.
6. Юридична бізнес група. <http://www.krayina.com> [Електронний ресурс] : Правила добровільного страхування наземного транспорту, 2009.
7. Павлюченко Т. АХА страхування. / Павлюченко Т./ Страхування наземного транспорту. <http://www.axa.com> [Електронний ресурс], 2009.

УДК 347.77:341.48

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Н. Ю. Шепель, студентка

Науковий керівник: ас., Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

На основі аналізу чинного законодавства України розглянуто відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. Досліджено особливості адміністративної, цивільної та кримінальної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

***Ключові слова:** інтелектуальна власність, правопорушення, відповідальність, авторське право, суміжне право, піратство, упущена вигода.*

Актуальність проблеми. Кожен з нас хоча б один раз у житті зіткнеться з проблемою порушення прав інтелектуальної власності. Вже зараз ми повинні розуміти наскільки важливим і актуальним є їх захист. В Україні є ціла низка нормативно-правових документів, які регулюють дану сферу, створений Державний департамент інтелектуальної власності, у світі існує навіть Всесвітній день інтелектуальної власності тощо. Але найважливіше знати відповідне законодавство, свої права, розуміти як ними скористатися у майбутньому та які дії є протиправними і понесуть за собою сувору відповідальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Питання відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності розроблені в працях таких українських науковців: Коноваленко В.В., Крижна В.М., Довгий С.О., Жаров В.О., Кремень В.Г., Підопригора О.А., Паладій М.В., Ришкова О.В. та інш.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження сучасного законодавства з прав інтелектуальної власності та відповідальність її порушення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтелектуальна власність (ІВ) — у найширшому розумінні означає закріплені законом права на результат інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, художній, виробничій та інших галузях.

До об'єктів ІВ відносять: авторське права (літературні твори, комп'ютерні програми, бази даних, карти, фотографічні твори); суміжне право; право промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, товарні знаки); фірмові та комерційні найменування; географічні зазначення; сорти рослин та породи тварин; топографії інтегральних мікросхем; комерційна таємниця та інш.

До порушення права інтелектуальної власності відносяться: піратство, плагіат, несумлінна реєстрація, підроблення та зміна інформації.

Сьогодні в Україні забезпечено конституційне право кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної діяльності: створено нормативно-правову базу в сфері інтелектуальної власності, що відповідає міжнародним нормам, розроблено ефективні механізми реалізації правових норм та сформовано дієздатну інфраструктуру, що забезпечує здійснення державної політики в цій сфері.

Нині правовідносини в сфері інтелектуальної власності регулюються окремими положеннями Конституції України, нормами Цивільного, Кримінального, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та процесуальних кодексів.

В Україні діють 10 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності. Україна є учасницею 18 багатосторонніх міжнародних договорів у цій сфері. Правовідносини, пов'язані з правовою охороною інтелектуальної власності, регулюють також близько 100 підзаконних нормативних актів.

Законодавство України в сфері інтелектуальної власності охоплює всі загальновідомі об'єкти права інтелектуальної власності, забезпечує набуття, здійснення та захист прав інтелектуальної власності в Україні як вітчизняними, так і іноземними особами, та в цілому відповідає вимогам, встановленим міжнародними правовими актами [1].

Згідно ст. 432 Цивільного кодексу України (ЦК України) під час судового провадження в цивільних справах суд може постановити рішення зокрема про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та матеріалів і знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права

інтелектуальної власності; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо цього порушення.

Усі спеціальні закони в сфері інтелектуальної власності містять положення щодо захисту прав інтелектуальної власності. Ці положення стосуються, зокрема, відповідальності за порушення таких прав, відшкодування заподіяних власнику права збитків, визначення категорій спорів, пов'язаних з правами інтелектуальної власності, які можуть розглядатися в судах.

Зазвичай власник порушеного права інтелектуальної власності може скористатися якимось конкретним способом захисту свого порушеного права. Найчастіше він прямо визначений спеціальною нормою закону або впливає з характеру вчиненого правопорушення. Наприклад, коли в результаті порушення права інтелектуальної власності потерпілому заподіяні збитки, він вправі на власний розсуд вимагати або їх відшкодування у повному обсязі, або стягнення на свою користь доходу, одержаного порушником внаслідок порушення права, або виплати компенсації.

При визначенні розмірів збитків, що мають бути відшкодовані особі, право інтелектуальної власності якої порушено, а також для відшкодування моральної шкоди суд зобов'язаний виходити з суті порушення, завданої майнової і моральної шкоди, а також із можливого доходу, який міг би одержати порушник. Це підтверджується нормами ЦК України, згідно з якими збитками визнаються: витрати, які правовласник зробив або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які правовласник міг би реально одержати за звичайних обставин, якби його право не було порушене (упущена вигода). При цьому якщо правопорушник одержав у зв'язку з цим порушенням доходи, розмір упущеної вигоди не може бути меншим від доходів, одержаних правопорушником. Також до розміру збитків

додатково можуть включатися судові витрати та витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката.

Аналогічні норми містить і Господарський кодекс (ГК) України. До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, відповідно до цього кодексу включаються: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною; неодержаний прибуток (втрачена вигода); матеріальна компенсація моральної шкоди.

Моральна (немайнова) шкода фізичної або юридичної особи відповідно до законодавства України відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб, а її розмір визначається судом в залежності від характеру порушення прав інтелектуальної власності.

Законодавство України передбачає також кримінальну відповідальність за порушення права інтелектуальної власності (статті 176, 177, 2031, 229, 231 Кримінального кодексу (КК) України. Видами покарань за злочини можуть бути штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, виправні роботи, конфіскація майна, арешт, обмеження або позбавлення волі на певний строк.

Кримінальна відповідальність за злочини в сфері інтелектуальної власності відповідно до цього передбачена за: порушення авторського права і суміжних прав; порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію; незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених чи підроблених контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів та фонограм; незаконне використання торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення; незаконне збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Щодо адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, то при їх порушенні здійсненні дій, що становлять акти недобросовісної конкуренції, незаконному розповсюдженні примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, порушенні законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва [2].

Відповідно до Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції" власник прав інтелектуальної власності, який вважає, що його права порушені, може звернутися до Антимонопольного комітету України або до його територіальних органів із заявою про вжиття заходів захисту його порушених прав. Антимонопольний комітет України накладає штрафи на суб'єктів господарювання за вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція (глави 2—4 цього Закону).

Норми адміністративного права, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, містяться також у Митному кодексі України. Згідно з цим кодексом контрафактними є товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України призводить до порушення прав власника, які захищаються відповідно до чинного законодавства України та міжнародних договорів України. Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів із порушенням права інтелектуальної власності карається накладенням штрафу з конфіскацією контрафактних товарів.

Для розв'язання проблем, пов'язаних з проявами "піратства" у сфері авторського права і суміжних прав, протягом 2002—2003 рр. прийнято Закон України "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування" та внесено зміни до Закону України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм", яким додатково запроваджено обов'язкове маркування контрольною маркою у

вигляді голографічного захисного елементу примірників комп'ютерних програм, баз даних, відеограм [3].

Висновок. Таким чином, законодавство України містить правові норми, необхідні для ефективного захисту прав інтелектуальної власності. З огляду на те, що Україна проголосила одним із стратегічних напрямів зовнішньоекономічної політики інтеграцію до світового співтовариства, насамперед відзначу цього річного вступ нашої країни до Світової організації торгівлі. На часі стоїть завдання адаптації законодавства України до законодавства ЄС, яка здійснюється відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності: проблеми вступу до СОТ/ Упоряд. Г.О. Андрощук.-К: Парлам. Вид-во, 2002.-359с.
2. http://science.crimea.edu/zapiski/2008/law/uch_21_11/rishkova.pdf
3. http://www.nas.gov.ua/scinn/arhiv/0407/Pravo_1.pdf

УДК 336.14 (477)

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ, ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЙОГО СКЛАДОВИХ

І.В.Ширенко, студентка

Науковий керівник : ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський Державний Аграрний Університет

У статті висвітлено поняття „бюджетний процес”, проаналізовано погляди науковців щодо значення бюджетного процесу та його стадій. Внесено пропозицію підвищити відповідальність учасників бюджетного процесу та законодавчо закріпити прийняття рішення щодо бюджету в окрему стадію бюджетного процесу.

Ключові слова: юридичний процес, бюджетний процес, стадії бюджетного процесу.

Відаючи належне напрацюванням вітчизняних та зарубіжних фахівців, здійсненим у галузі теорії та організації бюджетного процесу в Україні, слід зауважити, що до цього часу багатьом проблемам не знайшли свого остаточного вирішення. У першу чергу потребує дослідження мотивація учасників бюджетного процесу та механізми узгодження їх інтересів на усіх його стадіях. Існує необхідність підвищення рівня бюджетного планування та удосконалення організації виконання бюджету. Таким чином, оптимізація бюджетного процесу з метою забезпечення найбільш ефективного акумулювання та використання бюджетних коштів, є актуальною, що і обумовило вибір теми статті.

Даною проблемою займалися такі групи фінансистів, А.С., Ангелов та М.А. Гурвич, професор Л.К. Воронов, М.І. Піскотін, А.І. Ходяков та інші.

Метою даної статті є визначення шляхів удосконалення бюджетного процесу в Україні та розробка науково-практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності.

Досягнення вказаної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань: поглибити теоретичні засади бюджетного процесу та обґрунтувати шляхи його оптимізації; уточнити принципи побудови бюджетної системи України як основи бюджетного устрою; визначити складові бюджетного процесу в Україні, що потребують подальшого удосконалення; встановити взаємозв'язок і взаємозалежність бюджетної політики та бюджетного процесу в Україні; здійснити аналіз використання програмно-цільового методу в бюджетному плануванні та касового методу виконання бюджету; розробити рекомендації щодо напрямів реформування бюджетного процесу в Україні та внесення змін до бюджетного законодавства з метою його вдосконалення.

Завдання бюджетного законодавства, в першу чергу Бюджетного кодексу України, полягає в регламентації бюджетного процесу і міжбюджетних відносин. Фінансове право містить окремий правовий інститут, присвячений регламентації процесу утворення, розподілу та використання ресурсів, мобілізованих до централізованих фондів, - бюджетний процес. Не всі вчені погоджуються з традиційним визначенням бюджетного процесу. Зокрема,

професор А. І. Худяков пропонує сукупність правових норм, що регулюють відносини, які виникають в ході діяльності державних органів з планування доходів та видатків бюджету, визначити як "бюджетне планування". Він посилається на той факт, що цей термін вживається в основному в економічній літературі і є зрозумілішим для тих, хто не є спеціалістом у галузі бюджетного права.

Бюджетний процес - це сукупність дій уповноважених на основі норм бюджетного права органів державної влади та місцевого самоврядування зі складання, розгляду, затвердження й виконання бюджету, а також зі складання, розгляду і затвердження звіту про його виконання. Таке поняття й зміст бюджетного процесу підкріплюються теоретичними розробками юристів, які спеціалізуються у сфері бюджетних відносин. І. Розпутенко вважає, що формування, затвердження та виконання бюджету становить поняття бюджетного процесу, в якому закладається стратегія економічної і соціальної політики, інструмент стабілізації економіки, засіб контролю державних видатків. Вчені не раз висловлювали думку, що будь-яка матеріальна галузь права вимагає процедурних форм реалізації її норм, і всі норми, що регулюють організаційну діяльність державних органів, мають процесуальний характер. Особливо це стосується діяльності у галузі застосування бюджетно-правових норм, адже з бюджетом пов'язані всі державні органи, підприємства, організації, установи, які безпосередньо чи опосередковано беруть участь у формуванні бюджету. Отже, можна зробити висновок, що сутність цього процесу складна та багатогранна.

Широке розуміння бюджетного процесу полягає в тому, що вся діяльність, яка базується на владних повноваженнях тих чи інших органів, має бути підпорядкована суворим процедурним формам, що забезпечують законність, доцільність та обґрунтованість цієї діяльності. Тому чіткий порядок, ретельно продуманий і розроблений у всіх своїх складових потрібен не лише для організації й узгодження роботи всієї системи державних органів з

формування та виконання бюджету, а й для правильного розв'язання численних питань, що при цьому виникають.

Проблема прийняття державного бюджету є однією з найскладніших серед тих, які доводиться розв'язувати державним органам. Її складність збільшується щорічною необхідністю прийняття закону про Державний бюджет, тобто щорічним проходженням законодавчої процедури. На жаль, як свідчить практика останніх років, парламент країни не дотримується процесуальних вимог щодо прийняття та затвердження зазначеного закону, що створює значні перешкоди як для проведення фінансової політики урядом держави. [1, с.127]

На основі аналізу повноважень органів державної влади у сфері бюджетних відносин можна зробити висновок, що не доцільно звужувати поняття бюджетного процесу до стадій складання проекту закону про бюджет і затвердження його органом законодавчої влади. Прийняття закону про Державний бюджет - це тільки створення юридичних можливостей для здійснення волі законодавчого органу. Прийняттям закону закінчується формування бюджету, коли органи законодавчої і виконавчої влади використовують свої права та обов'язки щодо складання і затвердження бюджету. Суть бюджетного процесу зосереджується на безпосередньому виконанні акта про бюджет, яке повинно постійно контролюватися з боку органів державної влади для досягнення відповідності між запланованими і реальними показниками.

Аналізуючи зміст бюджетного процесу, слід зупинитися на понятті його стадій. Як поняття бюджетного процесу, так і зміст його стадій спричинили тривалу дискусію серед учених-фінансистів. Залежно від позиції у зазначеному питанні фахівців можна умовно поділити на кілька груп. Представники першої групи фінансистів - А. С. Ангелов та М. А. Гурвич обмежують бюджетний процес лише формуванням бюджету, тобто його складанням і затвердженням. Формування бюджету - це сукупність пов'язаних між собою суспільних відносин, що розкривають планування органами виконавчої влади

пріоритетних видатків, вишукування достатніх для цього джерел, видання цими органами ряду правових актів, що регулюють процес планування. Закон про Державний бюджет посідає основне місце серед інших бюджетно-правових актів. Як стверджує професор Л. К. Воронова, він має провідне значення у їх системі, але не є єдиним, що регулює суспільні відносини під час формування бюджету. Спочатку складається проект бюджету, а потім на основі узагальнюючих показників складається проект закону про Державний бюджет. [1, с.128]

Професор М. І. Піскотін проводить умовну аналогію бюджетного процесу з кримінальним чи цивільним процесом, де за стадією винесення рішення відбувається його виконання. У бюджетному процесі стадія виконання бюджету завершується у тій самій "інстанції", що і його затвердження - у парламенті. Отже, якщо виконання бюджету не включати до бюджетного процесу, то потрібно виключити з нього і діяльність із затвердження звіту про виконання бюджету. Затвердження бюджету і затвердження звітності по ньому здійснюються в тому самому порядку і в тих самих формах, тому не можна виключати затвердження звіту з бюджетного процесу. Однак М. І. Піскотін не виділяє в бюджетному процесі стадії розгляду і затвердження бюджету. Він є представником другої групи вчених, які виділяють три стадії бюджетного процесу: 1) складання бюджету; 2) затвердження проекту бюджету; 3) виконання бюджету. Третя група фахівців-фінансистів, до якої входять Л. К. Воронова, Н. І. Хімічева, Є. А. Ровінський, В. В. Безчеревних, Н. В. Сидорова, визначає бюджетний процес як регламентовану нормами права діяльність державних органів зі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджету та складання, розгляду, затвердження звіту про його виконання, тобто виділяють п'ять стадій бюджетного процесу.

Ці стадії бюджетного процесу взаємопов'язані за своїм змістом і діями та взаємозумовлені, їх послідовність не тільки встановлена законодавчими актами, а й визначена логікою та історичною природою самого процесу. Це потребує періодичного оновлення бюджету, системи перегляду стану та розмірів його

доходів і видатків. Позиція цієї групи фахівців повністю відображає сам зміст бюджетного процесу.

Четверта група фахівців, серед яких В. М. Опарін, поділяє бюджетний процес на дві частини: 1) бюджетне планування; 2) виконання бюджету. Бюджетне планування охоплює складання проекту бюджету його розгляд і затвердження. Це серцевина бюджетного процесу - виконується той бюджет, який прийнято. [1, с.129]

Стадія бюджетного процесу являє собою етап діяльності держави чи місцевого органу, внаслідок якого бюджет набуває нових якостей. Як правило, цей етап закінчується прийняттям правового акта.

Бюджетний кодекс (ст. 19) виділяє чотири стадії бюджетного процесу:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд та прийняття Закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети;
- 3) виконання бюджету, у тому числі у разі необхідності внесення змін до Закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети;
- 4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.[2]

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів. Усі стадії бюджетного процесу ґрунтуються на правових засадах, які повинні гарантувати чітке планування, додержання бюджетної дисципліни і постійний контроль за виконанням усіх видатків.

Усі стадії бюджетного процесу ґрунтуються на єдиних принципах організації бюджетної діяльності і мають відповідну правову регламентацію.

У ході здійснення окремих етапів діяльності з бюджетом реалізуються бюджетні повноваження всіх суб'єктів бюджетних правовідносин. Отже, бюджетний процес є формою здійснення матеріальних бюджетних прав, що надані учасникам бюджетного процесу [3, с.13]

ЛІТЕРАТУРА

- 1) О. Д. Василик/. Бюджетна система України: Підручник./ К. В. Павлюк,/ О. Д. Василик – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
- 2) Бюджетний Кодекс України від 2001.06.21 №2542-III
- 3) Бескид.І.М. Періодичні підвалини дослідження суті державного бюджету України. Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал: / Бескид.І.М. Фінанси України.-//№1. 1998р.-с.35-37

УДК: 336.27 (477)

ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ДЛЯ УКРАЇНИ

В.С.Трофименко, студент

Науковий керівник: ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В перехідній економіці України державний борг все більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми, яка прямо пов'язана з проблемою економічної безпеки країни. В даній статті розглянуто стан державного боргу України за останні роки та його порівняння з боргами передових країн світу.

Ключові слова: державний борг, державний зовнішній борг, гарантований державний борг, показники державного боргу.

Актуальність проблеми: В умовах формування та функціонування ринкової економіки значно посилюється роль та значення такого компонента державних фінансів як державний борг. В структурному плані він поділяється, як і в інших країнах, на державний внутрішній та зовнішній державний борг. Внутрішній борг держави становить собою заборгованість уряду по державних цінних паперах, по невиплаті заробітної плати у всіх галузях народного господарства, взаємозаборгованості підприємств між собою і державі, боргу держави підприємствам за продукцію. Державний борг деформує економіку, гальмує розвиток реальних економічних процесів і в кінцевому рахунку не

дозволяє ефективно розвиватися країні. Великий тягар лягає на державний бюджет.

Аналіз останніх наукових досліджень: Важливого значення набуває питання управління та обслуговування державного боргу в умовах економічних труднощів, які переживає Україна.

Теоретичні основи державного боргу та управління ним більш-менш розроблені в фінансовій літературі. Важливе місце в дослідженні цієї проблеми займають праці українських вчених: О.Д. Василика, А.С. Гальчинського, Г.Н. Климка, В.М. Суторміної, В.О. Степаненка, В.М. Федосова, В.М. Федоренка та інших. Серед російських вчених потрібно відмітити праці: М.Б. Богачевського, Б.Г. Болдирева, Л.О. Дробозіної, Л.М. Красавіної, та інших. Серед західних економістів важливий внесок в дослідження цієї теми зробили: Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Кейнс, А. Лаффер, А. Лернер, Р. Масгрейв, М. Фрідман та інші.

В той же час в Україні майже відсутні дослідження, що присвячені проблемам управління державним боргом, особливостями його формування і розвитку в період переходу до ринкової економіки.

Метою даної статті є визначення оптимального шляху покращення становища державного боргу України та модель його розвитку в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. В наш час практично у кожній країні є зовнішній борг, але чомусь найбільші суми боргу у найрозвинутіших країнах. В першу п'ятірку цього списку входять такі країни як США, Великобританія, Німеччина, Франція, Нідерланди. Можна додати, що Японія на 7-му, Австралія на 12-му, Канада на 13-му, Росія на 18-му місцях, при цьому Україна в середині 2009-го року займала 39-те місце, з урахуванням того, що на кінець 2009 та початок 2010 року зовнішній борг нашої країни зменшився до 37,944 млрд доларів [1].

Як свідчить досвід розвинутих країн, чим обтяжливішим стає для держави нагромаджений зовнішній та внутрішній борг, тим його

обслуговування більше впливає на функціонування економіки та фінансової системи.

В кожній країні борг поділяється на внутрішній та зовнішній, тобто борг як суму фінансових зобов'язань країни перед іноземними кредиторами.

За методологією Всесвітнього банку визначають ряд показників зовнішнього боргу для національної економіки, за якими можна порівняти стан зовнішньої заборгованості різних країн. Серед них:

- Відношення загальної суми зовнішнього боргу до експорту товарів і послуг - EDIT/XGS. Цей показник має особливість, за якою при перевищенні критичної відмітки в 275 % може частково або повністю списуватися зовнішній борг країни. Такі випадки вже були, наприклад, Польщі і Болгарії на початку 1990-х років. В Україні цей показник досяг 50%. Кандидатами на списання є В'єтнам, Албанія, Угорщина, Туреччина, Аргентина, Бразилія і ще ціла низка південноамериканських, африканських і південноазіатських країн;

- Відношення платежів з обслуговування боргу до експорту товарів і послуг - TDS/XGS. Витрати з обслуговування зовнішнього боргу включають всі платежі, які здійснюються позичальником, а саме: основний борг, відсотки і комісії. У 2000 р. найбільші витрати мала Мексика (21 млрд дол.), Бразилія (20 млрд дол.), середнє значення витрати/експорт по країнах з перехідною економікою - 8,2 %;

- Відношення платежів з обслуговування зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту - INT/GNI. Середній показник по країнах з перехідною економікою - 1,0 %;

- Відношення офіційних резервів до загальної суми зовнішнього боргу - RES/EDT, показує, чи може країна використовувати свої резерви (і яку частку) для погашення зовнішнього боргу;

- Відношення загальної суми зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту - EDIT/GNI. Цей показник є найбільш всеохоплюючим. Він визначає можливість країни без особливих труднощів обслуговувати свій зовнішній борг. За критичне значення прийнято вважати 60 %. Якщо зробити

глобальне зіставлення трьох континентів, то на Європу, Північну Америку і Азію доводиться відповідно 35 %, 25 % і 25 % світового валового внутрішнього продукту. Для України цей показник можна проаналізувати до 2009-го року (рисунок 1);

- RES/MGS - відношення міжнародних резервів до об'єму імпорту товарів і послуг;
- Short term/EDT - частка короткострокового боргу в загальній сумі зовнішнього боргу;
- Concenssional/EDT - частка довгострокового боргу в загальній сумі зовнішнього боргу;
- Multilateral/EDT - частка боргу міжнародним організаціям довга в загальній сумі зовнішнього боргу [2].

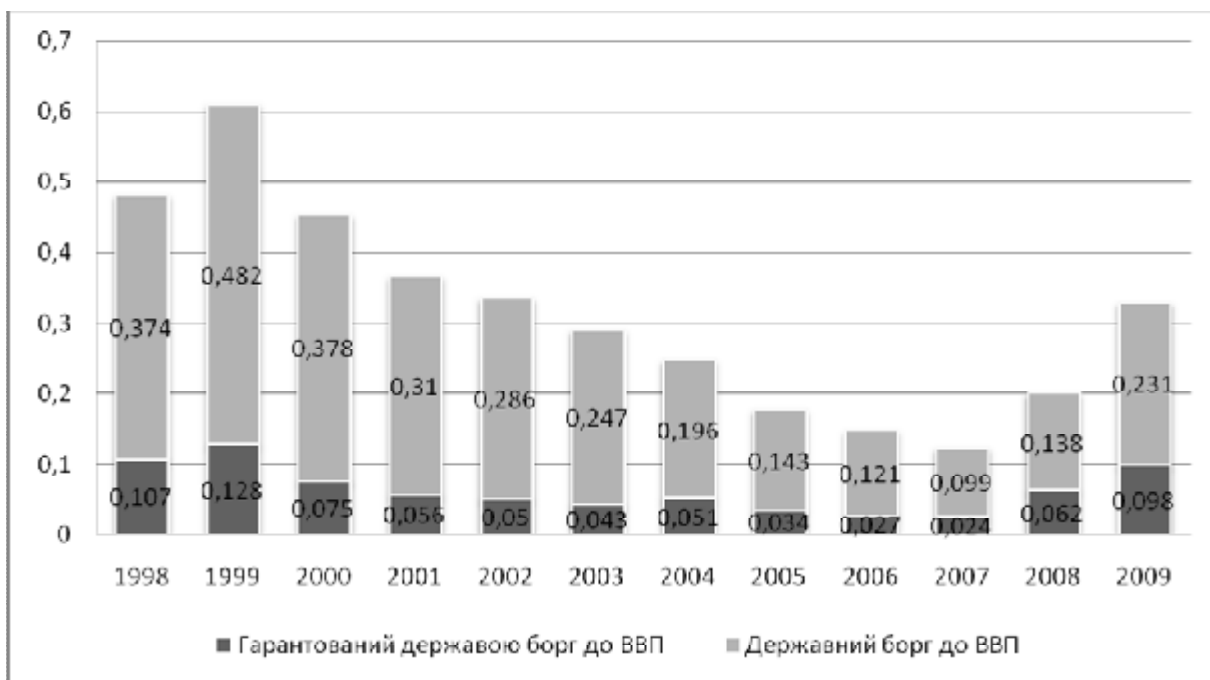

Рис 1. Відношення державного та гарантованого державою боргу України до валового внутрішнього продукту (на кінець відповідних років) [3].

З наведених даних видно, що стан відношення державного та гарантованого державою боргу України почав налагоджуватися, але з приходом

кризи становище погіршилось, в кінці 2009 року Україна вийшла на рівень 2002 року.

Відповідно до звіту Міністерства фінансів України щодо державного та гарантованого державою боргу України за станом на 28 лютого 2010 року державний та гарантований державою борг України становив 303,174 млрд. грн або 37,944 млрд. дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 192,915 млрд. грн (63,63% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 24,145 млрд. дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 110,259 млрд. грн (36,37%) або 13,799 млрд. дол. США.

Борг України можна поділити на такі чотири критерії як державний зовнішній борг, державний внутрішній борг, гарантований зовнішній борг, гарантований внутрішній борг.

Державний борг України становив 214,882 млрд. грн (70,88%) або 26,894 млрд. дол. США. Державний зовнішній борг становив 118,675 млрд. грн (39,14%) або 14,853 млрд. дол. США. Державний внутрішній борг становив 96,207 млрд. грн (31,73%) або 12,041 млрд. дол. США.

Гарантований державою борг України становив 88,292 млрд. грн (29,12%) або 11,05 млрд. дол. США, в тому числі: гарантований зовнішній борг – 74,24 млрд. грн (24,49%) або 9,292 млрд. дол. США; гарантований внутрішній борг – 14,052 млрд. грн (4,63%) або 1,759 млрд. дол. США.

Протягом січня-лютого 2010 року сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася у гривневому еквіваленті на 1,66 млрд. грн (0,55%) в основному, за рахунок перевищення надходження коштів від випуску облігацій внутрішньої державної позики над погашенням державного внутрішнього боргу. При цьому, державний зовнішній борг зменшився на 1,879 млрд. грн (1,56%), державний внутрішній борг збільшився на 5,137 млрд. грн (5,64%).

Гарантований державою борг України зменшився на 1,596 млрд. грн (1,78%), що пов'язано як із зниженням курсу євро до гривні, так і з

перевищенням виплат з погашення гарантованого державою боргу над сумою запозичень [4].

Стан державного та гарантованого державного боргу на початок 2010 року зображено на рисунку 2.

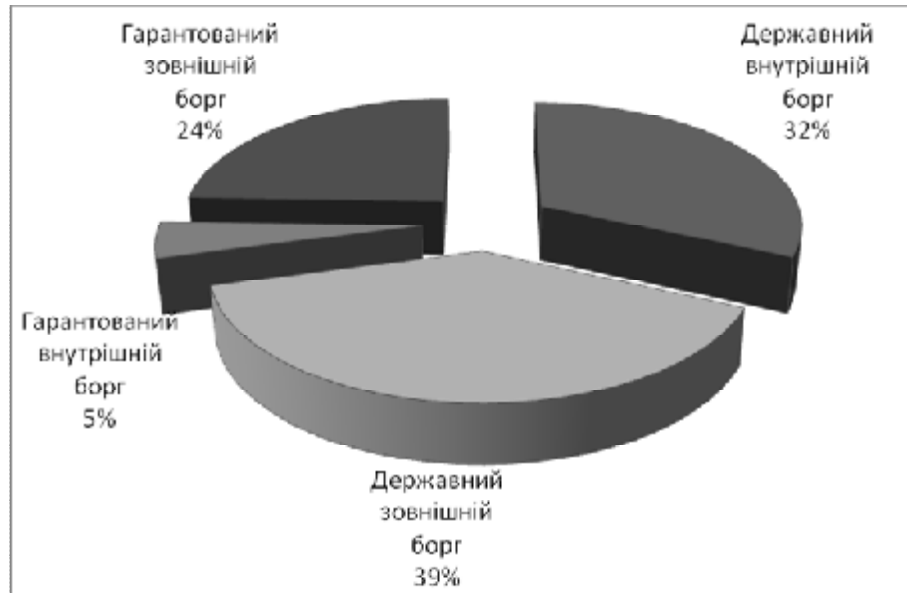

Рис 2. Державний та гарантований державою борг України.

Як бачимо, сума гарантованого державою боргу є меншою за суму державного боргу. Це пов'язано з тим, що Україна не може гарантувати повернення більшої частини свого боргу, але як в державному, так і в гарантованому є меншою сума внутрішнього боргу. На жаль, гарантувати повернення внутрішнього боргу країна може лише в одному з шести випадків (гарантований – 5%, а державний – 32% від загального боргу).

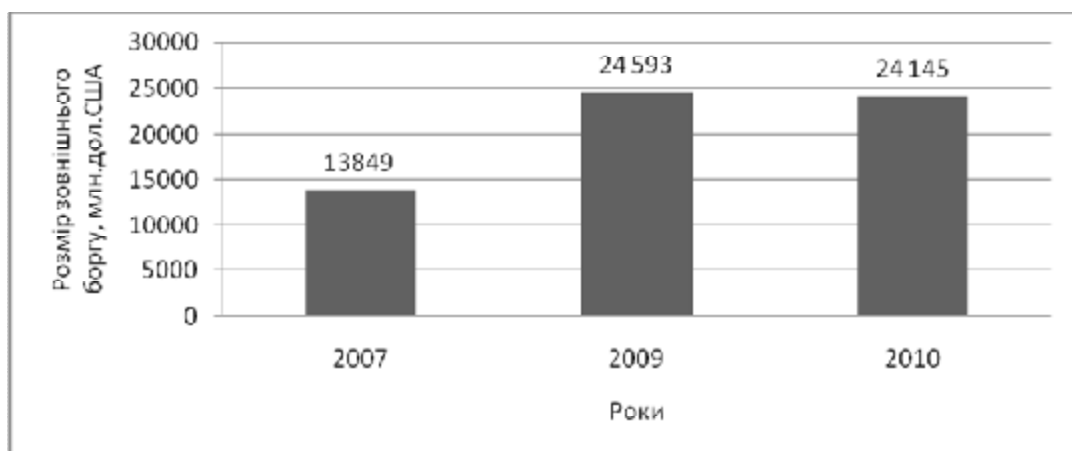

Рис 3. Розмір зовнішнього боргу України за останні роки.

Як зазначено на рисунку 3, протягом останніх років відбувається збільшення суми зовнішнього боргу України. Так, зовнішній борг зростає порівняно з попередніми роками, але помітно що за чотири місяця 2010-го року він почав зменшуватися, а це є позитивною тенденцією.

Для порівняння сум зовнішнього боргу по країнах, варто звернути увагу на рисунок 4.

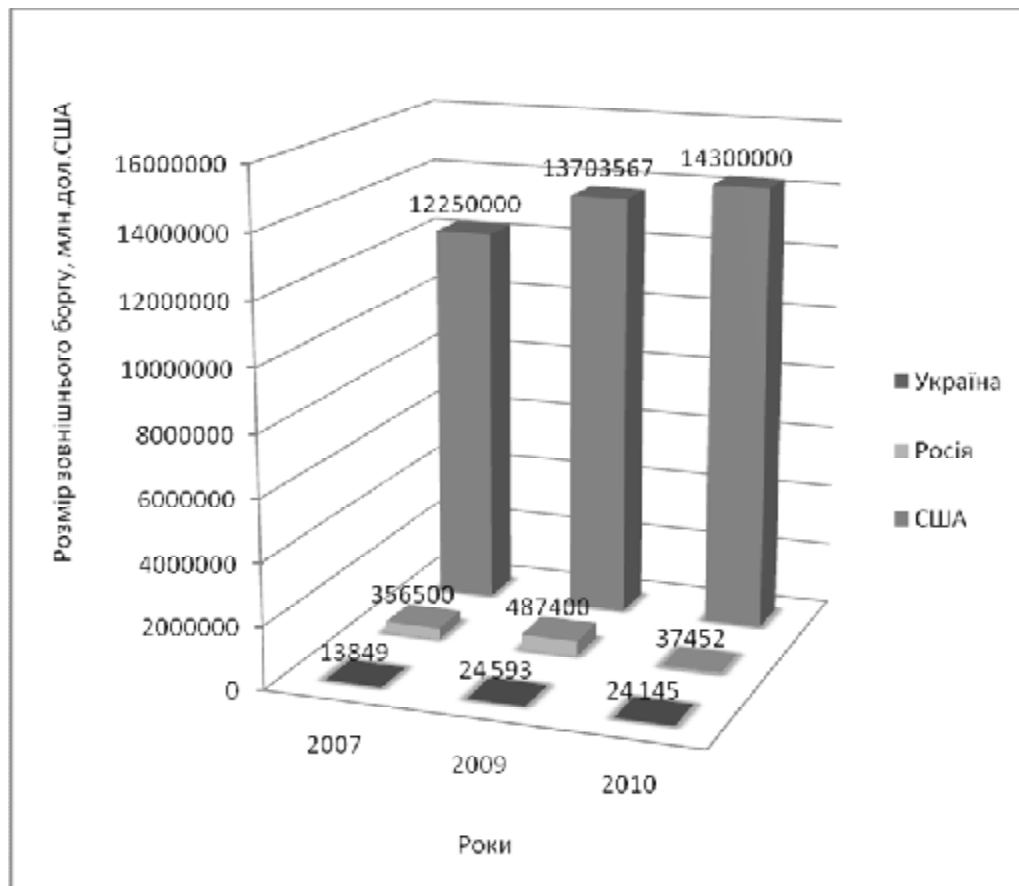

Рис 4. Порівняння суми зовнішнього боргу по роках

З наведених даних, можна зробити висновок, що в нашій країні сума зовнішнього боргу в порівнянні з США є невеликою, але виникає занепокоєння, що вона з кожним роком постійно зростає. Якщо не вжити необхідних заходів, то в майбутньому це може значно вплинути на нашу «хитку» економіку.

Висновок: Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що боргову модель як в США так і в інших дуже розвинутих країнах не доцільно застосовувати в Україні. Скоріш за все в нашій державі необхідно

намагатися як найбільше зменшити борги, оскільки бюджету України є тяжким і сам борг, і його обслуговування, так як, всі заборгованості нашої країни поступово приближуються до суми, яка рівна сумі внутрішнього валового продукту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Список стран по внешнему долгу // [Електронний ресурс] // http://ru.wikipedia.org/wiki/Список_стран_по_внешнему_долгу
2. Показники зовнішнього боргу // [Електронний ресурс] // <http://fin-result.ru/mirovoj-dolg5.html>
3. Відношення державного та гарантованого державою боргу України до валового внутрішнього продукту (на кінець відповідних років) // [Електронний ресурс] // <http://www.minfin.gov.ua/document/244117/debt.pdf>
4. Довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України на 31.03.2010 // [Електронний ресурс] // http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=240945

УДК 336.6:336.77

КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ

ПІДПРИЄМСТВ З КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ

В.Г.Усік, студентка

Науковий керівник: ас. Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито економічну суть категорії "кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками", уточнено дефініції "вартість кредиту" та "кредитні відносини комерційного банку". Узагальнено та доповнено класифікацію кредитів комерційних банків, наданих сільськогосподарським підприємствам.

Ключові слова: міжнародний кредит, кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками, класифікація кредитів, умови банківських кредитів, вартість кредита, механізм кредитної субсидії, ефективність використання кредита.

Актуальність теми: серед основних факторів економічного зростання сільського господарства як стратегічної галузі економіки України важливе місце належить її кредитному забезпеченню. Об'єктивна необхідність та особлива роль кредиту, без якого галузь як товаровиробник не може існувати, зумовлені специфікою його відтворювального процесу. Нині, за умов обмеженості бюджетних коштів, інвестиційної непривабливості аграрного виробництва для інвесторів, орієнтованості кредитних спілок на дрібного позичальника, кредити комерційних банків є єдиним реальним і поки що безальтернативним джерелом покриття потреби сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах.

Серед основних факторів економічного зростання сільського господарства як стратегічної галузі економіки України важливе місце належить її кредитному забезпеченню. Об'єктивна необхідність та особлива роль кредиту, без якого галузь як товаровиробник не може існувати, зумовлені специфікою його відтворювального процесу. Нині, за умов обмеженості бюджетних коштів, інвестиційної непривабливості аграрного виробництва для інвесторів, орієнтованості кредитних спілок на дрібного позичальника, кредити комерційних банків є єдиним реальним і поки що безальтернативним джерелом покриття потреби сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах.[2]

За останнє століття розвиток банківського кредитування сільськогосподарства в нашій країні пройшов шлях від директивного розподілу кредиту, який забезпечував близько 40% джерел формування оборотних засобів, до майже повного припинення кредитування галузі при переході до ринкових відносин. Сучасний етап розвитку кредитних відносин характеризується започаткуванням з 2000 року процесу відновлення кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України та розбудови його на якісно нових засадах з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва та ринкових умов господарювання.

Вивченню багатоаспектних теоретичних і практичних питань кредиту присвячено праці багатьох Вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед класиюв необхідно відмітити дослідження А. Гана, Дж. Кейнса, Дж. Ло, Д. Ржардо, М. Фрідмана, І. Шумпетера, та ін. Кредиті відносини комерційних банків ґрунтовно досліджувалися сучасними вченими, серед яких: Н.Н. Внукова, І.С. Гуцал, В.І. Грушко, А.Т. Головка, О.В. Дзюблюк, М.П. Денисенко, Г.Ф. Жуков, Б.С. Івасів, О.І. Лаврушин, В.Д. Лагутін, А.М. Мороз, С. Мочерний, В.Т. Сусіденко, М.Л. Савлук, М.М. Ямпольский та ін. Проблеми кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України знайшли своє відображення в працях В.М. Алексійчука, В.Г. Андрійчука, О. С. Гудзь, М.Я. Дем'яненка, О.Т. Євтуха, Ш.І. Ібатулліна, С.І. Кручка, Д.В. Полозенка, І.П. Чапко та багатьох інших.

Визнаючи важливість і практичне значення напрацювань у теорії та практиці банківського кредиту, бачимо, що окремі теоретичні, методичні та практичні аспекти залишаються недостатньо розробленими. Зокрема, мало дослідженими в теоретичному плані є особливості кредитних відносин комерційних банків із сільськогосподарськими підприємствами, а також внутрішні та зовнішні фактори, що визначають розвиток даних відносин. Потребує удосконалення діючий механізм фінансової підтримки підприємств АПК через програму часткової компенсації процентної ставки з державного бюджету. Зростаючий обсяг банківських кредитних вкладень у сільське господарство потребує удосконалення методичних засад визначення ефективності використання сільськогосподарськими підприємствами. Теоретичні основи кредитних відносин сільськогосподарських підприємств із комерційними банками досліджено економічну сутність кредиту та кредитних відносин, визначено особливості кредитних відносин сільськогосподарських підприємств із комерційними банками, розглянуто організаційні етапи процесу банківського кредитування підприємств галузі, узагальнено та систематизовано класифікацію кредитів комерційних банків, наданих сільськогосподарським підприємствам.

У результаті комплексного дослідження сутності кредиту визначено, що кредитні відносини комерційного банку не обмежуються відносинами з приводу безпосереднього надання коштів у тимчасове користування. Вони виникають у процесі здійснення усіх кредитних операцій банку (кредити, облік векселів, овердрафт, операцій репо, строкові депозити (розміщені в інших банках), гарантії, акцепти, авалі, зобов'язання з кредитування тощо) і охоплюють значно ширші операційні межі та коло суб'єктів. З огляду на це, кредитні відносини комерційного банку доцільніше визначати як вид економічних відносин, що виникають між банком і клієнтом при наданні позикової вартості в грошовій формі чи зобов'язання, яке передбачає його виконання в грошовій формі у майбутньому на умовах платності та інших умовах за домовленістю сторін. [5]

Вихідними засадами теорії і практики реалізації кредитних відносин комерційного банку є принципи кредитування. У процесі дослідження обґрунтовано необхідність виділення поряд із загальноприйнятими принципами кредитування (поверненість, строковість, цільова направленість, платність, забезпеченість) принципу збалансованості інтересів суб'єктів кредитних відносин. Він знаходить своє відображення в індивідуальному підході кредитора до позичальника при визначенні основних умов кредитної угоди з урахуванням їх інтересів та специфіки фінансово-господарської діяльності позичальника. Цей принцип покликаний забезпечити врахування та максимально повне задоволення економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин, створити на цій основі передумови ефективного їх розвитку. Встановлено, що для сільськогосподарських підприємств найпоширенішими наслідками недотримання на практиці банківського кредитування даного принципу є скорочення поголів'я тварин через об'єктивну відсутність інших реальних джерел у позичальників із недостатньо розвинутою галуззю тваринництва для щомісячної сплати відсотків за користування кредитом, а також зниження прибутів від реалізації рослинницької продукції через обмеження можливості позичальника використати сприятливу цінову

кон'юнктуру при визначенні кредитором несприятливих термінів повернення кредиту внаслідок застосування регресивного способу його погашення.

Кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками мають свою специфіку, обумовлену їх суб'єктним складом. З одного боку, участь у цих відносинах комерційного банку як кредитора визначає основні ознаки банківського кредиту, що принципово відрізняють його від інших видів кредиту. Зокрема, одним із суб'єктів кредитних відносин є банк, а об'єктом – вартість виключно у грошовій формі; специфіка форми власності на кредитні ресурси, яка дозволяє банку одночасно бути позичальником і кредитором; висока ризикованість і більш жорстокі умови та принципи кредитування; плата у формі кредитного відсотка та інших характерних для банківської практики формах оплати; договірний характер, обов'язковість письмової форми угоди та жорстке державне регулювання кредитної діяльності банку. З іншого боку, участь у досліджуваних відносинах сільськогосподарських підприємств - позичальників зумовлює необхідність врахування об'єктивних вимог галузі щодо організації її кредитного забезпечення через специфіку відтворювального процесу. В ході проведеного дослідження встановлено, що такі вимоги полягають не тільки в необхідності дотримання економічно обгрунтованих строку, обсягу, вартості кредиту, своєчасності його надходження позичальнику, але й обгрунтованості порядку погашення кредиту та сплати відсотків за користування ним.[6]

На даному етапі розвитку кредитних відносин сільськогосподарських підприємств із комерційними банками їм притаманна така риса як багатосуб'єктність. Вона спричинена участю в процесі кредитування інших суб'єктів, які виводять дані кредитні відносини за межі мікрорівня "комерційний банк - сільськогосподарське підприємство". Такими суб'єктами є державні структури - Міністерство аграрної політики, Державне казначейство, Управління сільського господарства і продовольства обласних державних адміністрацій, Аграрний фонд, які в силу наданих їм повноважень сприяють кредитному забезпеченню аграрного сектора економіки України.

Дослідження особливостей даних кредитних відносин дозволило вперше запропонувати визначення категорії "кредитні відносини сільськогосподарських підприємств із комерційними банками" як економічні відносини, які виникають у процесі здійснення кредитних операцій комерційними банками, спрямованих на забезпечення потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах на умовах, що враховують базові принципи кредитування та об'єктивні вимоги галузі щодо обґрунтованості строку, обсягу, вартості кредиту, своєчасності його надходження, порядку погашення та сплати відсотків за користування ним. Дане визначення, розкриває суть даного виду кредитних відносин через конкретизацію опеційних меж, якими є усі кредитні операції банку, та визачення основних умов ефективної їх реалізації, якими є необхідність дотримання принципів банківського кредитування з одного боку, та об'єктивних вимог в галузі щодо організації її кредитного обслуговування – з іншого боку, тобто врахування інтересів банку і сільськогосподарського підприємства. Не зважаючи на позитивні зміни банківські кредити ще не відіграють належної ролі у фінансуванні аграрного виробництва. Питома вага кредитних ресурсів, спрямованих комерційними банками в сільське господарство становить 1,7% від ВВП країни, в той час як частка продукції сільського господарства в структурі ВВП перевищила 24%. Це підтверджує також структура кредитного портфеля вітчизняних комерційних банків, в якій кредити сільськогосподарським товаровиробникам становили 7,8 – 8,2 % проти 34,6% - підприємством промисловості та 34,6% - суб'єктам сфери торгівлі.[4]

Кредитоспроможний попит сільськогосподарських підприємств на кредити комерційних банків визначається головним чином фінансовим станом позичальника, наявністю в нього ліквідної застави, реальністю страхового захисту тощо. З іншого боку, пропозиція кредиту, тобто зацікавленість банку в кредитних відносинах з підприємствами галузі формуються під впливом таких внутрішніх чинників як наявність необхідної ресурсної бази у редитора, його

кредитною політикою, прийнятністю кредитного ризику за даною кредитною операцією, кредитоспроможність позичальника, а також зовнішніми факторами, найбільш важливим із яких є стан розвитку банківської системи, спрямованість грошово-кредитної політики НБУ, макроекономічні й монетарні передумови розвитку кредитного ринку.

Проведений аналіз даних факторів засвідчив, що більшість із них на даному етапі, при загальній позитивній тенденції до змін, продовжують стримувати розвиток кредитних відносин сільськогосподарських підприємств із комерційними банками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сомик А. В. Особливості розвитку системи сільськогосподарського кредитування в зарубіжних країнах // Економіка АПК. – 2002. - №8. – С. 136 - 141.
 2. Сомик А. В. Аналіз стану банківського кредитування сільськогосподарських виробників // Вісник Сумського держ. аграр. ун-ту. – 2003. - № 1 (14). – С. 30 – 34.
 3. Сомик А. В. Класифікація кредитів комерційних банків сільськогосподарським позичальникам // Вісник Сумського держ. аграр. ун-ту. – 2003. - №2 (15). – С.24-29.
 4. Сомик А. В. Особливості страхування об'єктів застави при кредитних відносинах // Економіка АПК. – 2004. - №4. – С. 93 –98.
- Тези доповідей на науково-практичних конференціях:
5. Сомик А. В. Особливості кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України // Зб. наук. пр. Луганського держ. аграр. ун-ту. / За ред. В. Г. Ткаченко. – Луганськ: Вид-во “Елтон”. – 2002. - №14 (26), С. 106-110.
 6. Сомик А. В. Механізм пільгового кредитування підприємств агропромислового комплексу // Наук. вісн. Нац. агр. ун-ту. – 2002. - №52. – С.185 – 188.
- В інших виданнях:
7. Котик А.В. Історичні витоки грошово-кредитних відносин // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК / За ред. П. Т. Саблука. – К: ІАЕ УААН. – Ч.3, 2001. - С. 79 – 82.
 8. Сомик А. В. Удосконалення фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів // Проблеми фінансової підтримки малих і середніх підприємств на селі / За ред. М. Я. Дем'яненка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. - С. 112 – 119

ПРОБЛЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

В.А. Стефурак, студент

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено основні моделі організації міжбюджетних відносин, розкрито особливості процесу децентралізації у бюджетній системі України, проаналізовано розподіл доходів між бюджетами різних рівнів, що є однією з ключових проблем міжбюджетних відносин, запропоновані шляхи вдосконалення існуючого механізму міжбюджетних відносин в Україні.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, Державний бюджет, місцеві бюджети, бюджетний федералізм, бюджетний унітаризм, бюджетне регулювання, моделі організації міжбюджетних відносин, місцеві податки і збори, концепція субсидіарності, фінансова допомога, податкова і тарифна політика.

Вступ. Міжбюджетні відносини в Україні є однією з визначальних складових бюджетного процесу, важливим інструментом удосконалення фінансових відносин між центральними та місцевими органами влади, визначальним чинником економічної та політичної стабільності в Україні.

Актуальність обраної теми визначають сучасні світові тенденції в економіці, роль виваженого державного регулювання як гаранта фінансово-економічної безпеки країни.

Аналіз досліджень і публікацій. Існуючий стан та проблеми міжбюджетних відносин в Україні слід розглядати в історичному аспекті. У системі управління в бюджетній сфері довгий час ігнорувалися нові реалії в Україні після проголошення суверенітету [4,с.195]. Це позбавляло місцеві органи влади фінансової самостійності, призводило до повної залежності розвитку місцевої економіки від можливостей вищих органів влади вирішувати проблеми регіонів. Проблема бюджетної реформи вийшла на перший план.

Кроком уперед стало ухвалення Бюджетного кодексу України, який визначив принципи бюджетної системи України, бюджетного процесу та міжбюджетних відносин, закріпив за місцевими бюджетами власні джерела надходжень. 21 червня 2001 року з прийняттям Верховною Радою Бюджетного кодексу розпочався новий етап розвитку міжбюджетних відносин в Україні. Фактично було законодавчо закріплено якісно нові правила формування місцевих бюджетів та відповідних відносин між центром та органами місцевої влади.

По-перше, за місцевими бюджетами закріплено як складники доходної частини цілий ряд податків та зборів (загалом 17 видів), які не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, тобто є ексклюзивними доходами.

По-друге, кодекс закріпив за бюджетами місцевого самоврядування 7 видів податків та зборів і встановив відповідні пропорції їх надходження до місцевих бюджетів.

По-третє, крім питань, пов'язаних з бюджетним процесом, кодекс передбачає і кілька перспективних напрямів діяльності місцевих органів влади[3, с.20].

Водночас міжбюджетні відносини залишаються напруженою ланкою в бюджетному процесі. Міжбюджетні відносини є важливим чинником вирівнювання розвитку адміністративних територій, забезпечення однакових умов доступу громадян до суспільних послуг незалежно від місцезнаходження. Завдання полягає у створенні такого механізму міжбюджетних відносин, що є основою ефективності бюджетів усіх рівнів у частині забезпечення добробуту населення. Серед вітчизняних і зарубіжних вчених, які вивчають міжбюджетні відносини, варто відзначити О. Василика, О. Кириленко, В.Кравченка, І. Луїну, В. Опаріна, С. Юрія та ін. Висновки і положення, які містяться у працях науковців, враховані при написанні наукової статті. Разом з тим, низка проблем у сфері міжбюджетних відносин потребує додаткових досліджень.

Метою обраної тематики дослідження є вивчення особливостей та проблем міжбюджетних відносин в Україні, виявлення шляхів раціоналізації та

подальшого реформування фінансових відносин, які склалися між рівнями бюджетної системи з урахуванням зарубіжного досвіду та розроблення пропозицій щодо вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні.

Досліджуючи проблеми та особливості механізму міжбюджетних відносин в Україні, потрібно підкреслити, що однією з найважливіших проблем є створення оптимальної моделі організації міжбюджетних відносин в країні. Тому розглянемо основні засади, що стосуються моделей організації міжбюджетних відносин та вибору такої моделі для України. Модель міжбюджетних відносин являє собою інституціональний підхід до визначення організаційних основ взаємовідносин між державними і місцевими органами влади, що пов'язаний з політикою уряду або регіональної адміністрації у вирішенні питання розподілу доходів і видатків за рівнями бюджетної системи.

Світова практика організації міжбюджетних відносин ґрунтується на двох основних моделях: бюджетного федералізму та бюджетного унітаризму. Ключовим фактором, що складає основу моделі організації міжбюджетних відносин в країні, є форма державного устрою. Бюджетний федералізм як модель організації міжбюджетних відносин існує в країнах з федеративним державним устроєм. Бюджетний федералізм – це модель організації міжбюджетних відносин у багаторівневій бюджетній системі, у якій законодавчо визначаються бюджетні права та обов'язки федерації та суб'єктів федерації, правила їх взаємодії на всіх стадіях бюджетного процесу. Кожен рівень бюджетної системи є самостійним, володіє власними фінансовими ресурсами і виконує закріплені за ним бюджетні повноваження. Бюджетний федералізм як модель організації міжбюджетних відносин передбачає:

- значну автономію бюджетів різного рівня;
- договірно-правовий характер відносин центру та суб'єктів федерації;
- чітке розмежування фіскальних та видаткових повноважень місцевих бюджетів;

- закріплення за кожним рівнем управління достатніх фінансових ресурсів для фінансування своїх повноважень;

У свою чергу, фактично протиставлена попередній моделі організації міжбюджетних відносин інша - бюджетний унітаризм. Ця модель організації міжбюджетних відносин передбачає:

- основні принципи організації міжбюджетних відносин визначаються центральною владою;

- центральна влада здійснює активну політику забезпечення єдиних стандартів громадських послуг на всій території країни, вирівнює фінансові дисбаланси;

Важливо знайти оптимальний варіант побудови децентралізованої моделі міжбюджетних відносин в унітарній країні, використовуючи позитивні сторони роботи місцевого самоврядування та розширюючи бюджетну самостійність, що гарантується законом.

Місцеве самоврядування є однією з умов успішного здійснення демократичних перетворень в Україні. Самоврядування повинно узгоджуватися з діяльністю центральних органів. До повноважень органів місцевого самоврядування належить широке коло питань, зокрема: володіння, користування і розпорядження муніципальною власністю; місцеві фінанси; формування, затвердження і виконання місцевого бюджету тощо.

Потреби зміцнення засад місцевого самоврядування, фінансів місцевих органів влади зумовлюють необхідність використання у формуванні оптимальної моделі міжбюджетних відносин окремих принципів, що притаманні концепції субсидіарності, що охоплює такі аспекти:

- влада більш високого рівня, зокрема державна, може втручатися у фінансові справи влади більш низького рівня лише в разі, якщо вона продемонструвала і довела свою нездатність вирішувати проблеми;

- державна влада зобов'язана надавати фінансову допомогу органам влади місцевого рівня, причому така допомога має сприяти фінансовій автономії місцевої влади та розширенню її повноважень;

Бюджетні відносини характеризуються широкою сферою впливу, високою мірою дієвості та гнучкістю. Система бюджетних методів управління формується не як задана назавжди система важелів, а являє собою їх динамічну сукупність, що постійно розвивається і перетворюється відповідно до зміни цілей і завдань регіонального розвитку. У цій системі можна виділити такі інструменти: фінансова допомога; податкова і тарифна політика[5, с.19].

Фінансова допомога здійснюється у вигляді грантів, надання позик, видачі гарантій по позиках.

Податкова і тарифна політика – зменшення чи збільшення місцевих податків або відстрочки їх виплати, звільнення від зборів, вирівнювання ставок податків.

Саме місцеві податки і збори мають забезпечити фінансові передумови самостійності місцевих бюджетів у частині формування їх доходів. Місцеві органи самоврядування, використовуючи бюджетні важелі, можуть активним чином впливати на розміщення підприємств різних галузей господарства, розвиток соціальної інфраструктури регіонів тощо. Тому реформування міжбюджетних відносин повинно відбуватися в напрямі зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів. Місцеві органи влади повинні володіти фінансовими джерелами, достатніми для організації управління економікою своєї території, а також володіти відносною самостійністю в управлінні податками та іншими обов'язковими платежами, що надходять до відповідного бюджету.

Висновки можна зробити наступні, що міжбюджетні відносини в економіці України потребують подальшого вдосконалення з метою розширення ресурсної бази органів місцевого самоврядування та запровадження децентралізованого варіанта міжбюджетних відносин. Формування ефективного механізму міжбюджетних відносин в Україні можливо при чіткому розподілі повноважень різних органів влади і посиленні відповідальності за здійсненням фінансування видатків, а також

при створенні діючих механізмів стимулювання місцевих органів влади до пошуку нових джерел бюджетних доходів через стимулювання розвитку господарського комплексу регіону. Місцеві органи повинні бути зацікавлені у нарощуванні власної дохідної бази.

Слід відзначити, що реформування міжбюджетних відносин може бути ефективним лише за умови визначення оптимального розподілу бюджетних надходжень між окремими ланками бюджетної системи країни та здійснення повноцінної адміністративної реформи, невід’ємною складовою якої має бути встановлення оптимального адміністративно-територіального поділу з детальним визначенням повноважень центральних органів влади та органів місцевого самоврядування, а також їх чітким розмежуванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев І.В. Бюджетна система/І.В. Алексеев //Навчальний посібник – К.: „Прес”, 2007. – 376 С.
2. Богачов С. Місцеві бюджети: погляд на перспективу/С. Богачов// Урядовий кур’єр. - 2008. - 26 груд - С.6.
3. Білоконь Л. Сучасний стан міжбюджетних відносин/Л. Білоконь // Вісник КНТЕУ (спецвипуск). - 2008.-№6. - С. 18-23.
4. Бобро А. Бюджетний процес в Україні в 2000- 2008 роках/А. Бобро//Урядовий кур’єр. - 2008. - С. 13.
5. Кравченко І., Багратян Г.. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи/ І.Кравченко, Г.Багратян//Вісник НБУ.-2009-№1,-С.19.

УДК 336.6

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК

А.О.Боровська, студентка

Науковий керівник: ас.Мельничук Л. С.

Миколаївський державний аграрний університет

Статтю присвячено обґрунтуванню напрямів удосконалення фінансово-кредитних важелів регулювання розвитку регіонального АПК. Визначено необхідність підвищення відповідальності сільськогосподарських товаровиробників за неефективне використання наданої фінансової підтримки. Визначено пріоритетні напрями державної підтримки сфери

АПК. Запропоновано заходи щодо залучення переробних підприємств регіону до забезпечення державних закупівель.

Ключові слова: субсидії, державна підтримка, агропромисловий комплекс, пріоритетні напрями.

Державна підтримка в сучасних умовах необхідна як засіб збереження і зростання виробничого потенціалу реально функціонуючого великого сільськогосподарського виробництва та вирівнювання диспаритету цін.

Основною її формою є субсидування, здійснюване як з державного, так і регіонального бюджетів. На діяльність підприємств впливають невчасність і неповна виплата державних асигнувань. Крім того, систематичні затримки фінансування з державного бюджету, при прогресуючій інфляції, знецінюють субсидії, різко знижуючи їх стимулюючу роль.

Мета статті – обґрунтувати напрями удосконалення фінансово-кредитних важелів регулювання розвитку регіонального АПК.

Одним з основних напрямів фінансово-кредитної політики в ринкових умовах є податкова політика. Побудувавши відповідну систему оподаткування, держава може регулювати темпи, напрями, структурні зміни в економічному розвитку.

Очевидно, що економічне регулювання в сільському господарстві у будь-яких умовах вимагає доповнення у вигляді фінансових і кредитних важелів. Особливо це важливо в умовах наявних кризових явищ українського ринку, коли має місце різка зміна цінових і фінансових пропорцій, а також загальних умов відтворення і самої економічної системи. Необхідно враховувати, що саме фінансово-кредитні важелі здатні скоректувати наявні диспропорції у розвитку АПК і економіки.

Значущість фінансово-кредитних важелів – об'єктивно необхідного елементу системи регулювання – визначається, по-перше, вибірковістю їх дії, а, по-друге, можливістю конкретизації дії.

Зрозуміло, при ухваленні рішень з цього питання необхідно враховувати стан бюджету. Проте при будь-якому стані бюджету необхідно передбачати

дотації і субсидії аграрному сектору, інші форми бюджетних асигнувань. Іншим моментом, пов'язаним із реалізацією фінансово-кредитних важелів регулювання АПК в Україні, є запізнювання заходів з надання дотацій і субсидій. Втрати сільськогосподарських підприємств в результаті складаються на декількох рівнях. Вони “сплачують” інфляційний податок, упускають можливість своєчасного придбання основних і оборотних засобів або купують їх на менш вигідних умовах, збільшують свою кредиторську заборгованість і вимушені нести витрати зі сплати відсотків. Перш за все необхідно різко підвищити ефективність використання коштів, що виділяються державою. Із досвіду України можна зробити парадоксальний висновок, що зменшення обсягів підтримки супроводжується погіршенням їх використання і зниженням віддачі. Кредити “проїдаються”, збільшується незавершене будівництво, зменшується ефект на одиницю коштів. Серед основних причин такого стану справ важливе значення має організаційний чинник: слабшали відповідальність і дисципліна; зменшився адміністративний контроль, який має величезне значення в ринковій економіці; не створені організаційні структури, здатні адекватно новим умовам управляти процесами; не відпрацьовані нові процедури надання і контролю коштів. До причин об'єктивного характеру слід віднести інфляцію, яка знецінює кошти у порівнянні з потребами; змінює структуру цін і тим самим постійно змінює співвідношення в необхідному розподілі коштів. Існують й економіко-політичні причини – відсутність установки на селективну і диференційовану підтримку замість загальної і недиференційованої. У зв'язку з цим вважаємо невірною пропозицію, що “фінансова підтримка повинна перш за все бути пов'язана з подоланням дефіциту сільськогосподарської продукції”. Односторонній підхід не відповідає складності стану речей на ринку сільськогосподарської продукції.

Для окремих галузей необхідне нарощування виробництва. Це перш за все експортоздатна й імпортозаміщуюча продукція (окремі види зерна, рослинне масло, соя, рапс і ряд інших). Принцип в даному аспекті один: те, що може ефективно вироблятися в Україні, повинно вироблятися в обсягах, що

забезпечують основні потреби країни і регіонів. Тут не обійтися без державного протекціонізму. Він покликаний вирішити два завдання. Перше – захистити на перших порах відносно слабких вітчизняних виробників від масованого імпорту продовольства і сільськогосподарської сировини. Друга – сприяти експорту надлишків конкурентоздатних видів продукції сільського господарства. Інша справа продукція, яка при нинішньому стані платоспроможного попиту знаходиться у відносному надлишку. У такому разі фінансова підтримка покликана стимулювати зростання ефективності виробництва. Це стосується більшості продукції тваринництва. Фінансова підтримка повинна здійснюватися в рамках конкретних програм і проектів. У принципі для кожного окремого продукту (або найважливіших з них) потрібні особливі програми. Останні повинні враховувати наявність труднощів зі збутом продукції, її конкурентоспроможністю, зокрема на світовому ринку. У програмах необхідно зафіксувати не тільки фінансові, але і цінові умови, порядок квотування та ін.

Надання фінансової підтримки (пільгового кредиту, дотацій) супроводжується встановленням з боку держави умов. Це можуть бути рівень ефективності виробництва, якість продукції, виконання квот, частка сільського господарства в доходах, порідність худоби та ін.

Державні ресурси повинні використовуватися з жорстким дотриманням цільового призначення, а виробники, що отримали фінансову підтримку, нести економічну відповідальність за непродуктивне використання коштів. Тому субсидії, дотації, суми відшкодування за пільгове кредитування мають повертатися при порушенні умов надання таких коштів. У кожному випадку визначається максимальна величина фінансової підтримки. Вона встановлюється у розрахунку на господарство, на працівника, на одиницю об'єкту, що будується та ін.

Кошти надаються на компенсаційно-пайовій основі. Це означає, що держава компенсує тільки частину витрат і притому таких, що були дійсно понесені. Співвідношення участі держави і виробника може розрізнятися

залежно від змісту проекту або програми. У дорожньому будівництві питома вага бюджетних коштів, згідно досвіду країн Східної і Західної Європи досягає максимальних величин. Державні кошти на капітальне будівництво необхідно виділяти під проекти на конкурсній основі, залучаючи до конкурсів як державні так і недержавні підприємства. Учасники і виконавці проектів також вкладають свої ресурси на пайових засадах. Дані проекти повинні бути ефективними не тільки з погляду виробництва, але і попиту на продукцію, її конкурентоспроможністю з позицій зіткнення з імпортними товарами з урахуванням можливостей комплектації вітчизняним устаткуванням та ін.

У конкретних умовах України вкрай важливо залучати підприємства для участі своїми грошовими коштами в проектах. Необхідно, зокрема, створити можливості в сучасній несприятливій ситуації для пайової участі інвестора або виробника. Залежно від змісту програми це можуть бути податкові пільги до продукції, що реалізовується, пільгове кредитування і державні гарантії при кредитуванні, розповсюдження практики прискореної амортизації тощо.

При проведенні такої політики більшість субсидій носитимуть характер субвенцій, оскільки вони мають цільовий характер, повертаються при порушенні умов надання і складають лише частину витрат разом з власними коштами.

Поліпшення кредитного механізму тісно пов'язано з розширенням мережі кооперативних банків і кооперативних кредитних спілок. Для підтримки їх створення з боку держави доцільно встановити нижчий поріг для величини статутного капіталу, пільги за розміром резервного фонду, субсидування частини витрат на формування банків, навчання персоналу, придбання устаткування тощо.

Дуже важливо виділити пріоритетні напрями фінансово-кредитної підтримки держави. При вирішенні цього завдання слід мати на увазі важливу закономірність: чим більша кількість пріоритетів, тим більше навантаження на бюджет і складніший механізм регулювання. Враховуючи стан бюджету і незбалансованість механізмів регулювання, кількість таких пріоритетів повинна

бути різко обмежена, це по-перше, а по-друге – вони повинні бути максимально привабливими для виробників. Останнє має сприяти практичній реалізації пайового принципу участі в програмах і проектах. До найважливіших умов надання фінансово-кредитних ресурсів для господарств повинні стати наявність планів або проектів реконструкції, модернізації або розвитку бази зберігання і переробки, наявність працівників і перш за все керівників з потрібною кваліфікацією, документів про стан підприємства і оцінкою можливостей ефективного виробництва. Одночасно дуже важливо гарантувати певну стабільність фінансової підтримки. Зважаючи на практику, що склалася, необхідно законодавчо закріпити зобов'язання держави, у тому числі й у разі затримки при розрахунках. Перший підхід, більш жорсткий, передбачає санкції до держави при затримці відповідних дотацій та субсидій. Інший варіант – індексація затриманих фінансових ресурсів за офіційним індексом інфляції. В обох випадках слід було б зобов'язати державні органи компенсувати втрати підприємств, пов'язані з необхідністю використання комерційних кредитів, з санкціями за несвоєчасні платежі, втраченою вигодою.

У сучасних умовах у зв'язку з малим обсягом бюджетне фінансування може бути використано в основному як механізм запуску і коригування тих ринкових процесів, які здатні підсилити державну дію в напрямку підвищення стійкості АПК. Основні заходи бюджетної політики повинні створювати певний важіль ринкових сил й оцінюватися за тим ефектом посилення, який створює конкретна державна дія в економіці. Забезпечення необхідних пропорцій стійкого економічного зростання агропромислового комплексу у відносно короткий час можливе лише на основі вдосконалення умов виробництва, якісного оновлення засобів праці й застосування прогресивних технологій. Перехід до безперервного інноваційного процесу надасть можливість комплексно вирішувати економічні, соціальні, технічні, екологічні проблеми стійкого розвитку агропромислового комплексу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірюкова О. Про фінансову підтримку підприємств АПК шляхом компенсації плати за користування кредитами / О. Бірюкова // Бухгалтерія в сільському госп-ві. – 2007. – № 12. – С. 11–14.
2. Комарова І. В. Становлення та розвиток законодавчого регулювання бюджетної підтримки аграрного сектора в Україні / І. В. Комарова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 3. – С. 108–113.
3. Левченко Н. М. Удосконалення механізму розподілу державних дотацій і компенсацій АПК / Н. М. Левченко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 2. – С. 138–144.
4. Полозенко Д. В. Прямі та непрямі форми державної підтримки сільськогосподарських підприємств / Д. В. Полозенко // Економіка АПК. – 2008. – № 5.

УДК 336.3

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ – ТЯГАР УКРАЇНИ

Т.В.Бесчастна, студентка

Науковий керівник: ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено гостру проблему державного боргу для України. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також зростання витрат по його обслуговуванню посилює як актуальність самої проблеми державного боргу, так і пошуку шляхів вдосконалення його управління.

Ключові слова: внутрішній борг, зовнішній борг, ВВП, кредитори, бюджет.

Актуальність проблеми. Проблема державного боргу сьогодні є однією з найактуальніших. Державний борг України в останні два роки зростає надто стрімко. Кредитами латають бюджетні дірки, яких через кризу стає усе більше. Повертати позики з кожним роком треба дедалі більше, але для цього треба, щоб українці заробляли дедалі краще.. Державний борг деформує економіку, гальмує розвиток реальних економічних процесів і в кінцевому рахунку не дозволяє ефективно розвиватися країні. Великий тягар лягає на державний бюджет. Він постійно знаходиться у кризі, яка дедалі поглиблюється. Це й зумовлює формування в Україні значної частини внутрішнього боргу, який зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми державного боргу займається багато фахівців, а саме: М.Івченко, А. Родзинський, В.Я. Майстришин, Є.С. Полякова, А.А. Добраш та інші. Вони намагалися обґрунтувати борги України та висвітити думку, що економіці країни загрожує не стільки державний борг, особливо якщо він не відхиляється за своїми параметрами від узагальнюючих об'ємних макроекономічних показників, а зростання суми виплат процентів за державними позиками, особливо якщо вони прострочені. Адже виплати процентів за позиками посідають вагомe місце серед витрат державного бюджету.

Постановка завдання. Дослідити стан державногo боргу на початок 2010 року, проаналізувати напрями використання запозичень і обґрунтувати перспективу зменшення боргових зобов'язань для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і зростання державного боргу в Україні. Великі розміри боргу, також збільшення обсягу витрат на його обслуговування обумовлюють обхiдність вирішення цієї проблеми.

Сьогодні можна впевнено сказати, що Україна живе у борг. Загальна сума державного боргу на початок 2010 року перевищувала 300 млрд. грн. Залучення іноземних кредитів закономірно веде до утворення зовнішнього державного боргу, існування якого створює для держави реальні проблеми. В Україні проявляється чітка тенденція до збільшення державного зовнішнього боргу. Іноземним кредитором для України являється Міжнародний валютний фонд та Світовий банк. Більше мільярда доларів Київ винен російському уряду, наполовину менше заборгував Європейському банку реконструкції та розвитку. Повертають борги, звісно ж, з бюджету. Тобто з грошей всіх тих, хто працює та отримує заробітну платню, адже єдине наразі джерело наповнення бюджету – це податки.

Моніторинг, що проводила Рахункова палата демонструє, що державний борг збільшується по всіх напрямках, зростають як зовнішні, так і внутрішні

запозичення, а також обсяги державних гарантій. Сьогодні кожен громадянин народжується вже з сумою боргу у 6 тисяч гривень. Загальні виплати за державними боргами України, які необхідно буде провести в поточному році, становлять 55,9 млрд гривень. Такі дані Мінфіну містяться в національній доповіді "Новий курс: реформи в Україні 2010-2015 років", підготовленому Національною академією наук. У повідомленні наголошується, що 37,3 мільярда гривень треба буде виплатити за внутрішніми боргами, а 18,6 мільярда гривень - за зовнішніми. При цьому в доповіді наголошується, що найбільші суми виплат за борговими зобов'язаннями для України буде в 2013 році. "Борговий тиск на держбюджет з року в рік буде посилюватися, досягнувши максимального значення в 2013 році, на який припадають основні виплати за кредитами МВФ", - говориться в документі. [1]

Так, згідно даних Міністерства фінансів протягом лютого 2010 року сукупний державний прямий і гарантований борг України виріс на 0,7%, або на 257 млн доларів – до нового рекордно високого рівня 37,944 млрд доларів. За даними відомства, в гривневому еквіваленті за рахунок зміцнення гривні сукупний державний борг в лютому збільшився на трохи менше значення - на 0,5%, або 1,635 млрд грн, - до 303,174 млрд грн, що також є історичним максимумом. Основний приріст боргу в на початку 2010 року відбувся за рахунок розміщення випуску облігацій внутрішньої державної позики, внаслідок чого внутрішній прямий державний борг збільшився за один місяць на 4,4%, або 4,014 млрд грн, - до 96,207 млрд грн або 12,041 млрд.дол.

Взагалом прямий державний та гарантований державою борг України станом на 1 березня 2010 року перевищив 300 млрд. грн. – на 60% більше, ніж загальні доходи країни минулого року.

Прямий та гарантований борги за 2 останні роки збільшилися в 3,6 раза. В абсолютному розумінні борг держави збільшився до 317 млрд.грн Це все , що залишив колишній уряд народів України , а насамперед, з цим всім потрібно буде боротися вже новому Президенту та його команді. За рахунок тих ресурсів, які отримала Ю.Тимошенко, була можливість підняти економіку

країни при бажанні, а не навпаки, зруйнувати її. Залучені кошти були направлені ні на підтримку національного виробника, ні на збереження та утворення нових робочих місць, ні на захист найменш захищених верств населення. Всі залучені кошти розтанули у повітрі....З геометричною послідовністю зростає внутрішній борг держави. За два останні рока він збільшився в 2 рази. Як уряд зміг допустити це??? Невідомо. Необмірковане залучення грошових коштів продовжувалось і на початку 2010 року. Станом на 28 лютого 2010 року фактичний загальний фонд державного бюджету по державним позикам становить 5 млрд. гривень.

Це в 3 рази більше, ніж було на початок 2009 року.

Розглянемо схематичне зображення відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту протягом останніх 12 років. (Рис.1)

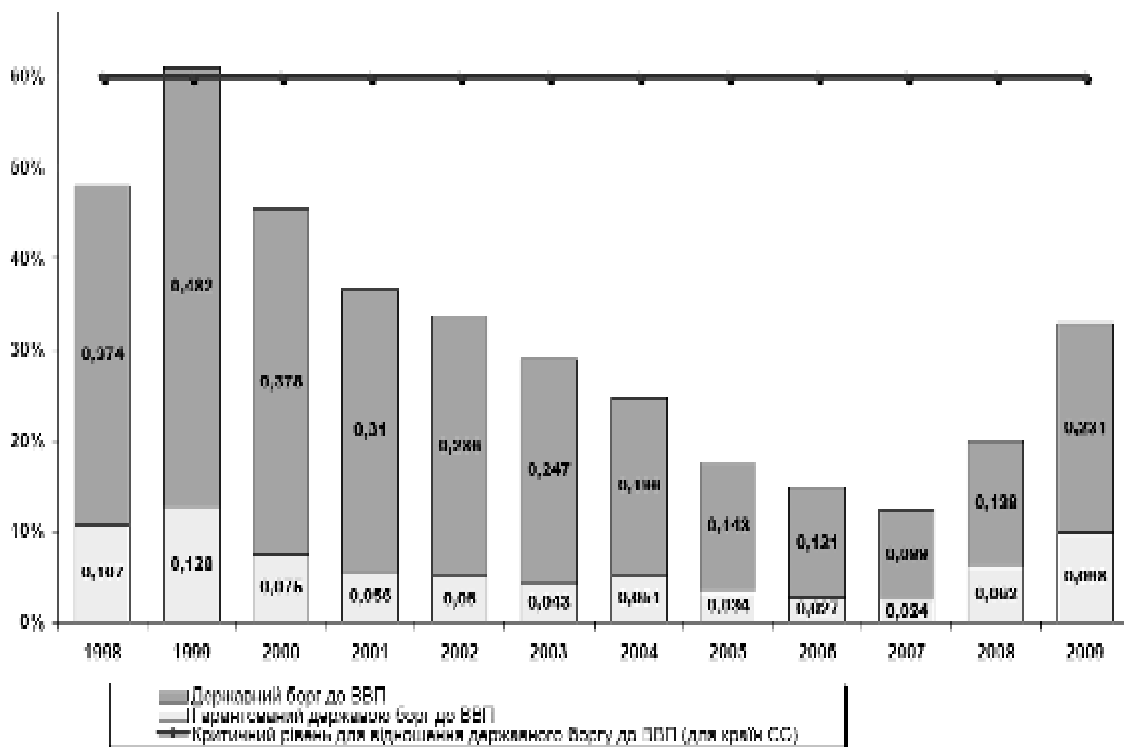

Рис.1 Відношення державного та гарантованого державою боргу України до валового внутрішнього продукту(на кінець відповідних років)

Як ми бачимо, найбільший рівень державного боргу по відношенню до валового внутрішнього продукту був у 1999 році, який перевищив 60 % , що є критичною межею для країн Європейського Союзу.

Далі пропонуємо розглянути та проаналізувати конкретні цифри державного та гарантованого державою боргу.(табл.1)

Таблиця 1

Державний та гарантований державою борг України (млрд.грн)

Показники	2008 рік	2009 рік	Співвідношення 2009 до 2008 ,%
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	189,410	305,512	161,3
Державний борг	130,689	211,624	161,9
-внутрішній борг	44,666	91,070	203,9
-зовнішній борг	86,023	120,554	140,1
Гарантований борг	58,720	89,888	153,1
-внутрішній борг	2,001	14,062	702,7
-зовнішній борг	56,719	75,825	133,7

Отже, виходячи з даних, ми бачимо, що, навіть, за 2009 рік сума державног боргу збільшилася майже вдвічі. Досить стрімко зростає внутрішній борг, як державний, так і гарантований. Так , в порівнянні з 2008 роком , у 2009 році сума державного внутрішнього боргу збільшилася на 203,9 %, а сума внутрішнього гарантованого державою боргу на 702, 7 %.. Як вже зазначалося раніше, найбільшою проблемою для України є зовнішній державний борг, який майже в 1, 5 рази більше, ніж внутрішній. Основна частина зовнішніх заборгованостей існує перед міжнародними організаціями економічного розвитку. Стосовно внутрішнього боргу, то основна частина заборгованості існує перед юридичними особами і складає 88,754 млн.грн. Позитивним

зрушенням є те, що сума гарантованого боргу держави почала зменшуватися, хоча й не досить суттєво.

На жаль, ситуація, яка склалася викликає занепокоєння, адже Кабінет міністрів України почав знижувати прибутковість облігацій внутрішньої державної позики набагато швидше, ніж сподівалися інвестори. Як повідомляє «Коммерсант-Украина», Міністерство фінансів продало державні папери на 2,66 млрд гривень під рекордно низькі за останні роки 11% річних. Уряд Миколи Азарова, як і уряд Юлії Тимошенко, почав фінансувати соціальні зобов'язання держави за рахунок нарощування державного боргу. У минулому місяці Міністерство фінансів провело позачергової аукціон з продажу облігацій внутрішньої держпозики (ОВДП) терміном обігу 13 місяців, півтора року і два роки. Всі облігації було продано за рекордно низькою з початку кризи прибутковістю - 11%. [3]

Висновки. Отже, підсумовуючи вище сказане, можна відмітити, що в результаті аналізу зовнішнього державного боргу доведено, що залучені зовнішні фінансові джерела потрібно розглядати з точки зору їх обсягу і з позицій ефективності використання. При неефективному використанні ресурсів потреба у їх кількості стає необмеженою і це обумовлює необхідність встановлення меж залучення кредитів. Вирішення проблеми заборгованості потребує в законодавчому порядку відображення таких заходів: обґрунтування нової державної заборгованості, розробка прозорих та переконливих критеріїв надання державних гарантій, встановлення оптимальних розмірів внутрішнього та зовнішнього державного боргу, вдосконалення системи управління та обслуговування державного боргу. Комплексне вирішення проблеми внутрішнього і зовнішнього державного боргу із врахуванням запропонованих заходів сприятиме розбудові державних фінансів та покращанню фінансового стану України в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майстришин В. Особливості та пріоритети боргової політики України. // [Електронний ресурс] // <http://www.niss.gov.ua/Table/Tbl171104/001.htm/>
2. Сукупний держборг України безпечний // Дзеркало тижня/влада. - 2010. - №8. - С. 6-7.

3.Міністерство фінансів України.// [Електронний ресурс]//
http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=43000//

4. Азаров М. Державний борг України. //[Електронний ресурс] // <http://www.youtube.com/watch?v=EtJJWmxhYbE//>

УДК 351.72

ПУБЛІЧНІ ФОНДИ ТА ПУБЛІЧНІ ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК КАТЕГОРІЇ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

І.С.Погорєлова, студентка

Науковий керівник:ас. Мельничук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджується розвиток публічних фондів та публічних видатків місцевих бюджетів в Україні .Вплив на публічні видатки з боку органів державної влади, органів виконавчої влади загальної компетенції, фінансово-кредитної системи за допомогою усіх правових засобів .

***Ключові слова:** державні видатки,державний фонд,суспільний інтерес,місьцеве самоврядування, публічні видатки.*

Актуальність теми дослідження. Бурхливий розвиток фінансового права протягом останніх десяти років в Україні викликає необхідність перегляду багатьох базових категорій фінансового права та нового осмислення і визначення його предмета. Політичні, економічні та соціальні перетворення в Україні, розпочаті після здобуття незалежності у 1991 році, вплинули на всі сфери життєдіяльності країни та потребують ресурсів, зокрема фінансових. Це вимагає створення належного правового регулювання суспільних відносин щодо розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів країни.

Перший чинник зумовив появу публічних за своєю природою, але недержавних за формою власності фондів місцевого самоврядування та нового виду публічних видатків. Другий чинник спричинив перегляд і перерозподіл повноважень між державою та місцевим самоврядуванням відповідно до Конституції України, Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”,

Бюджетного кодексу України. Як наслідок, частина публічних видатків держави, що їх фінансували за рахунок Державного бюджету України, стала різновидом публічних видатків місцевого самоврядування і фінансується за рахунок місцевих бюджетів. [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені які займались вивченням цих проблем у галузі фінансового права, а саме, Воронова Л.К., Хімічева Н.І. , Карасьова М.Н., Худякова А.І., погодились з тим, що предмет фінансового права необхідно розширити, включивши у нього не тільки державні фонди коштів, а й фонди коштів органів місцевого самоврядування . Але на цьому проблема переосмислення предмета фінансового права не була вирішена остаточно через виникнення в країнах СНД нових видів публічних фондів кошт, які не є ні державною, ні комунальною власністю. Правовий статус фондів та проблема правового регулювання їх витрат залишаються майже недослідженими.

Метою даної статті є вивчення публічних фондів та публічних видатків місцевих бюджетів як категорії фінансового права.

Термін “публічні видатки” вживався як “державні видатки”, а “публічні фонди” як “державний фонд”

Фінансове право є галуззю публічного права. Предмет публічного права охоплює такі сфери, як державний устрій, та державна влада, але також й виявлення публічного інтересу як сумарного, узагальненого соціального інтересу в кожній із сфер – економічній, соціальній і інших. До публічного інтересу відносять: державний інтерес, суспільний інтерес та територіальний інтерес .

Публічний інтерес включає державний інтерес лише як один із різновидів публічного інтересу, носієм якого є держава у особі системи відповідних державних органів. При цьому фінансовою основою для реалізації та забезпечення задоволення державних інтересів є Державний бюджет. Державний бюджет є різновидом публічних фондів, а його видатки – різновидом публічних видатків, які мають цільове використання фінансування

реалізації інтересів саме держави. [1].

Державні видатки – це грошові відносини з приводу розподілу і використання централізованих та децентралізованих фондів грошових ресурсів держави з метою фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку.

Державний фонд – це форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів, залучених державою для фінансування суспільних соціальних потреб із визначених джерел, які мають цільові призначення.

Згідно з Конституцією України носієм територіального інтересу є органи місцевого самоврядування. Так відповідно до ст. 140 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах їх компетенції, визначеної Конституцією і законами України .

Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування згідно зі ст. 142 Конституції України є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти.

Отже, бюджети органів місцевого самоврядування також є публічними фондами, кошти яких є комунальною власністю. А видами цих публічних фондів є різновидом публічних видатків в державі, які характеризуються їх цільовим використанням, а саме, и на реалізацію та забезпечення задоволення територіального публічного інтересу.

Певні складнощі виникають при з'ясуванні легітимних носіїв та фінансової основи реалізації суспільного інтересу.

Суспільний інтерес – це спільні інтереси, які можна розглянути як узагальнення особистих, групових інтересів, без задоволення та реалізації яких неможливо, з одного боку, реалізувати приватні інтереси осіб, а з іншого – неможливо забезпечити цілісність, стабільність та нормальний розвиток організації, держав, націй, та суспільства в цілому. При цьому закони та інші правові акти забезпечують державне визнання, реалізацію та захист будь-яких публічних інтересів, у тому числі і суспільні інтереси. [2].

Суспільний інтерес в свою чергу проявляється у різних формах. Наприклад, одним із основних суспільних інтересів, які захищаються та реалізуються в сучасних державах, стає інтерес громадян у отриманні соціального захисту та соціального забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, безробіття з незалежних від громадян обставин та в інших випадках.

Відповідно до ст. 46 Конституції України право на таке соціальне забезпечення гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок внесків громадян, підприємств, установ чи організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення. [3].

Висновок. Таким чином, одним із основних на сьогоднішній день публічних видів суспільного інтересу громадян стає соціальне забезпечення та соціальне страхування.

В Україні функціонує чотири державних фонди соціального страхування: Пенсійний фонд України; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань ; Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності .

Відповідно до закону України ці фонди (окрім Пенсійного фонду України) не є органами державної влади та органами місцевого самоврядування, ці фонди не включаються до Державного бюджету України, їх кошти утворюються за рахунок обов'язкових внесків юридичних та фізичних осіб, а управління ними здійснюється правлінням.

Таким чином, можна зробити висновок, що предметом фінансового права у сучасний період є суспільні відносини, які виникають в процесі фінансової діяльності як в державі в цілому, так і в її територіальних формуваннях по створенню, розподілу та використанню грошових публічних фондів з метою реалізації своїх функцій, визнаних Конституцією і законами держави.

До публічних державних фондів відносяться: Державний бюджет України, бюджети органів місцевого самоврядування, фонди

загальнообов'язкового державного страхування. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що публічні фонди та публічні видатки місцевих бюджетів також, як і державні публічні фонди та публічні видатки є категоріями фінансового права і складовою його предмету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронова Л.К. Фінансове право [Текст] / Л.К. Воронова – Х, 2007 – 440с.
2. Горбунова О.Н. Фінансове право [Текст] / О.Н. Горбунова – К, 2008 – 268с.
3. Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України – 1999. - №46-47 – ст. 403
4. Нечай А.А.. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків: монографія/А.А. Нечай.-Чернівці:Рута,2007.-264с.
5. Фінанси/[В.М.Радіонова,Ю.Я.Вавилов,Л.І.Гончаренко і ін.] ; під ред.В.М.Радіонової.:-Фінанси і статистика,2008.-ст.236

УДК: 336.14

Причини виникнення та шляхи подолання бюджетного дефіциту

Н.О.Небосько, студентка

Науковий керівник: ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто причини виникнення бюджетного дефіциту, види, причини виникнення, та заходи щодо подолання бюджетного дефіциту.

Ключові слова: бюджетний дефіцит, профіцит бюджету, відкритий бюджетний дефіцит, прихований бюджетний дефіцит, активний дефіцит, пасивний дефіцит, бездефіцитний бюджет.

Аналіз досліджень і публікацій. Від надійності збалансування доходів і видатків бюджету на стадії його планування залежить фактичний стан бюджету. Зокрема, в частині дотримання встановленого Законом України «Про

державний бюджет» рівня перевищення видатків над доходами – дефіциту, або перевищення доходів над видатками – профіциту бюджету.

Протягом останніх років важливими факторами, які негативно впливали на стан державних фінансів, були: недостатня надійність збалансування доходів і видатків та значний рівень його дефіциту.

Незбалансованість бюджету у процесі його виконання призводила до накопичення кредиторської заборгованості державного і місцевих бюджетів та створення “прихованого дефіциту бюджету” в умовах обліку дефіциту на основі касового виконання бюджету.

Причиною дефіциту є потреба держави витратити коштів більше, ніж це дозволяють фінансові можливості. За формою прояву бюджетний дефіцит поділяється на відкритий і прихований. Відкритий – офіційно визнаний у законі про бюджет. Прихований офіційно не визнається. За причинами виникнення бюджетний дефіцит буває вимушеним і прихованим. Вимушений є наслідком низького виробництва ВВП.

Свідомий визначається характером фінансової політики держави – вона намагається знизити рівень оподаткування для стимулювання економіки. За напрямком дефіцитного фінансування розрізняють активний і пасивний бюджетний дефіцити.

Активний – це спрямування коштів на інвестиції в економіку, що сприятиме зростанню ВВП.

Пасивний – покриття поточних витрат. Заходами можуть виступати: державні позики; грошова емісія; підвищення рівня оподаткування; зменшення видатків; додаткові податкові надходження, які отримує держава завдяки зростанню ВВП на основі інвестування позичених коштів [1].

Постановка проблеми. Дефіцитність бюджету пов'язана з деякими видами податкових вилучень у державі: тому реформування податкової системи має базуватися на принципі фіскальної достатності, тобто формування дохідної частини бюджету на рівні, достатньому для здійснення державних функцій, а також на принципах обов'язковості й рівномірної навантаженості

при сплаті податків, недопущення проявів дискримінації окремих платників. Неприпустиме масове надання податкових пільг окремим суб'єктам підприємницької діяльності.

Проблема полягає у тому, що, по-перше, галузеві пільги є одним з основних інструментів державного регулювання розвитку економіки. По-друге, - вони найменш ефективні, оскільки їхня результативність залежить від правильного визначення пріоритетних галузей.

Існує і проблема ПДВ, що накопичувалася з 2001 року. Якщо не поліпшити адміністрування цього податку, то надалі співвідношення між отриманими від нього і повернутими коштами збалансується, тобто нетто-надходження будуть нульовими, а в перспективі держбюджет виплачуватиме компенсації з ПДВ більше, ніж одержуватиме від цього податку.

Сьогодні через механізм невідшкодування податку на додану вартість відбувається вимивання обігових коштів у суб'єктів підприємницької діяльності. Так, надходження від ПДВ у 2005 році становили 18,2 млрд. грн., а відшкодування - 11,3 млрд. грн. У 2006 році: надходження - 16,5 млрд. грн., відшкодування - 13,4 млрд. грн., у 2007 році: надходження - 15,9 млрд. грн., відшкодування - 18,9 млрд. грн.

Сучасний період побудови ринкових відносин в Україні відбувається в досить складних умовах, що зумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Основними причинами стійкого бюджетного дефіциту та збільшення державного боргу є:

- збільшення державних витрат у військовий час або в періоди будь-яких соціальних конфліктів;
- циклічні спади в економіці, особливо якщо вони глибокі та тривалі;
- скорочення податків з метою стимулювання економіки без відповідного коригування державних витрат [2].

Викладення основного матеріалу. Бюджетний дефіцит потребує вжиття енергійних заходів держави щодо його ліквідації. Насамперед це скорочення витрат бюджету, однак це шлях досить складний. Реальнішими та

доцільнішими є зміни в податковій і кредитній політиці, які призвели б до поживлення економічного життя, передусім до зростання виробництва та його ефективності. В іншому разі дефіцит бюджету стає додатковим найнесправедливішим податком із населення. Бюджетний дефіцит - явище майже постійне в економіці кожної держави, тому важливого значення набувають його розміри та методи ліквідації. Бездефіцитний бюджет - об'єктивна вимога економічного розвитку держави.

Однак нині в більшості країн світу дефіцит бюджету становить від 15% до 20% валового внутрішнього продукту при середньосвітовій його величині 4,5%. Існує тенденція до стабілізації бюджетного дефіциту у середньосвітовому вимірі 4-5%. Слід зазначити, що розмір бюджетного дефіциту, який перевищує 5% валового внутрішнього продукту, призводить до різкого зниження інвестиційної активності, що переростає в подальшому в різні форми кризових явищ.

Проблеми, пов'язані зі стабілізацією нашої економіки, зачіпають передусім ті питання, що відображають стан виробництва. З огляду на це важливим, досить значним внеском, особливо у фінансову стабілізацію, є та робота, яка проводиться у бюджетній сфері. У ринкових умовах бюджет є основним інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів. Надходження до бюджету безпосередньо залежать від стану виробництва. У свою чергу можливість утримувати соціальну сферу, забезпечувати соціальний захист населення залежить від стану надходжень до бюджету. Формування дохідної та видаткової частин бюджету пов'язане з основними макропоказниками економічного й соціального розвитку України на відповідний рік.

У Бюджетному кодексі встановлені норми щодо дефіциту та профіциту бюджетів, джерел покриття дефіциту бюджетів, умов здійснення запозичень та надання гарантій щодо виконання боргових зобов'язань, а також граничного обсягу державного боргу. В умовах ринкової економіки дефіцит може бути корисним у випадку, коли при спаді виробництва держава витрачає більше

грошей, ніж одержує: він забезпечує збільшення попиту, в тому числі купівельної спроможності населення. Споживачі починають більше купувати, підприємці – більше продавати. Внаслідок цього зростають обсяги виробництва і скорочується безробіття. Проте в період піднесення економіки держава не може дозволити собі дефіцит бюджету, оскільки він стимулюватиме інфляцію. Отже, бюджет, в якому збалансовані доходи та видатки, потрібний не щорічно, а для певного періоду.

В окремі роки з метою стимулювання ділової активності держава може допускати дефіцит бюджету. Наслідком реальної незбалансованості бюджету стали: бюджетні взаємозаліки, система бюджетного планування і безліч інших факторів. Але розробка і послідовна реалізація стратегії, спрямованої на збільшення прибутків бюджету і скорочення його видатків, регулювання бюджетного дефіциту, цілеспрямоване керування його розміром у сукупності з іншими економічними антикризовими мірами, будуть сприяти поверненню України на шлях соціально-економічного розвитку і процвітання.

На сьогоднішній день безперечним фактом є те, що однією з головних складових здійснення комплексу економічних реформ в Україні є проведення реформи у сфері державних фінансів. Однією з головних задач по реформуванню державних фінансів в Україні є реформування бюджетних відносин між державою в особі Кабінету Міністрів України та органами місцевого самоврядування. Збалансування державних та місцевих інтересів повинно бути головною метою реформування всього комплексу міжбюджетних відносин та бюджетної системи України взагалі. Ухвалення бюджетів з перевищенням поточних доходів над видатками, тобто з профіцитом, дозволяється за умови спрямування профіциту бюджету на погашення основної суми боргу (частина друга статті 14).

Встановлення жорстких обмежень щодо збалансування Державного та місцевих бюджетів спрямоване на впорядкування та ефективне використання видатків і запобігання зростанню державного боргу, боргу Автономний Республіки Крим та боргу місцевого самоврядування. З метою запобігання

утворенню надмірного боргового навантаження на бюджети місцевого самоврядування та недопущення порушень платіжної дисципліни статтею 74 Кодексу встановлені положення щодо врегулювання порядку запозичення до місцевих бюджетів. Запозичення до місцевих бюджетів здійснюються на визначену мету і підлягають обов'язковому поверненню. Згідно з частиною другою статті 74, держава не несе відповідальності по зобов'язаннях за запозиченнями до місцевих бюджетів. Видатки на обслуговування боргу здійснюються за рахунок коштів загального фонду бюджету [3].

Висновок. Необхідно вживати заходів щодо зниження частки державного споживання у структурі ВВП, зменшення податкового навантаження, посилення захисту платників податків, максимального спрощення процедури оподаткування. Результативність бюджетної політики має визначатися, не лише виконанням запланованих показників за доходами і видатками, а й конкретними досягненнями у соціальній сфері та економіці в цілому.

Також, потрібно посилити інвестиційну складову державного і місцевих бюджетів. Актуальним залишається підвищення стимулюючої ролі податкової амортизації в оновленні основних фондів та інвестуванні економіки, удосконалення оподаткування суб'єктів малого підприємництва, формування бюджету розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.Й.Башлай Вплив дефіцитів бюджету на рівноважний обсяг виробництва / В.Й.Башлай//Економіка. Фінанси. Право. – 2007 –с.56–57
2. І.В.Дьяконова Бюджетний дефіцит та методи його оптимізації /І.В.Дьяконова//Фінанси України. – 2002 – с. 189–190
3. Н.О.Редіна Дефіцит бюджету й основні шляхи його подолання в Україні /За ред. Н.О.Редіна/Фінанси України. – 2000 с. 78–79

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

М. М. Ставченко, студент

Науковий керівник: ас. Лункіна Т.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено фінансування системи охорони здоров'я на території України, виявлено її порушення та запропонованні заходи щодо поліпшення цієї ситуації.

Ключові слова: охорона здоров'я, стан здоров'я, бюджетне фінансування галузі, медичне забезпечення.

Система охорони здоров'я відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні належного рівня життя громадян. Значення здоров'я людини визнають у світі настільки важливим, що цей показник першим входить до індексу людського розвитку – універсального визначника рівня суспільного розвитку цієї чи іншої країни. Тому охорона здоров'я громадян є однією з найважливіших внутрішніх функцій сучасної держави [1].

Стан здоров'я населення України має пряму залежність від рівня фінансування системи охорони здоров'я, але за останні 15 років цей рівень не підіймався вище 3,4 відсотка обсягу ВВП за мінімальної потреби у 5 %. Вказані проблеми охорони здоров'я залишаються та продовжують поглиблюватися в умовах економічної кризи. Так, у 2009 році рівень фінансування галузі зменшився до 2,9 відсотка обсягу ВВП. Державним бюджетом України на 2009 рік передбачено фінансування у сумі 29,96 мільярда гривень, що майже вдвічі менше мінімальної потреби, яка, за розрахунками Міністерства охорони здоров'я України, становить 56 мільярдів гривень.

Проблема в тому, що не забезпеченно фінансування охорони здоров'я, так в 2009 році, у розрахунку на душу населення, становить 90 доларів США, що у 60 разів менше, ніж у США, у 40-30 разів менше, ніж у країнах Євросоюзу та у

7 - 12 разів менше, ніж у найближчих сусідів України - Молдови, Білорусі, Росії та Польщі.

Україна посідає 111 місце у світі за питомими витратами на охорону здоров'я, Україна за інтегральним критерієм Всесвітньої організації охорони здоров'я – рівнем медичного забезпечення – знаходиться, за останніми даними, на 60 місці у світі, що свідчить про досить високий професійний рівень медичних працівників. В Україні на 100 тис. населення країни припадає 455 лікарів, що є одним з найвищих показників у світі [2].

Начальник управління охорони здоров'я Петро Павлюк зазначив, що в 2008 році збільшилось фінансування галузі: на охорону здоров'я області було виділено 630 млн. 559,6 тис.грн., що становило 47% від потреби галузі, фактично профінансовано 99,3% від затвердженого. Із розрахунку на одну особу це складає 531 гривню, що є значно вище за показники 2007 року.

На виконання національних програм в цілому по області затверджено 130,3 млн. грн., що становило 35,3% від річної потреби (2007 рік - 119,9 млн.грн., або 28,9%). Фактично виділено 118,20 млн.грн., або 90,7% від річного плану (2007 рік – 105,9 млн.грн., або 88,3 % від річного плану). В основному національні програми виконувались за рахунок коштів, передбачених на утримання лікувальних закладів - 72,4%, централізоване постачання Міністерства охорони здоров'я склало 23,2%, (2007 рік - відповідно – 76,6%; 22,8%) [3].

При цьому рівень захворюваності в Україні вищий, ніж у розвинених країнах. Це пояснюється тим, що в останніх медична служба діє, головним чином, як профілактична і зосереджує свою увагу і практичну діяльність не на лікуванні, а на запобіганні захворюванням, що, власне, має стати завданням і для України.

Стан здоров'я населення характеризує такий вкрай негативний показник як різке вираження феномена чоловічої надсмертності, коли смертність чоловіків в середній віковій категорії 25-44 роки майже в 4 рази перевищує смертність жінок аналогічного віку. Низька очікувана тривалість, в результаті

чого розрив у порівнянні з середньоєвропейськими показниками становить понад 6, а з показниками країн Європейського Союзу понад 10 років. За словами міністра охорони здоров'я, в Україні - найвищий в Європі рівень природного спаду населення, що веде швидкими темпами до депопуляції. Демографічне навантаження на осіб працездатного віку є вкрай несприятливим особливо у сільській місцевості, де цей показник майже в 1,5 рази вищий, ніж в містах. що суттєвими системними недоліками в галузі, які, зокрема, обумовлені положенням чинного законодавства, є недостатність фінансування галузі, відсутність інвестицій в матеріально-технічну базу, низький рівень заробітної плати медиків, відсутність вертикалі управління і чіткого розмежування первинного, вторинного і третинного рівнів медико-санітарної допомоги, а також низький рівень надання первинної медико-санітарної допомоги, особливо в сільській місцевості та відсутність чіткої системи направлень з первинного на інші рівні медичної допомоги [4].

Ситуація, яка в останні роки склалася у галузі, більш ніж критична. Громадяни України у середньому живуть на 12-14 років менше, ніж у європейських країнах. Щогодини помирає 86 осіб, а народжується - 52. Кожні дві години помирає одна дитина у віці до одного року. Україна лідирує серед країн СНД за рівнем захворюваності туберкульозом, травматизму, серцево-судинних хвороб. Для того, щоб змінити ситуацію у медицині, необхідно, в першу чергу, визнати, що система охорони здоров'я не в змозі задовольнити запити громадян на медичну допомогу. У держави немає можливості фінансувати медицину в обсягах, які дозволяють забезпечити конституційне право громадян. Сьогодні необхідно збільшити бюджетне фінансування не менше ніж на 5% від ВВП, прийняти рішення про перехід на принципово нову модель фінансування галузі і запровадити в Україні обов'язкове медичне державне страхування. Якщо ж сьогодні не забезпечити медицину фінансування додатковим джерелом, ситуація буде розвиватися непрогнозовано.

Національна система охорони здоров'я надзвичайно гостро відчуває брак фінансування, внаслідок чого конституційна норма щодо безоплатності медичних послуг у державних і комунальних закладах охорони здоров'я стала суто декларативною. Здебільшого, хворі за власний кошт купують ліки, медичні засоби як при амбулаторному, так і стаціонарному лікуванні. Поряд з цим, населення змушене самотійно сплачувати за медичні послуги лікарям та медичним працівникам. Оплата таких послуг набула, фактично, обов'язкового характеру і є своєрідною компенсацією за надзвичайно низькі офіційні зарплати у працівників галузі.

Невисокою є якість медичних послуг. Про невдоволення громадян та погіршення якості медичних послуг свідчать опитування громадської думки в Україні. Зокрема, 60% українців вважають, що якість послуг у системі охорони здоров'я погіршилася.

Рівень доступності певних медичних послуг для деяких категорій громадян також не можна назвати прийнятним. Недоступність медичних послуг в Україні великою мірою зумовлена тією обставиною, що безкоштовна, згідно із законодавством, медицина насправді частково стала платною. Понад чверть сімей, які потребували медичної допомоги, та більше ніж третина сімей, що потребували ліків, не змогли їх отримати через їхню високу вартість.

Для підвищення ефективності роботи цього сектора економіки слід повніше задіяти ринкові механізми. Щоб поліпшити медичне обслуговування, необхідно шукати резерви для широкої підтримки різних секторів системи охорони здоров'я. Цієї мети можливо досягнути лише при ефективному використанні коштів, які спрямовують у ці сектори, при вдосконаленні організації та управління всією системою. Першим кроком є необхідність створення на рівні міст і районів центрів первинної медичної допомоги з повним адміністративним, фінансовим і функціональним розмежуванням їх діяльності від вторинного рівня. Вдосконалення системи первинної медико-санітарної допомоги та її розвиток на засадах сімейної медицини, перш за все, передбачає забезпечення доступу населення до кваліфікованої та сучасної

медичної допомоги, а також концентрацію уваги на заходах профілактики хвороб на рівні сімейного лікаря. Планується, що кожен 1200–2000 осіб буде обслуговувати один сімейний лікар.

Існуюча модель фінансування галузі не дозволяє забезпечити якісну медичну допомогу на всіх рівнях через надмірну децентралізацію управління наявними ресурсами. Тому необхідно здійснити консолідацію коштів, що виділяються на первинну медичну допомогу, на рівні районних бюджетів та бюджетів міст обласного підпорядкування. Крім того, потрібно збільшити обсяг фінансування первинної допомоги по відношенню до обсягів фінансування вторинної медичної допомоги з урахуванням реальних потреб населення. Для цього слід внести відповідні зміни до Бюджетного кодексу України. Це дозволить підвищити ефективність використання наявних бюджетних коштів та якість послуг первинної допомоги навіть без збільшення обсягів фінансування [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Уварено А., голова Проблемної комісії МОЗ та АМН України "Соціальна гігієна та організація охорони здоров'я", професор. Деякі думки про місце фінансових ресурсів у перебудові галузі
2. Рузанов А., викладач Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці. Небезпечна плутанина
3. Приходько О., (за матеріалами журналу The Economist). Фінансові недуги охорони здоров'я
4. Колегія управління охорони здоров'я: підсумки роботи медичної галузі в 2008 році та основні напрямки роботи на 2009 рік
5. Приходько О., Парламентські слухання: шляхи реформування охорони здоров'я та медичне страхування в Україні

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 658.14

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ

С. А. Артеменко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент О. М. Вишневська

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто соціальну суть організації земельної території. Сформовано шляхи екологізації аграрного виробництва шляхом активізації соціальної відповідальності землекористувачів. Обґрунтовано впровадження інтенсивних технологій землеробства.

Ключові слова: *аграрне землекористування, соціальна відповідальність, екологізація, технологія N-till.*

Актуальність проблеми. В Україні у другій половині ХХ століття техногенне навантаження на екосистеми наростало з великою силою і досягло максимальних розмірів. Аналіз стану навколишнього середовища, його відтворювального потенціалу, рівня екологізації природних ресурсів, що визначають ефективність сільськогосподарського виробництва відображає динамічне зростання площ еродованих земель. Значно розширилися площі засолених, закислених, осолонцьованих, підтоплених та техногенно забруднених, що негативно вплинуло на продуктивні властивості окремих видів сільськогосподарських угідь.

Негативні тенденції посилюються безконтрольним використанням та низьким рівнем зацікавленості у екологізації виробництва. Більшість нових землекористувачів не орієнтована на постійні капітальні вкладення в землю та розвиток виробництва через, переважно, короткостроковий термін оренди землі і неефективне землекористування. Питома вага короткострокової оренди

становить до 73%. Внаслідок цього відбуваються значні порушення земельного законодавства щодо використання й охорони земель, зокрема недотримання узгодженості екологічних, економічних і соціальних інтересів регіонів. Недостатнім залишається державне регулювання у розподілі та дотриманні цільового використання сільськогосподарських угідь. Отже, метою нашого дослідження є оцінка рівня соціальної відповідальності бізнесу у використанні земельного фонду та визначення можливих шляхів підвищення продуктивності та екологізації аграрного землекористування.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблематика формування соціальної відповідальності аграрного бізнесу щодо використання земельного фонду є предметом дослідження широкого кола вітчизняних науковців, таких як Д.І. Бабміндра, В.В. Горланчука, Д.С. Добряка, О.І. Котикової, А.М. Мірошніченка, П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, А.М. Третьяка, А.Д. Юрченка та інших. Але, попри численні наукові дослідження все ж таки багато проблем пов'язаних з соціальною відповідальністю бізнесу в аграрному землекористуванні залишаються невирішеними.

Виклад основного матеріалу дослідження. На процес охорони навколишнього середовища впливають культура, традиції і законодавство країни, саме цим обумовлюється широка різноманітність інституцій та механізмів. Охорона земель взагалі і зокрема в аграрній сфері неоднакові. Концепція охорони навколишнього природного середовища визначається на законодавчому рівні та в межах судової системи і реалізується органами влади на різних рівнях управління. Так, наприклад, державна політика в галузі охорони і збереження сільськогосподарських земель спрямована, а точніше, підпорядкована вирішенню одночасно трьох суперечливих завдань: максимального зменшення забруднення навколишнього природного середовища та шкоди, яка завдається йому сільськогосподарською діяльністю; збереження високої продуктивності земель для нинішнього та майбутніх поколінь; максимізації доходів виробників шляхом надання субсидій на розвиток виробництва та стимулювання охоронної діяльності за рахунок виплат

рентних платежів.

Враховуючи все вище зазначене, головним завданням збереження та відновлення природних ресурсів у для всіх учасників цього процесу повинно бути забезпечення значно кращого рівня використання ґрунтів, води, повітря і біорізноманіття.

Вирішення проблеми ефективного землекористування є комплексним, потребує перебудови характеру і структури використання земель окремих видів, зміни напрямку та структури землеробства з урахуванням еколого-економічних критеріїв і переведення виробництв до моделі сталого розвитку. При цьому, соціальна відповідальність аграрного бізнесу є питанням етичним і потребує часу для виховання ідей екологізації. Так, в країнах Європейського Союзу приватні фермери є основними суб'єктами охорони, екологічними господарями на власних землях, вони приймають рішення щодо збереження та екологічного оздоровлення земель, здебільшого самостійно здійснюють заходи щодо практичної реалізації. Водночас державні агенції створюють рамкові умови для стимулювання збереження потенціалу приватних земель.

Тривалий час людина ставилася до землі як до передумови, наданої їй природою для життя і розвитку. Із зростанням чисельності населення стає очевидним, що створені природою життєві умови обмежені, а відповідно – виникають проблеми закріплення і відстоювання земельних площ, які належать певним спільнотам людей.

Соціальна суть організації земельної території полягає в тих суспільних відносинах, що характеризують господарське використання землі. Ці суспільні відносини матеріалізуються через єдиний зміст організації території. Цей зміст характеризує соціальний бік землеустрою. Розміри сільськогосподарських підприємств в кожній країні відображають розподіл землі між окремими соціальними групами. Структура земельного фонду є безперечним відбиттям суспільного поділу праці, географічною локалізацією та показником виробничих типів сільського господарства (таблиця 1).

**Динаміка площ та структура земельного фонду по основних
землекористувачах та власниках землі в Україні**

Показники	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	площа, тис.га	%	площа, тис.га	%	площа, тис.га	%	площа, тис.га	%
Сільськогосподарські підприємства	19507,9	32,2	18367,8	30,4	17934,9	29,7	17787,2	29,7
Громадяни	19064,9	31,6	19908,0	33,0	20235,8	33,5	20192,6	33,5
Заклади, установи, організації	2594,2	4,3	2518,7	4,2	2415,6	4,0	2380,8	4,0
Лісгосподарські підприємства	8540,0	14,1	8550,1	14,2	8568,1	14,2	8582,5	14,2
Землі запасу та землі, не надані у власність та постійне користування в межах населених пунктів	9783,1	16,2	10155,9	16,8	10364,8	17,2	10567,3	17,2
Інші землекористувачі	864,7	1,4	854,3	1,4	835,6	1,4	844,4	1,4
Всього	60354,8	100,0	60354,8	100,0	60354,8	100,0	60354,8	100,0

Упродовж 2006-2009 років відбулися зміни як у структурі земельного фонду по основних видах угідь, так і по основних землекористувачах та власниках землі. Слід зазначити, що найбільшу питому вагу у структурі земельного фонду за 2009 рік становлять землі у власності та користуванні громадян (34%), а також землі сільськогосподарських підприємств (30%).

Наслідком реформування аграрного сектора економіки є передача землі у приватну власність, унаслідок чого утворились нові форми господарювання, але поки що не спостерігається поліпшення використання земель, підвищення рівня продуктивності та екологізації виробництв.

Практика діяльності сільськогосподарських товаровиробників надає можливість обґрунтувати, що форма власності (приватна, державна) в ефективності виробництва ніякої ролі не відіграє. Значення має лише форма реалізації прав власності і кому належить кінцевий продукт від її реалізації. Власник земельної ділянки – не той, хто розпоряджається отриманим від неї благами, а той у чийх інтересах, для задоволення чийх потреб здійснюються розпорядження і використання земельних благ.

У практичній діяльності кожна господарська структура використовує певні методи господарювання, що базуються на комбінації спільно-часткових, колективних, кооперативних та інших прав власності на землю. Звідси, можна виділити такі методи використання землі як: колективні, кооперативні, корпоративні, сімейні, індивідуальні, змішані.

Показовим є досвід США, який свідчить, що в сучасних умовах будь-яка країна може забезпечити продовольчу безпеку і зниження залежності від імпорту тільки шляхом відповідної підтримки великих за розмірами товарних господарств, заснованих на принципі спільно-часткових, кооперативних чи корпоративних прав власності на землю. Об'єднання дрібних товаровиробників в асоційовані підприємства оптимально поєднується з умілим управлінням правами на землю, дозволяє ефективніше використовувати основні засоби, виробничу і соціальну інфраструктуру, застосовувати нову техніку і технології, робочу силу, внутрішньогосподарську спеціалізацію і кооперацію праці, забезпечувати раціональне землекористування, включаючи систему науково обґрунтованих сівозмін, обробіток землі. Але, екологізація сільськогосподарського виробництва залишаючись питанням етичним, потребує активізації соціальної відповідальності бізнесу.

Враховуючи вище зазначене, нами запропоновано використання технології N-till, яка побудована на основі екологізації виробництва, що є особливо актуальним в умовах функціонування сільськогосподарських підприємств у Світовій організації торгівлі.

У результаті неефективного господарювання та значного впливу природно - кліматичного фактору, зростання ринкової вартості енергоносіїв, насіння, мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів, з одного гектара збирають у три рази менше врожаю ніж реально можливий рівень. Використання технології N-till надає можливість мінімізувати зайві витрати та забезпечити скорочення негативного впливу природно - кліматичного фактору на рівень врожайності сільськогосподарських культур. Окрім зазначеного, до землі треба забезпечити відношення не як до об'єкта технологічних операцій, а

передусім як до живого організму, який потребує піклування та дбайливого ставлення. Тільки за таких умов можна досягти зростання рівня еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.

Технологія N-till широко використовується в країнах латинської Америки, завдяки її використанню Бразилія та Аргентина досягли відомих звершень у вирощуванні зернових, бобових, олійних культур та значно наростили свій експортний потенціал. Перехід на технологію мінімальної, а потім і нульової обробки ґрунту починається зі збиральної кампанії, в ході якої подрібнені пожнивні залишки рівномірно розподіляють по полю. В результаті формується ґрунтозахисне покриття, яке протистоїть вітровій і водній ерозії, забезпечує збереження вологи, перешкоджає зростанню засміченої рослинності, сприяє активізації ґрунтової мікрофлори, є базисом для відновлення родючого шару і підвищення врожайності культур.

Використання технології може дозволити збільшити врожайність в 2 рази. Нову технологію не дарма називають «зеленою революцією», адже з її запровадженням у природній спосіб значно покращується якість ґрунтів, що зменшує додаткові витрати товаровиробникам. За традиційної технології вирощування з використання 1 літра пального можна виробити лише 50 кг зерна, то у новий спосіб одного літра пального вистачить на виробництво 120 кг.

Розглянемо еколого-економічний ефект від впровадження даної технології на умовному прикладі вирощування озимої пшениці з урахуванням природно - кліматичних умов вирощування даної культури в Миколаївській області при незмінному кількісному факторові та властивостях ґрунту (таблиця 2).

Запровадження технології може у 20 разів зменшити обсяги ручної праці та збільшити середній рівень врожайності зернових культур до 50,0 ц/га. Отже, технологія N-till є технологією самовідновного землеробства.

Результати вирощування пшениці озимої за використання технології N-till

Показники	Фактично	З урахуванням результатів технології N-till	Відхилення, +/-
Площа посіву, га	1020	1020	—
Врожайність, ц/га	34,0	50,0	16,0
Валове виробництво, ц	34419	51000	16581
Витрати праці на 1 ц виробленої продукції, люд.-год.	0,84	0,59	-0,25
Собівартість 1 ц виробленої продукції, грн.	43,29	30,30	-12,99
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	51,55	36,09	-15,46
Загальні витрати на паливо- мастильні матеріали, тис. грн.	501,4	450,9	-50,5
Загальні витрати на добрива, тис. грн.	144,3	-	-144,3
Обсяг реалізації, ц	28679	42483	13804
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	65,50	65,50	-
Дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	1878,5	2782,6	904,1
Прибуток від реалізації, тис. грн.	400,0	1249,4	849,4
Прибуток у розрахунку на одиницю площі посіву, грн.	392,16	1224,90	832,74
Рівень рентабельності виробництва, %	27,1	81,5	54,4
Рентабельність продажу, %	21,3	44,9	23,6

Зростання рівня врожайності пшениці озимої за незмінної площі посіву та скорочення витрат на паливо-мастильні матеріали, ліквідація витрат на добрива нададуть можливості скоротити собівартість одного центнера продукції майже на 13 гривень. За незмінної середньої ціни реалізації одного центнера пшениці та існуючого рівня собівартості можна отримати приріст прибутку на одиницю площі посіву на рівні 833 гривень.

За технологією N-till в Україні є велике майбутнє розвитку аграрного сектору економіки та скорочення необхідності у фінансуванні окремих сільськогосподарських підприємств з коштів Державного бюджету. Однією із важливих характеристик технології є отримання екологічно чистої продукції, без використання у технології виробництва мінеральних добрив та стимуляторів росту рослин, що буде мати свій позитивний вплив на можливості

експортування продукції по значно вищій ціні (відповідність стандартам якості). Так як, за результатами експортування пшениці Франція у 2009 році мала середню ціну реалізації тонни на рівні 190 дол. США, Україна – 135 дол. США, що на 28,9% менше.

Висновки. Отже, застосування технології N-till є ефективним з економічної та екологічної точки зору та за досвідом інших країн може бути запропоноване для широкого застосування в сільськогосподарських підприємствах України, особливо в умовах гостроти та невирішеності питання збереження родючості ґрунтів та перспектив подальшого їх продуктивного використання. Отримання екологічної чистої продукції, в свою чергу, дозволить нарощування експортний потенціал та підвищити конкурентні переваги вітчизняних товаровиробників в умовах Світової організації торгівлі.

Саме тому основною складовою подальшого сталого розвитку села на основі екологізації виробництва сільськогосподарської продукції є пріоритетним фактором, який надасть можливість отримувати продукцію відповідно до стандартів якості, вимог Світової організації торгівлі та зберегти земельний фонд України для нащадків. При цьому, соціальна відповідальність аграрного бізнесу є питанням етичним і потребує часу для виховання ідей екологізації, прикладом є країни Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веб-сайт Державного комітету України із земельних ресурсів. – [http:// dkzr.gov.ua /](http://dkzr.gov.ua/) [Електронний ресурс]
2. Кучер О. М. Особливості охорони земель у США / О.М. Кучер // Землевпорядний вісник. – 2008 р. – № 1. – с. 53 – 58.
3. Третяк А.М. Стан та шляхи розвитку земельних відносин і системи землекористування в аграрному комплексі України / А.М. Третяк // Землевпорядний вісник. – 2008 р. – № 6. – с. 4 – 7.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

К.В. Бондаренко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано та розкрито основні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери. Визначено фактор впливу та запропоновано складові подальшого розвитку виробничої сфери.

Ключові слова: виробнича інфраструктура, темпи економічного розвитку, валове виробництво, виробничі потужності

Актуальність теми. В умовах ринкової економіки основним завданням товаровиробника є отримання прибутку, а завдання держави полягає в управлінні та підвищенні економічного розвитку сфер виробництва для досягнення цього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально – економічного розвитку суб'єктів господарювання розкрито у роботах великої кількості науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, у тому числі К. Дугласа, Дж. М. Кейнса, Ф. Ліста, Т. Мальтуса, а також Амбросова В.Я., Андрійчука В.Г., Маліка М.Й., Саблука П.Т., Топіхи І.І., Шпичака О.М. та інших.

Метою дослідження є обґрунтування аспектів соціально – економічного розвитку виробничої сфери та обґрунтування складових подальшого розвитку в умовах загострення кризових явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне соціально-економічне становище України характеризується дефіцитом грошових коштів, структурними змінами вітчизняного виробництва, сировинною спрямованістю експорту, великою залежністю від імпортованої сировини, збільшення

абсолютного розміру боргових зобов'язань, затверджених демографічних процесів.

Сфера виробництва – одна з тих сфер, що найбільше стимулює зайнятість населення та породжує активний попит на продукцію інших галузей економіки. Сфери виробництва є закономірним просторовим поєднанням окремих галузей, міжгалузових комплексів, блоків підприємства тощо, які характеризуються певною системою зв'язків і місцем в ієрархічній структурі територіального поділу та інтеграції праці. Це територіально – функціональна структура, яка відображає просторову диференціацію сфери виробництва на окремі підсистеми, що органічно поєднують галузі господарства. Виробнича сфера національного господарства включає: промисловість, будівництво, сільське господарство, лісове господарство, транспорт і зв'язок, торгівлю, громадське харчування, матеріально – технічне постачання, заготівлю та збут. Відхилення відбувається через національну галузеву структуру та ресурсозабезпечення.

Галузева структура ВВП країни побудована на переважній концентрації у виробництві саме проміжного споживання, а не валової доданої вартості. Більш як $\frac{2}{3}$ загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси. Частка продукції соціальної орієнтації знаходиться на рівні $\frac{1}{5}$ загального обсягу промислового виробництва і має тенденцію до скорочення.

Сфера виробництва потребує значних капіталовкладень та ресурсозабезпечення. Розвиток виробничої сфери значною мірою визначається темпами і пропорціями інвестицій в технологічне переозброєння підприємств, зміни галузевої структури економіки. Але технологічне оснащення не забезпечує високого рівня продуктивності праці та віддачі вкладеного капіталу.

Розвиток виробничої сфери обумовлюють необхідність розробки та впровадження елементів регулювання економічних процесів в цілому і розвитку виробничої сфери, які б забезпечували вирішення таких питань:

- стимулювання розвитку пріоритетних галузей виробництва, виходячи з потреб держави;

- створювати умови сталого функціонування соціальної інфраструктури
- сприяти підвищенню рівня зайнятості населення, особливо молоді.

За перші шість місяців 2009 року спад промислового виробництва в Україні становив 31%, чисельність зареєстрованих безробітних станом на 1 липня 2009 року досягла 658,5 тис. осіб, що на 22,4 % більше порівняно з 2008 роком. Це зумовлено характером проведення реформ та інституціональним середовищем, які не спрямовані на розвиток людського потенціалу країни. Перші ознаки позитивних зрушень в економічній системі України відбуваються на початку 2010 року. За перший квартал 2010 року ВВП зростає майже на 6%, в середньому за рік показник планується збільшити на 3,7%.

Таблиця 1

Показники структурних зрушень

Галузь	Структура виробництва, %	
	2007 рік	Прогноз на 2017 рік
Машинобудування	12,9	19,6
Металургія та оброблення металу	24,4	13,9
Хімічна і нафтохімічна промисловість	6,7	8,6
Легка промисловість	1,0	2,9
Харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів	14,8	17,4
Інші галузі	15,7	15,0

Аналогічний темп економічного зростання прогнозують аналітики Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних організацій. В 2010 році МВФ повністю планує надати Україні транш на суму приблизно 6 млрд. дол. Значна частина цих коштів буде також направлена на розвиток та вдосконалення виробничої сфери.

Також прогнозуються зміни у виробничій сфері, а особливо у промисловості. Це відбудеться за рахунок формування структури випуску промислової продукції, яка б відповідала потребам ринку та збалансуванню виробничих потужностей промисловості.

Згідно з даними, в період з 2003 року по 2008 рік найбільший експорт механічного устаткування, машин і механізмів зафіксований в 2008 році. Обсяг експорту збільшився на 2557208,6 тис. дол. США, що свідчить про реальні можливості такої галузі як машинобудування конкурувати на світовому ринку товарів, але за умови достатньої підготовки рівня виробництва.

Одним з основних шляхів розв'язання проблем соціального розвитку виробничої сфери є розробка та реалізація соціальних технологій [1]. У вітчизняній економічній літературі проблема розробки і використання соціальних технологій, як способу регулювання соціально – трудових відносин на підприємствах, поки що займає незначне місце. У нашому розумінні, соціальна технологія – це система узгоджених взаємозв'язків роботодавців і найманих працівників у межах спільної виробничої діяльності, що ґрунтується на спільних інтересах та спрямовані на розв'язання спільних проблем підприємств. Розробка і застосування соціальних технологій не є самоціллю, вони повинні забезпечувати результативну діяльність, підвищення лояльності працюючих до підприємства, якості розвитку людського капіталу та рівня управління підприємством. Так як соціальні технології надають можливість забезпечити соціальну відповідальність державного сектору.

Адже більшість проблем між працюючими та керівниками виникає саме через неузгодження та незадоволення робітників. Соціальні технології може розробити кожне підприємство з будь-якими напрямком діяльності, зокрема найважливішими з них є: створення мотивуючої оплати праці, управління кар'єрними стратегіями, навчання працівників, корпоративна культура [2]. На нашу думку, застосування такої технології веде до збільшення обсягів виробництва, зниження чисельності безробітних, поліпшення здоров'я особистості, задоволення працею та життям.

Попри те, що протягом незалежності в Україні створено систему прав у сфері виробництва – врегульовано нормами права відносин на ринку праці та захист громадян від безробіття, визначено принципи, типи, механізми соціальних відносин. Також створено законодавство, яким регулюються

правовідносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, прийнято значну кількість нових законів («Про оплату праці», «Про зайнятість населення», «Про охорону праці» та інші), - умовах фінансової кризи почалося недоотримання конституційних гарантій прав громадян. Це впливає на їх трудові доходи, породжує бідність серед працівників, втрату конкурентоспроможності національної економіки.

Висновки. Соціально-економічний розвиток України має значну залежність від місця її промислового виробництва в системі міжнародного поділу праці. При цьому промислова та соціальна політика мають бути тісно пов'язані та спрямовані передусім на підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва, а також забезпечення персоналом на високому рівні. Це може бути досягнуто шляхом: стимулювання підприємців до відродження виробництва, заохочення інвестування в промисловість, проведення податкової реформи., надання державної підтримки, запровадження нових технологій, підвищення соціально – економічної спрямованості та забезпечення більш високих темпів виробництва, модернізація і перехід на нові прогресивні та нові прогресивні технології всіх базових галузей і виробництв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковинська М.П. Створення привабливих робочих місць як умова конкурентоспроможності організації / М.П. Буковинська // Економіка АПК. – 2010. - №3. – с.72 - 75
2. Гнибіденко І. Вплив світової фінансово – економічної кризи на соціальну сферу України / І. Гнибіденко // Економіка України. – 2009. - №7
3. Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.07.2008 №947-п//zakon1.rada.gov.ua
4. Левандовська Н.І. Методичний підхід до оцінки кінцевого трудового внеску працівників у сфері виробництва будівельних матеріалів / Н.І. Левандовська // Економіка АПК. – 2010 - №2. – с.186-195

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ

Т.В.Вишневська, студентка

Науковий керівник: к.е. н, доцент кафедри Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено сутність і зміст фінансового та кредитного забезпечення функціонування підприємств аграрного сектору, інвестиційних можливостей та перспектив.

Ключові слова: фінансове та кредитне забезпечення, інвестиційна діяльність, матеріально-технічне забезпечення, лізинг.

Актуальність проблеми. Одним із стратегічно важливих напрямків подальшого розвитку аграрного сектору економіки залишається інвестування. Здобутий досвід дозволив критичніше оцінити досягнення та обґрунтування пріоритетні складові фінансування АПК. Невирішеність зазначених проблем стримує процес фінансової стабілізації, подальшого розвитку і зміцнення аграрного сектору економіки України.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Сутність та проблематика залучення інвестицій в аграрний сектор широко освітлена в економічній літературі, як вітчизняними авторами Бланком І.О., Вакаріним С.І., Дем'яненком М.Я., Кісілем М.І., Мертенсом О.В., Прилипком С.І., Рогожиным П.С., Савчуком В.К., Савчуком В.П., Стецюком П.А., Топіхи В.І., Якимовим І.В. В наукових працях обґрунтовується система правового забезпечення, управління, ціноутворення, оподаткування, формування фінансово-кредитної інфраструктури для агропромислової сфери інвестування та подальшого розвитку галузі. Але багато питань цієї проблеми, пов'язаних з фінансово-кредитним та інвестиційним забезпеченням сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах вимагають подальшого більш глибокого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану інвестиційної діяльності, дослідження організації фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість виробників сільськогосподарської продукції відчуває нестачу коштів для інвестування в основний капітал, тому перед ними гостро стоїть проблема пошуку джерел інвестування. Ситуацію, яка склалася на сьогодні можна охарактеризувати через негативний вплив зовнішнього середовища, коли фінансові установи не зацікавлені у співпраці з більшістю сільськогосподарських підприємств через високу вірогідність неповернення кредитних ресурсів в обумовлений строк. В сільському господарстві спостерігається найнижча тенденція збільшення обсягів інвестування в основний капітал. Визначено, що подальша активізація й розвиток інвестиційно-кредитного ринку для сільськогосподарських підприємств України стримуються через високі ризики неповернення коштів у зв'язку з: переважанням збиткових підприємств у галузі; відсутністю достатньої та ліквідної застави у позичальників; відсутність системи захисту позикодавців; відсутністю розвинутих альтернативних комерційним банкам установ та їх об'єднань щодо надання сільгоспвиробникам кредитів.

Аналізуючи потенційні джерела інвестування в агропромисловому виробництві Миколаївської області, можна виділити зовнішні (закордонні, або іноземні) і внутрішні (національні). В опрацюванні складових інвестиційної привабливості важливою є характеристика факторів мезорівня (регіональних особливостей). Миколаївська область - розвинутий промисловий регіон країни, її економіка значною мірою пов'язана з функціонуванням сільського господарства, яке для подальшого ефективного розвитку потребує значних інвестиційних вкладень. Стратегічним напрямком подальшого розвитку регіону є активізація інвестиційної діяльності. Це вимагає вдосконалення, а в багатьох випадках кардинальної перебудови управління інвестиційною діяльністю на всіх рівнях. Економічний потенціал регіону становлять більше 200 промислових і понад 2,3 тис. малих підприємств всіх форм власності, понад 600

сільськогосподарські підприємства та 4,3 тис. фермерських господарств. Переважна частка інвестиційного капіталу сконцентрована у промисловості - 74,8%, 6,4% - транспорт, 5,6% - оптова та роздрібна торгівля, 2,4% - сільське господарство, мисливство та лісове господарство. Слід зазначити, що харчова промисловість області має великі потенціальні можливості для ефективної діяльності шляхом створення спільних підприємств. Представимо питому вагу інвестицій у розрізі галузей регіону (рисунок). Змінилася загальна картина інвестування у 2009 році через зниження привабливості виробництв регіонів країни.

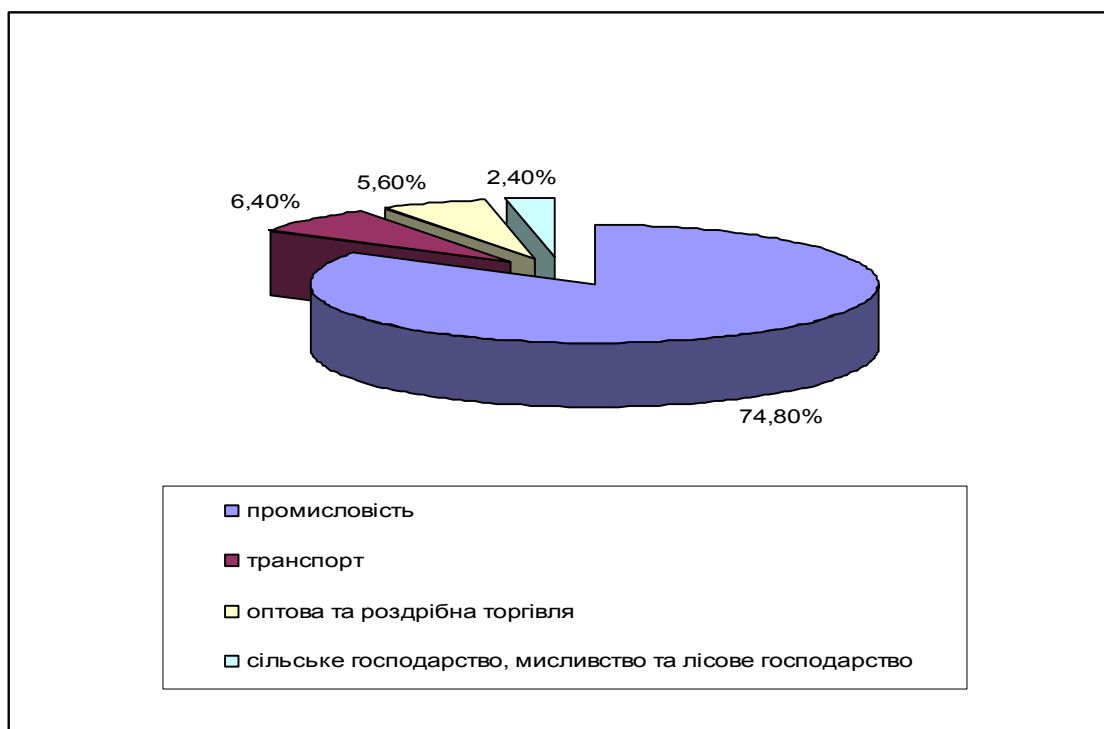

Рис.1 Питома вага зосередження інвестиційного капіталу у Миколаївській області, 2009р.

Від інвестування розвитку агропромислового виробництва залежить розвиток інших галузей економіки. Для цього існують всі необхідні передумови: сприятливі природнокліматичні умови, достатність ресурсного та ринкового потенціалу. Але для реалізації потенціалу агропромислового виробництва необхідні значні інвестиційні ресурси. В сучасних умовах державна та регіональна політика повинна бути спрямована на фінансову

підтримку галузей агропромислового виробництва. Основними напрямками такої підтримки має бути: вдосконалення земельних відносин на селі та фінансування окремих програм та витрат державного та місцевих бюджетів пов'язаних із земельною реформою.

Важливою складовою розвитку є: асигнування на заходи докорінного поліпшення та охорони земель, боротьби з шкідниками та хворобами рослин і тварин; фінансування частини витрат, пов'язаних із вирощуванням сільськогосподарських культур.

Можуть використовуватись нетрадиційні форми тимчасової підтримки агровиробників через товарні позички (насіння, паливно-мастильні матеріали, добрива та ін.) з наступними розрахунками зерном та іншими видами продукції, запровадженням використання реструктуризації окремих видів податків та відстрочка сплати боргових зобов'язань.

Ще одним напрямом підтримки агропромислового виробництва може бути використання державних та регіональних засобів кредитування сезонних розривів, довгострокового кредитування й інвестування. Джерелами створення їх мають стати державний та регіональні бюджети, кошти інших галузей в розмірі 2-3% від обсягу реалізації, які використовуються на пільговій або безоплатній основі, відрахування від державного ввізного та вивізного мита, податок на додану вартість на експортні товари тощо. Представлені напрямки можуть бути реалізовані лише за умови достатності видаткової частини Державного та місцевих бюджетів наступних років [2].

Досвід інших країн надає можливість обґрунтувати, що для реалізації кредитної політики держави в галузях агропромислового виробництва та використання коштів державної підтримки можна створити спеціалізовану кредитну установу, на яку можна покласти функції з обслуговування підприємств агропромислового виробництва і проведення факторингових та іпотечних операцій і операцій по заставі землі. Зокрема у США такими операціями займається Товарно-кредитна корпорація. Кредит видається під майбутній врожай і його сума дорівнює добутку ставки по заставі, що

помножена на запланований обсяг продукції.

Можна активізувати роботу щодо формування фінансово-агропромислових груп з банками та фінансово-розрахунковими центрами. Запровадження таких форм є напрямком створення локальних кредитних систем, з пільговими умовами надання кредитів їх учасникам.

Формування комплексної системи фінансового забезпечення пов'язане із вирішенням проблеми матеріально-технічної бази, використанням досягнень науково-технічного прогресу і формами господарювання. Через зростання цін на матеріально-технічні ресурси та енергоносії, неврегульованість ринку сільськогосподарської продукції товаровиробник втратив можливість купувати не тільки нову техніку та технології, а й запасні частини. Для більшості господарств регіону придбання нової техніки або модернізація існуючого обладнання лишаються практично нездійсненими. В результаті, продуктивність техніки залишається низькою, а собівартість продукції зростає.

Однією з реальних і ефективних форм подолання проблем відсутності інвестиційних коштів є лізинг. З економічної точки зору, лізинг являє собою інвестування коштів в основний капітал на зворотній основі, тобто не в грошовій, а у формі надання майна в користування. Як альтернативний засіб інвестування лізинг прискорює оновлення матеріально-технічної бази, створює конкуренцію у сфері фінансових послуг, посилює безпечність інвестицій в умовах економічної нестабільності. Лізинг також дає можливість залучення інвестицій без зростання заборгованості з боку держави. Для держави фінансове заохочення лізингу - засіб стимулювання продажу нової техніки, постійного прискорення оновлення виробничих засобів, інтенсифікації розвитку національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Так, у формі лізингових операцій в Австрії здійснюється 19,9% всіх інвестицій, в Англії – 28,2%, в Нідерландах – 10,5%, в США – 30%, у Франції – 17,5%, у Німеччині – 16,6%, у Швеції – 26,3% [3].

Важливою проблемою залишається визначення ефективності лізингових проектів. Жорсткі умови встановлено законодавством щодо співвідношення

(1:5) власних і залучених коштів для лізингу. Цим обмежується число суб'єктів лізингу. Серйозною вадою сучасних лізингових відносин є збільшення ставки рефінансування на понад 25%, оскільки це сприятиме подорожчання лізингових операцій.

Виходом з такої ситуації може стати комплекс заходів, спрямованих на реалізацію Закону України “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу”. Переваги такого стимулювання можемо значно підвищити розвитку і машинобудування і аграрного сектору. Фінансування Програми з 2009 рік не здійснюється через дефіцит Державного бюджету.

Висновки. Вивчення світового досвіду фінансового забезпечення підприємств аграрної сфери дає можливість обґрунтування, що найпоширенішими в зарубіжних країнах формами й методами фінансової підтримки сільськогосподарських виробників є: державне фінансування та кредитування сільськогосподарського виробництва через державне регулювання цін, податкове стимулювання, надання державних пільгових кредитів і субсидій тощо; кредитування аграрного сектора державними та приватними кооперативними кредитними установами – кредитними союзами, кооперативами, кооперативними банками; страхування ризиків у сільськогосподарському виробництві, як за участю держави, коли компенсація втрат здійснюється переважно за рахунок державних коштів (Іспанія, США, Канада), так і приватними компаніями (Франція, ФРН).

Отже, розв'язати проблему фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників регіонального агропромислового виробництва в умовах впливу кризових явищ можна тільки на системній основі. Для цього слід провести заходи щодо реформування сучасної фінансово-кредитної системи, привести її у відповідність із специфічними умовами агропромислового виробництва. В умовах недостатності видаткової та доходної статей Державного бюджету України переважна більшість товаровиробників будуть спрямовувати зусилля для залучення іноземних інвестицій, в тому числі

на основі створення спільних підприємств. Важливим фактором впливу є роль та зацікавленість державного сектору у розвитку та інвестуванні аграрного сектору економіки, в тому числі з урахуванням регіональних факторів впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іртищева І.О. Фінансово-кредитне забезпечення аграрного сектору: питання теорії і практики / І.О.Іртищева, М.І.Стегней [монографія]- Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2009.- 152с.
2. Веб-сайт Николаевской торгово-промышленной палаты www.rtpm.com.ua. [Електронний ресурс]
3. Web-сайт Головного управління статистики у Миколаївській області www.stat.nk.ukrpack.net [Електронний ресурс]

УДК 633.853.478

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

І.О. Губар, студент

Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено аспекти аналізу економічної ефективності виробництва соняшнику. Розглянуто сучасний стан виробництва культури та фактори, що стримують розвиток виробництва соняшнику в регіоні. Встановлено стратегічні напрями розвитку виробництва культури. Обґрунтовано перспективи вирощування та шляхи підвищення рентабельності соняшнику.

Ключові слова: *виробництво соняшнику, ефективність виробництва, урожайність, собівартість, рівень рентабельності.*

Актуальність проблеми. Сучасний стан ринків соняшнику та соняшникової олії можна характеризувати як досить прибутковий. Проте, все ж існують деякі проблеми, з яких основними є: відсутність нормативно –правової бази щодо стратегії і механізмів розвитку виробництва соняшнику; наявність заборгованості з неповернення ПДВ, що впливає на обмеження експорту олії та соняшнику з України; тенденція до розширення посівних площ під соняшник,

що сприяє виснаженню ґрунтів та зниженню їх родючості і врожайності в середньому до 13 ц/га. У зв'язку з посиленням макро- та мікроекономічних факторів підприємствам стає все складніше виробляти конкурентоспроможну продукцію та успішно її реалізувати. Тому, однією з умов забезпечення ефективного функціонування підприємств є постійне підвищення конкурентоспроможності виробництва і як наслідок підвищення його рентабельності. Проте недостатньо вивченими залишаються проблеми розвитку виробництва олійних культур на регіональному рівні. Виникає необхідність поглибленого аналізу факторів, що зумовлюють кінцеві результати господарювання та обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва олійних культур за нинішніх умов. Актуальними завданнями нині є оптимізація структури посівів олійних культур з урахуванням регіональних особливостей. [1,с 117]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи виробництва олійних культур досліджувались у працях багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед яких: Андрійчук В.Г., Артикульний Л.О., Борщевский П.Л., Гайдуцький П.І., Гречкосій В.В., Єрмакова Т.Л., Колузанов К.В., Куліш М.Ю., Мармуль Л.О., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Сахацький М.П., Топіха І.Н., Трегобчук В.М., Пасхавер Б.Й., Юзефович А.Е., Прокопа І.В., Молдаван Л.В., Крисанов Д.Ф., Шубравська О.В., Попова О.Л., Скурська Н.М., Ушкаренко Ю.В., Червен І.І., Шебанін В.С. та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз ефективності виробництва соняшнику аграрним сектором Новоодеського району Миколаївської області та визначення напрямів подальшого розвитку виробництва.

Виклад основного матеріалу. По виробництву соняшнику наша країна посідає третє місце в світі, поступаючись Аргентині і Росії. Під ним зайнято понад 90 % посівних площ усіх вирощуваних в Україні олійних культур. Насіння соняшнику є культурою, у вирощуванні якої Україна,

безперечно, має відносну перевагу. Цінують його насамперед за продуктивність, прибутковість, запашну олію, шрот, насіння. Олійні культури, не тільки забезпечують внутрішні потреби держави, але й завжди були головними чинниками формування експортного потенціалу. Протягом останнього десятиліття Україна збрала близько 10-16 % обсягу всього світового врожаю соняшнику та мала від 5 до 39 % всього експорту цієї продукції. Також соняшник є базовою сировиною для вітчизняного олійного комплексу, який займав майже 16 % всього світового ринку соняшникової олії. Для успішного виробництва олійних культур в Україні є сприятливі ґрунтово-кліматичні умови та багаторічний досвід. За період реформування більшість галузей аграрного сектора виявились збитковими або низькодохідними, проте вирощування соняшнику залишилось прибутковим. Це спричиняє надмірне його поширення у сівоzmінах. Для переважної більшості господарств півдня України соняшник став основною культурою, що забезпечує грошові надходження та максимальні прибутки.

Збільшення посівних площ вирощування соняшнику призвело до того, що значна кількість соняшнику повертається на попереднє місце через 2-4 роки, та в свою чергу спричиняє порушення сівоzmін й негативно впливає на умови вирощування інших сільськогосподарських культур, виснажує ґрунти і знижує їх родючість.

Важливою умовою вирощування та збуту продукції соняшнику є державне регулювання. Держава в змозі впливати на ефективне функціонування підприємств через застосування цілої низки інструментів регулювання: цінової і податкової політики, валютного і зовнішньоекономічного регулювання, укладення державних контрактів, пільгового оподаткування, надання кредитів за спрощеною системою їх повернення, державних дотацій, захисту вітчизняного виробника від іноземної конкуренції. Державна політика повинна бути спрямована на пом'якшення несприятливих наслідків функціонування ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки, а також на підтримку ринкового

механізму в цілому. Головну роль тут відіграє дотримання відповідного рівня цін та збереження цінового контролю. Крім цього, держава повинна враховувати та регулювати якість цінової конкуренції, чесну конкурентну боротьбу товаровиробників, якість вироблюваної продукції, можливість своєчасного збуту насіння та продуктів його переробки.

Нами було проаналізовано виробництво соняшнику Новоодеського району Миколаївської області, зокрема детальніше розглянуто показники СЗАТ ім.Т.Г. Шевченка. Підприємство спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва, виробництво соняшнику становить близько 20% питомої ваги рослинництва. Далі на прикладі таблиці розглянемо динаміку виробництва соняшнику в СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка Новоодеського району.

Таблиця 1

Динаміка виробництва соняшнику в СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка

Показники	Роки					В середньому по господарству за 5 років	В середньому по господарствах району у звітному році
	2005	2006	2007	2008	2009		
Площа посіву, га	300	385	400	400	500	397	26134,28
Урожайність, ц/га	15,3	17,2	10,6	18,2	10,6	14,1	12,1
Валовий збір, ц	4590	6622	4243	7296	5320	5614,2	317059,73

За даними таблиці необхідно зазначити, що в середньому по господарствах району у 2009р соняшнику було зібрано з площі 26134,3 га, що на 8,6% більше, ніж у 2008р., валовий збір становить 317,1 тис.ц (на 6,3% більше, ніж у попередньому році), середня урожайність становить 12,1 ц/га.В середньому по господарству за 6 років врожайність становить 13,3 ц/га.[2]

Аналізуючи врожайність соняшнику по СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка порівняно з попередніми роками слід відмітити що, найбільша врожайність спостерігається у 2008 році. Господарство дотримується сівозміни та займається підвищенням родючості своїх ґрунтів, намагається отримувати максимальний прибуток за рахунок розширення посівних площ, як наслідок у 2009 році спостерігається зниження врожайності.

Важливим є той факт, що за останні 10 років посіви соняшнику збільшились майже вдвічі, а урожайність залишилась незмінною. Такі негативні зміни спричинені наступними факторами: тільки 40% посівних площ регіону засівається високоякісним насінням, вноситься недостатня кількість мінеральних та органічних добрив, гербіциди застосовуються тільки на 25-30% всієї площі. Однією з причин є слабке забезпечення матеріально - технічними засобами.

Ґрунтово-кліматичні умови нашого регіону майже повністю відповідають біологічним вимогам культури соняшнику, і ми повинні збирати врожаї на високому рівні. Але для цього потрібно впровадити сучасні технології вирощування, а саме: дотримуватись сівозміни, сіяти високоякісне насіння сівалками точного висіву, підтримувати посіви в чистому стані. Для збільшення врожаю соняшник слід висівати після кращих попередників: озимих зернових, ярих колосових, кукурудзи на зерно й силос, що без додаткових капіталовкладень підвищить продуктивність культури [3,с 43]. Важливим є те що соняшник дуже виснажує ґрунт, а його водний режим відновлюється лише через три-чотири роки. Повторне розміщення культури на полі через три роки призводить до поширення шкідників та хвороб, зниження врожаю до 36 % та погіршення якості насіння. Цю культуру без належного захисту треба висівати на одному й тому самому полі не раніше як через вісімдесят років. Дотримуючись запропонованих заходів можна отримувати досить високі показники економічної ефективності виробництва продукції (Табл. 2).

Розрахунки показали, при впровадженні сучасних технологій вирощування соняшнику в СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка, показники економічної ефективності виробництва збільшуються. Необхідно відмітити, що збільшується також і собівартість продукції, що формується під дією системи виробничих факторів, які є рушійною силою або компонентами виробництва. Усі фактори прямо або опосередковано впливають на формування собівартості реалізованої продукції.

Порівняння фактичних і можливих розрахункових показників економічної ефективності виробництва соняшнику у 2009р в СЗАТ ім.Т.Г.Шевченка

Показники	Фактичні	Можливі	Відхилення, +,-
Урожайність, ц/га	10,6	13,3	2,7
Витрати праці на 1 ц, люд-год.	1,5	1,9	0,4
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн..	78,9	98,6	19,7
Середня ціна реалізації 1 ц. грн.	253,2	316,5	63,3
Прибуток (+)збиток (-)в розрахунку на : - 1 ц грн..	42,5	53,1	10,6
-1га, грн..	452,8	566	113,2
Рівень рентабельності (+)збитковості (-) виробництва%	154,0	192,5	38,5
Рівень рентабельності (+) ,збитковості (-) продажу ,%	67,8	84,8	17

Скорочення витрат на одиницю продукції значною мірою сприяє зниження трудомісткості продукції і підвищення продуктивності праці за рахунок використання більш потужних машин, застосування прогресивних форм організації та оплати праці.

Висновки. Найдоцільнішим для господарств Новоодеського району буде впровадження запропонованих технологій вирощування соняшнику та їх подальший розвиток і вдосконалення.

Розвиток виробництва вирощування соняшнику можливе завдяки пільговому кредитуванню відповідних програм та проектів, а також гнучкій податковій системі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калюжна О.В. Перспективи виробництва олійних культур/ Калюжна О.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я - Випуск 3, т1, 2007
2. www.ukrstat.gov.ua
3. Оверченко Б. Своєчасно та якісно провести висівання соняшнику/ Оверченко Б. //Пропозиція – 2007.- №4

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Закутний Д. О., магістрант

Науковий керівник: к. е. н., доцент Клочан В. П.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті наведено порівняння ефективності вкладення коштів у виробництво на підприємствах агропромислового комплексу від стадії виробництва сільськогосподарської продукції до стадії виробництва продуктів харчування, розглянуто та обґрунтовано основні причини розбіжностей результатів.

***Ключові слова:** агропромисловий комплекс, сільськогосподарська продукція, виробництво, переробка, ефективність, рентабельність.*

Актуальність проблеми. Найважливішою ланкою агропромислового комплексу (АПК), другою важливою галуззю матеріального виробництва України є багатогалузеве сільськогосподарське виробництво. Воно є первинною ланкою АПК, а разом із харчовою промисловістю складає його основу. Якщо в структурі АПК за показниками обсягу продукції, основних виробничих фондів, чисельністю зайнятих сільськогосподарське виробництво відіграє провідну роль, то в народно-господарському комплексі України на нього припадає близько 24,6% основних виробничих фондів, 14,4% валової суспільної продукції, 21,9% працівників народного господарства. Сільськогосподарське виробництво формує 16 – 22% національного доходу країни та є головним інструментом заезпечення продовольчої безпеки країни. На фоні нарощування обсягів валового виробництва сільськогосподарських культур, перш за все – зернових, у країні, сільське господарство залишається одним з найбільш ризикованих та найменш прибутковим видом діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних аспектів ефективності виробництва займалися багато вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема, Доманчук Д.П., Дудар Т.Г., Дусановський С.Л., Омаров А.М., Пасхавер А.Й., Черниш С. С. та ін. Питання організаційно-економічних засад підвищення ефективності функціонування продуктових підкомплексів АПК висвітлені у наукових працях дослідників: Андрійчука В.Г., Балабанова Г.В., Коденської М.Ю., Лукінова І.І., Стельмашука А.М., Черняка В.Т., Шпичака О.М., Лещик І. Б., які зробили значний вклад у вирішення даної проблеми. Теоретичні дослідження та практичні розробки щодо ефективності виробництва та стратегічних аспектів реформування зернопродуктового підкомплексу знайшли відображення у наукових працях Бакая С.С., Бойка В.І., Лобаса Н.Г., Руснака П.П., Саблука П.Т. та ін.

Постановка завдання. Продукти харчування сільськогосподарського походження перш ніж потрапити до кінцевих споживачів проходять тривалі стадії виробництва. Перш за все це безпосередньо сільськогосподарське виробництво, що триває близько року, зберігання та переробка сільськогосподарської продукції та безпосередньо виготовлення продуктів харчування. На кожній стадії виробництва та переробки створюється додана вартість для забезпечення рентабельності виробництва. На відміну від переробних підприємств та посередників сільськогосподарські підприємства не можуть самостійно встановлювати реальні ціни на свою продукцію внаслідок чого виробництво часто є нерентабельним.

Метою проведення дослідження є порівняння показників окупності витрат в різних підприємствах АПК від стадії виробництва сільськогосподарської продукції до стадії виробництва продуктів харчування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед галузей рослинництва найважливішою є зернове господарство. Це основа всього сільськогосподарського виробництва. Так, від зерна і продуктів його переробки значною мірою залежить могутність держави, продовольча безпека, добробут її населення. Зернове господарство формує продовольчий фонд і постачає

фуражне зерно тваринництву, створює резервні державні запаси зерна і дає продукцію на експорт.

Для громадян нашої країни хліб і хлібопродукти є основою харчування. Тому для проведення дослідження ми використаємо результати діяльності підприємств, що займаються виробництвом, зберіганням, переробкою однорідної сільськогосподарської продукції та виготовленням продуктів харчування, що дасть змогу порівняти ефективність їх функціонування.

Відкрите акціонерне товариство «Правда» знаходиться в Миколаївській області. Предметом діяльності товариства є діяльність, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції рослинництва (зерна, соняшника, кормових культур), та виробництвом продукції тваринництва. Основними ринками збуту та основними клієнтами продукції товариства є господарства та підприємства Миколаївської області. За звітний період середньооблікова чисельність працівників товариства складає – 37 осіб. Фонд оплати праці складав 303,1 тис. грн.

Ефективність функціонування підприємства є низькою (Таблиця 1). За досліджуваний період, тільки у 2008 році понесені витрати були повністю окуплені. Аналогічна ситуація властива майже всім сільськогосподарським підприємствам. Їх прибутковість залежить від багатьох чинників: матеріально-технічної бази, вартості паливно-мастильних матеріалів, природно-кліматичних умов, цін на сільськогосподарську продукцію та ін.

Таблиця 1

Показники окупності витрат ВАТ «Правда» Миколаївської області

Показники	2006	2007	2008
Припадає на 1 грн витрат, грн:			
Основних засобів	2,28	1,18	0,61
Виручки від реалізації	0,95	1,29	1,74
Податку на додану вартість	0,16	0,21	0,29
Чистого доходу (виручки) від реалізації	0,79	1,07	1,45
Валового прибутку (збитку)	-0,21	0,07	0,45
Прибутку (збитку) від операційної діяльності	-0,23	-0,19	0,37
Прибутку (збитку) від звичайної діяльності	-0,48	-0,92	0,37
Чистого прибутку (збитку)	-0,48	-0,97	0,37

Головне завдання хлібоприймальних підприємств зберігання та обробка зерна. Можливість тривалого зберігання і транспортабельність зерна визначають його провідну роль у створенні стратегічних запасів продовольства. Разом з післязбиральною обробкою значної частини врожаю та зберіганням державних запасів зерна, на цих установах лежить здійснення важливої технологічної задачі. А саме тут перетворюють розрізнені потоки зернової сировини, що надходять від сільськогосподарських виробників, у партії, відносно вирівняні за якістю. Ці хлібоприймальні підприємства займаються просуванням товару на внутрішньому і зовнішньому ринках на замовлення споживачів (виробничих і торгівельних підприємств, експортних організацій та фірм, тощо).

Відкрите акціонерне товариство «Колосовський елеватор» розташоване в Миколаївській області та займається прийманням, сушінням, очищенням та відвантаженням зернових культур. Середньооблікова чисельність працівників облікового складу станом на 31.12.2008 року складала 130 осіб. Фонд оплати праці склав у звіному періоді 2301 тис. грн.

Таблиця 2

Показники окупності витрат ВАТ «Колосовський елеватор»

Миколаївської області

Показники	2006	2007	2008
Припадає на 1 грн витрат, грн:			
Основних засобів	6,99	0,96	1,56
Виручки від реалізації	1,41	1,23	1,18
Податку на додану вартість	0,2	0,16	0,13
Чистого доходу (виручки) від реалізації	1,21	1,07	1,05
Валового прибутку (збитку)	0,21	0,07	0,05
Прибутку (збитку) від операційної діяльності	0,02	0,01	-0,09
Прибутку (збитку) від звичайної діяльності	0,02	-0,01	-0,23
Чистого прибутку (збитку)	0,02	-0,01	-0,23

Провівши розрахунки, ми бачимо, що діяльність підприємства є збитковою, хоча воно регулярно отримує валовий прибуток. Товариство працює сезонно, технологічний процес залежить від урожайності зернових та соняшника. Збитковість підприємства можна пояснити неповним

використанням виробничих потужностей: виручка від реалізації у звітному періоді зменшилась вдвічі. І хоча витрати на зберігання також зменшилися, підприємство не змогло покрити адміністративних та інших операційних витрат, які значно збільшилися.

В структурі продовольчого комплексу провідне місце займає борошномельна і круп'яна промисловість, яка забезпечує потреби населення в борошні і крупах, а також виробляє фуражне борошно, яке використовується для виробництва комбікорму.

Представником даної галузі є відкрите акціонерне товариство «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» («МКХП») – багатогалузеве підприємство, розташоване на півдні України. Підприємство належить до борошномельної промисловості, також займається виробництвом готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, оптовою торгівлею зерном та кормами для тварин. Основні ринки збуту продукції – міжобласний, обласний, основними споживачами є хлібозаводи, макаронні і кондитерські фабрики, оптові бази, роздрібна торгівля. Середньооблікова чисельність працівників облікового складу – 364 особи, фонд оплати праці за 2008 рік – 6700, 0 тис. грн.

Таблиця 3

Показники окупності витрат ВАТ «МКХП» Миколаївської області

Показники	2006	2007	2008
Припадає на 1 грн витрат, грн:			
Основних засобів	1,24	0,66	0,49
Виручки від реалізації	1,4	1,5	1,42
Податку на додану вартість	0,2	0,23	0,16
Чистого доходу (виручки) від реалізації	1,19	1,27	1,25
Валового прибутку (збитку)	0,19	0,27	0,25
Прибутку (збитку) від операційної діяльності	0,14	0,1	-0,05
Прибутку (збитку) від звичайної діяльності	0,11	0,05	-0,09
Чистого прибутку (збитку)	0,11	0,05	-0,09

Проведені розрахунки свідчать, що діяльність підприємства є збитковою. Як і в попередньому випадку це пояснюється значними адміністративними та іншими операційними витратами, хоча обсяг валового прибутку на 1 грн витрат є досить значним.

Хлібопекарська промисловість задовольняє щоденні потреби населення в хлібобулочних výroбах, дієтичних сортах хліба, тортах, тістечках, пиріжках. У зв'язку з тим, що маса хліба на 35% більша від маси борошна, то головним фактором розміщення хлібопекарських заводів є споживчий, або свіжий хліб, що доставляється споживачеві в радіусі не більше 50 км. Тому хлібозаводи і макаронні фабрики розміщуються відповідно до розселення людей. Найбільші заводи розташовані в містах і поселеннях міського типу.

Відкрите акціонерне товариство «Миколаївхліб» належить до хлібопекарської промисловості та здійснює виробництво хліба та хлібобулочних виробів. Основним видом діяльності підприємства є виробництво та реалізація хлібобулочних виробів. Основними ринками збуту продукції ВАТ є підприємства Миколаєва та Миколаївської області.

Таблиця 4

Показники окупності витрат ВАТ «Миколаївхліб» Миколаївської області

Показники	2006	2007	2008
Припадає на 1 грн витрат, грн:			
Основних засобів	0,23	0,25	0,21
Виручки від реалізації	1,41	1,45	1,42
Податку на додану вартість	0,24	0,24	0,24
Чистого доходу (виручки) від реалізації	1,18	1,21	1,18
Валового прибутку (збитку)	0,18	0,21	0,18
Прибутку (збитку) від операційної діяльності	0,15	0,17	0,02
Прибутку (збитку) від звичайної діяльності	0,12	0,13	0,01
Чистого прибутку (збитку)	0,12	0,13	0,01

Тож, підприємство стабільно отримує прибуток протягом останніх трьох років. Його сума у розрахунку на 1 грн витрат майже не змінюється.

Таблиця 5

Середня оцінка рентабельності різних технологічних фаз у хлібопродуктовому підкомплексі на мікрорівні

Технологічна фаза	Рік		
	2006	2007	2008
Вирощування зерна	-0,48	-0,97	0,37
Заготівля (зберігання)	0,02	-0,01	-0,23
Переробка (виробництво борошна, комбікормів)	0,11	0,05	-0,09
Реалізація хлібопродуктів	0,12	0,13	0,01

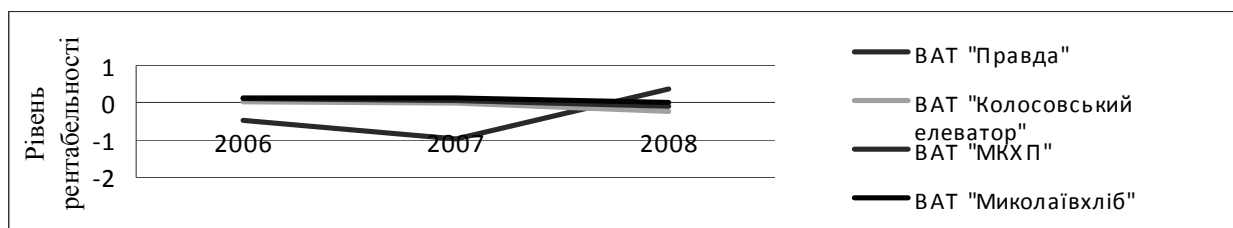

Рис. 1. Динаміка рівнів рентабельності підприємств хлібопродуктового підкомплексу

Як бачимо, по мірі «віддалення» від виробника і «наближення» до реалізації кінцевої продукції рентабельність, має тенденцію до зростання, навіть за умов економічної кризи в країні.

Висновки. Хлібопродуктовий підкомплекс України є провідною ланкою агропромислового комплексу країни, джерелом хліба та хлібопродуктів для населення, сировини – для промисловості, кормів – для тваринництва. Він є багатокомпонентним міжгалузевим об’єднанням, що включає: власне сільське господарство, що займаються вирощуванням зернових і зернобобових культур; підприємства, що займаються заготівлею, зберіганням, переробкою сільськогосподарської продукції та її реалізацією (підприємства елеваторно-складського господарства, борошно-круп’яної промисловості, макаронної промисловості, хлібопекарської промисловості, виробництво зерна для спирту, крохмалю і т.д.).

З усіх виробників зерна, присутніх на ринку Миколаївської області, жоден не має можливості впливу на обсяг пропозиції чи цінову динаміку, адже володіє незначною часткою ринку. З іншого боку, покупці зерна, на цьому ж ринку, займають зовсім інше ринкове положення. Всі вони володіють доволі великою часткою регіонального ринку. Таким чином, ринок зерна регіону представлений, з одного боку, великою кількістю виробників (продавців), що працюють в жорсткій внутрішньогалузевій конкуренції, а з іншого – на цьому ж ринку працюють незначна кількість покупців (трейдерів), що одержують відповідну виключність щодо права і можливості впливу на процес ціноутворення. У зв’язку з цим головна ланка зернопродуктового комплексу є

найменш прибутковою або й взагалі збитковою. Досягнути відповідності між виробництвом і потребою у продукції підкомплексу можна лише врахувавши співвідношення між суспільними (регіональними) потребами з одного боку і обсягами виробництва з іншого. В умовах ринку така відповідність може проявити себе лише у сфері обігу через кількісну рівність обсягів роздрібного товарообігу та платоспроможного попиту населення на відповідний тип продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лещик І.Б. Ефективність розвитку зернопродуктового підкомплексу у ринковому середовищі // Розвиток дорадництва в аграрній сфері економіки: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції 26-27 березня 2004р. / Відп. за випуск А.В. Шлійко. – Тернопіль: ТАНГ, 2004. – с. 74 – 77.
2. Плотнікова М. Ф. Економічна ефективність структуризації хлібопродуктового під комплексу: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Плотнікова Марія Федорівна; Державний агроекологічний університет. – Житомир, 2006. – 23 с.
3. Плотнікова М. Ф. Аналіз хлібопродуктового під комплексу в регіоні // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2006. – №6. – С. 55 – 64.
4. Гончаров В. М. Особливості виробничих відносин у хлібопродуктовій галузі / В. М. Гончаров, В. В. Колеснікова // Вісник Хмельницького національного університету, – 2009. – №3, – т2, С. 10-14.
5. Черниш С. С. Підвищення ефективності функціонування хлібо-продуктового підкомплексу АПК: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук / Черниш Світлана Степанівна; Тернопільська академія народного господарства. – Т., 2004.

УДК 658.14

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБАЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Л.А. Зарічна, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.,

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні методики аналізу інвестиційної привабливості підприємств та наведено основні недоліки у практичному їх використанні за різними видами діяльності.

***Ключові слова:** інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційна діяльність, державне регулювання, ризики, стратегія розвитку.*

Актуальність проблеми. Враховуючи ситуацію, що склалася не тільки на території нашої держави, але й за її межами, розвиток діяльності багатьох підприємств та галузей має високий рівень впливу ризиків. В зв'язку з цим, подальше нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, прискорення науково-технічного прогресу значною мірою залежать від освоєння інвестицій, економічна природа яких зумовлена закономірностями розширеного відтворення виробництва. Чим активніший інвестиційний процес, тим стрімкіші темпи відтворення засобів виробництва і робочої сили. У свою чергу це залежить від інвестиційних рішень суб'єктів підприємництва і видів економічної діяльності, що потребує інформації про інвестиційну привабливість об'єктів інвестування та найвигідніші напрями вкладання капіталу. Все це переконливо свідчить про необхідність посилення уваги до інвестування агропромислових підприємств.

У зв'язку з необхідністю залучення фінансових ресурсів і їхньою обмеженістю, актуальною постає на сьогоднішній день проблема оцінки і підвищення інвестиційної привабливості підприємства як характеристики, що дозволяє сформувати інвестору уявлення про стан об'єкту вкладання коштів, надійність майбутньої інвестиції, очікувані результати від їх використання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми теорії і практики інвестиційних процесів в агропромисловому виробництві знайшли відображення в роботах таких науковців: В.Г.Андрійчука, В.І.Благодатного, П.І.Гайдуцького, Т.В.Дорошенка, Л.Ю.Мельника, О.М.Онищенка, П.Т.Саблука, В.І.Соколова, О.М.Царенка, В.В.Юрчишина та інших.

Оскільки сучасний стан економічного розвитку країни в цілому характеризується високим рівнем зносу основних засобів досить низьким рівнем капіталізації підприємств, виникає необхідність стимулювання росту інвестицій в основний капітал підприємств, оскільки саме інвестиції

забезпечують підвищення рівня розвитку економіки. В наслідок цього зростає необхідність проведення аналізу інвестиційної привабливості підприємств з метою визначення у здійсненні інвестицій.

Викладення основного матеріалу дослідження. Ступінь інвестиційної привабливості підприємства є індикатором, показання якого дозволяють зробити висновки потенційним інвесторам про необхідність і доцільність вкладення фінансових засобів саме в даний об'єкт.

В економічній літературі до сьогодні не вироблений єдиний підхід до визначення сутності поняття “інвестиційна привабливість” і її взаємозв'язків з конкурентоспроможністю підприємства та його сталим розвитком. Аналіз джерел та проведене теоретичне дослідження дозволили провести уточнення поняття «інвестиційної привабливості» як комплексної категорії.

Інвестиційна привабливість підприємства як об'єкта інвестування є важливим показником, під яким слід розуміти його інтегральну характеристику з точки зору наявного фінансового стану, можливостей розвитку техніко-економічного та організаційного рівня виробництва, соціальної безпеки та інформаційної забезпеченості тощо [2].

Інвестиційну привабливість слід визначати як комплекс різноманітних факторів, перелік і вага яких може змінюватись залежно від: цілей інвесторів; виробничо-технічних особливостей підприємства, у яке інвестуються кошти; економічного розвитку підприємства у минулому, на теперішній час, а також очікуваного у майбутньому інвестиційного прибутку.

Приймаючи рішення про вкладання капіталу у той чи інший інвестиційний об'єкт, інвестор розглядає інвестиційну привабливість комплексно. Інвестору необхідно враховувати забезпечення високої привабливості на всіх етапах інвестиційних рішень, від вибору країни-реципієнта - до визначення конкретного інвестиційного проекту.

Повноцінна оцінка інвестиційної привабливості підприємства повинна включати у собі всі складові цього поняття, а саме, абсолютні й

порівняльні методи визначення привабливості підприємства як об'єкта інвестування.[2]

В Україні в основі методики визначення інвестиційної привабливості підприємства використовується Положення «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації», а також Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена наказом Агентством з питань запобігання банкрутству [1], різноманітними методиками оцінки, як внутрішніми, так і зовнішніми аналітиками. Найбільш розповсюдженою є рейтингова оцінка за комплексом зовнішніх факторів впливу.

Інтегральна оцінка дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за назвою, одиницями виміру, вагомістю та іншими характеристиками чинників. Це спрощує процедуру оцінки конкретної інвестиційної пропозиції, а інколи є єдино можливим варіантом її проведення і надання об'єктивних остаточних висновків. Фінансова оцінка підприємств передбачає розрахунок понад 40 відповідних показників за різними напрямками господарської діяльності підприємства. На основі отриманого інтегрального показника робиться висновок щодо інвестиційної привабливості підприємства. [1]

Дана методика має свої недоліки, зокрема у тому, що не враховує міжгалузеві специфіку діяльності підприємств. Крім того, не враховуються фактори сезонності виробництва, державна підтримка підприємства. Фінансовий аналіз оцінки інвестиційної привабливості підприємства за даною методикою є досить громістким, оскільки передбачає розрахунок понад сорока показників за напрямками господарської діяльності підприємства. Отримані результати потребують обробки та узагальнення для визначення більш вагомих показників, для чого залучаються експерти (що тягне за собою додаткові витрати). Дана методика не обґрунтовує причинно-наслідкових зв'язків та факторів впливу.

Також розрізняють такі методи як внутрішня норма рентабельності, метод періоду повернення вкладання інвестицій, балансова норма

рентабельності, індекс прибутковості, метод чистої сьогоденної вартості. Так, деякі вчені додають до вищеперерахованих показників ще капіталізовану вартість (ринкова вартість акціонерного товариства), показник співвідношення ринкової і балансової вартості акцій (загальна характеристика успіху або невдачі акціонерного товариства, коефіцієнт ліквідності акцій, що характеризує потенційну можливість продажу акцій конкретного емітента, дивідендна дохідність акцій, яка показує розмір доходу, що спрямовується на поточне споживання акціонерів, у відношенні до ринкової вартості акцій [3].

На заході досить розповсюдженим є метод рейтингової оцінки. Найбільш популярними є: Fortune 500, Global 1000, BusinessWeek 1000. Вони оцінюють інвестиційну привабливість, виходячи з фінансово-господарських показників підприємств: об'єми доходів, прибутків, активів; ефективність інвестицій; збільшення прибутків, доходів, працівників; ринкова вартість компанії [2].

Деньга С.М. в своїх працях пропонує при оцінці інвестиційної привабливості враховувати генетичний аспект мікроекономічної системи, тобто здійснювати оцінку потенціалу розвитку підприємства, до якого відносить: капітал, техніку об'єкти права інтелектуальної власності, права на використання природних ресурсів, права на здійснення видів діяльності, права на товарні знаки, торгові марки, знаки обслуговування, кадровий потенціал підприємства, систему менеджменту підприємства, інформаційну систему, інформацію, та використовувати такі показники як питома вага вищевказаних об'єктів у загальній сумі активів підприємства, динаміка показників потенціалу та її питомої ваги, рентабельність вищеперерахованих ресурсів [3]. Крім того, необхідно враховувати структуру та природу формування прибутку. При проведенні аналізу інвестиційної привабливості діяльність будь-якого підприємства та його структурних підрозділів слід аналізувати індивідуально.

При аналізі необхідно взяти до уваги якість продукції підприємства, її необхідність на споживчому ринку, та обов'язково враховувати життєвий цикл товару. Оскільки дані складові є невід'ємною частиною один одного. Окрім ризиків, які виникають при інвестуванні, велике значення відіграють ризики,

які притаманні окремому виду діяльності. Адже ризиків є досить різноманітна кількість, і вони притаманні кожній галузі діяльності.

Ефект від інвестиційної діяльності визначається через певний проміжок часу, тому досить імовірним є те, що підприємство, в яке було інвестовано кошти, може зазнати змін. Ризик притаманний будь-якій діяльності та операції, тому виникає необхідність при проведенні аналізу інвестиційної діяльності приділити належну увагу аналізу властивого ризику галузі, до якої відноситься підприємство.

Висновки. Формування комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості може здійснюватися за різними методиками. Основною вимогою до будь-якого методу визначення рівня інвестиційної привабливості є можливість інтерпретації отриманої інформації та прийняття ефективних і доцільних управлінських рішень, як з боку інвестора щодо вкладання коштів, так і з боку підприємства-реципієнта щодо підвищення власного інвестиційного рейтингу.

Аналіз проведених досліджень дає змогу стверджувати, що методика аналізу інвестиційної привабливості підприємства потребує внесення коректив та нових підходів. Зі зміною економічних умов на ринку змінюється трактування та застосування різних показників. Тому, при аналізі інвестиційної привабливості підприємств необхідно проводити аналіз не лише за методикою інтегральної оцінки, затвердженої на законодавчому рівні, але і корегувати основні показники відповідно до сфери діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: затв. наказом Агентством з питань запобігання банкрутству від 23.02.97 №22 // Держ. інформаційний бюлетень про приватизацію. – 1998. - №7.
2. Лазарева Т.І. Оцінка і підвищення інвестиційної привабливості підприємств // Т.Лазарева. – Економіка і підприємництво. №2. – 2004. – С. 34.
3. Пилипенко О.І. Аналіз інвестиційної привабливості підприємства: огляд методик // О. Пилипенко. – Міжнародний збірник наукових праць. – 2007. - Випуск 1(13). – С. 76.

МОЛОКОПРОДУКТОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС, ПРОБЛЕМИ РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

О.Б.Коверзнієва, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.,

Миколаївський державний аграрний університет

Ключові слова: *реформування, молочна галузь, виробництво, переробні підприємства, особисті селянські господарства, якість сировини.*

Актуальність проблеми. Реформування аграрного сектору економіки призвело до змін не лише форм власності сільськогосподарських товаровиробників, а й відношення людей до праці. Розподіл майна та землі призвів до вивільнення значної кількості населення сільських територій, що призвело до високого рівня безробіття. Саме це спонукало населення звернути свою увагу на розвиток особистого господарства. Значно зросли обсяги валового виробництва продукції рослинництва фермерськими господарствами, продукції тваринництва – особистими селянськими господарствами [1].

Реалії дрібнотоварного виробництва призвели до активізації проблеми якості сировини, адже особисті селянські господарства не можуть забезпечити потребу внутрішнього ринку за кількістю молока та якісними характеристиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем розвитку виробництва та ринку продукції сільського господарства, зокрема молока і молочних продуктів, займаються багато вчених, особливу увагу приділяють вчені ННЦ "Інститут аграрної економіки" УААН, інших провідних наукових і навчальних аграрних закладів. Сформовані теоретико-методичні засади аналізу ринку сільськогосподарської продукції, підходи щодо вирішення практичних завдань. Разом з тим, на фоні розробки загальнотеоретичних і прикладних

досліджень формування ринку продукції нез'ясованими залишилися ціла низка конкретних питань з даної проблеми, які потребують вирішення. Багато проблем в умовах трансформації вітчизняної економіки є новими і можуть мати різні шляхи розвитку, цілком і непередбачувані, зокрема з огляду на те, що економічні питання часто переплітаються з соціальними та демографічними, що передбачає їх невизначеність.

Метою нашого дослідження є опрацювання теоретичних та практичних аспектів ресурсозабезпечення в галузі молочного скотарства. Обґрунтування перспектив подальшого розвитку, причин та можливих наслідків.

Виклад основного матеріалу. Основними виробниками молока в Україні є особисті селянські господарства. Частка молока становить більше 80 % загального обсягу виробництва, а в західних регіонах та зоні Полісся вона сягає 90% [2].

Однією із проблемних складових по забезпеченню якості молока є технологія виробництва. Відсутність апаратів автоматичного доїння та охолоджувальних приладів у ОСГ негативно впливає на якість продукту. Недостатність факторів мотивації, в т.ч. через ціновий сегмент на молочну сировину, не надає можливість активізувати селян до зміни технології. Найпростіший доїльний апарат коштує 3,7 тис. грн. Для забезпечення необхідного обсягу молока для завантаження виробничих потужностей переробних підприємств недостатнім є виробництво молока яке виробляється сільськогосподарськими підприємствами з дотриманням всіх санітарно-гігієнічних вимог, що забезпечує високу якість та відповідність європейським та міжнародним стандартам.

Загальне скорочення виробництва молока зумовлене зниженням продуктивності та скороченні поголів'я корів (таб. 1).

Спостерігається тенденція до зниження виробництва молока всіма категоріями господарств за період з 2007 по 2009 роки (на 5,4 %) у т.ч. в ОСГ — на 7,1 %, а частка виробленого ними молока в галузі — більше 80 % загального обсягу виробленої сировини.

Таблиця 1

Виробництво молока у розрізі категорій господарств, тис тон

Роки	Всього (всі категорії господарств)	Сільськогосподарські підприємства	Особисті селянські господарства	Часка виробництва в ОСГ до загального обсягу, %
2007	12262	2178	10084	82,2
2008	11761	2090	9671	82,3
2009	11604	2237	9367	80,7

Динаміка поголів'я корів відображена в таблиці 2.

Таблиця 2

Поголів'я корів у розрізі категорій господарств України, тис.гол.

Показник	Всі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства			Особисті селянські господарства		
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2007р.	2008 р.	2009 р.	2007 р.	2008р.	2009 р.
ВРХ всього	5491	5079	4917,6	1927	1720,1	1626,5	3564	3358,9	3291,1
в т.ч корів	3096	2856,3	2727,5	679	624,3	604,4	2417	2232	2153,1

Таким чином прослідковується тенденція до зниження поголів'я ВРХ. Так у 2009 році в порівнянні з 2007 загальне поголів'я худоби зменшилось на 10,4 % або на 573,4 тис.гол. в т.ч корів — на 12 % (368,5 тис.гол.). В ОСГ утримується 78 % корів загального поголів'я України. Це й пояснює той факт, що в даних господарствах виробляється більша частина сировини для молокопереробних підприємств.

Стійкою тенденцією розвитку молочного скотарства є зменшення поголів'я корів при одночасному значному збільшенні продуктивності однієї голови, за рахунок чого досягається прибутковість галузі та її інтенсивний розвиток, про що свідчить досвід інших країн. В Україні збільшення продуктивності основного стада не спостерігається. Саме тому стратегічним питанням розвитку галузі в перспективі є підвищення продуктивності молочного стада. Таким чином значним фактором, що впливає на валове

виробництво молока, є породний стан стада. Чистопородні корови мають значний потенціал збільшення надою молока та його якості в порівнянні з іншим поголів'ям, оскільки цей потенціал закладено в них на генетичному рівні і повністю виправдовується при належному рівні годівлі.

На сьогоднішній день закупівельна ціна на молоко не змінюється в залежності від його якісних характеристик, що також знижує зацікавленість виробників до зміни технології. На його закупівельну ціну впливає, переважно, сезонність виробництва. Найдешевша молочна продукція навесні та влітку, коли пропозиція молока найбільша (понад 50% загального обсягу виробництва). Ціни підвищуються у період спаду валового виробництва в осінній та зимовий періоди (9-14 % виробленої сировини).

Проведемо оцінку обсягів надходження молока на переробні підприємства України (таб. 3).

Таблиця 3

Надходження молока на переробні підприємства України, тис.тон.

Підприємства	2008 р.	2009 р.	2009 до 2008, у %	Середня ціна закупівлі, грн. за тонну (без ПДВ)	
				2008 р.	2009 р.
Всього, в т.ч.:	5443,7	4741,8	87,1	1631,9	1647,2
-сільськогосподарські підприємства	1718,8	1867,1	108,6	2107,4	1959,9
-особисті селянські господарства	3339,5	2550,3	76,4	1368,4	1395,3
-інші господарські структури	338,4	253,8	75,0	1816,9	1873,7

Таким чином спостерігається тенденція до зниження обсягу закупівлі молока переробними підприємствами у ОСГ на 23,6 % та інших господарських структурах – на 25 % у 2009 року порівняно з 2008 р. Прослідковується незначне коливання закупівельних цін на молочну продукцію (в межах 1 %).

Тенденція зростання цін на молоко і на українському ринку триває, при цьому найвищий рівень цін сільгосподарським виробникам пропонують переробні підприємства, орієнтовані на експорт виробленої продукції в першу чергу до Російської Федерації та Казахстану. Зниження пропозиції молочної

сировини в осінньо-зимовий період загострює конкуренцію [4]. Це зумовлено тим, що для виробництва продукції на експорт використовують високоякісну сировину, що є необхідною умовою для одержання продукції яка відповідає вимогам Європейського Союзу.

Рух України на шляху до євроінтеграції обумовлює необхідність удосконалення діяльності молочної галузі, посилення вимог до якості і безпечності молочної продукції. Правове підґрунтя адаптації національного ринку молока і молокопродуктів до вимог, які існують в Європейському Союзі, було закладено ще в Угоді про партнерство і співробітництво, яка започаткувала партнерство між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами і Україною.

Таким чином, необхідність адаптації молочного ринку України до вимог Європейського Союзу виникла не сьогодні і обумовлена попередніми кроками України на шляху до євроінтеграції. Враховуючи важливість молочного сектору для національної економіки та його експортний потенціал, адаптації національного законодавства у сфері виробництва молока і молокопродуктів до вимог Європейського Союзу в українському суспільстві приділяється сьогодні велика увага. Європейські стандарти включають вимоги до гігієни установ виробництва молока, у тому числі до приміщень і обладнання, гігієни під час доїння, збору і транспортування та гігієни персоналу.

Першочерговим кроком адаптації національного законодавства до вимог щодо безпечності та якості молочної сировини має бути затвердження нового стандарту, який включав би відповідні положення європейських правових актів.

Важливим мотиваційним фактором впливу на розвиток будь-якої галузі народного господарства є зацікавленість державного сектору економіки через відповідні програми та державне регулювання.

Висновки. Галузь молочного скотарства має обмежені ресурси та інвестиційні можливості, саме тому надзвичайно важливим є виявлення перспектив подальшого її розвитку. Цілком очевидним є те, що для стабільного забезпечення молокопереробних підприємств якісною сировиною треба

створювати спеціалізовані високорентабельні молочні ферми, де технологія виробництва відповідала б сучасному рівневі й забезпечувала б отримання високоякісного і дешевого молока.

Ця задача стоїть насамперед перед державою, щодо стимулювання розвитку даної галузі, котра може приносити не тільки відповідний прибуток, а й наповнювати ринок високоякісною сировиною для переробних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

5. Гаава В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання/За ред. В.Н.Гаава., Е.А. Божко - Київ-2004.-221 с.
6. Луценко М. Проблеми виробництва і якості молока та шляхи їх вирішення на реконструйованих фермах./ М. Луценко// Пропозиція. № 3. - 2009 р. с 15.
7. Веб.-сайт Державного комітету статистики. ukrstat.gov.ua [Електронний ресурс]
8. Веб.-сайт Міністерства аграрної політики України minagro.gov.ua [Електронний ресурс]

УДК 631.1:338.432

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВІВ СКОРОЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Кручок А.М., магістр

*Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.,
Миколаївський державний аграрний університет*

В сьогоденних умовах є досить актуальним питання визначення резервів зниження собівартості виробництва продукції для підвищення її ефективності. В роботі розглянуті резерви зниження собівартості, наводиться їх класифікація.

Ключові слова: зерно, собівартість, урожайність, ефективність.

Постановка проблеми. Одне з найважливіших завдань підприємства - виявлення і найповніше використання резервів для збільшення обсягів

виробництва продукції, поліпшення її якості й підвищення економічної ефективності виробництва зерна. Так як зерно є фінансовою основою розвитку всього сільськогосподарського виробництва у більшості аграрних підприємств області.

Але в останні роки ефективність зерновиробництва, знизилася. А в багатьох підприємствах виробництво зерна є збитковим через високу собівартість виробництва і реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти вивчення резервів скорочення собівартості та підвищення ефективності виробництва зерна знайшли свої відображення в досліджуваннях вчених-економістів, зокрема: В.І. Бойка, Р.П. Саблука, М.Б. Лобаса, В.Ф.Сайко, М.І. Щура, В.І. Шебаніної, О.Г Шпикуляка та інших. В працях цих вчених розглядається питання зерновиробництва на прикладі держави чи області. Але зміна економічних умов потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення інформації щодо визначення резервів зниження собівартості зерна в сільськогосподарських підприємствах для підвищення його ефективності. Для вирішення поставлених задач використовуються такі основні методи: абстрактно-логічний, графічний, аналізу і синтезу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зниження собівартості продукції має велике народногосподарське і економічне значення в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва. Для успішного вирішення проблеми підвищення ефективності виробництва важливо знати не тільки обсяг виробленої продукції, а й скільки витрачено матеріальних засобів і праці, тобто яка собівартість цієї продукції. Тому собівартість виробництва продукції має важливе значення серед економічних показників ефективності. [1, с.280]

Собівартість продукції - важливий узагальнюючий показник діяльності підприємства, організації чи окремого виробника. На практиці її обчислення необхідно для розрахунку чистого доходу, прибутку і рівня рентабельності, які залежать від собівартості.

Собівартість одиниці продукції - це грошовий вираз поточних витрат підприємства на виробництво і реалізацію одиниці продукції. Вона обчислюється як відношення витрат на дану продукцію до обсягу виробництва цієї продукції. Собівартість продукції показує, в що обходиться виробництво і збут продукції.

Про наявність резервів зниження собівартості продукції рослинництва свідчать результати порівняльного аналізу собівартості окремих видів продукції аналізованого підприємства і в передових підприємствах, науково-дослідних установах тощо.

У даний час на практиці основним критерієм оцінки виробничих витрат є собівартість продукції. Однак собівартість включає лише частину повних витрат на виробництво продукції. У собівартості затрати живої праці відображаються тільки в розмірі заробітної плати, яка не включає дооцінку праці на суспільство, а затрати минулої праці, уречевленої в засобах виробництва, включаються в собівартість у цінах споживання цих засобів, тобто з дооцінкою праці на суспільство.

Крім того, при зміні співвідношення затрат живої і уречевленої праці порушується порівняльність собівартості окремих видів продукції як вимірника витрат виробництва. Чим суттєвіші відмінності у складі витрат, тим більша ймовірність перекручення у собівартості змін повних витрат виробництва. Тому собівартість не завжди правильно відбиває дійсні витрати всієї суспільної праці на виробництво продукції. [4, с.188]

Існує ряд методичних пропозицій щодо обчислення повних витрат виробництва. Найбільш прийнятними і такими, що дають найбільш точні результати, на наш погляд, є методики, основані на схемі послідовного виділення затрат праці, уречевленої на попередніх стадіях виробництва.

Жива праця, витрачена підприємствами на виробництво сільськогосподарської продукції в даному році, за даними поточної статистичної звітності обліковується повністю, а уречевлена сільськогосподарська і несільськогосподарська праця, що обліковується в

собівартості тільки у вартісному виразі, переводиться у трудовий вираз таким чином. Витрати на предмети праці сільськогосподарського походження, які обліковуються за собівартістю їх виробництва без обліку оцінки праці на суспільство, підрозділяються за структурою витрат на дві складові - оплату живої праці та матеріальні витрати.[2, с.79-81]

Основними джерелами резервів зниження собівартості сільськогосподарської продукції в тому числі зерна є: збільшення обсягу її виробництва за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємства; скорочення витрат на її виробництво за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання, запобігання невиробничим витратам, підвищення урожайності рослин тощо.

Перелік резервів зниження собівартості продукції у галузі показано на рис.1.

Резерви збільшення обсягів виробництва продукції виявляють у процесі аналізу виконання виробничої програми. При збільшенні обсягу виробництва продукції на наявних виробничих потужностях зростають тільки змінні витрати (пряма оплата праці робітників, прямі матеріальні витрати), сума ж постійних витрат, як правило, не змінюється, внаслідок чого знижується собівартість виробів. Резерви скорочення витрат визначають за кожною статтею витрат за рахунок конкретних інноваційних заходів (упровадження нової, прогресивнішої техніки і технології виробництва, поліпшення організації праці тощо), що будуть сприяти економії заробітної плати, сировини, матеріалів, енергії.

Резерв скорочення витрат на утримання основних засобів за рахунок реалізації, передачі в довгострокову оренду і списання будівель, машин, обладнання визначають множенням первісної їхньої вартості на норму амортизації. При аналізі витрат та виявленні резервів зниження собівартості треба враховувати, що не всі витрати змінюються пропорційно зміні обсягу виробництва продукції. Залежність між виходом продукції і витратами проявляється в тому, що збільшення виходу продукції зменшує частку умовно-

постійних витрат, які припадають на одиницю продукції, а отже, на її собівартість. [3, с.9-12]

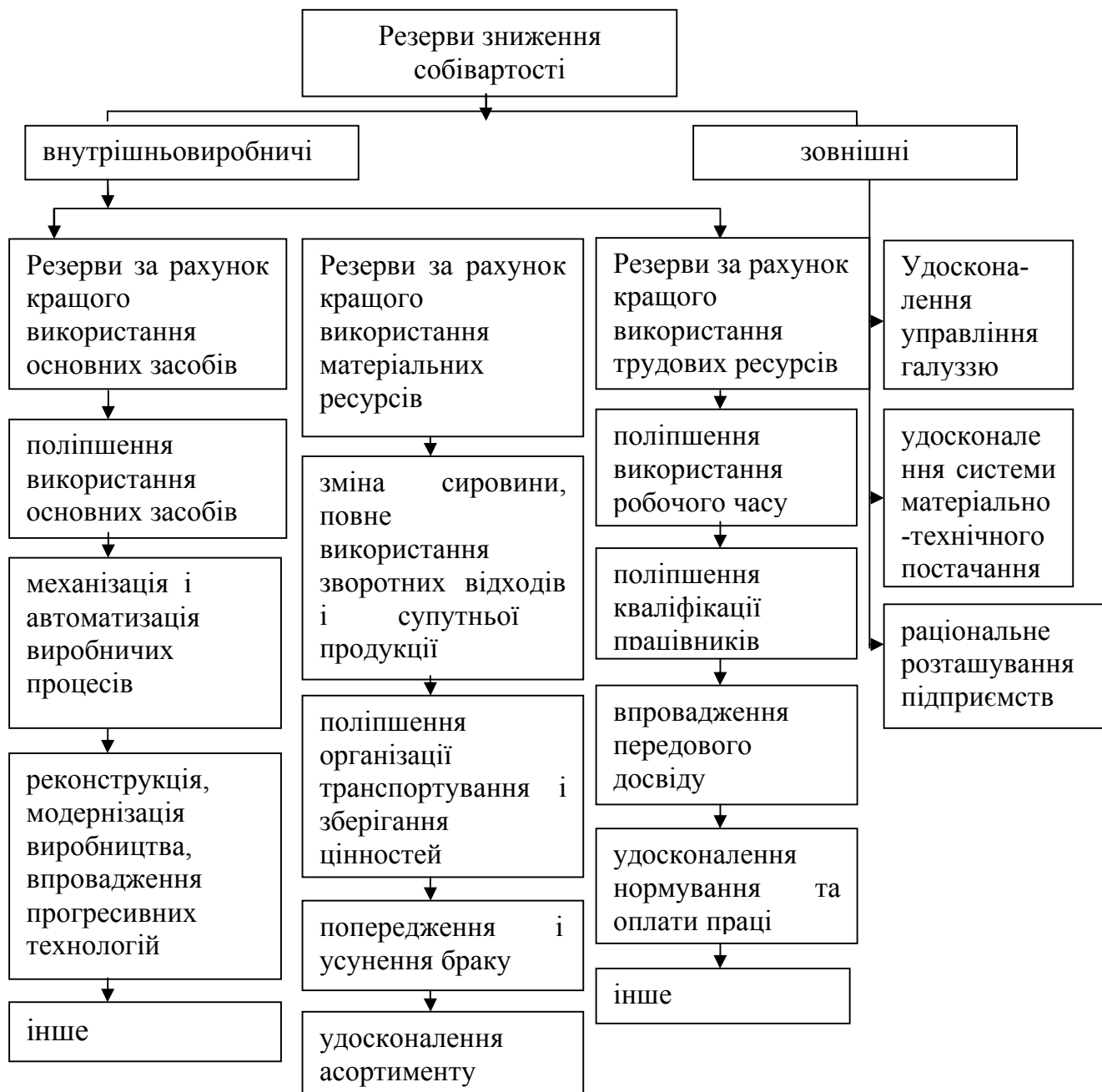

Рис. 1. Перелік резервів зниження собівартості продукції

Резерви зниження собівартості одиниці продукції за рахунок зростання обсяг виробництва рослинницьких культур, в т.ч. зернових визначають порівнянням розрахункової собівартості, обчисленої з урахуванням додаткового виходу продукції з фактичною собівартістю звітного періоду.

Додатковий вихід продукції визначають за рахунок зростання урожайності, тому резерви зниження собівартості розраховують за такою формулою:

$$\Delta z = \frac{Z_0 - Y_0}{Y_1} \quad (1)$$

де Δz – резерви зниження собівартості 1 центнера продукції;

Z_0 – фактичні витрати на 1 га посіву окремої культури у звітному році;

Y_0 – фактична урожайність у звітному році;

Y_1 – розрахункова урожайність за звітний рік з урахуванням резервів зростання валових зборів, які не потребують додаткових фінансових вкладень (посів по кращих попередниках, сортозаміна, збирання урожаю в оптимальні строки).

Якщо на резерви зростання валових зборів були додатково залучені фінансові ресурси, то формула резервів змінюється:

$$\Delta z = \frac{Z_0 - Y_0}{Y_1} - \Delta Z \quad (2)$$

де ΔZ – додаткові витрати, пов'язані з сортооновленням, придбанням мінеральних добрив та засобів захисту рослин.

Висновки. Таким чином, тільки системний підхід дає змогу розрахувати резерви зниження собівартості, що буде сприяти підвищенню ефективності виробництва зернових культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.І. Зерно і ринок: /В.І. Бойко // Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 312с.
2. Чмирь С.М. Деякі теоретичні підходи до сучасної практики зернового виробництва в Україні /С.М. Чмирь // Економіка АПК. – 2007.- №11.– С. 79-81.
3. Шебаніна О.В. Розвиток виробництва зерна і його значення у забезпеченні продовольчої безпеки України / О.В. Шебаніна, Т.В. Демченко // Економіка АПК. – 2008.- №12. –С. 9-12.
4. Шпикуляк О.Г. Формування і розвиток ринку зерна в Україні /О.Г. Шпикуляк // – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 190 с.

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ

К.Л. Лантєва, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В даній статті розглядаються підходи до планування витрат. Визначені переваги застосування багатокритеріальної оптимізації при плануванні витрат сільськогосподарських підприємств.

***Ключові слова** зниження собівартості продукції, критерії оцінки результативності, багатокритеріальна оптимізація, мінімізація витрат.*

Постановка проблеми полягає в дослідженні чисельних методів планування витрат, серед яких в умовах ринкової економіки на особливу увагу заслуговує метод багатокритеріальної оптимізації та його застосування при плануванні витрат сільськогосподарського підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом спостерігається підвищений інтерес як з боку вчених-економістів, так і практиків щодо практичного використання методу багатокритеріальної оптимізації при вирішенні завдань у сфері управління виробництвом, фінансами, інвестиціями. В науковій літературі велика кількість робіт різних авторів присвячена висвітленню різних аспектів цього складного і, водночас, актуального питання. Зокрема, вивченню можливості використання багатоцільового методу моделювання і вирішення виробничих завдань планування і управління присвячені праці авторів В.В. Новожилова [1], В.В. Царьова [2], Л.А. Растрігіна [3]. Проте, не дивлячись на численність досліджень, серед учених немає єдиної думки про доцільність застосування саме багатокритеріального методу моделювання і вирішення виробничих

завдань на протигагу однокритеріальному. Так, наприклад, вчені А. Д. Коробкін, Н.Б. Міроносецький [4], Л.М. Чистов [5] є прихильниками саме застосування однокритеріального підходу до вирішення оптимізаційних завдань при плануванні виробництва.

Постановка завдання. Завданням даної статті було вивчення та узагальнення теоретичних аспектів для застосування багатокритеріальної оптимізації при плануванні витрат сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід вітчизняних сільськогосподарських підприємств до ринкових відносин обумовлює необхідність реалізації принципово нового підходу до вирішення завдань в системах стратегічного, прогнозного і внутрішньогосподарського планування виробництва і збуту готової продукції. Ця новизна полягає в необхідності забезпечення тісної цільової і ресурсної ув'язки діяльності підприємства, застосування адекватних ринковій економіці систем економічних і фінансових показників, використання сучасних підходів до вирішення оптимізаційних планових, управлінських, підприємницьких, комерційних, фінансових і інвестиційних завдань, а також в обґрунтуванні їх економічної ефективності. Бажаного рівня конкурентоспроможності продукції і підприємства, стійкої присутності на цільовому ринку можна досягти шляхом одночасної реалізації як мінімум чотирьох груп цілей: економічних, соціальних, екологічних та інвестиційних [8]. Перша група цілей відображає ефективність використання основних елементів виробничого процесу (живої праці, предметів праці, засобів праці) і фінансових ресурсів (оборотного капіталу, інвестиційних ресурсів), а також кінцеві економічні результати виробництва та збуту готової продукції. Кожній з названих вище груп притаманні відповідні різновиди основних кінцевих результатів, які сільськогосподарське підприємство може включити у сформульовану місію у якості критеріїв ефективності. Для досягнення якнайкращого кінцевого сукупного результату виробництва і збуту готової продукції підприємство повинно реалізовувати не одну, а безліч різних за

своєю природою цілей, кожна з яких має власні формалізовані критерії оцінки результативності. Це означає, що основним має бути визнаний не однокритеріальний підхід до вирішення оптимізаційних планово-економічних завдань, що займав раніше домінуюче положення в теорії та практиці, а багатокритеріальний. Провідною ідеєю такого підходу є те, що якість отриманого плану з будь-якого оптимізаційного завдання не може бути адекватно і повно оцінена за допомогою лише одного критерію. Необхідне використання певної сукупності найбільш важливих показників, на які має бути покладена роль критеріїв оптимальності. Проте однокритеріальний підхід може бути виправданий лише тоді, коли показник, прийнятий за критерій, є вирішальним, тобто абсолютно домінуючим, а неточність початкових даних, які використовуються в розрахунках, є достатньо малою. Тим часом в реальних ринкових умовах сільськогосподарського виробництва таких показників немає [2].

Не існує жодної технології прийняття рішень, яка б не використовувала поняття критерію або системи критеріїв. Що стосується визначення критерію, то за основу можна узяти визначення В. В. Царьова [2]: «критерій – це мірило, що дає можливість оцінювати те, про що йде мова або оцінювати сенс взагалі в будь-якій системі. Критерій – це таке математичне або фізичне, якісне або будь-яке інше мовне уявлення (у математиці – функціонал), яке при функціонуванні будь-якої системи самозадовільняється шляхом його мінімізації або максимізації. Найважливішим етапом є виділення оптимізуючого виразу, яким можуть бути будь-які стосунки, – прості або складні – в тій системі, що розглядається. Цей вираз і є так званим функціоналом, або, критерієм, що вимагає від системи, життєвого середовища і поля ресурсів своєї оптимізації – максимізації або мінімізації». У останньому випадку говорять про ступінь зміни якості у той або інший бік – у бік її збільшення або зниження (в часі – в динаміці).

«Оптимізаційні моделі націлені на максимізацію вигоди або прибутку. Вони побудовані так, щоб можна було використовувати оптимізаційний алгоритм і отримати оптимальну практичну рекомендацію. Проте їх недолік полягає у вимушеному спрощенні дійсності, оскільки визначення параметрів моделі має бути орієнтоване на забезпечення можливості виробітку рішень». [2] Математичні моделі забезпечують систематичне осмислення проблем і дозволяють одночасно враховувати всі чинники, що впливають на них. Положення, що відображає можливість використання багатоцільового підходу до вирішення завдань планування, вперше зустрічається в працях В.В. Новожилова [1, с. 9]. Зокрема, автор висловив ідею, згідно з якою можна «побудувати таку систему показників і нормативів, при якій кожне підприємство, керуючись мінімумом своїх витрат, максимумом своїх результатів, могло б складати і виконувати плани, відповідні загальному мінімуму витрат праці, загальному максимуму результатів на користь суспільства».

Розкриваючи економічні аспекти розвитку виробництва на основі застосування найбільш досконалих систем планування, проф. І. Е. Нелідов відзначає: «Немає і не може бути якого-небудь одного показника, що нехай навіть володіє найбільшим ступенем спільності (як, наприклад, показники продуктивності праці, собівартості, прибутку, рентабельності та ін.), який дав би можливість відобразити багатогранність, багатовимірність, динамічну різноманітність такого економічного явища, як розвиток і вдосконалення виробництва...». [6, с.23] Отже, використання однокритеріального методу не можна визнати доцільним тому, що він базується на вельми спрощеному, односторонньому, відірваному від реальності уявленні про суть оптимізаційних завдань, що вирішуються в системі внутрішньопідприємницького планування виробництва. Наслідком такого спрощення є зниження економічної ефективності, яку отримують від впровадження результатів вирішення завдань в практику роботи окремих виробничих підрозділів (ділянок, бригад) і підприємства в цілому.

Економічна доцільність переходу від однокритеріального підходу до багатокритеріального обумовлена тією важливою обставиною, що результати, які отримані в другому випадку впровадження рішень комерційних, економічних, фінансових, планових, управлінських та інвестиційних завдань в практичну діяльність підприємств, центрів виникнення витрат (бригад, ділянок) або центрів фінансового обліку є економічно переважнішими.

Багатокритеріальний підхід до вирішення комерційних, економічних, фінансових, планових, управлінських і інвестиційних завдань відрізняється не тільки кількісно, внаслідок застосування більшого числа критеріїв, але і якісно, що може бути підтверджене наступними аргументами. В більшості випадків під результатом рішення багатокритеріальної задачі розуміється не якийсь певний план, а ціла сукупність планів. Така ситуація принципово відрізняється від випадку неєдиності оптимального плану, який отримано по однокритеріальній моделі завдання, тому що в останньому випадку під результатом (рішенням) розуміються будь-які оптимальні (ефективні) плани, еквівалентні між собою по даному єдиному критерію. У багатокритеріальній постановці завдання еквівалентність по всіх включених в модель критеріях може мати місце лише в одиничному випадку.

Висновки. На підставі викладеного можна зробити висновок про наявність передумов для практичного застосування методів багатокритеріальної оптимізації щодо вирішення економічних, планових,

фінансових і управлінських завдань в діяльності підприємств, що функціонують в умовах сучасної ринкової економіки. Багатокритеріальна оптимізація є одним з методів вирішення природних протиріч, що виникають при вирішенні планово-економічних завдань, оскільки в більшості випадків недоцільно спрямовувати зусилля на досягнення лише однієї мети (часто локальної), але необхідно прагнути розробки якісного плану, зорієнтованого на досягнення найважливіших цілей підприємства. Багатокритеріальний підхід є методичним підґрунтям подолання певної міри

неточності і неповноти початкових даних, які використовуються для вирішення оптимізаційних планових завдань в управлінні сільськогосподарськими підприємствами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новожилов В. В. Проблемы измерения затрат и результатов при оптимальном планировании: [учебное пособие] / В. В. Новожилов. – М. : Экономика, 1967. – 420 с.
2. Царев В. В. Внутрифирменное планирование: [учебник для вузов] / Виктор Васильевич Царев. – СПб. : Питер, 2002. – 496 с.
3. Растрингин Л. А. Системы экстремального управления: [учебное пособие] / Л. А. Растрингин. – М. : Наука, 1974. – 390 с.
4. Коробкин А. Д. Оптимизация производственного планирования на предприятии: [учебное пособие] / А. Д. Коробкин, Н. Б. Мироносцевский. – М. : Наука, 1978. – 252 с.
5. Чистов Л. М. Эффективное управление социально-экономическими системами: [учебное пособие] / Л. М. Чистов. – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1998. – 351 с.
6. Нелидов И. Е. Перспективное планирование с применением ЭВМ: [учебное пособие] / И. Е. Нелидов, Л. Г. Никонова. – М. : Экономика, 1975. – 383 с.

УДК 658.14

РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.В. Куліца, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто напрямки формування та оцінювання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано причини недостатності фінансових ресурсів для покращення матеріально-технічної бази та мотивації робітників підприємств.

Актуальність проблеми. Ринкове середовище вимагає від сільськогосподарського товаровиробника швидкого реагування на зміни в мікро- та макроекономічному просторі країни. Досвід діяльності більшості підприємств дає підстави стверджувати, що контролювати та впливати на результати своєї діяльності у зовнішньому середовищі керівництво майже не спроможне. Через низку причин сільськогосподарський товаровиробник не має можливості планувати свою діяльність навіть на один рік та бути впевненим, що виробництво та реалізації сільськогосподарської продукції буде прибутковою. Внутрішніми факторами негативної дії є високий ризик зниження фінансової стійкості, платоспроможності підприємства та виникнення форс-мажорних обставин протягом року. Зовнішніми факторами негативної дії є інфляційний, податковий та відсотковий ризики [1]. При цьому недоотримання запланованого прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції, тривалий строк окупності вкладених коштів, неефективний інвестиційний менеджмент, суттєві перевитрати власних коштів над залученими та зміна макроекономічних параметрів не дають впевненості в виробничо-господарській діяльності та значно знижують інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств. Реалізація на практиці напрямків зміцнення ресурсного потенціалу залишається недостатньою. В цілому питання відтворення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств стоїть досить гостро у концепції соціально-економічного розвитку всіх регіонів України [2].

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. У вирішення проблеми відтворення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств внесли значний внесок Амбросов В.Я., Андрійчук В.Г., Єрмаков О.Ю., Лукінов І.І., Малік М.Й., Саблук П.Т., Царенко О.М., Шпичак О.М., Юрчишин В.В. та інші.

Постановка проблеми. Складність розробки механізму подолання економічної кризи та реалізації заходів через зміцнення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств залишається першочерговим у подальшому

розвитку. Спробуємо оцінити основні складові ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та виявити першочергові завдання для його вдосконалення в практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Досвід показує, що через недостатність власних та залучених фінансових ресурсів сільськогосподарський товаровиробник не має можливості вкладати кошти в динамічний розвиток та отримувати швидку віддачу вкладених коштів. Однією із болючих проблем є вдосконалення матеріально-технічної бази. Навіть фінансово стійкі та платоспроможні сільськогосподарські підприємства не оновлюють активну частину основних засобів по 5-10 років. Знос основних засобів перевищує можливий рівень експлуатації машин та механізмів. В деяких підприємствах в цілому знищено машинно-тракторний парк, а польові роботи проводяться найманою технікою. Деякі керівники приймають рішення щодо продажу залишків машинно-тракторного парку через брак коштів на її ремонт та недостатність кадрового забезпечення галузі [1].

Питання кадрового забезпечення в сільськогосподарських підприємствах залишається актуальним, хоча на державному рівні вирішується питання в рамках програми «Кадри АПК». Проблема кадрового забезпечення АПК починається з демографічної та соціальної ситуації на селі. Тобто першочерговий вплив на ситуацію здійснюють макроекономічні фактори, які вирішити в межах певного селища є майже неможливим. Відповідно ефективна виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств потребує реалізації заходів на макроекономічному рівні для покращення життєвого рівні сільських мешканців та їх зацікавленості в підвищенні продуктивності своєї праці.

Крім цього, однією із основних складових ефективної виробничо-господарської діяльності є вдосконалення земельних відносин на селі. Факторами впливу на реалізацію земельних відносин на селі є також складові макросередовища. Через низку невідповідностей законодавчої бази та певних

привілей земельні відносини не реалізовані у напрямку покращення життя сільських мешканців.

Отже, проблема формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств потребує вирішення з усіх сторін. Управлінські рішення щодо вибору напрямків зміцнення ресурсного потенціалу повинно проходити при наявності достатніх обсягів грошових надходжень від реалізації всіх видів сільськогосподарської продукції та продукції її переробки, а також можливості залучення коштів з максимальною їх віддачею.

Оцінка інвестиційної привабливості аграрних підприємств свідчить, що в більшості випадків кошти інвесторів вкладаються в переробку сільськогосподарської сировини, а не у її виробництво. Так обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області становить близько 74,0 млн. дол. США, що в загальному обсязі в Україні становить 1,2%. Одна із найбільших часток іноземного капіталу, більше 64,0%, задіяна в харчовій промисловості та переробці сільськогосподарської продукції. В той же час в аграрний сектор, загальні обсяги виробництва якого складають майже 51,0%, залучено лише 3,6% прямих іноземних інвестицій [1].

На сьогодні зроблено немало для підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства, а саме, приватизовано землю, запроваджено вільну оренду землі та майна, введено помірний фіксований податок і низьку орендну плату, а вартість робочої сили є цілком конкурентоспроможною. Але обсяги інвестованого капіталу в аграрний сектор не зростають.

Забезпечити зміцнення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, вдосконалити напрямки його оцінки необхідно з огляду на фінансові можливості товаровиробників. Одним із напрямків залучення коштів повинні бути резервні фонди підприємств, які можуть бути створені лише при умові зростання прибутковості галузей сільськогосподарського виробництва. Товаровиробник повинен в першу чергу орієнтуватися на власні кошти та можливість використання коштів інвесторів хоча б в переробці

сільськогосподарської сировини. А ресурсний потенціал, а саме можливості, ресурси, запаси, засоби, повинні використовуватися у виробничо-господарській діяльності з найбільшою віддачею [3].

При цьому обґрунтованість використання всіх наявних ресурсів повинна проходити у рамках потреби, з огляду на результати аналітичної, виробничої та комунікаційної діяльності персоналу підприємства.

При цьому оцінка ресурсного потенціалу та обґрунтування напрямків його зміцнення повинно проходити окремо по виробничому потенціалу підприємства, який враховує техніку та технологію виробництва, кадрове забезпечення та управління господарюючим суб'єктом, і окремо по ринковому потенціалу, а саме оцінки маркетингового середовища, ділової активності та виробничої діяльності підприємства.

Проведемо дослідження на прикладі одного з передових підприємств Миколаївської області. Підприємство очолює керівник, який вміє приймати оптимальні управлінські рішення, що дає можливості отримувати максимальну ефективність від виробничо-господарської діяльності. Результати SWOT-аналізу представлено в таблиці.

Таблиця 1

Оцінка можливостей та загроз діяльності підприємства

Можливості	Бали	Загрози	Бали
Зміцнення виробничого потенціалу	5	Застаріле обладнання, енергоємні технології	7
Зміцнення ринкового потенціалу	4	Недостатність охопту ринку Недостатність ціни	6
Збільшення потужностей переробних цехів	5	Високий рівень матеріальних витрат	6
Підвищення прибутковості галузей сільськогосподарського виробництва	5	Недосконалість системи ціноутворення	6
Зміцнення фінансового стану	5	Недостатність фінансових ресурсів, високий рівень залежності від кредиторів	5
Підвищення інвестиційної привабливості	2	Низька окупність коштів	5
Підвищення конкурентоспроможності продукції	2	Неефективна маркетингова система	4
Разом	28	Разом	39

За результатами дослідження виявлено, що підприємство має значно більше ризиків недотримання певних можливостей, ніж ліквідацію загроз. Така ситуація є типовою для більшості сільськогосподарських товаровиробників, через невирішеність питань зовнішнього середовища. Тобто, ризик втрати платоспроможності є досить високим.

Висновки. Враховуючи все вище викладене слід зазначити, що в умовах сьогодення кожний керівник повинен знаходити свій шлях у реалізації напрямків зміцнення ресурсного потенціалу та обов'язково орієнтуватися на зміни зовнішнього середовища, приймати оптимальні управлінські рішення для забезпечення достатності результатів виробничо-господарської діяльності. Основною характеристикою потенціалу в процесі оцінки повинна бути його цінність для досягнення зазначених цілей, що може бути визначено за допомогою оцінки результатів діяльності господарюючого суб'єкту. За певними критеріями можна оцінити слабкі та сильні сторони досліджуваного підприємства порівняно з іншими підприємствами регіону, обґрунтувати доцільність виробничої діяльності, збутової, комерційної, рівня кадрового та фінансового менеджменту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнеvsька О.М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій / О.М. Вишнеvsька. – Миколаїв: «Видавництво Ірини Гудим», 2009.- 248 с.
2. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання / В.Н. Гавва, Е.А. Божко [Навчальний посібник]. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н.С. Краснокутська [Навчальний посібник]. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005.-352 с.

СТАН І ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Г.В. Лялюк, магістр

Науковий керівник, к.е.н., в.о. доцента Ужва А.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний стан зерновиробництва в країні, розглянуто проблеми удосконалення земельних відносин, дано пропозиції щодо підвищення окупності витрат підприємства при виробництві зерна.

Ключові слова: зерновиробництво, урожайність, окупність витрат, матеріально-технічне забезпечення.

Актуальність проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що впливає на обсяги та вартість основних видів продовольства для населення країни (зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва), формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми формування та функціонування зерновиробництва займалися багато вчених. Серед українських економістів можна виділити праці Саблука П.Т., Бойка В.І., Шпичака О.М., Ситника В.П., Куліша М.Ю., Білика Ю.Д., Худолій Л.М., Кобути І.В. Заслужують на увагу праці російських вчених з приводу вивчення проблем зерновиробництва: Ушачова І.І., Трисвятського Л.А., Стрелкова Є.В., Кочаткова Л.І.

Постановка завдання. Дослідження сучасного стану вітчизняного зерновиробництва, виділення існуючих проблем, які впливають на ефективність зернового ринку, напрямів і важелів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх декількох років по більшості зернових культур в радгоспі «Виноградна долина» спостерігається зменшення показників урожайності та валового збору (табл.1). Для порівняння: у 2004 році урожайність зернових та зернобобових в радгоспі становила 30,49 ц/га, пшениці– 34,01 ц/га.

Таблиця 1

**Результати збирання зернових та зернобобових в радгоспі
«Виноградна долина» Веселинівського району**

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Посівна площа, га	1063	1010	1093	1063	1235	1225
Валовий збір, ц	32408	22984	28468,99	9472,10	31243,95	20146,50
Урожайність, ц з 1 га	30,49	22,76	26,05	8,91	25,30	16,45

Рівень рентабельності виробництва зернових скорочується. У 2009 році він становив -23,48%, у 2008 році– 20,7%. Рівень рентабельності виробництва пшениці скоротився з 59,01% у 2004 році до 20,7% у 2007 році.

Урожайність зернових в країнах, які є постачальниками зерна на світовий ринок, за оцінками Департаменту сільського господарства США, у 2006 році становила: у Європейському Союзі – 48,7 ц/га, у США– 63,8 ц/га. Тобто, урожайність зерна в Україні, у протиріч до усталених тверджень про високу родючість українських ґрунтів, сьогодні поступається урожайності зернових у інших провідних зернових країнах [1].

За підсумками 2008-2009 маркетингового року, Україна стала третьою в світі серед країн-експортерів зерна. Попереду тільки Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Цьому сприяв понад 50-мільйонний урожай зерна. Проте, незважаючи на прогнозоване зменшення валового збору в 2009 році, Україна має наміри зберегти за собою позиції провідного експортера.

На початок 2009-2010 маркетингового року Україна мала понад 7 млн т перехідних залишків, що разом із прогнозованим обсягом (на рівні 40-43 млн) дасть змогу забезпечити внутрішні потреби й закріпитися на світовому ринку

як потужний експортер, від якого залежатиме збалансованість світової пропозиції та попиту на ринку зерна [2].

З урахуванням прогнозу розвитку світового ринку зерна в подальшому найбільшим попитом користуватимуться продовольча пшениця, ячмінь та кукурудза. Якщо на ячмінь і кукурудзу - основу попиту формують зовнішні споживачі, то на продовольчу пшеницю можлива зростаюча конкуренція вітчизняних переробників, яка може спричинити наявність дефіциту пропозиції на ринку та зростання цін.

Попри всі внутрішні негаразди, експорт ячменю та кукурудзи може бути вдалим і цьому сприятимуть зменшення виробництва і високий рівень споживання та формування резервних запасів зерна в окремих країнах-імпортерах. Тоді на внутрішньому ринку слід очікувати зростання попиту на ці культури.

Сучасний стан вітчизняного зерновиробництва потребує насамперед укріплення його матеріально-технічної бази, яка внаслідок скорочення інвестицій перебуває в застарілому, виснаженому стані, не забезпечує простого відтворення основних засобів [3]. Збереження таких негативних тенденцій в найближчі роки може суттєво погіршити стан аграрного сектору. Матеріально-технічне забезпечення зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших ресурсів.

Є надія, що успішна діяльність наших зернотрейдерів позитивно позначатиметься й на виробниках зерна, і тоді декларовані наміри громадських організацій про отримання аграріями 80% доходів від продажу зерна зовнішнім покупцям через портові елеватори - стануть реальністю.

Державне регулювання ринку зерна не відіграє стимулюючої ролі у виробництві зерна та нездатне ринковими методами ефективно реагувати на впливи світового зернового ринку. Ефективність та прогнозованість державного регулювання ринку зерна є об'єктивною передумовою зростання

зернового сектора України. Недостатня системність та неузгодженість законодавства України, а також його вибіркове виконання мають суттєві негативні впливи на стан зерновиробництва та ефективність маркетингу зерна, що призводить до втрат для учасників зернового ринку та економіки в цілому.

Скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, що мав набрати чинності 1 січня 2008 року, за умови створення дієвого та прозорого ринку, дозволить залучити в зерновий сектор істотні інвестиційні ресурси, але необхідно затвердити ряд законодавчих актів. Ефективне використання таких можливостей та упередження прояву негативних факторів можуть бути реалізованими через комплекс заходів, направлених на удосконалення державного регулювання, сприяння зростанню інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності зерновиробництва, стимулювання нарощування обсягів виробництва і підвищення врожайності зерна, якість якого відповідає потребам ринку.

Удосконалення земельних відносин має стати основним механізмом вирішення проблеми села. Від ринкових операцій із землею виграють всі: сільське господарство, яке отримає шалені інвестиції в розвиток галузі; селяни, які нарешті зможуть впорядкувати своє життя та держава, яка за короткий період значно збільшить свій ВВП та отримає значні кошти у внутрішньому грошовому обігу. Варто зазначити, що сьогодні більшість селян є заручниками сучасного стану справна селі.

Щодо самостійної обробки землі, то для цього селянину потрібно мати декілька речей:

- спеціалізовані сільськогосподарські знання;
- досвід господарської та комерційної діяльності;
- спеціалізовану техніку;
- стартовий та поточний капітал.

Відсутність в селянина хоча б однієї з цих речей, зводить нанівець весь його труд щодо обробки землі. Найбільш проблемним питанням є відсутність знань. Досліджуючи це питання, можна з впевненістю сказати, що відсутність

знань про вирощування тих чи інших культур є причиною, що складає приблизно 80% від всіх випадків загибелі врожаю у селян.

Необхідність комплексного удосконалення функціонування ринку зерна, нарощування обсягів виробництва зерна належної якості, створення умов для реалізації експортного потенціалу галузі ґрунтуються на основних державних пріоритетах, зокрема гарантування продовольчої безпеки держави та перетворення аграрного сектора на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави.

Сучасна економічна політика держави та розвиток ринку зерна вимагають з'ясування причин та факторів, що впливають на кінцевий результат виробництва. Рівень ефективності виробництва в галузях збереження і переробки зерна значною мірою визначається ефективністю використання капітальних вкладень за рахунок раціонального їх розподілу та технічного переозброєння, реконструкції і розширення діючих підприємств та нового будівництва [4].

Висновки. До заходів, які б забезпечили підвищення окупності витрат підприємства при виробництві зерна, належать:

- застосування підходів, які б сприяли підвищенню урожайності зернових культур, зниженню їх собівартості;
- підвищення якості зерна;
- врахування досвіду інших господарств у високоефективному веденні галузі.

Одним із шляхів є використання високоякісного насіння, роль якого полягає у збільшенні врожаїв, можливості одержання якісного зерна з високими хлібопекарськими властивостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко О. Хліб і національна ідея/ О. Карпенко// Сільські вісті. — 30 жовтня 2007р. — №137.
2. Маслак О. Ринок зерна: прогноз на новий урожай / О. Маслак // Пропозиція. — 2009. - № 8.

3. Миколенко І. Г. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку зерна/ І. Г. Миколенко// Сільські вісті. —14 вересня 2007р. — №129.
4. Політуха О. М . Сучасний стан та основні фактори розвитку зерновиробництва /О.М. Політуха// Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2006. – Вип. 1(33). – С.150-158.

УДК 631.145(477.73)

СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. В. Максимчук, магістрант

Науковий керівник к. е. н., доцент Клочан В. П.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено динаміку вартості валової продукції сільського господарства (в порівняних цінах 2005 року) в Миколаївській області. Проведено порівняння та аналіз тенденції виробництва валової продукції. Отримано результати для всебічного аналізу динаміки вартості валової продукції сільського господарства по області та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: *структура, продукція, валова продукція, вартість валової продукції сільського господарства (в порівняних цінах 2005 року), динаміка, порівняння, інтенсифікація.*

Актуальність теми дослідження пояснюється тим, що задоволення потреб населення в продуктах харчування і товарах широкого вжитку із сільськогосподарської сировини залежить від кінцевих результатів виробничої діяльності аграрних підприємств. Залежно від економічного змісту і цільового призначення цих результатів розрізняють такі їх види: валова продукція, товарна продукція, кінцева продукція, чиста продукція і прибуток.

Мета дослідження: виходячи з народногосподарського значення валової продукції провести її вивчення на прикладі Березанського району Миколаївської області, з метою визначення його частки в структурі валової

продукції області та аналізу ефективності виробництва порівняно з іншими районами Миколаївщини за період з 2003 по 2008 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Валова продукція сільського господарства — це первісний результат взаємодії факторів виробництва, матеріальна і вартісна основа інших кінцевих результатів, що в натуральній формі представлений всіма виробленими протягом року первинними продуктами рослинництва і тваринництва, а у вартісній — оцінений за порівнянними цінами відповідного року. [1]

Визначення обсягу валової продукції сільського господарства у натуральній формі необхідне для:

- оцінки розмірів натуральних фондів з погляду їх достатності для задоволення потреб населення і переробної промисловості в окремих видах сировини;
- обґрунтування потреб підприємств у власній сільськогосподарській продукції;
- планування обсягів виробництва і реалізації продукції, укладання договорів, здійснення експортно-імпортних операцій.

У вартісній формі валову продукцію сільського господарства розраховують у порівнянних цінах (нині у цінах 2005 р.) з метою визначення:

- обсягу її виробництва в цілому по підприємствах, регіонах, державі;
- низки вартісних економічних показників, що характеризують рівень продуктивності праці, фондівіддачі, фондомісткості, капіталомісткості та ін.;
- темпів зростання валового виробництва продукції, продуктивності праці та інших якісних показників у сільському господарстві.

При визначенні вартості валової продукції сільського господарства до її складу включають вартість основної, побічної і супутньої продукції рослинництва і тваринництва, приріст незавершеного виробництва в цих галузях і вартість вирощування за рік молодих культурних насаджень (до вступу їх у період плодоношення). [2]

Отже, вартість валової продукції сільського господарства (в порівняних цінах 2005 року) є універсальним показником, який характеризує рівень ефективності сільськогосподарського товаровиробництва, стійкість підприємств галузі в кризові роки та спроможність виробництва продукції в несприятливі роки.

Таблиця 1

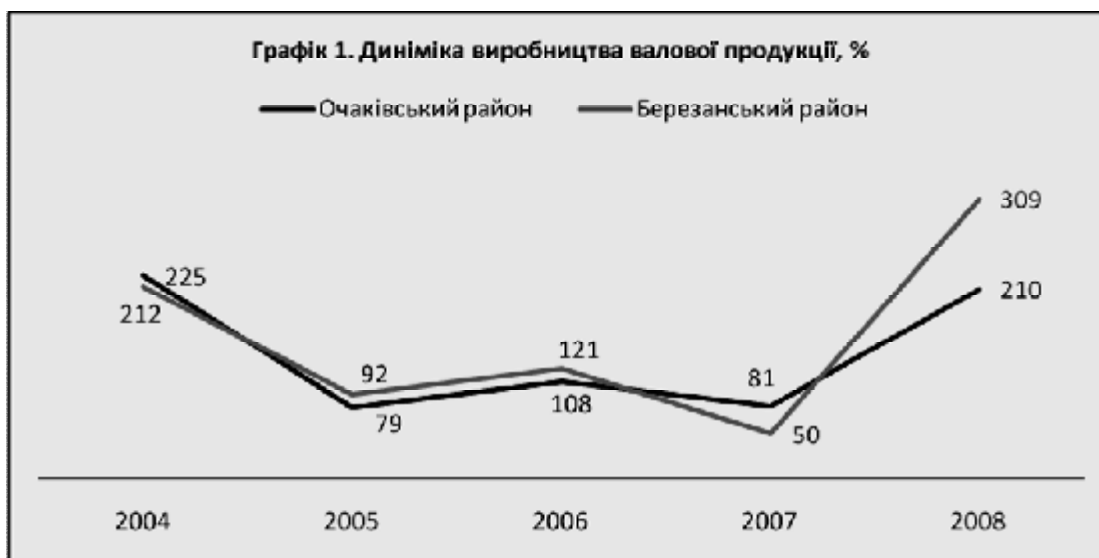
Вартість валової продукції сільського господарства у районах та містах
Миколаївської області (в порівняних цінах 2005 року, тис. грн) [3]

Роки	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Область	793100	1472000	1229787	1446245	796899	1757970
Міста:						
Миколаїв	312	2252	2616	5378	7123	7552
Южноукраїнськ	682	5	—	—	4181	3527
Райони:						
Арбузинський	50300	101460	92218	125116	90821	128552
Баштанський	51321	106675	93875	96030	49146	115329
Березанський	26805	56883	52312	63319	31901	98618
Березнегуватський	30055	55760	48935	64991	21473	86098
Братський	30345	52295	56510	65871	37141	70888
Веселинівський	25089	73689	67781	80677	29760	92881
Вознесенський	37073	67071	53045	66789	36828	88722
Врадіївський	15827	27860	20991	26143	12096	42980
Доманівський	33106	63546	61968	78124	47079	59952
Сланецький	13784	24701	24677	41933	22657	67239
Жовтневий	143446	201156	97795	110059	64844	140805
Казанківський	24634	49981	48018	61194	31086	83126
Кривоозерський	22016	40132	45074	50642	23228	50366
Миколаївський	61687	106301	93671	84254	49475	88742
Новобузький	44066	57012	51625	60407	27686	64670
Новоодеський	24832	68581	52142	61636	38305	84200
Очаківський	29674	66847	52892	57253	46383	97296
Первомайський	62251	120172	119818	136057	80798	105608
Снігурівський	65795	129621	93824	110372	44888	180819

Дані таблиці 1 дають підставу стверджувати, що Миколаївська область починаючи з 2003 року має чітку динаміку до збільшення виробництва валової продукції сільського господарства. Виняток становить 2007 рік, для якого характерним скорочення виробництва, майже на половину. Причина такого стану речей – несприятливі природні умови. Найбільш

високопродуктивними та стабільними районами в Миколаївській області, по отриманню валової продукції, можна відмітити Жовтневий, Первомайський, Снігурівський, Арбузинський. У 2007 році Березанський район постраждав від природно-кліматичних факторів, що не дозволило збільшити виробництво продукції сільського господарства, але вже у 2008 році цей показник досяг високого рівня, що дозволило регіону потрапити до групи високопродуктивних районів Миколаївщини.

Аналіз вартості валової продукції (в порівняних цінах 2005 року) по Березанському району проведемо в порівнянні з найбільш подібним за географічним положенням, розміром та кліматом – Очаківським районом (графік 1)

Показники графіку 1 свідчать, що чіткої тенденції рівня виробництва валової продукції в досліджуваних районах не існує. Варто зазначити, що Очаківський район у роки з несприятливими природно-кліматичними умовами (2003, 2007 рр.) мав дещо вищі показники виробництва ніж Березанський, це свідчить про більш високу незалежність підприємств району від кліматичних змін. Березанський же район, у роки з сприятливими природнокліматичними факторами показав дещо вищий рівень виробництва валової продукції.

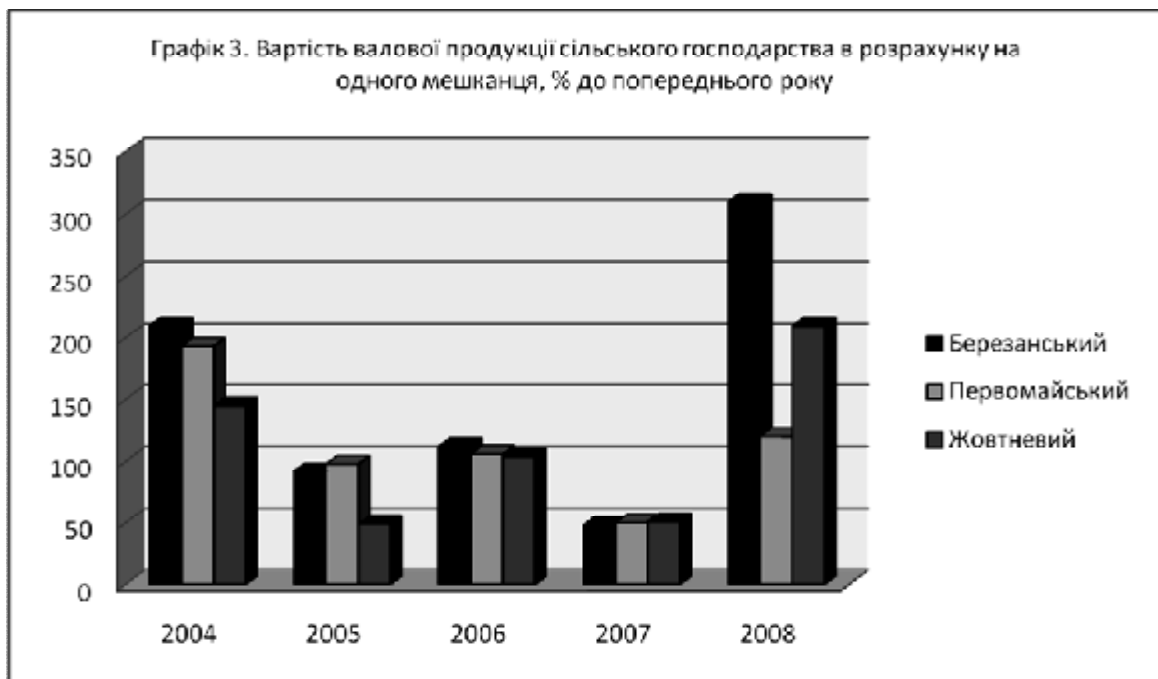
Цікавим також буде порівняння динаміки зміни вартості валової продукції, по відношенню до попереднього року, Миколаївської області та Березанського району. (графік 2)

Порівняно з областю, Березанський район має більш високі відсотки росту виробництва валової продукції до попереднього року. Цей факт дає підставу стверджувати про ефективність ведення сільськогосподарської діяльності в районі. Частка виробленої сільськогосподарськими підприємствами Березанського району валової продукції посідає одне з перших місць в Миколаївській області.

Аналіз ефективності сільськогосподарського виробництва можна також провести в порівнянні виробленої валової продукції на одного мешканця між Березанським районом та найбільш ефективними та стабільними районами області – Первомайського та Жовтневого. (графік 3)

Після аналізу отриманих результатів варто зазначити, що хоча Березанський район, і менший за розмірами, і знаходиться не в таких сприятливих для аграрного виробництва зонах як Первомайський і Жовтневий, але все ж таки рівень зростання вартості валової продукції сільського господарства (в порівняних цінах 2005 року) в розрахунку на одну особу знаходиться на високому рівні.

Цей факт свідчить про майбутні перспективи досліджуваного району в нарощуванні виробництва валової продукції та збільшенні своєї частки в загальній структурі виробництва продукції в Миколаївській області.

Висновки. Збільшення виробництва сільськогосподарської продукції в зоні ризикованого землеробства, до якої відноситься Миколаївська область, лежить в площині підбору сортів рослин, технологій, які по максимуму використовуватимуть природноекономічний потенціал регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с;
2. Пархоменко Л. М. Теоретичні основи дослідження економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах ринку / Л. М. Пархоменко // Економіка АПК. - 2006. - №8. - С. 82 - 87.
3. www.stat.nk.ukrpack.net.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Начесова Т.В., студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н. І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто проблему ефективного використання основних засобів та розроблені шляхи її підвищення.

Ключові слова: *основні засоби, ефективність, потужність, інвестиції*

Постановка проблеми. Проблема підвищення ефективності використання основних виробничих засобів і потужностей підприємств посідає центральне місце на сучасному етапі розвитку економіки України. Від рішення цієї проблеми залежить місце підприємства в промисловому виробництві, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку. Підприємства, що мають в своєму розпорядженні основні засоби, повинні не тільки прагнути їх модернізувати, але і максимально ефективно використовувати те, що є, особливо в існуючих умовах дефіциту фінансів і виробничих інвестицій.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми ефективного використання основних засобів вивчали такі вчені, як А.І. Абрамов, М.Г. Вергун, А.О. Богуцький, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук, М.С. Ходош. Але на регіональному рівні потребується поглиблене дослідження цього питання.

Мета статті. Проаналізувати ефективність використання основних засобів сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Промінь» Новоодеського району Миколаївської області та обґрунтувати шляхи підвищення ефективності їх використання.

Викладення основного матеріалу. Будь-яке підприємство незалежно від форми створення й виду діяльності повинне постійно розглядати рух своїх

основних виробничих засобів, їх склад та стан, ефективність використання. Дана інформація дозволяє підприємству знайти шляхи та резерви підвищення ефективності використання основних засобів, а крім того вчасно виявити та скоригувати негативні відхилення, які в подальшому можуть спричинити серйозні наслідки для успішної діяльності підприємства.

Аналіз основних засобів здійснюється за декількома напрямками, розробка яких у комплексі дозволяє дати оцінку структури, динаміки та ефективності використання основних засобів.

Вибір напрямків аналізу та реальних аналітичних задач визначається потребами управління, що складає основу фінансового та управлінського аналізу.

Джерелами інформації для проведення аналізу є бізнес-план підприємства, план технічного розвитку підприємства, звітний бухгалтерський баланс підприємства, додаток до балансу, звіт про наявність та рух основних засобів, баланс виробничої потужності, дані про переоцінку основних засобів, інвентарні картки обліку основних засобів, проектно-кошторисна, технічна документація.[1]

Ефективність використання основних засобів можна виявити за допомогою показників фондівддачі і фондомісткості, рентабельності.

Для аналізу обчислюємо фондівддачу за звітний рік і порівнюємо з минулим роком. Збільшення фондівддачі у звітному році в порівнянні з плановим періодом та минулим роком свідчить про більш ефективне використання основних засобів.

Фондомісткість – це показник, обернений до фондівддачі, який характеризує вартість основних засобів, що припадає на 1 грн товарної продукції.

При розрахунку показників фондівддачі вихідні дані необхідні привести в порівняльний вигляд, тобто обсяг продукції необхідно скорегувати на зміну оптових цін і структурних змін, а вартість основних засобів – на їх переоцінку.

На рівень фондovіддачі впливають різні фактори, пов'язані як з зміною обсягу продукції, так і з ефективністю використання основних засобів, особливо активної її частини.

Показники ефективності використання основних засобів СТОВ «Промінь» Новоодеського району Миколаївської області надаються в таблиці 1.

Таблиця 1

**Показники ефективності використання основних засобів в СТОВ
«Промінь» Новоодеського району Миколаївської області**

Показники	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Відхилення (+,-) 2009 рік до 2007 р. 2008 р.	
Вартість валової продукції сільського господарства (в порівнянних цінах 2005 року) тис. грн	1586,2	3987,9	2119,1	532,9	-1868,8
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	3526,0	5853,0	8969,0	5443,0	3116
Фондовіддача, грн	0,45	0,68	0,23	-0,22	-0,45
Активна частина основних засобів (машини і обладнання),	2849	5052	7716	4867	2664
Фондовіддача активної частини, грн	0,56	0,79	0,27	-0,29	-0,52
Питома вага активної частини основних засобів у загальній їх вартості, %	80,8	86,3	86,0	5,2	-0,3
Фондомісткість, грн	2,22	1,48	4,23	2,01	2,75

З даних таблиці 1 видно, що рівень фондovіддачі в СТОВ «Промінь» знизився з 0,68 грн до 0,23 грн за рахунок зниження обсягів валової продукції та зростання суми основних засобів. Підвищення долі активної частини основних засобів у загальній її вартості є стимулюючим фактором росту фондovіддачі. В даному випадку питома вага активної частини основних засобів знизилася, як і фондovіддача активної частини основних засобів. Головна причина зниження фондovіддачі – неефективне використання основних засобів (простої обладнання, недовикористання виробничих потужностей, низький коефіцієнт змінності)

Ознакою ефективного використання основних засобів підприємства є збільшення обсягів виробництва продукції. У свою чергу, обсяги виробництва продукції за наявної та незмінної кількості обладнання залежать, по-перше, від

ефективності використання фонду робочого часу; по-друге, від повноти використання можливостей обладнання з погляду його виробничих потужностей. Таким чином, інтенсифікація та екстенсифікація використання наявного обладнання дає змогу без значних витрат посприяти підвищенню ефективності використання основних засобів та збільшенню виробництва продукції. Тому виділяють два основних напрями підвищення ефективності використання основних засобів – інтенсивні та екстенсивні.[2]

До інтенсивних напрямів підвищення ефективності використання основних фондів можна зарахувати такі заходи:

- механізація та автоматизація виробництва;
- технічне переозброєння та модернізація підприємства;
- удосконалення технологічних процесів;
- скорочення тривалості операційного циклу виробництва;
- застосування прогресивних форм організації та управління виробництвом;
- підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня промислово-виробничого персоналу.

Екстенсивні напрями підвищення використання основних засобів такі:

- скорочення простоїв обладнання внаслідок своєчасного забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами тощо, підвищення якості ремонтів та обслуговування обладнання;
- збільшення кількості машино-змін роботи обладнання та зменшення кількості устаткування, що не працює;
- введення додаткового обладнання.

Напрями підвищення ефективності використання основних виробничих фондів можуть бути різноманітними:

- впровадження досягнень сучасного науково-технічного прогресу і, в першу чергу, безвідходних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій і техніки для їх здійснення. Це збільшує вихід продукції з того ж об'єму

переробленої сировини і фондівіддачу. Сюди можна віднести впровадження нових систем автоматизованого управління основними засобами.

- також важливою ознакою підвищення рівня ефективного використання основних фондів того чи іншого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції

- підвищення якості продукції. З підвищенням якості вихід товарної продукції підвищується, а при тих самих діючих основних виробничих фондах підвищується фондівіддача.

- сприяє підвищенню ефективності використання основних засобів повне усунення або значне скорочення непродуктивного збільшення основних засобів за рахунок переходу до повного способу відтворювання основних засобів. Повний спосіб відтворювання дозволить позбавитися значних витрат на капітальний ремонт і утримання обладнання. Придбання нової техніки замість застарілого обладнання дозволить істотно скоротити непродуктивне збільшення основних засобів, за рахунок того, що зовсім невелика кількість техніки буде знаходитися у монтажі і демонтажі (при заміні старої зношеної техніки на нову), резерв устаткування можна істотно скоротити, оскільки нове обладнання набагато надійніше, ніж зношене, яке неодноразово зазнавало капітальних ремонтів.[3]

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів – це одне з основних завдань діяльності підприємств, від результату якого залежить фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства. Підвищення ефективності використання основних засобів є одним із головних чинників майбутнього ефективного функціонування підприємства в цілому.

Ефективність використання діючих основних засобів залежить значною мірою від багатьох факторів, які можна виокремити як екзогенні та ендогенні, що перебувають в тісному взаємозв'язку. Екзогенні фактори – це фактори зовнішнього середовища, які безпосередньо впливають та визначають внутрішню політику підприємства, проте врахувати або передбачити їх дуже важко. Під економічними факторами слід розуміти стан національного

виробництва в цілому, рівень розвитку конкуренції, рівень інфляції; стійкість національної валюти; стан та розвиток вітчизняного виробництва, транспорту, будівництва; розвиток економічних міжнародних зв'язків; податкова система тощо. Під соціальними екзогенними факторами слід розуміти рівень життя населення, рівень та зміни реальних та номінальних доходів населення; розмір заробітної плати, пенсій, допомоги, їх зміни.[4]

Стосовно правових чинників впливу слід наголосити на нестабільності існуючого законодавства, що фактично визначає правила гри всіх вітчизняних підприємств і відповідно впливає на формування результату та затрат підприємства, а отже – на ефективність використання наявних ресурсів.

Ендогенні фактори можна назвати факторами внутрішнього середовища підприємства. Серед них виділяють такі основні групи:

- Економічні. До них відносять конкурентні позиції підприємства на ринку, збут продукції, амортизаційна політика, політика формування та розподілу прибутку підприємства, маркетингова політика, включаючи рекламну діяльність підприємства.
- Трудові. Під даною групою факторів ми розуміємо ефективність кадрової політики, кваліфікаційні характеристики персоналу, їх соціальна забезпеченість, методи мотивації.
- Адміністративно-управлінські, що першочергово визначаються наявністю розробленої стратегії підприємства, використовуваними методами планування, організаційним типом та методами управління.
- Техніко-технологічні фактори ми розподіляють за екстенсивним та інтенсивним напрямками. Перший напрямок спрямований на вдосконалення існуючих засобів праці і характеризується тривалістю роботи протягом всього календарного періоду та максимальним їх використанням. Другий напрямок спрямований на покращення використання основних засобів за

одиницю часу і пов'язане з підвищенням продуктивності обладнання, рухомого складу тощо.[4]

Висновки. Таким чином, принципи, фактори та критеріальна ознака ефективності використання основних засобів підприємства є підґрунтям для узагальнення та формування системи показників ефективності використання основних засобів. Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів є одним із основних завдань діяльності підприємства, оскільки за сучасних умов господарювання забезпечення відповідних темпів розвитку та підвищення ефективності виробництва можливе лише за умови кращого використання основних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мессель-Веселяк В. Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В.Я. Мессель-Веселяк // Економіка АПК. — 2005. — №6. — С. 63—65
2. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК.-2006.-№5.-с.52-62
3. Вергун М.Г. Підвищення ефективності використання земельних, трудових і технічних ресурсів села / М.Г. Вергун // Економіка АПК.-2008.-№1.-с.31-35.
4. Гилка М.Д. Ефективність використання основних фондів сільськогосподарських підприємств / М.Д. Гилка // Економіка АПК.-2008.-№1.-с.109-110.

УДК 631. 11 : 331. 522. 4

ПРОГНОЗУВАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***А.Ю.Олефіренко.** магістр*

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н. І.

Миколаївського державного аграрного університету

У статті проведено прогнозування чисельності населення Вознесенського району на кінець 2010 року за допомогою методу “пересування віків”.

Ключові слова : динаміка, міграція, постійне населення, коефіцієнт дожиття, коефіцієнт пересування віків.

Актуальність проблеми. Провідні демографи, економісти, статистики здійснили чимало глибоких та різноаспектних досліджень проблем моделювання відтворення населення. Одним із застосовуваних методів визначення перспективної чисельності населення шляхом їхнього прогнозування є метод “пересування віків”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця тема є досить актуальною в наш час, тому її досліджує багато вчених економістів. Зокрема, Лібанова Е.М., Макарова О.В., Познак О.В., Тихомиров Н.П., Шевчук П.Є., Шишкін В.С. та багато інших.

Мета статті. Визначити перспективну чисельність населення Вознесенського району на кінець 2010 року за допомогою методу “пересування віків”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогнозування динаміки чисельності та структури населення, чисельності та складу сім’ї, режимів відтворення населення, різних демографічних процесів складає значну частину діяльності міжнародних, державних та неурядових організацій, закладів та наукових інститутів. Одним із факторів, які впливають на соціально-економічний розвиток держави є демографічна ситуація.

Необхідність управління демографічним розвитком обумовлюється:

- Ø по-перше, необхідністю задоволення суспільної потреби у відтворенні населення та його розміщення на території в масштабах і пропорціях, які б відповідали перспективам соціально-економічного розвитку;
- Ø по-друге, тим, що демографічні процеси та їх об’єктивні суспільно-економічні детермінанти пов’язані безпосередньо через сферу суспільної та індивідуальної свідомості, що виявляється в умовах життєдіяльності і впливає на демографічну поведінку людей.

Роль управління зводиться у цьому разі до зменшення можливого розходження між метою індивідуальної демографічної поведінки і метою демографічного розвитку загалом; по-третє, тим, що цілеспрямованості впливу

потребують ситуаційні вияви тенденцій демографічних процесів — як на національному, так і на регіональному рівнях. Управління демографічним розвитком здійснюється за допомогою демографічної політики [1].

Демографічні процеси — народжуваність, смертність та міграції — значною мірою залежать від соціально-економічної ситуації і рівня життя населення. Однак гострою соціально-демографічною проблемою є не зменшення самої чисельності населення, як трансформації його вікової структури, зокрема зростання питомої ваги осіб старших вікових груп. Цей процес, який у науковій літературі отримав назву «старіння населення», з одного боку, став закономірним результатом безумовно позитивної тенденції — зростання тривалості життя людей. Але, з другого боку, високий рівень старіння нації призводить до негативних соціально-економічних наслідків, особливо це стосується країн з невисоким рівнем життя. "Старіння" населення призводить до збільшення економічного навантаження на працездатних, труднощів у формуванні трудових ресурсів, забезпеченні народного господарства робочою силою.

В останні роки країни і регіони світу проходять 3 етапи демографічного розвитку залежно від економічної ситуації і соціального прогресу.

Для першого етапу демографічного переходу характерні високі коефіцієнти як народжуваності, так і смертності, а отже, незначне зростання кількості жителів. У різні часи всі регіони світу пройшли цей етап.

Другий етап характеризується зниженням коефіцієнта смертності із збереженням високого показника народжуваності. При цьому зростає середня тривалість життя і підвищуються темпи приросту населення.

На третьому етапі коефіцієнт смертності тримається на низькому рівні, дещо знижується коефіцієнт народжуваності, населення швидко зростає.

На четвертому етапі знижуються і стабілізуються як смертність, так народжуваність, а отже, і кількість населення. У деяких країнах може спостерігатися перевищення смертності над народжуваністю, так наприклад, дана ситуація, що спостерігається в Україні [2] .

Отже, триває процес поступового переходу країн світу від традиційного, розширеного, до так званого сучасного типу відтворення населення, в основі якого лежать складні соціально - економічні перетворення в суспільстві.

Єдиним джерелом зростання чи стабілізації чисельності населення України, задоволення потреб економіки в робочій силі та підтримання необхідного рівня господарського освоєння території стають міграційні процеси. Майбутня чисельність населення України та його склад насамперед залежатимуть від масштабів та спрямованості міграційних процесів, не лише в безпосередньому припливі населення, а й у тому, що наслідком багаторічної переваги прибуття над вибуттям стане омолодження вікової структури (переважну більшість мігрантів становлять молоді люди) — частка молоді в чисельності населення зросте, відповідно збільшиться народжуваність і зменшиться смертність. Чисельність населення та його склад є тими чинниками, які разом з купівельною спроможністю індивідів визначають потенційний обсяг спожитих товарів та послуг і таким чином безпосередньо впливають на виробництво, сферу обслуговування, масштаби експортно-імпортних операцій.

Вчені України вважають, що демографічна криза ще більше загостриться — чисельність населення зменшуватиметься до середини 2030-х рр., після чого стабілізується на рівні 40-41 млн. чол. [3] .

Завданням економічного аналізу є не лише аналіз існуючого демографічного стану чи процесу, а й моделювання таких станів і процесів. Моделюванням визначаються прогностичні значення чисельності та складу населення (перспективні розрахунки), а також реставруються дані далекого чи близького минулого (ретроспективні розрахунки).

Перспективні розрахунки – це обчислення очікуваної чисельності та статевовікової структури населення певного регіону.

Розрізняють короткострокові (на міжпереписний період і стосуються чисельності й статевовікового складу населення країни та її регіонів), середньострокові (на перспективу в 20 – 30 років і стосуються загальної

чисельності населення країни) та довгострокові (перспектива 50 – 100 років і стосується лише загальної чисельності населення) розрахунки населення.

Для перспективних розрахунків населення ділять на такі групи : постійне населення, тимчасово проживаючі, тимчасово відсутні.

Постійне населення – це чисельність осіб, які постійно, протягом тривалого часу проживають на території певного населеного пункту, незалежно від їх наявності на момент реєстрації.

Тимчасово проживаючі – особи, які постійно проживають в іншому населеному пункті, але на момент обстеження перебувають у даному пункті (за відсутності на постійному місці проживання не більш як 6 місяців).

Тимчасово відсутні – особи, які постійно проживають в іншому населеному пункті, але на момент обстеження перебувають за його межами, якщо термін їх відсутності не перевищує 6 місяців.

Визначення перспективної чисельності населення є вкрай необхідним для розробки різноманітних державних програм соціально-економічного спрямування, для прогнозних розрахунків розвитку економіки на макрорівні [3] .

Можлива чисельність населення через певний проміжок часу в майбутньому може бути обчислена кількома методами залежно від того, які статистичні дані є в нашому розпорядженні та яка поставлена мета – визначити загальну чисельність населення чи за окремими віковими групами.

Найбільш точні розрахунки як загальної чисельності населення, так і окремих вікових груп можна виконати методом пересування вікових груп, використовуючи дані так званих таблиць смертності.

Визначення перспективної чисельності населення є важливе практичне значення при прогнозуванні чисельності та складу територіальних сукупностей людей. Їх суть полягає в можливості врахування при перспективному аналізі зовнішніх для системи чинників і зменшення відносної похибки при прогнозі невеликих за чисельністю територіальних сукупностей людей. Особлива увага

звертається на застосування перспективних обчислень при обґрунтуванні регіональної демографічної політики держави.

Одним із застосовуваних методів визначення перспективної чисельності населення шляхом їхнього прогнозування є метод “пересування віків”. Відповідно до цього методу чисельність населення в плановому періоді по кожній віковій групі та у цілому по регіону необхідно визначити в наступній послідовності :

Розрахуємо коефіцієнт дожиття (K_d) :

$$K_d = (1000 - Y * 1000 / Ч_{нбі}) / 1000, \quad (1)$$

де Y – число померлих на кожні 1000 осіб населення відповідного віку в базисного році;

$Ч_{нбі}$ – чисельність населення визначеної вікової групи в базисному році.

Міграційний коефіцієнт зміни чисельності вікових груп (K_m):

$$K_m = (1000 \pm C_m * 1000 / Ч_{нбі}) / 1000, \quad (2)$$

де C_m – сальдо міграції, осіб

Коефіцієнт пересування віків (K_v):

$$K_v = K_d * K_m \quad (3)$$

Чисельність вікових груп населення в запланованому періоді ($Ч_{нзі}$):

$$Ч_{нзі} = Ч_{нбі} * K_v \quad (4)$$

Загальна чисельність вікових груп населення в запланованому періоді ($Ч_{нз}$):

$$Ч_{нз} = \sum Ч_{нзі} \quad (5)$$

Визначимо перспективну чисельність населення Вознесенського району на кінець 2010 року за допомогою попередньо приведенного методу “пересування віків (табл. 1).

Розрахунок перспективної чисельності населення Вознесенського району

Вікові групи, рік	Чисельність населення на кінець 2009 року, осіб	Число померлих на кожні 1000 чол. населення відповідного віку в 2009 році		Сальдо міграції на кожні 1000 чол. даної вікової групи, осіб		Коефіцієнт пересування віків	Чисельність населення на кінець 2010 року, осіб
		осіб	коефіцієнт дожиття	осіб	міграційний коефіцієнт зміни чисельності вікових груп		
До 9	4021	48	0.99	+ 11	1.00	0.99	3981
10-19	4539	6	1.00	- 25	0.99	0.99	4494
20-29	4744	6	1.00	- 31	0.99	0.99	4697
30-39	5366	6	1.00	+ 9	1.00	1.00	5366
40-49	5375	24	1.00	+ 73	1.00	1.00	5375
50-59	5737	69	0.99	- 8	1.00	0.99	5680
60 та старше	5968	112	0.99	+ 6	1.00	0.99	5908
Всього:	35750	X	X	X	X	X	35501

Висновок. Отже, чисельність населення Вознесенського району на кінець 2010 року буде меншою на 249 особи внаслідок соціально-економічних факторів, які впливають на коефіцієнт дожиття, що найменший у віковій групі до 9, 50-59, 60 та старше, це свідчить про високу смертність даних вікових груп. Міграційний коефіцієнт зміни чисельності вікових груп свідчить про високу плинність молодого працездатного населення. Тому потрібно розробити заходи соціально - економічної стратегії розвитку даного району для покращення ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лібанова Е.М. /Демографічні перспективи України: 2000-2075 роки./ Лібанова Е.М., Макарова О.В., Позняк О.В., Шевчук П.Є., Шишкін В.С. // Зайнятість та ринок праці: Міжвід. наук. зб. - К.: РВПС України НАН України. - 1999. – Вип. 11. - С. 126-141.
2. Васильченко В.С. /Управління трудовим потенціалом: Навч. посіб./ В.С.

Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. – К.: КНЕУ, 2005. – 403 с.

3. Гордієнко П.Л. / Стратегічний аналіз: Навч. посіб./ П.Л.Гордієнко– К.: Алеута, 2006. - 404 с.

УДК 658.14

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

О.О. Фендрик, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент О.М. Вишневська

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлюється стан сільськогосподарської кооперативної діяльності. Аналізується процес створення кооперативів у сфері виробничої діяльності та обслуговування інших суб'єктів ринку. Обґрунтовано проблеми кооперативної ефективності для забезпечення стійкого розвитку.

Ключові слова: *сільськогосподарська кооперація, ефективність, кооперативна політика, стійкість розвитку.*

Актуальність проблеми. Забезпечення продовольчої безпеки держави безпосередньо пов'язано з нормальним функціонуванням аграрного сектору економіки, ефективним виробництвом сільськогосподарської продукції, відповідно налагодженою системою реалізації та належним рівнем обслуговування сільськогосподарських товаровиробників. Найбільш ефективною та невід'ємною ланкою, що об'єднує товаровиробників у їх діяльності та забезпечує достатність фінансового результату, є розвиток сільськогосподарської кооперації [1,с.46]. Можливіше поширення на селі ефективно діючих сільськогосподарських кооперативів необхідне як для сільськогосподарських виробників, так і для переробних підприємств, стійкого розвитку виробничої та соціальної інфраструктури.

У зв'язку з неврівноваженістю організаційно-економічних умов, кооперативні об'єднання, які створювалися, з перших днів їх заснування мали

недостатність фінансового забезпечення, пов'язаними з нестачею початкового капіталу для формування матеріально-технічної бази, підбору спеціалістів з кооперативним мисленням, одержання кредитів тощо.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Серед сучасних наукових досліджень, присвячених окремим проблемам кооперативних відносин та аналізу правового становища сільськогосподарських кооперативів, важливо виділити праці таких українських вчених як: В.Г.Андрійчук, О.В.Гафурова, В.М.Єрмоленко, В.П.Жушман, В.В.Зіновчук, І.І.Каракаш, В.А.Кодавбович, П.Ф.Кулинич, М.А.Мацько, В.В.Носік, Л.О.Панькова, О.О.Погрібний, Т.П.Проценко, А.І.Римарук, В.І.Семчик, О.М.Сонін, Н.І.Титова, В.Ю.Уркевич, В.І.Федорович, В.В.Янчук та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності та проблематики правового забезпечення розвитку сільськогосподарських кооперативів, оцінка складових у розвитку кооперації та визначення факторів формування стійкого розвитку в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарський кооператив є юридичною особою, утвореною фізичними або юридичними особами, що є сільськогосподарськими товаровиробниками, на засадах добровільного членства та об'єднання майнових пайових внесків для спільної виробничої діяльності у сільському господарстві та обслуговування, переважно членів кооперативу. У широкому розумінні кооператив виступає організаційно-економічною основою функціонування суспільства, де виступає вираженням цілісної організованої системи, здатної раціонально розвиватися [2,с.93].

В Україні кооперація поки що не стала визначальним чинником підтримки сільськогосподарськими товаровиробниками. Процес створення кооперативів у сфері здійснення ринкової діяльності не став масовим явищем. Відродження справжньої кооперативної організації, що діють відповідно до визнаних у світі кооперативних принципів, є порівняно новим явищем для нашого суспільства, що вже саме по собі є актуальним і потребує наукового осмислення та узагальнення кооперативного руху.

З економічної точки зору існує декілька мотиваційних причин, які більш конкретно пояснюють економічну природу кооперативних організацій. Усі ці фактори пов'язані з недосконалістю сільськогосподарського ринку (навіть у розвинутих країнах). Сільське господарство – складна економічна система, що не забезпечує можливості товаровиробникам одночасно приділяти достатньо уваги виробництву, реалізації продукції, пошуку і придбанню необхідних ресурсів та послуг за прийнятними цінами. В такій ситуації зростає небезпека для тих, хто зосередив основну увагу на виробництві продукції, опинитися в залежності від посередників, обслуговуючих підприємств та організацій. Постачання і послуги можуть взагалі стати недоступними через надмірно високі ціни, а ринок збуту власної продукції не надасть можливості отримати запланований рівень прибутку через високу матеріаломісткість та цінову політику. Реальна альтернатива розвитку подій у такому напрямку для товаровиробників – створення власних структур агробізнесу [3,с.97].

Безумовно, товаровиробник може знайти вихід на ринок і без кооперативів за допомогою різних посередників або через участь в акціонерних підприємствах. Але в цьому випадку не існує гарантій, що його інтереси, як товаровиробника, будуть завжди враховані, а також, що на певному етапі акціонерне підприємство взагалі не відмовиться від нього як постачальника, чим позбавить його ринку збуту власної продукції. Кооперативний маркетинговий канал – найнадійніший і найсприятливіший, оскільки контролюється товаровиробниками. Це має виключне значення, особливо для маркетингу продукції, що швидко псується. Навіть незначна ринкова дестабілізація у їх маркетингових каналах призводить до значних збитків. Участь у кооперативному бізнесі забезпечує товаровиробникам більшу економічну владу у маркетинговому каналі просування їх продукції, тобто певного контролю ситуації на ринку.

Специфіка соціально-економічного значення полягає в тому, що кооперація функціонує в якості інтеграційного зв'язку між окремими господарськими суб'єктами, не може мати особистих інтересів крім тих, заради

яких він створювався, а також проведення специфічної кооперативної політики для досягнення поставленої мети найбільш ефективним шляхом. Оскільки головною метою будь - якого кооперативу являється збільшення доходів або підвищення рівня добробуту його членів. В першу чергу кооператив дбає про прибуток клієнтів, тобто тих, хто користується його послугами, а не про вигоди своїх інвесторів [3,с.101]. Кооператив самостійно визначає напрямки господарської діяльності, на власний розсуд вибирає партнерів-споживачів, постачальників, фінансові установи та інші, реалізує продукцію і надає послуги за цінами, що встановлюються ним самостійно або на договірній основі [2,с.96].

Що стосується принципів кооперативної діяльності, а саме закріплених у правових нормах положень, то вони визначають основні відмінності кооперативу від інших організаційних форм господарювання, то вони викладені в ст. 4 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», відповідно до якої в неї входять наступні:

- добровільність членства громадян у кооперативі та вільний вихід із нього. Членам кооперативу належить право безперешкодного виходу з його складу;

- особиста трудова участь членів кооперативу у діяльності підприємства. Цей принцип кореспондує одну з найголовніших ознак кооперативу. Для цієї організаційної форми господарювання обов'язково передбачена особиста трудова участь членів кооперативу у його діяльності;

- відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає брати участь у його діяльності на умовах, визначених статутом. Членство у кооперативі має бути відкритим і доступним, без штучних обмежень чи дискримінації за соціальними, політичними, расовими, релігійними та іншими ознаками;

- демократичний характер управління кооперативом, рівноправ'я при прийнятті управлінських рішень. Наявність у кожного члена кооперативу лише одного голосу. Управління кооперативом здійснюється на демократичних засадах, при безпосередній участі членів (загальні збори) або через виконавчі

органи та органи контролю, які періодично змінюються. Рішення приймаються більшістю голосів членів кооперативу;

- розподіл економічних результатів доходу, отриманих у процесі господарської діяльності кооперативу, між його членами відбувається пропорційно, відповідно до їх трудової та майнової участі у коопераційній діяльності;

- контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, визначеному статутом. Члени кооперативу беруть участь у розробленні стратегії та напрямів діяльності кооперативу. Кооперативом керують особи, обрані чи призначені членами кооперативу та підзвітні їм.

Слід зазначити, що наведені принципи діяльності кооперативів відповідають загальновизнаним кооперативним принципам, встановленим Міжнародним кооперативним альянсом.

Висновки. Сільськогосподарська кооперація, як процес об'єднання матеріально-технічних, грошових і трудових ресурсів, як форма співробітництва на договірній і взаємовигідній основі, створює реальні можливості для більш ефективного ведення господарської діяльності. Адже без кооперації товаровиробники різних форм власності, які закуповують по високих цінах техніку, пальне, насіння, мінеральні добрива, будівельні та інші матеріали, не в змозі забезпечити нормальне функціонування свого виробництва. Цього можна досягти лише за умови об'єднання зусиль усіх виробничих, обслуговуючих, споживчих, кредитних кооперативів при безпосередній підтримці держави.

Практичний досвід кооперативних об'єднань характеризує їх як унікальну форму організації бізнесу, оскільки кооперативи показують кращі результати господарської діяльності порівняно з іншими приватними підприємствами. Не виключено, що багато сільськогосподарських виробничих кооперативів зможуть й надалі успішно конкурувати з іншими типами аграрних підприємств, використовуючи своєрідний позитивний фактор, на основі великих масштабів виробництва та схильності багатьох працівників до колективної праці.

Результати досліджень надають можливість обґрунтувати, що з урахуванням потенційного ресурсного потенціалу сільськогосподарських товаровиробників, принципи кооперації можуть мати значний розвиток, основним питанням є фінансування, в т.ч. через державний сектор економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цимбал В.О. Кооперування: перспективи розвитку / В.О. Цимбал // Економіка АПК.- №2.-2009. – С. 46-52
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук. – Київ : КНЕУ, 2004. – с. 396
3. Зіновчук В.В Кооперативна ідея в сільському господарстві в Україні / В.В. Зіновчук. – Київ : Логос, 2006. – с. 398

УДК 658.14

ГЕНЕТИЧНО-МОДИФІКОВАНІ ОРГАНІЗМИ: ВИМУШЕНІСТЬ АБО РЕАЛІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Небосько Н.О., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.,

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання зосередження генно-модифікованих організмів (далі за текстом ГМО) у виробництві різних товарів, а також продукції харчування, що зумовлена інтенсивним збільшенням населення планети та продовольчою безпекою світу.

Вступ. В сучасних умовах важливою складовою продовольчої безпеки залишається забезпечення рівня екологізації виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки до вимог Міжнародних та Європейських стандартів якості. Однією із складових вирішення питання є оцінка та обґрунтування можливостей щодо мінімізації використання Генетично модифікованих організмів у виробництві продуктів харчування. Генетично модифіковані організми – це організми, в ДНК яких введено чужорідний ген іншої рослини чи тварини.

Продовольча безпека світу та вирішення питань щодо зменшення рівня смертності від голоду, особливо в країнах Африки та деяких країнах Азії, спонукали широкому застосуванню ГМО у продуктах харчування.

Постановка проблеми. Новітні досягнення в галузі біотехнології відкривають широкі перспективи, пов'язані з їх використанням у медицині та виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві та харчовій промисловості, зберіганні продуктів та попередженні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо. Але переміщення продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя, викликає певне занепокоєння як серед вчених, захисників довкілля, так і широкої громадськості. Невипадково проблеми застосування наукових досягнень у сфері біотехнології стали предметом значної кількості дискусій правового, політичного, економічного, етичного змісту. Зумовлені вони різними причинами, і в першу чергу, відсутністю науково доведеного факту безпеки застосування ГМО [3].

Питання впливу ГМО на навколишнє середовище майже не вивчене. До цих пір до кінця не уявляють собі механізм перенесення генетичних ознак трансгенної рослини на споріднені види за допомогою опилання. Використання даних технологій за межами наукових лабораторій в даний час ставить під загрозу існування природного генофонду, здоров'я людей та екологічну безпеку всіх країн.

Випуск ГМО в навколишнє середовище спричиняє зміни в природних екосистемах та впливає на збереження диких видів. Ризик застосування ГМО технологій в даний час не оцінюється адекватним чином, тому що це неможливо зробити в межах життя одного покоління людей. Як впливає споживання трансгенних продуктів на здоров'я людей, стане ясно, коли на світ з'являться онуки тих, хто сьогодні змушений споживати цю їжу. Те ж саме відноситься і до тварин. Крім того, застосування ГМО технологій, зокрема, в сільському господарстві та лісництві збільшить кількість використовуваних хімікатів, що явно не сприятиме оздоровленню навколишнього середовища і людини [3].

У багатьох випадках застосування трансгенних технологій значно збільшує швидкість отримання необхідної властивості того чи іншого продукту, а значить і прибутку.

Результати дослідження. На даний час вчені, представники різних сфер знань, змушені констатувати наявність глобальної екологічної кризи, яка з деякими особливостями та відмінностями проявляється майже в усіх регіонах планети. І тому закономірним є сьогодні інтерес до даної проблеми з боку науковців різних галузей. Експерти стверджують, що результати впливу ГМО-продуктів можуть позначитись на здоров'ї людини набагато серйозніше, ніж Чорнобиль. Окрім того, є небезпека, що ген «стійкості» до антибіотиків (потужного засобу боротьби із хворобами) потрапить у навколишнє середовище і хвороботворні мікроби не реагуватимуть на антибіотики, що є прямою загрозою здоров'ю людини. Неконтрольоване споживання генетично модифікованих продуктів може мати непередбачувані наслідки в майбутньому. Головне, щоб тоді не було занадто пізно для виправлення помилок, допущених генної інженерії.

Міжнародна Громадська організація «Greenpeace» оприлюднив список компаній, які використовують у своїй продукції ГМО.

Таблиця 1

Компанії світу, що використовують генно-модифіковані організми у виробництві продукції

Компанія	Вид діяльності
Kellogg's(Келлогс)	Виробництво готових сніданків, у тому числі кукурудзяних пластівців
Nestle (Нестле)	Виробництво шоколаду, кави, какових напоїв, дитячого харчування
Unilever (Юнілевер)	Виробництво дитячого харчування, майонезів, соусів і т.д.
Heinz Foods (Хайенц Фудс)	Виробництво кетчупів, соусів.
Hershey's (Хершіс)	Виробництво шоколаду, безалкогольних напоїв.
Coca-Cola (Кока-Кола)	Виробництво напоїв Кока-Кола, Спрайт, Фанта, тонік «Кінлі»
McDonald's (Макдональдс)	«Ресторани» швидкого харчування

Продовж. табл.1	
Danon (Данон)	Виробництво йогуртів, кефіру, сиру, дитячого харчування
Similac (Сімілак)	Виробництво дитячого харчування
Cadbury (Кедбері)	Виробництво шоколаду, какао
Mars (Марс)	Виробництво шоколаду Марс, Снікерс, Твикс
PepsiCola (Пепсі-Кола)	Напої Пепсі, Миринда, Севен-Ап

* Інформація надана Укрметртестстандартом (Прес-конференція «Маси знати, що вживати - проблема генетично модифікованих організмів в Україні - реальність сьогодення»).

Переважає більшість представлених компаній є світовими брендами, але вони не зазначають використання у своїй продукції ГМ-продуктів, люди сплачують високу ціну за ці продукти, але не отримують натомість високої якості, а точніше безпечну продукцію.

Таблиця 2

Компанії України, що використовують генно-модифіковані організми у виробництві продукції

Компанія	Вид діяльності
ТОВ «М'ясокомбінат» «Ювілейний»	Відповідно до березневого дослідження Держспоживстандарту, соєвий білок у двох видах шинки комбінату був генетично модифікований, зміст - 5%.
ТОВ «М'ясний альянс»	За даними Укрметртестстандарту, декілька видів ковбас, що випускаються цим підприємством, не тільки містять ГМО 5%, але й у маркуванні взагалі не вказується наявність соєвого білка.
МПЗ «Колос» «Чернівецькі ковбаси»	ГМО виявлено в шинці «Українська» та «Дніпровська», сосисках «Курячі»
Торгова марка «Хомич»	Ковбаса з м'яса птиці вареної 1-го гатунку «Особлива», «Докторська нова», «Куряча»
«Алан» (Дніпропетровськ)	Ковбаски варені «Гномик», ковбаса напівкопчена «Салям класик».
М'ясокомбінат «Ювілейний» (Дніпропетровська обл.)	Шинка «Сорочинська», «Куряча екстра».
ТМ «Добре», «Агіка», (Київ)	Пельмені «Левада», пельмені «Три ведмеді», пельмені «Апетитні».
«Бунге-Україна»	Виробник олії «Олейна» «Кнорр»

* Інформація надана Укрметртестстандартом (Прес-конференція «Маси знати, що вживати - проблема генетично модифікованих організмів в Україні - реальність сьогодення»).

Отже, багато українських виробників використовують ГМО у виробництві продукції, в деяких випадках, споживачі навіть і не підозрюють наявності ГМО в продуктах, які вони споживають, адже це не зазначено на упаковці.

За останні 4 роки частка генетично модифікованих продуктів на українському ринку зросла до 30%. Відсоток вмісту ГМО в продуктах коливається від 0,5% до 30%. Це продукти і вітчизняного виробництва також. Українські виробники користуються і імпортованою сировиною, яку вони привозять з-за кордону. Також вони використовують генетично модифіковану сою, яку вирощують в Україні. Постачальники ГМО-сировини і український бізнес існують у вельми взаємовигідному альянсі - перший розширюють ринок збуту своєї продукції, другий - економлять на сировині та інших витратах. Наприклад, тонна пшениці без використання ГМО коштує \$ 300, з ГМО - всього \$ 40-50! Модифікована соя може коштувати в два-п'ять разів дешевше натуральної. За оцінками експертів, використання ГМ-сировини в ковбасній продукції знижує її собівартість на 25%. Але, не зважаючи на істотну економію на ГМ-сировині, продукція з ГМО в Україні не коштує дешевше, ніж натуральні аналоги, хоча у всьому світі цінова різниця між цими принципово різними видами продуктів є завжди [4].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 468 «Про затвердження Порядку маркування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг» з 1 липня 2009 року харчові продукти з вмістом генетично модифікованих організмів (ГМО) або виготовлені з використанням ГМО підлягають обов'язковому маркуванню, якщо вміст ГМО в самому продукті або сировині для нього перевищує 0,9%. У випадку відсутності ГМО в продукті або його вмісті в меншому, ніж зазначено, розмірі, може бути використане маркування "без ГМО", однак така інформація підлягає перевірці Держспоживстандартом [2].

Висновки. Отже, біологічну безпеку у сфері здійснення генетично-інженерної діяльності можна розглядати як стан, за якого попереджається виникнення небезпечних для здоров'я людини та навколишнього природного середовища наслідків використання генетично-модифікованих організмів, що обумовлено відсутністю недопустимого ризику. Досягнення такого стану

можливе за умови чіткого нормативного визначення правил проведення досліджень генетично-модифікованих організмів, порядку їх використання у закритих та відкритих системах, а також запровадження контролю за їх виконанням, визначення оптимальних рівнів допустимих ризиків, пов'язаних із здійсненням генетично-інженерної діяльності.

Правове регулювання забезпечення біо безпеки повинне здійснюватись із урахуванням особливостей притаманних генетично-модифікованим організмам як носіям екологічної небезпеки та генетично-інженерній діяльності як джерелу екологічного ризику. Основна мета такого регулювання – збереження біологічного різноманіття, захист довкілля та людини від впливу потенційно небезпечних наслідків використання генетично-модифікованих організмів – досягається шляхом застосування відповідних засобів різного характеру, важливе місце серед яких посідають саме правові засоби. Важливою складовою є жорсткий контроль за виробництвом продукції через використання ГМО.

Отже, питання продовольчої безпеки повинно вирішуватися не за рахунок використання у сільському господарстві ГМО, а за рахунок інвестиційно-інноваційного розвитку через впровадження сучасних технологій. Це надасть можливості розширення асортименту продукції та підвищення її якості для внутрішнього споживання, а також експортування з урахуванням вимог Європейського союзу та Міжнародних Стандартів якості. Але реалії сьогодення все ж таки зорієнтовані на використання ГМО через існуючі проблемні питання у забезпеченні продовольчої безпеки світу. Важливою складовою являється і достатня інформованість споживачів.

Література

1. Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» м. Київ, 31 травня 2007 року ,N 1103-V.
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 468 «Про затвердження Порядку маркування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг» з 1 липня 2009 року

3.www.genon.ru

4.www.argo.shop.ua The article discusses the issue focus genetically modified organisms (hereinafter GMO) in the production of various goods and food products that caused heavy increase in world population and world food security.

УДК 330.87

СУСПІЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ГРАФІТІ

І. М. Каверіна, студентка

Науковий керівник - доцент Молчанова О. Б.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто основні концепції походження та культурного призначення графіті, його внутрішній зміст, різновиди та соціальні функції у сучасному суспільстві та молодіжній субкультурі.

Ключові слова: *графіті, молодіжна субкультура, символічний зміст, леттерінг, стиль.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження молодіжного середовища, способів самоутвердження та реалізації своїх творчих здібностей у доступних формах художньої діяльності, поширення нових стилів масової культури через представників сучасних молодіжних субкультур та їх соціальне місце в урбаністичному ландшафті привертає увагу не лише науковців, а й представників широкої громадськості, освітніх та виховних закладів, політичних структур. Різноманітні прояви демократичного масового мистецтва настінного малярства викликають неоднозначні оцінки, дискусії та подекуди суспільну стурбованість, що вимагає неупередженого та професійного аналізу цього феномена не лише з позиції мистецтвознавства та культурології, а і психології та соціології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культурне та соціальне значення цієї проблеми досліджували і вивчали такі відомі автори як А. Тіел, Ю. Лотман, Є. Головаха, К. Юнг, В. Рибаківа, В. Щепкіна та інші. Останнім часом на стінах багатьох будівель дедалі частіше можна побачити різноманітні

за тематикою та стилем виконання написи й малюнки, означуванні в світовій культурі загальним терміном «графіті».

Мета статті – з'ясувати сутність, зміст, історичні та сучасні форми графіті, його можливості як популярного виду сучасної масової культури, в першу чергу, серед молоді та підлітків, його роль у соціальній інтеграції та ідентифікації індивіда завдяки використанню специфічних символічних засобів та кодів.

Графіті (походить від іт. *grafficare* – дряпати, дослівно «надряпані») - спершу так називали одну з технік настінного малярства. Пізніше цим словом скористалися археологи, використовуючи його як загальний термін на означення всіх видів випадкових написів і малюнків на стінах будинків. Нині це поняття розширило свої межі, під графіті розуміють будь-які неофіційні публічні тексти, разом із сучасними. Саме сучасні привертають увагу вчених і журналістів, тому в свідомості людини нашого часу зі словом графіті асоціюється передусім добре відомий їй розпис будинків, прогонів на поверхах, ліфтів, вбиралень тощо.

Графіті – явище надзвичайно давнє. Стіни античних і середньовічних міст, що збереглися, були вкриті написами. Одна із найвідоміших колекцій античних графіті знайдена під час розкопок Помпеї. Мешканці Помпеї так само, як і наші сучасники, писали про любов, політику, висловлювали свої симпатії і неприязнь чи просто мережали міські стіни своїми іменами. Графіті Помпеї стали для дослідників свідченням про культуру і побут античності. Археологічні й письмові джерела, що підтверджують російські графіті, також мають давню історію. Перша відома нам згадка про російські графіті в літературі належить до кінця XVIII. Сотні графіті XI-XIII ст. знайдено у Софійських соборах Києва й Новгороду, а також в інших давньоруських храмах. Графіті на церковних стінах мають переважно релігійний зміст: це прохання про допомогу, молитви й хрести, прокляття.

Графіті – написи, видряпані на стінах споруд, - явище історичного характеру, власне різним культурам і країнам, кожна з яких має власну історію

виникнення та розвиток стилів настінних написів і малюнків – від традиційних діалогів на стінах культових споруд до найсучасніших настінних малюнків, виконаних за допомогою балонів та трафаретів до складного мистецтва «masterpiece» (робота майстра) з використанням багатьох кольорів та стилів у межах одного малюнка, що потребує від виконавця інколи кількох днів для його завершення. Вивчати графіті як явище соціального характеру неможливо поза історичним контекстом і культурними традиціями країни, в якій вони були виконанні й зафіксовані.

Графіті – це передусім закодований текст, символіка якого є віддзеркаленням певних подій культурного, політичного чи суспільного життя соціуму, членами якого є його виконавці. Саме контекст розкриває зміст того, про що йдеться в певному графіті, наголошуючи належність одиничного до загального.

Символіка графіті – це символіка тотемів і табу, що було відзначено західними дослідниками, які вивчали графіті з точки зору криміналістики та соціальної психології. Якщо витлумачити незрозумілі образи і символи, ми побачимо, що більшість написів і малюнків утворюють дві великі групи. Перша – це графіті, які зображують «заборонені» теми: наркотики, відносини зі школою, поліцією; друга – система підліткових тотемів: музичні напрями й окремі виконавці, неформальні об'єднання, тощо. Таким чином виконавці графіті бажають привернути до себе увагу суспільства « Графіті – мова тих, кого ігнорують. Якщо ваш стиль було запозичено, значить вас почули. Ви отримали те, чого хотіли» [1,с.70], отже, як і століття тому, авторами графіті керує бажання бути почутим, прагнення до спілкування зі світом у формах, які решта бачить переважно як прояв вандалізму. Графіті, як «вислів, зафіксований у просторі в певну мить, є комунікативним актом, незалежно від того, чи є в наявності адресат, до якого він звернений, бо адресат так чи інакше передбачається, навіть у випадку, коли вислів є звичайним самовираженням, виплеском емоцій тощо...»[1,с.67]. Графіті – мистецтво мас, і тому нерідко окремі твори цього жанру є свідченням поведінки людини, яка перебуває під

впливом «колективної душі». Цікаво, що графіті своїми образами пробуджують в індивіда «колективну душу», бажання приєднатися до діалогу, посперечатися з анонімним автором або з цілим людством. Колективність графіті сприяє їх нагромадженню, побутуванню та зникненню, оскільки боротьба із графіті – лише складова колективної форми їхнього буття. Розглядаючи основні характеристики графіті, слід окремо спинитися на специфічному характері графіті, на характері анонімності цього роду мистецтва. Окремі графіті, безумовно, мають авторів, але сутність їх полягає в анонімності, відсутності якщо не авторства як такого, то авторських прав. Саме цей момент робить їх привабливим для мас, демократичним видом мистецтва.

Анонімні та колективні графіті легше знищити, ніж розмірковувати з приводу причин їх виникнення та ролі й місця, яке вони посідають у культурному та суспільному житті міста та його мешканців. Важко визнати мистецтвом те, чого не розумієш. Наприклад, єдиною функцією графіті «wild style» є дратування, навмисне спантеличування глядача. Але і цей стиль має знаковий код, символіку, мистецькі форми втілення, традиції побутування, тобто всі риси, властиві колективним формам традиційної культури. А призначенням певних стилів є бажання їх авторів спілкуватися лише в межах соціально – замкненого середовища, звертатись до тих, кому зрозумілі традиційні символи даного стилю.

Стиль, сам по собі, не надасть серйозного значення продукту графіті, проте це єдине знаряддя, завдяки якому відбувається ефективно донесення певного значення через леттерінг. Стиль - це те, як виражається ідея. Це спосіб творення, форма і основа всього у роботі. Поза тим, це єдиний правдивий голос, що існує у кожному з нас, голос, який так часто ігнорується у намаганні бути "як всі". Форма твого стилю - це форма тебе самого. Стиль - це мистецький еквівалент просвітлення. Це означає знати самого себе. Для тих, хто досягнув стилю, розвиток літер наповнюється новим значенням.

Для підлітків графіті є шляхом комунікації із зовнішнім світом, світом дорослих, шляхом самоствердження у власному середовищі. Символіка

сучасних графіті віддзеркалює реальний зв'язок сучасної молоді із світом, відображає вплив реальних і віртуальних кумирів і культів на свідомість підлітків, які є основними виконавцями графіті. Формування власної символіки відбувається на підґрунті світових традицій, запозичуваних підлітками. Запозичені образи на більшості міських стінах свідчать про бажання виконавців та їхньої аудиторії показати причетність до традиції іншої культури. Графіті відображають реальні, а не бажані процеси, що відбуваються у свідомості й духовному житті представника певного соціуму. Активізація написання графіті, популярність нових для нашої культури стилів, використання запозичених знаків та символів – унікальне свідчення того, що офіційна культурна замкненість сучасної України, бажання певних кіл шукати зв'язки лише із власним минулим, не впливає на свідомість пересічних українців тотально, завжди залишається «вікно», крізь яке ті, хто бажає, знаходять можливість втекти від культурної замкненості, відчуті духовну єдність з представниками інших культур і традицій. «Можливість виплеснути у мистецтві найсильніші пристрасті, які не дістали виходу у повсякденному житті, можливо, і є основою біологічної сфери мистецтва. Наша поведінка - процес урівноваження організму із середовищем» [3,с.54]. Агресія, спрямована на стіни, краща за агресію, спрямовану на людину. Між іншим, агресія у графіті не більше, ніж в офіційних засобах інформації – газетах, телебаченні.

Як форма побутування низової культури графіті культивують цілу низку традицій певних міських субкультур. Можна заперечувати, що графіті є явищем традиційної культури, знищувати їх, вважаючи виявом антисоціальної поведінки й підліткової агресії, але ігнорувати їх не можна, як не можна ігнорувати існування певної культурної верстви із власною мовою символів, знаковою системою й певними соціальними функціями.

Таким чином, світ сучасних графіті – це вияв внутрішнього життя наших сучасників. Це форма побутування традицій субкультури міста, феномен, який існує століттями, незалежно від нашого до нього ставлення. Сучасні графіті, сповнені символікою та атрибутикою традиційного характеру, нерідко

виступають візитною карткою молодіжних угруповань, а тому заслуговують на увагу дослідників різних галузей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головаха Є. Значення сучасних графіті /Є.Головаха // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2004. - № 2. С. 64-77.
2. Виготський Л.С. Мистецтво і життя / Л.С. Виготський // Психологія художнього мистецтва. – Київ. – 2002. – С. 231.
3. Фоменко А. Графіті: після авангарда / А. Фоменко // Художній журнал. — 2002. - №39. - С. 53-56.

УДК 330.1

ПРОБЛЕМА ДОВІРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

***Л.В.Швець**, студентка*

Науковий керівник: доцент Молчанова О. Б.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто основні джерела розвитку довіри, її структуру та рівні . Визначено вплив довіри на формування соціального капіталу. Вказано характерні особливості явища довіри серед українського суспільства.

***Ключові слова:** соціальний капітал, соціальна диференціація, радіус довіри, рівень вияву довіри, екзистенціальний вибір, мудрість недовіри.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблеми довіри у сучасному суспільстві визначається її безпосереднім зв'язком з розвитком стабілізаційних та інтеграційних процесів у суспільстві. Зараз від нестачі довіри страждають як окремі індивіди, так і все суспільство, що стає серйозною перешкодою на шляху до розвитку соціальної активності громадян, перешкоджає пошуку і освоєнню стійких форм соціальної рівноваги і порядку. Саме в періоди напружених процесів суспільних перетворень і загострення

конфліктів пошук нових шляхів підвищення рівня довіри набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема довіри набула в останні роки особливого звучання у зв'язку з активною розробкою теорії соціального капіталу, що пов'язана перш за все з працями П.Бурдьє, Дж. Джакобса, Дж. Коулмена, Г. Лоурі, Р. Патнема, Ф. Фукуями. Дослідженням соціальної сутності довіри у своїх роботах займались Е. Гіденс, Г. Когут, Т. Скрипкіна, П. Штомпка, Н. Паніна, Є. Головаха та інші.

Мета статті - визначити роль довіри у формуванні соціального капіталу; джерела, структуру та рівні довіри, її вплив на міжособистісні, трудові відносини; дослідити феномен масової недовіри в українському суспільстві.

Стан довіри не властивий людині від самого початку. Довіру переживають у соціальному за своїми основами процесі розвитку, що включає конфлікти, напружені відносини і навіть зрадництво. Саме тому в розроблюваних науковцями концепціях соціального капіталу довірі надається, якщо не основна, то одна з провідних ролей. Так, Дж. Коулмен розглядає суспільний капітал як потенціал взаємної довіри і взаємодопомоги, який сформований у вигляді обов'язків та очікувань, інформаційних каналів та соціальних норм. Ф. Фукуяма визначає соціальний капітал як здатність людей формувати один з одним певну єдність і працювати разом в одному колективі для досягнення спільної мети. Така здатність до об'єднання і солідарності залежить від наявності всередині суспільства спільних норм і цінностей, готовності підкорювати свої інтереси інтересам групи. Результатом появи спільних норм і цінностей виступає довіра, яка, на думку Фукуями, являє собою очікування членами спільноти того, що інші її члени будуть поводити себе певною мірою, передбачувано, чесно і з врахування потреб оточуючих, на основі загальних цінностей, норм, традицій та звичаїв[1, с. 43].

Таким чином, довіра діє як мастило, що дає змогу будь-якій групі чи організації працювати більш ефективно. У більш широкому розумінні соціальний капітал і довіра аналізуються як дві взаємопов'язані категорії: з

одного боку, соціальний капітал постає як певний результат досягнутої довіри між людьми, з іншого - досягнутий рівень довіри є відображенням накопиченого соціального капіталу.

Фундаментальним аспектом довіри є досвід екзистенціального переживання цього феномена. Важливим етапом досвіду довіри/ недовіри є ранні роки життя людини, коли формується її базова установка і здатність до довірливих соціальних взаємодій. Серйозні порушення відносин довіри, особливо в ранньому віці можуть впливати на людину решту її життя. Прикладом такого порушення може бути розрив зв'язку з матір'ю. Крайній вияв такого розриву проілюстрований сумнозвісним переліком у США маніяків і серійних убивць: Теодора Банді, жертвами якого стали 33 жінки, кинула напризволяще його мати; Генрі Лі Лукаса, який зізнався у вбивстві сотень жінок, жорстоко била рідна мати, яка і стала його першою жертвою тощо[2, с.80]. Таким чином, на крайні вияви зрадництва, внаслідок зловживання довірою, індивід може відповісти насильством, помстою, або, що найчастіше трапляється, ставши менш довірливим, не вдаючись до радикальних дій. Тому необхідною є *мудрість недовіри*, а також певний баланс між довірою до себе та довірою до інших.

Екзистенціальний досвід довіри завжди соціально структурований та стратифікований. Ентоні Гіденс виділяє два рівні довіри - особистісний(родичі, друзі, колеги, партнери) і абстрактний(соціальні інститути, інститути влади, ринкові інститути). На основі цього Френсіс Фукуяма впроваджує термін «радіус довіри». Радіуси довіри між індивідом і рештою збільшуються залежно від рівня масштабності і абстрактності: довіра за віковими, статевими, расовими ознаками; довіра до різноманітних соціальних ролей, груп, інститутів систем[1, с. 83]. Довіра мешканців великих урбаністичних метрополій як правило менша за довіру більш відособлених жителів сільської місцевості; довіра у межах однієї соціальної страти чи етнічної групи може меншою мірою поширюватись на представників інших верств. Довіра на міжособистісному рівні значно міцніша за довіру до абстрактних систем.

Російський дослідник Тетяна Скрипкіна вирізняє в структурі довіри три основні елементи - довіру до світу, довіру до іншого та довіру до самого себе. Інший дослідник, польський соціолог Пьотр Штомпка, вивчаючи довіру в суспільстві, виокремлює три основні рівні вияву цього феномену: раціональний кредит довіри - людина раціонально обмірковує рівень своєї довіри та можливі ризики, зважаючи на різні аспекти ситуації(репутація, статус суб'єкта, який заслуговує на довіру/недовіру); базову довіру психологічну властивість, обумовлену раннім досвідом, що може проявлятися у «сліпій, наївній довірі»; культурний капітал - втілюється в типових соціальних орієнтаціях, які поділяє велика кількість індивідів і справляє певні нормативні обмеження. У зв'язку з тенденціями зниження чи підвищення рівня довіри в суспільстві Штомпка пише «Якщо соціальна організація, структура інститутів, цивілізаційне і технічне середовище повсякденного життя тривалі і усталені, то в разі поступових запланованих змін виявляється культура довіри. З іншого боку, без явної логіки та спрямованості, втрачається екзистенціальна безпека і виникає тенденція поширення загальної недовіри.» Таким чином соціолог виявляє виникнення і розвиток «двох парадоксів демократії», безпосередньо пов'язаних з феноменом довіри у суспільстві, - інституціоналізації недовіри в ім'я довіри та виявів неінституціалізованої недовіри лише в крайніх випадках, на загальному тлі культури довіри [3, с.12].

Дотримуючись логіки «парадоксів демократії» Штомпки, можна зазначити, що в українському суспільстві існує «третій парадокс демократії» - *люди довіряють владу тим, кому вони не довіряють*. Щоб зрозуміти причини цього феномена, зазначають Головаха і Паніна, необхідно зважати на емоційний стан людей за обставин тривалої економічної кризи. Довіра чи недовіра людей не може звільнити їх від необхідності приймати рішення щодо життєво важливих проблем. «Якщо люди не довіряють нікому з кандидатів на владні посади, то вони голосують за тих, кому вони не довіряють меншою мірою...» [4, с.14].

Досліджуючи рівень довіри української громадськості неможливо не звернутись до теоретичного доробку Ф. Фукуями. Соціолог стверджує, що коли рівень довіри населення високий, то країна має великі шанси досягти економічного успіху та високого рівня життя. Як приклад країни з потужним соціальним капіталом Фукуяма наводить Японію. У цій острівній країні дуже низький рівень злочинності, і причиною цього є зовсім не ефективність правоохоронних органів, а саме панування у суспільстві неформальних норм. Японець розуміє, що вчинивши злочин, він втратить повагу суспільства - тобто все. А от у Латинській Америці все навпаки - кожна людина має один набір моральних норм для родини, зовсім інший - для вулиці, де панує закон джунглів. Звідси і формування принципу «використовуй людей, що є поза межами твоєї безпосередньої родини, за кожної можливості, інакше вони використають тебе», дотримання панування в політиці та економіці родинних кланів, корупція, різкий поділ на дуже бідних та дуже багатих...[1, 702]. На жаль, ситуація в Україні зараз скоріше нагадує саме таку модель поведінки. Українці намагаються обдурити один-одного всюди, на всіх рівнях - від коаліційних переговорів у парламенті до купівлі фруктів на найближчому базарі.

Становлення демократії завжди відбувається в певному історичному і культурному контексті. Вона виникає і розвивається впродовж тривалого часу. Поки не зрозуміло, чи вдасться подолати масову недовіру українських громадян прогресивними політичними діями й соціальними змінами у спробах зробити політичні процеси ухвалення рішень відкритими і прозорими для всіх сторін, створити процесуальне правосуддя і незалежну судову владу, поширити соціальну справедливість на більший спектр груп інтересів. Мабуть, для цього багатьом мешканцям нашої країни - на будь-якому щаблі суспільної ієрархії - треба просто втриматися від спокуси «кинути» чи ще якось обдурити свого ближнього. Щирість і доброта - це не просто традиційні риси нашої нації, які загубилися на важкому історичному шляху. У них - запорука нашого майбутнього.

Висновки. Проведений аналіз соціальної сутності довіри дозволяє стверджувати, що довіра є однією із основ формування соціального капіталу. Вона характеризується високим рівнем відповідальності, чесності і передбачуваності у взаємовідносинах і є необхідною умовою створення стійкого соціального порядку, взаємного порозуміння, що дозволяють громадянам мирно вирішувати соціальні протиріччя і конфлікти. Основними теоретичними аспектами для визначення ступеня та рівня довіри виступають: прямий досвід безпосереднього переживання цього феномену, здатність до самостійного цілепокладання і довіри до кожного окремого індивіда, характер довіри (раціональність, абсурдність, страх). Радіуси довіри залежать від рівня масштабності та абстрактності соціальних відносин (міжособистісні відносини, відносини у трудових колективах, між різними соціальними стратами, у ставленні до соціальних інститутів).

Українському суспільству на сучасному етапі притаманний феномен масової недовіри, зумовлений історичними особливостями формування державності та дещо ірраціональними характеристиками протікання соціально-економічних процесів. Через це особливого значення набуває проблема формування та укорінення стійкого соціального капіталу, підірваного глибокою кризою.

Міцна взаємна довіра і надійні відносини взаємодопомоги сприяють більшому розгалуженню соціальної структури, формуванню стійкого, благополучного і життєздатного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: Пер с англ. / Ф. Фукуяма - М.: ООО «Изд-во АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. - 730 с.
2. Джонсон Дж. Екзистенціальні аспекти довіри / Дж. Джонсон, А. Мельников // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. - № 1. С. 78 – 93.
3. Цит. по: Фрейк Н.В. Концепция доверия в исследованиях П. Штомпки / Н.В. Фрейк // Социологические исследования. – 2006. - № 11. С. 10-18.
4. Паніна Н. Українське суспільство 1994-2005: соціологічний моніторинг / Н. Паніна – К., 2005.

РИНКОВА ТА ПЛАНОВА ЕКОНОМІКА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

А.Л. Коляда, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доц.Золотих І.Б.

Миколаївський державний аграрний університет

Анотація: досліджено найпоширеніші економічні моделі: ринкову, планову або командно-адміністративну та змішану. Було виявлено переваги та недоліки кожної з них та запропоновано кілька шляхів подальшого розвитку економіки України.

Актуальність теми: в сучасних умовах вкрай необхідно орієнтуватися в основних економічних процесах та явищах, які безперервно супроводжують кожну людину. Тим паче, що економіка нашої держави знаходиться зараз на перехідному етапі. Тому основним питанням реформування економіки України є питання створення найкращій моделі ринкової економіки.

Як відомо, економічна наука визначає чотири основних типи економічних систем: традиційна економіка, ринкова економіка, планова економіка, змішана економіка.

Ринкова економіка – тип економіки, заснований на приватній власності, в якому відбувається вільна гра ринкових сил.

Ознаки ринкової економіки: відкрита договірна система; опосередкований зв'язок між виробництвом і споживанням; залежність суб'єктів господарського життя від чинників, вироблених людиною; тип праці – машинна; система поділу праці – розвинена.

Головний принцип ринкової економіки – свобода вибору. Виробники і споживачі товарів і послуг мають суверенне право вибору видів економічної діяльності, прийнятих рішень та індивідуальних уподобань. Вони ж несуть повну відповідальність – матеріальну і моральну за результати своєї діяльності.

[1]

Ринкова економіка, без сумніву, має великі переваги. По-перше, в тому, що усі економічні явища та процеси відбувається на основі свободи вибору,

вільної конкуренції та ціноутворення. По-друге, кожна особа, що приймає участь у плинності процесів ринку, зацікавлений в процесі виробництва, реалізації, обміні, розподілі та споживанні товару або послуги з метою отримання найвищого бажаного ефекту.

Ринкова економіка більш ефективна: вища продуктивність праці; менші витрати матеріалів; забезпечує більш високу якість продукції; більш раціональна структура виробництва та управління. Ринкова економіка забезпечує більш високий рівень життя. Мінімізується часовий розрив між виникненням потреби і її задоволенням. Ринкова економіка бездефіцитна (в рамках тих ресурсів, включаючи імпорт, якими володіє країна).

На жаль, ринкова економіка губить неринкові галузі, вони стають неконкурентними і створюється несприятливе середовище для розвитку науки і культури. Механізм ринкової конкуренції може спричиняти явища масових банкрутств, безробіття, соціального розшарування суспільства. Що ж стосується планової економіки, то її головними недоліками є нездатність забезпечити технічний прогрес і раціональне використання ресурсів, низький рівень задоволення потреб, хронічний дефіцит ресурсів та предметів споживання.

Головна особливість планової економіки – одержавлення господарської діяльності в країні. Державна монополія охоплює економіку, політику, ідеологію. Вона має наступні риси: монополія державної власності; централізоване управління народним господарством за допомогою директивного планування; централізація розподілу трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів у руках держави. В умовах планової економіки різко знижується матеріальна зацікавленість в результатах праці, і, як наслідок, зменшується ефективність всієї економічної системи. Виробники і споживачі, котрі беруть участь у кругообігу, цілком залежні від рішень центральних плануючих органів щодо розподілу ресурсів, обсягів виробництва, цін на товар та послуги, доходів. Відносини виробників обмежуються зв'язками з державою

на натуральній основі: ресурси – продукти. Це гарантує стабільність їхньої діяльності і виключає банкрутства.

Проте, планова економіка має також певні переваги. По-перше, вона має унікальні можливості швидкого нагромадження виробничих ресурсів і перерозподілу їх у деякі пріоритетні сфери чи галузі [3]

Завдяки плануванню перерозподілу ресурсів існує можливість уникнути явного безробіття і злиднів, забезпечити всім певний рівень освіти і медичного обслуговування.

Але найефективнішою економікою являється змішана, головним змістом якої є поєднання ринкових і планово-адміністративних рис. В даний час змішана система являє собою кращий варіант економічного розвитку – інноваційний. Це означає, що у всіх сферах громадського життя цих країн здійснюється динамічне відновлення.

Трансформується власність, характер праці, технологія. Але головне – це розвиток власне людини, зростання її матеріального та духовного рівня. Це відбувається в умовах соціальної власності, плану і ринку.

Змішана економіка – це модель соціально – економічного розвитку, що передбачає оптимальне поєднання приватної, колективної і державної форм власності, плану і ринку, проведення інституційно-соціальних реформ та національного економічного планування з метою побудови прогресивнішого ладу. Зробити кожного працівника співвласником корпорації, залучити його до управління виробництвом, створити умови для реалізації особистої свободи і творчого потенціалу – такі орієнтири і реальність змішаної економіки. Розрізняють два типи змішаної економіки: змішана економіка перехідних систем; змішана економіка розвинених сформованих систем.

Наша країна нещодавно перейшла до ринкової економіки і тому має ще досі низку проблем, які потрібно негайно вирішувати, щоб забезпечити подальше економічне зростання. Серед нагальних проблем можна віднести проблеми, які пов'язані з переходом від командно-адміністративної до ринкової економіки. І тому можна запропонувати такі шляхи їх вирішення:

- забезпечення прискореного розвитку перспективних секторів вітчизняного виробництва;
- надання керованості процесам, що відбуваються в економіці та соціальній сфері;
- створення дієздатних систем ринкових інститутів;
- залучення в державну економіку іноземних інвестицій;
- підвищення матеріального добробуту населення;
- суттєве обмеження несанкціонованого перетоку капіталу за кордон.
- зниження та «профілактика» інфляції.

Висновок: кожна економічна система має свої переваги та недоліки. Навіть дотепер не існує єдиного ідеального типу економіки. Але найоптимальнішою економікою на даний момент вважають змішану, тому що саме вона передбачає проведення інституційно-соціальних реформ та національного економічного планування з метою побудови прогресивнішого ладу.

На сучасному етапі держава об'єктивно змушена виконувати ряд функцій, спрямованих на регулювання економіки: розробка політики соціально-економічного розвитку країни, за допомогою якої визначаються головні цілі, пріоритети та засоби розвитку економіки; формування правових засад функціонування економіки, тобто встановлює «правила гри» на ринку; захист конкуренції як головного «мотора» ринкового механізму; перерозподіл доходів та ресурсів; стабілізація економіки. Держава може втручатися в ринковий механізм лише в одному випадку — коли цей механізм ще не досяг необхідного потенціалу і тому не здатний виконувати свою позитивну роль в економіці. Показовим прикладом для цього є перехідна економіка, яка знаходиться в стані зміни економічних відносин, коли адміністративно-командні механізми вже не діють, а ринкові — ще знаходяться в стадії становлення.

Знаходячись на перехідному етапі від командно-адміністративної до ринкової економіки, Україна втратила ті позитивні риси, які були притаманні

саме плановій економіці (повноцінне забезпечення населення робочими місцями, надання безоплатних медичних послуг, безкоштовне навчання та ін..) і водночас на державному рівні відсутнє стимулювання до підприємницької діяльності. Також відсутні дієві національні програми, які б забезпечували сприяння розвитку та підтримання малого та середнього бізнесу. Оскільки, якщо підприємець впевнений у завтрашньому дні, то результати його підприємницької діяльності будуть більш повніші та набагато краще задовольняти як потреби суспільства так і окремої людини в цілому.

На даний час, щоб Україні стати на правильний шлях до економічного зростання потрібно реалізувати в життя цілу низку програм національного рівня. По-перше, потрібно взяти на суворий контроль ринковий механізм та суворо карати його порушників. По-друге, треба збільшити оподаткування саме для великих власників матеріальних ресурсів та доцільно вилучені кошти розподілити між малозабезпеченими й соціально незахищеними верствами населення. По-третє, збільшити інвестування в наукоємні галузі, бо підприємці незацікавлені в вкладанні коштів саме в ці галузі. Також треба відроджувати втрачені переваги планової економіки.

Не мало важливим є й переймання іноземного досвіду. Для більш наглядного прикладу можна взяти таку економічно розвинену країну, як Японію. У сучасному господарстві Японії переважають конкурентні засади організації підприємницької діяльності над монополією, японські підприємства мають сучасні основні фонди, завдяки прогресивним амортизаційним відрахуванням підприємці не тільки використовують нове і найновіше устаткування, а й замінюють морально застаріле, навіть якщо не вийшов строк його фізичного зносу, інтенсивне використання висококваліфікованої робочої сили, активне впровадження найновіших досягнень світового науково-технічного прогресу.

Одним з головних уроків, які Україна може винести з досвіду Японії, є необхідність розробки і проведення жорсткої та ефективної економічної політики. Ефективність економічної політики залежить як від правильного

вибору її напрямів та засобів, так і від жорсткості їх застосування. З цією метою важливим є створення сітки дорадчих органів з різних економічних питань і загального плану, які б охоплювали інтереси різних рівнів, поєднували економічну науку з практикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна теорія: політекономія : Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - 7-ме вид., стереотипне. - К. : Знання-Прес, 2008. - 719 с.
2. Бутук О.І., Волкова Н.І. Економічна теорія: тренінг-курс : Навч. посіб. - К. : Знання, 2007. - 291 с.
3. Політична економія / За ред. С.В. Мочерного. - Львів : Світ, 1990. - 680 с.
4. Політична економія : Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. - К. : Академія, 2007. – 672с.

ЗМІСТ

<u>БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК</u>	СТОР.
<i>Адамчук Н.С.</i> АДАПТАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ	3
<i>Азаровська Ю.В.</i> МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	9
<i>Ангелова О.С.</i> СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В США	15
<i>Бузнiк А.О.</i> ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ОСНОВНІ РОЗБІЖНОСТІ МІЖ МСБО ТА П(С)БО	21
<i>Новак Е. А.</i> НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ	27
<i>Прядко І.О.</i> ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТАХ	32
<i>Шепель Н. Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У ЯПОНІЇ	39
<u>ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ</u>	
<i>Азаровська Ю.В.</i> СУБ'ЄКТИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ	46
<i>Амбросійчук Д.М.</i> КОНТРАБАНДА ТА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ	52
<i>Ангелова О.С.</i> АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ	59
<i>Бабичева М. В.</i> УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ	65
<i>Гринишак А.М.</i> КАЗНАЧЕЙСЬКА СИСТЕМА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	71
<i>Батіна О.А.</i> МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	75
<i>Берестов С.С.</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	83
<i>Боровець О.С.</i> ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ФІНАНСОВИХ САНКЦІЙ	87
<i>Бельмак Д.О.</i> ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «АГРО- КОБЛЕВО» БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ	93
<i>Богатий А.Ю.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	99
<i>Бузнiк А.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА ФІНАНСОВО- ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	105
<i>Вєтрова Н. В.</i> ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА НАУКИ	111
<i>Гордієнко О.Ю.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	117
<i>Гринишак А.М.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ	122
<i>Дзюба Т.А.</i> ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	129
<i>Денисова Н.В.</i> ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	135
<i>Довгопол Н.С.</i> ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОХОДИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	144

Зуб О. М. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА І СТАБІЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	150
Неменко К. В. ФІНАНСОВА БЕЗБЕКА УКРАЇНИ	156
Запорожець І.В. АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	162
Зіменко В.М. ВПЛИВ БЮДЖЕТНО - ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ РИНКОВИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ	168
Зуб О.М. БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ - ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК	174
Качан А.М. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ	178
Коваленко В.В. ШАХРАЙСТВО З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ	184
Куліш Г.С., Чебелюк Ю.В. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	189
Мазуренко М.О. КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	195
Марчук І.В. НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	201
Мацуєва С.В. ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	207
Мельничук І.А. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ	212
Мислицька Н.С. ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	218
Мощанець С.В. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	223
Музичук В.М. ПРИЧИНИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА СПОСОБИ УНИКНЕННЯ ПОДАТКІВ	230
Неменко К. В. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	236
Новак Є.А. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	242
Новацький В.П. СВІТОВА КРИЗА: ПРОБЛЕМИ І ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	247
Мощанець С.В. СУТЬ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ	253
Павлова Е.В. ПРАВОВІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ	258
Подрядова А. С. ПРИЧИНИ БОРГОВОЇ КРИЗИ УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ	263
Прядко І.О. ПРОГРАМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	268
Ревва Г.С. ОСОБЛИВОСТІ УХИЛЕННЯ ТА УНИКНЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ	273
Скороненко Л.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	278
Скуміна А.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	285
Смирнова О.В. ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	291
Шевченко М.А. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АВТОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	297

Шепель Н. Ю. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	302
Ширенко І.В. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ, ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЙОГО СКЛАДОВИХ	308
Трофименко В.С. ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ДЛЯ УКРАЇНИ	314
Усік В.Г. КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ З КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ	321
Стефурак В.А. ПРОБЛЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	328
Боровська А.О. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК	333
Бесчастна Т.В. ДЕРЖАВНИЙ БОРГ –ТЯГАР УКРАЇНИ	339
Погорєлова І.С. ПУБЛІЧНІ ФОНДИ ТА ПУБЛІЧНІ ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК КАТЕГОРІЇ ФІНАНСОВОГО ПРАВА	345
Небосько Н.О. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФЦИТУ	349
Ставченко М. М.ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	355
<u>ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ</u>	
Артеменко С. А. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ	360
Бондаренко К.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ	368
Вишневська Т.В. РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ	371
Губар І.О. ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО РЕНТАБЕЛЬНОСТІ	379
Закутний Д. О. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	385
Зарічна Л.А. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБАЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	392
Коверзньєва О.Б. МОЛОКОПРОДУКТОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС, ПРОБЛЕМИ РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	398
Кручок А.М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВІВ СКОРОЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА	403
Лантєва К.Л. ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ	409
Куліца А.В. РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	414
Лялюк Г.В. СТАН І ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА	420
Максимчук О. В. СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	425
Начесова Т.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	431
Олефіренко А. Ю. ПРОГНОЗУВАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	437
Фендрик О.О. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ	444

Небосько Н.О. ГЕНЕТИЧНО-МОДИФІКОВАНІ ОРГАНІЗМИ: ВИМУШЕНІСТЬ АБО РЕАЛІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ	449
---	------------

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ І СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Каверіна І. М. СУСПІЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ГРАФІТІ	456
Швець Л. В. ПРОБЛЕМА ДОВІРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ	461
Коляда А.Л. РИНКОВА ТА ПЛАНОВА ЕКОНОМІКА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	467

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 1(2). Том 1
Економічні науки

Технічний редактор: *Л.С.Кравчук*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В.Антонович*

Підписано до друку 25.12.2009 Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 16,56.
Тираж 100 прим. Зак. № _____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54010, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.